

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա

ՍԱԼՆԱՄԷՍԻ

1918

ՊԵՐԻՆՃԻ ՍԷՆԵ

HAIG PUBLISHING CO.

138 East 26th Street
NEW YORK CITY

77142

Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա

ՍԱԼՆԱՄԷՍԻ

1918

ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԷՆԷ

2004

Դաշինք

HAIG PUBLISHING CO.
138 East 26th Street,
New York City

1280 - 4h.21

417-84

Մ Ո Ւ Գ Ա Տ Տ Է Մ Է

«Կիլիկիա»-յա մախսուս ՍԱԼՆԱՄ էնին իշպու իւք թէճըրիպէսի պիթթապի արզու էթտիլիմիդ դատար միւքէմէլ պիր շէյ օլամազ, պախուսուս քի իշէ պիր ազ կէճճէ միւսպաշէրէթ օլունաու. վէ մաթպաաճա տա խալլի միւքթիւաթ ք ումոմիլէ իշինտէ պուլու-նուլօրուզ:

Մամաֆիհի, էլտէն կէլտիլի տէրէճէտէ Փախտէ-լի պիր էսէր մէլտանա կէթիլիլէք պիր թարաֆտան թիւրքճէ թէքէլլիւմ էտէն էհալիմիլէ խրտմէթ էլ-լէմէք, տիկէր թարաֆտան իսէ հէնուզ եհնի օլան «Կիլիկիա» դադէթաալնըն թամիմիլէ պիր եօլ պուլ-մազլըդա չալըճըլըզ:

Էհալիմիլին տէ պու մազսէտի թահսին եօլլու մուամէլէսի, սալքի հէր պիր ապօնէնին «Կիլիկիա» իլէ պիրլիքտէ պիր տէ ՍԱԼՆԱՄ է սըփարըլ էթմէք-տէ օլմասը պիլիմ իշին թէշլիլիլէք վէ իւմիտպալը պիր հալ տըր: Մէէմուլըմըզ պու տըր քի, ՍԱԼՆԱ-ՄէՅԻ ալըպ օգուլանլար անտէն մէմնուլ դալարազ, պու իշտէ սէնէ պէ սէնէ տէվամըմըզը դօլալլատա-ճազ տըրլար:

Գարիուն տօսթլարըմըզ կէօրէճէքլէր քի, ՍԱԼ-ՆԱՄ էնին միւհթէվիլաթընը միւքթին ի մէրթէպէ կէ-նիշ վէ շէշիտլի եափմազա չալըճըլըզ:

«Պու կիւն Ալըն դաշը՞ տըր» սիւալընա հէման պիր պազըլտա ճէվապ պուլապիլմէք իշին, թու-մար ք ճէտիտ (Ալաֆրանկա հիսապ) իւզլէ թէր-

Թիպ էտիլմիչ լիսթալարտան մատա, չալըձըբըզ
Հայ Ազգային Եկեղեցիներն Եօրթուլարը Հազ-
դընտա տախի մալիւմաթ վէրմէյէ: Պու իւք պապը
ՐՈՒԶՆԱՄԷ (Օրացոյց) Թէսմիչէ էթմիչիզ:

«ՄԷՇ ՀՈՒՐ ՎԱԳԸԱԼԱՐ» սէրնամէսիյլէ իքինճի
պապտա՝ սէնէ, աչ վէ կիւնիւլլէ մալիւմ օլան պապը
պէլլի վազըալարը ալըճա, սալթ սէնէսի պէլլի օ-
լանլարը ալըճա, քէզա՝ Մուհարէպէ ի Հազըրէ վա-
զըալարընը, Միլլի Թարիխիմիզէ ախա վազըալարը,
վէ Ամէրիգաչա մախսուս պէլլի Կիւնիւլլէ Նէման
մուխթասարճա զիքը էտիպ կէշմիչիզ:

Իւշիւնճիւ պապտա՝ Աչնթապ զօլէճի սէր մու-
ալլիմի միւթէվէֆֆա Փրօֆ. Ալիքսան էֆ. Պէզ-
ճեանըն վազթըլլա Շարզ Սալնամէսինտէ նէշը էթ-
աիւրմիչ խալի թԱԳՎԻՄ պէնտինի պապը մաթ-
պտա սէշվէրինի խալա Հաէրէք, Թէքըարէն թապ
էթմիչ, վէ Փարզըլը միլլէթիւրին թարիխ Հիսապընը
վէրմիչիզ:

Տէօրախնճիւ պապըն մատտէսի Քիտիսիտի Վէ
ԽՈՒՍՈՒՖ (Կիւնէշ վէ ալ թուլթուլմալարը), Փարզ-
ը մաշալլէրտէ ՍԱԱԹ ՖԱՐԳԸ Կիպի իլմի մալիւ-
մաթլար տըր:

Պէշինճի պապը՝ «ՄԱԼԻԻՄԱԹ Ը ՍԸՀՀԻՅԷ»
սէրլէվհասը ալթընտա՝ զարիուտա փէք Փաի-
տէլի վէ ամէլի նիչէ խուսուսլար իւլէ Թէրթիպ էլլէ-
միչիզ:

Ալթընճը պապը՝ ՄիտիճիՏ ՔէԼԱՄԼԱՐԱ, Հասը
էտիպ, անտէ պիւր թազըմ Զուրուպ ը էմսալ, Աթա-
լարտան զալմա սէօզլէր, «Թուզ Պիպէր» թապիւրաթը
վէ Մանատար Քէլամլար ճէմ էլլէտիք:

Եէտինճի պապ՝ Թէրճէմէ ի Հալա Նուճուճէ Հա-
լիտէ ՄՈՎԱԼՍ ԽՈՐԵՆԱՅԻ, ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

վէ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ Կիպի էրճէնի միլլէթինէ մա-
լիւմ վէ սէվկիւլիւ զէվաթըն էօմըիւ Հազընտա տըր:

Սէքիլիւնճի պապ՝ ԹՈՒՀԱՖԻՅԷ, ԳԸՍՍԷՏԷՆ
ՀԻՍՍԷ, վէ պիւր թազըմ ՕՅՈՒՆԼԱՐ իւլէ ՄՈՒԱՄՄԱ-
ԼԱՐԸ Համիլ տիւր:

Տօղուզուճը պապտա՝ ՐՈՒՀԱՆԻ Մատտէլէր վէ
պիւր թազըմ ՇԻՐԼԷՐ իւլէ, պապը ԻԼԱՀԻԼԻՐԻՆ էրճէ-
նիճէ վէ Թիւրքճէ Թէրճէմէլէրի պուլունուր:

Օնուճը պապտա՝ էՐՄԷՆԻ ԹԱՐԻԽԻ Խիւլասա-
սը վէրիլմիչ տիւր:

Օն պիւրինճի պապ՝ ԹԻԻՐՔճԷ-ԷՐՄԷՆԻՃԷ Լու-
զէթ Միւքեալէմէ վէ Գափախի Հափի օլարապ, դա-
րիւնըմըզմա վէ պախուսուս անլէրին խանէլէրինտէ
պուլունան չօճուլարճա էշէմմիչէթ ի խուսուսիյէլի
Հաիլ տիւր:

Օն իքինճի պապ՝ էրճէնի աշվալինէ ախա պապը
Ինկիլզէ (English) զըթալարը Համիլ տիւր:

ՊԻՐ ԻՔԻ ԻԽԹԱՐԱԹ

1. Ալլաշ խթէրտէ 1919ըն Սալնամէսինտէ չօզ-
ճա «Կիլիկիա»ը օգուլան միւլթէտիւր զէվաթըն է-
սէրլէրինի նէշը էթմէլլէ ՀալըՀաճազըզ:

2. Քէզա միւսթազալէրտէ զիլատէ թապիւրլէր
վէ մուխթասար Թէրճէմէ ի Հալար էրտէ Հաէրէք,
միլլէթիմիլդաէն տիւլմիւշ օլանլարըն խաթըրլէրինի
իշեա վէ աշվամա սաչ Հաէմէլլիզ:

3. Կէլէճէք սէնէնին Սալնամէսինի պու սէնէ
Christmasտա Հազըր էթմէք էմէլլիմիլ տիւր:

ՅՈՒՆՎԱՐ 1918 ՓԵՏՐՎԱՐ

-- 6 13 20 27 --	ԿԻՐԱԿԻ	-- 3 10 17 24 --
-- 7 14 21 28 --	ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ	-- 4 11 18 25 --
1 8 15 22 29 --	ԵՐԵՔՇԱՔԹԻ	-- 5 12 19 26 --
2 9 16 23 30 --	ԶՈՐԵՔՇԱՔԹԻ	-- 6 13 20 27 --
3 10 17 24 31 --	ՀԻՆԳՇԱՔԹԻ	-- 7 14 21 28 --
4 11 18 25 -- --	ՈՒՐԲԱԹ	1 8 15 22 -- --
5 12 19 26 -- --	ՇԱՔԱԹ	2 9 16 23 -- --

ՄԱՐՏ

ԱՊՐԻԼ

-- 3 10 17 24 31 --	ԿԻՐԱԿԻ	-- 7 14 21 28 --
-- 4 11 18 25 --	ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ	1 8 15 22 29 --
-- 5 12 19 26 --	ԵՐԵՔՇԱՔԹԻ	2 9 16 23 30 --
-- 6 13 20 27 --	ԶՈՐԵՔՇԱՔԹԻ	3 10 17 24 -- --
-- 7 14 21 28 --	ՀԻՆԳՇԱՔԹԻ	4 11 18 25 -- --
1 8 15 22 29 --	ՈՒՐԲԱԹ	5 12 19 26 -- --
2 9 16 23 30 --	ՇԱՔԱԹ	6 13 20 27 -- --

ՄԱՅԻՍ

ՅՈՒՆԻՍ

-- 5 12 19 26 --	ԿԻՐԱԿԻ	-- 2 9 16 23 30 --
-- 6 13 20 27 --	ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ	-- 3 10 17 24 --
-- 7 14 21 28 --	ԵՐԵՔՇԱՔԹԻ	-- 4 11 18 25 --
1 8 15 22 29 --	ԶՈՐԵՔՇԱՔԹԻ	-- 5 12 19 26 --
2 9 16 23 30 --	ՀԻՆԳՇԱՔԹԻ	-- 6 13 20 27 --
3 10 17 24 31 --	ՈՒՐԲԱԹ	-- 7 14 21 28 --
4 11 18 25 -- --	ՇԱՔԱԹ	1 8 15 22 29 --

ՅՈՒԼԻՍ 1918 ՕԳՈՍՏՈՍ

-- 7 14 21 28 --	ԿԻՐԱԿԻ	-- 4 11 18 25 --
1 8 15 22 29 --	ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ	-- 5 12 19 26 --
2 9 16 23 30 --	ԵՐԵՔՇԱՔԹԻ	-- 6 13 20 27 --
3 10 17 24 -- --	ԶՈՐԵՔՇԱՔԹԻ	-- 7 14 21 28 --
4 11 18 25 -- --	ՀԻՆԳՇԱՔԹԻ	1 8 15 22 29 --
5 12 19 26 -- --	ՈՒՐԲԱԹ	2 9 16 23 30 --
6 13 20 27 -- --	ՇԱՔԱԹ	3 10 17 24 31 --

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1 8 15 22 29 --	ԿԻՐԱԿԻ	-- 6 13 20 27 --
2 9 16 23 30 --	ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ	-- 7 14 21 28 --
3 10 17 24 -- --	ԵՐԵՔՇԱՔԹԻ	1 8 15 22 29 --
4 11 18 25 -- --	ԶՈՐԵՔՇԱՔԹԻ	2 9 16 23 30 --
5 12 19 26 -- --	ՀԻՆԳՇԱՔԹԻ	3 10 17 24 31 --
6 13 20 27 -- --	ՈՒՐԲԱԹ	4 11 18 25 -- --
7 14 21 28 -- --	ՇԱՔԱԹ	5 12 19 26 -- --

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

-- 3 10 17 24 --	ԿԻՐԱԿԻ	1 8 15 22 29 --
-- 4 11 18 25 --	ԵՐԿՈՒՇԱՔԹԻ	2 9 16 23 30 --
-- 5 12 19 26 --	ԵՐԵՔՇԱՔԹԻ	3 10 17 24 31 --
-- 6 13 20 27 --	ԶՈՐԵՔՇԱՔԹԻ	4 11 18 25 -- --
-- 7 14 21 28 --	ՀԻՆԳՇԱՔԹԻ	5 12 19 26 -- --
1 8 15 22 -- --	ՈՒՐԲԱԹ	6 13 20 27 -- --
2 9 16 23 -- --	ՇԱՔԱԹ	7 14 21 28 -- --

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԻՆ ԵՕՐԹՈՒԼԱՐԸ

Յնվր. 19. ՇԲ. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն
Ա. բղ Տաղաւար)

Փետր. 24. ԿԻՐ. Առաջաւորաց Բարեկենդան

Մարտ. 17. ԿԻՐ. Բուն Բարեկենդան.

Մայիս 5. ԿԻՐ. Զատիկ, (Բ. բղ Տաղաւար)

Յունիս 2. ԿԻՐ. Երեւման Խաչ.

Յունիս 13. ԵՂ. Համբարձումն.

Յունիս 23. ԿԻՐ. Հոգեղալուստ.

Յունիս 14. ԿԻՐ. Բարեկենդան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի.

Օգոստ. 11. ԿԻՐ. Վարդավառ, (Գ. բղ Տաղաւար)

Օգոստ. 25. ԿԻՐ. Աստուածածին, (Գ. բղ Տաղաւ.)

Սեպտեմբ. 29. ԿԻՐ. Խաչվերաց, (Ե. բղ Տաղաւար):

Հեմեր. 6. ԿԻՐ. Բարեկենդան Ս. Գէորգաց.

Նոյեմբ. 10. ԿԻՐ. Գիւտ Խաչ.

Դեկտեմբ. 1. ԿԻՐ. Բարեկենդան Յիսնակաց.

Դեկտեմբ. 22. ԿԻՐ. Բարեկենդան Ս. Յակոբաց.

ԵՕՐԹՈՒ ԵԱԽՕՏ ԿԻՐԱԿԻ ԹՈՒԹՈՒԼԱԶԱԳ ԿԻՒՆԼԷՐ

1. Կիրակիէր

2. Ծնունդըն Բ. վէ Ը. Կիւնէրի:

3. Տեառնընդառաջ Կիւնիւ:

4. Աւագ ԵՂ. Կիւնիւ:

6. Աւետման Եօրթուր:

5. Զատիկին ԲՂ. վէ ԳՂ. Կիւնէրի:

7. Համբարձում Կիւնիւ (ԵՂ.):

8. Լուսաւորչի Նշխարաց Գիւտին Կիւնիւ (ՇԲ.):

9. Վարդավառ

10. Աստուածածին

11. Խաչ

12. Աստուածածնի Յղութեան, Ծննդեան եւ Ընծայման Եօրթուր Կիւնէրի:

13. Թաղէոս վէ Բարթողիմէոս առաքելալարըն Եօրթու Կիւնէրի:

14. Վարդանանց Զօրավարաց Եօրթու Կիւնիւ, ԵՂ:

ԹԱՐԻԽԼԷՐԻ ԹԷՊՏԻԼ ՕԼՄԱՅԱՆ ԵՕՐԹՈՒԼԱՐ
(Հին վէ Նոր Տօմար հիսապըյէ)

1. Յնվր. 5-18 ձրագալոց Ծննդեան,

2. Յնվր. 6-19 Ծնունդ.

3. Յնվր. 7-20, 8-21, 10-23, 11-24, 12-25 Ծնունդը
Թէագըղէ տէն Կիւնէրի:

4. Յնվր. 13-26. Անուանակոչութիւն.

5. Փետր. 14-27. Տեառնընդառաջ:

6. Ապրիլ 7-20. Աւետումն (Աստուածածնի):

7. Մամբ. 8-21. Ծնունդն Ս. Աստուածածնի:

8. Նյմբ. 21- Դեկտեմբ. 4. Ընծայումն Ս. Աստուածածնի:

9. Դեկտեմբ. 9-22. Յղութիւն Ս. Աստուածածնի Ի Սննայէ:

Բ.

ՎԷԳԱՅԻ Ի ՄԷՇՆՈՒՐԷ ԹԱՐԻԽԼԵՐԻ

Յունվար 1. Գշ. (Ալաֆրանկա) Նոր Տօմար, 1918 սենյանին իսկրտասը:

Յունվար 11. Բարեկենդան Ծնունդ իշխեն:

Յունվար 14. Բշ. Կաղանդ եւ Տարեմուտ (Ալաթուրքա) Հին Տօմար՝ Սենյա պաշը, 1918: Նուսար Փաշանըն վէֆաթը, Փարիզտէ, 1899:

Յունվար 15. Գշ. Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանըն վէֆաթը, 1834:

Յունվար 17. Եշ. Ֆրէնգլիցին տօղուշու, 1706:

Յունվար 19. Շր. (Հալոց) Ծնունդ ՅԻՍՈՒՍԻ:

Յունվար 25. Ուր. Մատթէոս Պատրիարք Զուխանըն Հալ Բողոքականլարա դարչը իւք բանադըրանքը քիլիսալարտա օգունուր:

Փետրվար 1. Ուր. Մատթէոս Պատրիարք Զուխանըն իւմիւմի բանադրանքը, 1846:

Փետրվար 6. Դշ. Յարութիւն Եպ. Վեհապետեան Պատրիարք ինթիխապ օլունուր, 1885:

Փետրվար 12. Աքրահամ Լիմֆընըն տօղուշ կիւնիւ, 1809:

Փետրվար 13. Այնթապտա Վարդանեան Մէքթէպինին քիւշատը, 1882:

Փետրվար 16. Շր. Զէյթունա միւֆէթիւն կէլէն Յովհ. էֆ. Նուրեանըն վէֆաթը, 1900:

Փետրվար 22. Ուր. Ճօրն Ուաշինկթընըն տօղուշ կիւնիւ, 1732:

Փետրվար 25. Բշ. Ներսէս Ե. Աշտարակեցի կաթողիկոսըն վէֆաթը, 1857:

Փետրվար 27. Դշ. Տեառնընդառաջ: Կաթողիկ Հալարըն պա իրատէ ալըը քիլիսա թէշքիլի, 1830:

Մարտ 9. Շր. Սր. Իսահակ Հալրապետին եօրթուսը:

Մարտ 13. Դշ. Սրց. Ղեւոնդեանց Քաշանալից Տօն: Զար Ալէքսանդր Բ. Գաթլ էտիլտի, 1881:

Մարտ 14. Եշ. Ազգալին Տօն: Սրց. Վարդանանց Զօրավարաց, վէ 1036 չէհիտլէրիմիլին եօրթուսը. Իրմէնի Միլլէթինին պիւթիւն ննջեցեալարը զիքրինէ Հոգեհանգիստ:

Մարտ 17. ԿիրԱյի. Բարեկենդան Մեծ Պահոց:

Մարտ 24. ԿիրԱյի. «Արտաքսման» կիւնիւ:

Մարտ 31. ԿիրԱյի. «Անառակին» կիւնիւ: Ամէրիկա վէ Խլրօփատա Զատիկ:

Ապրիլ 6. Շր. Շէմալի դութպըն քէշֆ օլունմասը, 1910: Մ. Մ. Ամէրիկանըն Ալմանիպա դարչը մուհարէպէ իլանը, 1917:

Ապրիլ 7. ԿիրԱյի. «Տնտեսին» կիւնիւ:

Ապրիլ 13. Շր. Մ. Մ. Ամէրիկանըն Պալրադընըն դապուլ վէ թէմէվիլիւն էյլէմէսի, 1818:

Ապրիլ 14. ԿիրԱյի. «Դատաւորին» կիւնիւ:

Ապրիլ 16. Գշ. Խրիմեան Հալրիկին տօղուշը, 1820:

Ապրիլ 21. ԿիրԱյի, «Գալտեան» կիւնիւ:

Ապրիլ 22. Բշ. Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանըն վէլատէթի, 1771:

Ապրիլ 28. ԿիրԱյի, Ծաղկազարդ: Մակար Կաթողիկոսըն վէֆաթը, 1891:

Ապրիլ 29. Բչ. Աւագ Երկուշարթի, «Թղեն-
ւոյն»: Ապրիլ Մէճիս Մատթէոս Պատրիարք Չու-
խաճեանա Իֆթիխար նիշանընը վէրիւր, 1845:

Ապրիլ 30. Դչ. Աւագ Երեքշարթի, «Տասն Կու-
սանաց»:

Մայիս 1. Դչ. Աւագ Չորեքշարթի, «Իւղով Օծ-
ման»:

Մայիս 2 Եչ. Աւագ Հինգշարթի, «Տէրունական
Ընթրեակաց». Ունլուսչ:

Մայիս 3. Ուր. Աւագ Ուրրաթ, «Չարչարանաց»
Կարգ Թաղման:

Մայիս 4. Շր. Աւագ Շարաթ: Ճրագալուց,
Խթում:

Մայիս 5. ԿիրԱԿի, (Հայոց) ԶԱՏԻԿ ՅԱՐՈՒ-
ԹԵԱՆ:

Մայիս 6. Բչ. Մեռնոց: Ներսէս Եպս. Վարժա-
պետեան Պատրիարք ինթիխապ էտիլիւր, 1874:

Մայիս 12. ԿիրԱԿի, Նոր Կիրակի, Կամ Կրկնա-
ղատիկ:

Մայիս 17. Նախօրէոն Պօնափարթըն Սէնթ էլէ-
նատա վէֆաթը, 1820:

Մայիս 19, ԿիրԱԿի, Կանաչ Կիրակի, Կամ Աչ-
խարհամատրան:

Մայիս 26. ԿիրԱԿի, Կարմիր Կիրակի:

Մայիս 30. Եչ. Տէֆլէրէյըն Կիւնիւ:

Յունիս 2. ԿիրԱԿի, Սբ. Խաչի Երեւման Տօն:

Յունիս 12. Դչ. Եունան գրալը Գօնաթանթինին
Թախթան էնմէսի, 1917:

Յունիս 13. Եչ. Տօն Համբարձման, (Ուրում):

Յունիս 18. Դչ. Վաթէրլու Մուհարէպէսի,
1815:

Յունիս 21. Ուր. Մատթէոս Պատրիարք Չու-

խաճեանըն 3իւնճիւ բանաղըրանքը, 1846:

Յունիս 23. ԿիրԱԿի. Տօն Հոգեգալստեան (Պէն-
տեկոստէ):

Յունիս 26. Դչ. Աչըգեան պատրիարքըն խթի-
ֆասը, 1894:

Յունիս 4. Տէֆլէրէյըն ալ Ինտիփէնտէնս Կիւ-
նիւ, 1776:

Յունիս 14. ԿիրԱԿի. Բարեկենդան Ս. Գրիգոր
Լուսաւորչի: Իւք Ֆրանսա ինդըլապը, վէ Պատթիւ-
լին ինչիտամը, 1789:

Յունիս 19. Ուր. Ֆրանգօ-Ալման Մուհարէպէսի
պաշլասը, 1870:

Յունիս 20. Շր. Գիւս Նէխարաց Ս. Լուսաւորչի:

Յունիս 25. Եչ. Ս. Թարգմանիչք Սահակ Մես-
րոպ:

Յունիս 29. Բչ. Մատթէոս Եպ. Չուխաճեան
Փաթրիք Թաչին օլունուր, 1844: Մաղաքիա Պատ-
րիարք Օրմանեան՝ Թէրք ի խրամէթ էտէր, 1908:

Օգոստոս 3 Շր. Պէլճիգալա Ալմանլարըն Էիւ-
րիւլիւշիւ, 1914:

Օգոստոս 4. ԿիրԱԿի. Բարեկենդան Վարդա-
վառի: Իգմիրլեան Պատրիարքըն խթիֆասը, 1896:
Աթլանթիքին պիրինճի Թէլէգրաֆ խապէրի, 1857:

Օգոստոս 11. ԿիրԱԿի. ՎԱՐԴԱՎԱՌ (Թէպտիլ
ի Սուրէթ):

Օգոստոս 13. Դչ. Մանրլանըն Ամէրիգալըլարա
Թէպիմի, 1898:

Օգոստոս 15. Եչ. Փանամա Գանալըն աչըլմասը
1914:

Օգոստոս 25. ԿիրԱԿի. ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ԱՍՏ-
ՈՒԱՅԱՅՆԻ, (Խաղող Օրհնէք):

Օդոստոս 26. Բշ. Գրիգոր Օտեանըն Փարիզոն վէֆաթը, 1887:

Սեպտեմբեր 2. Բշ. Լէյպըր Տէյ:

Սեպտեմբեր 6. Ուր. Րէիս Մ. ք. Բինլինին էօլ-տիւրիւմէսի, 1901:

Սեպտեմբեր 9. Բշ. Ս. Ստեփաննոս (Էլք շէհրտ)

Սեպտեմբեր 16. Բշ. Մկրտիչ Եպ. Խրիմեան Պատրիարք Թալին օլունուր, 1869:

Սեպտեմբեր 29. ԿիրԱԿի. ԽԱԶՎԵՐԱՅ:

Սեպտեմբեր 30. Բշ. Արմաշ Դպրեւանքընըն քիւշաուր, 1889:

Հոկտեմբեր 6. ԿիրԱԿի. Բաքեկեմդան Ս. Գէ-նրգայ:

Հոկտեմբեր 11. Ուր. Խորեն Արքայ. Աշըգեան Իսթանպօլ Փաթրիքլիլինէ Խնթիխապ օլունուր, 1888:

Հոկտեմբեր 12. Շր. Սր. Գէորգ Եօրթուսը, Գօլօմպոս կիւնիւ: Գօլօմպոսըն Ամէրիգայը քէշֆ էթ-մէսի, 1492:

Հոկտեմբեր 13. ԿիրԱԿի. Վարադաշ Ս. Խաշ: Մատթէոս Պատրիարք Զուխանեան Խնթիխա էտէր, 1848:

Հոկտեմբեր 21. Բշ. Խրիմեան Պատրիարք դա-թիլէն Խնթիխա էտէր, 1873:

Հոկտեմբեր 24. Եշ. Սահակ Բ. Խապալեան Կի-լիկիա Կաթողիկոսըղընա Խնթիխապ օլունուր, 1902:

Հոկտեմբեր 27. ԿիրԱԿի. Թէշօտօր Բուզվէլ-թին տօղուշ կիւնիւ, 1858:

Հոկտեմբեր 28. Բշ. Իլք էրմէնիճէ զազէթա «Ազգարար» Մատրաստա նէշը էտիլիւր, 1794:

Նոյեմբեր 3. ԿիրԱԿի. Իզմիրլեան Թէքրարէն Պատրիարք Խնթիխապ էտիլիւր, 1908:

Նոյեմբեր 8. Ուր. Մարաշը Մկրտիչ Եպ. Քէֆ-

սիղեան՝ Ատանատա Կիլիկիա Կաթողիկոսը Խնթի-խապ էտիլիւր, 1871:

Նոյեմբեր 10. ԿիրԱԿի. Գիւտ Խաշի Տօն: Մար-թին Լուտէրին տօղուշ կիւնիւ, 1483:

Նոյեմբեր 15. Ուր. Հաշ Բողոքականլար Երատէ իլէ ալըր ճէմաաթ Թանըլըլար, 1847:

Նոյեմբեր 18. Բշ. Մաղաքիա Արքայ. Օրմանեան Իսթանպօլ Փաթրիքի Խնթիխապ օլունուր, 1896:

Նոյեմբեր 27. Դշ. Կիլիկիա Կաթողիկոսը Մը-կըրտիչ Քէֆսիղեանըն վէֆաթը, 1894:

Նոյեմբեր 28. Եշ. Թիէնֆսիլիլինկ կիւնիւ:

Դեկտեմբեր 1. ԿիրԱԿի. Բաքեկեմդան Յիսնա-կաց:

Դեկտեմբեր 8. ԿիրԱԿի. Երուսաղէմին Ինկ-լիզլէր ճարիֆէթիլէ զապթը, 1917:

Դեկտեմբեր 14. Շր. Թաղէոս վէ Բարթողի-մէոս Եօրթուսը: Ճէնուպի Գուլթպըն քէշֆի, 1911: Վաշինկթըն էօլտիւ, 1799:

Դեկտեմբեր 19. Եշ. Մատթէոս Արքեպ. Իզմիր-լեան Պատրիարք Խնթիխապ օլունուր, 1894:

Դեկտեմբեր 22. ԿիրԱԿի. Բաքեկեմդան Ս. Յա-կոբայ: Փիլիքիւմէր «Մէյփլալըր» կէմիսի իլէ Փիլի-մուքի Բաֆա վասըլ օլտուլար, 1620:

Դեկտեմբեր 24. Դշ. Հալը Արսէն Բադրատու-նինին վէֆաթը, 1866:

Դեկտեմբեր 25. Դշ. Բրիսմըս:

Դեկտեմբեր 28. Շր. Վուրթօ վիլսընըն տօղուշ կիւնիւ, 1856:

ՄՈՒՀԱՐԷՊԷ Ի ՀԱԶԸՐԷՏԷ

ԻԼԱՆ Ը ՀԱՐՊ ԹԱՐԻԽԼԵՐԻ

Ավսթրիա Սըրպիայա դարչը,	Յուլիս 28, 1914
Ալմանիա Բուսիայա դարչը,	Օգոստոս 1, 1914
Ֆրանսա Ալմանիայա դարչը	Օգոստոս 3, 1914
Ալմանիա Ֆրանսայա դարչը	Օգոստոս 3, 1914
Ալմանիա Պէլճիգայա դարչը,	Օգոստոս 4, 1914
Ինկիլթէրրա Ալմանիայա դարչը,	Օգոստոս 4, 1914
Ավսթրիա Բուսիայա դարչը,	Օգոստոս 6, 1914
Գարատաղ Ավսթրիայա դարչը,	Օգոստոս 8, 1914
Ավսթրիա Գարատաղա դարչը,	Օգոստոս 9, 1914
Գարատաղ Ալմանիայա դարչը,	Օգոստոս 9, 1914
Սըրպիա Ալմանիայա դարչը,	Օգոստոս 9, 1914
Ֆրանսա Ավսթրիայա դարչը,	Օգոստոս 13, 1914
Ինկիլթէրրա Ավսթրիա դարչը,	Օգոստոս 13, 1914
Ճափոն Ալմանիայա դարչը,	Օգոստոս 23, 1914
Ավսթրիա Ճափոնա դարչը,	Օգոստոս 27, 1914
Ավսթրիա Պէլճիգայա դարչը,	Օգոստոս 28, 1914
Բուսիա Թիւրքիայա դարչը,	Նոյեմբեր 3, 1914
Ֆրանսա Թիւրքիայա դարչը,	Նոյեմբեր 5, 1914
Ինկիլթէրրա Թիւրքիայա դարչը,	Նոյեմբեր 5, 1914
Փօրթուգալ Ալմանիայա դարչը,	Նոյեմբեր 23, 1914
Թիւրքիայա Alliesա դարչը,	Նոյեմբեր 23, 1914
Սըրպիա Թիւրքիայա դարչը,	Դեկտեմբեր 2, 1914
Իթալիա Ավսթրիայա դարչը,	Մայիս 24, 1915

Իթալիա Թիւրքիայա դարչը,	Օգոստոս 21, 1915
Պուլղարիա Սըրպիայա դարչը,	Հոկտեմբ. 14, 1915
Ինկիլթէրրա Պուլղարիայա դարչը,	Հոկ. 15, 1915
Ֆրանսա Պուլղարիայա դարչը,	Հոկ. 16, 1915
Սըրպիա Պուլղարիայա դարչը,	Հոկտ. 16, 1915
Իթալիա Պուլղարիայա դարչը,	Հոկտ. 19, 1915
Բուսիա Պուլղարիայա դարչը,	Հոկտ. 19, 1915
Ալմանիա Փօրթուգալա դարչը,	Մարտ 9, 1916
Բուսիա Ավսթրիայա դարչը,	Օգոստոս 27, 1916
Իթալիա Ալմանիայա դարչը,	Օգոստոս 28, 1916
Թիւրքիա Բուսիայա դարչը,	Օգոստոս 29, 1916
Ալմանիա Բուսիայա դարչը,	Սեպտեմբեր 14, 1916
Եռնան Պուլղարիայա դարչը,	Նոյեմբեր 28, 1916
Եռնան Ալմանիայա դարչը,	Նոյեմբեր 28, 1916
Մ. Մ. Ամէրիգա Ալմանիայա դարչը,	Ապր. 6, 1917
Փանամա Ալմանիայա դարչը,	Ապրիլ 7, 1917
Գուլա Ալմանիայա դարչը,	Ապրիլ 7, 1917
Սիամ Ալմանիայա դարչը,	Յուլիս 22, 1917
Սիամ Ավսթրիայա դարչը,	Յուլիս 22, 1917
Լիպէրիա Ալմանիայա դարչը,	Օգոստոս 4, 1917
Զին Ալմանիայա դարչը,	Օգոստոս 14, 1917
Զին Ավսթրիայա դարչը,	Օգոստոս 14, 1917
Պրազիլ Ալմանիայա դարչը,	Հոկտեմբեր 26, 1917
Մ. Մ. Ամէրիգա Ավսթրիայա դարչը,	Դեկտ. 7, 1917

417-84

ՈՒՄՈՒՄԻ ՎԷԳԱՅԻ Ի ՄԷՇՇՈՒՐԷ ՍԷՆԵԼԷՐԻ

Քրիստոստան էվվել

- 2492 էրմէնի միլէթինն պիտայէթի, թախմինէն,
754 Բօմա շէշրինին թէէսիսի:
670 Բիւզանդիոն (սօնկրա Իսթանպօլ) շէշրինին
թէէսիսի:
598 Պապէլլիէրին. Երուսաղէմի ալըպ խարապ էթ.
մէլէրի:
559 Կիւրոսըն Մատի վէ Գիւրս թախթընա ճիւ-
լուսը:
490 Մարաթօն ճէնկի:
356 Իսքէնտէր ի Աղիմին տօղուշը:
315 Չինտէ պէօլլիք սուրըն պինասը պաշլար:
280 Մըսըր փատիշահը Պտղոմէոս Իսքէնտէրիւն
Քիւթիւպիանէսինի թէէսիս, Պէօլլիք Ֆէնէ-
րի ինչա, վէ Քիթ. Մուգատտէսի Եունանի-
ճէյէ (Էթմիշլէր) թէրճէմէ էթաիրի:
45 Յուլիոս Կեսար՝ Բօմա թաղվիմինի (տօմար)
իսլաշ էտէր:
34 Թաղէոս Առաքեալըն էրմէնիսթանտա վազ
էթմէսի:
70 Երուսաղէմին Բօմալը Տիտոս Էտիլլէ թախ-
րիպի:
239 Սբ. Գրիգոր Լուսաւորիչին տօղուշը:

- 301 Հոխիսիմեան Պաքիրէլէրին էրմէնիսթանտա
շէշիտ էտիլմէլէրի:
313 Կոստանդիանոս Իմիէրաթօրըն Քրիսթիան-
լըղը դապուլ էթմէսի:
325 Նիկիական իլք Ընդհ. Քիլիսա Ժողովը:
326 Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչին վէֆաթը:
328 Կոստանդիանոս՝ Բիւզանդիոն շէշրինին Է-
րինէ Իսթանպօլը պինա էտէր:
374 Մեծն Ներսէս Հայրապետին վէֆաթը:
404 էրմէնի Հուրուֆաթընըն իմասը:
434 Քիթ. Մուգատտէսին էրմէնիճէյէ թէրճէ-
մէսի:
552 Հայոց Նոր Թուականըն պիտայէթի:
779 Ռուս Հիւքիւմէթինին թէէսիսի:
596 Կիւրճիլէր Հայ Քիլիսատան ալըլըրլար:
622 Իսլամիէթին Հիճրէթ թարիխի պաշլար:
672 Արապլարըն Իսթանպօլու մուհասէրէ էթ-
մէլէրի:
680 Արապլարըն Ասիայ ը Սուլթա վէ էրմէնիս-
թանը դապթ էթմէլէրի:
779 Բուս Հիւքիւմէթինին պիտայէթի:
807 Էլբօփատա քեաղըտ իսթիմալընա պաշլան-
մասը:
827 Էկպէրթին Ինկիլթէրրա փատիշահլըղընը թէ-
էսիս էթմէսի:
871 Ինկիլթէրրա փատիշահլըղընըն Լօնտրաշա
նազլի:
1096 Խաչաղիլըլէրին իլք տէֆա Պաղեստինէ Հիւճ-
միւ:
1147 էրմ. Կաթողիկոսլըղը Ռուճալաշա թէպտիլ
օլուր:
1206 Ճինկիկ Խանըն իսթիլալարը:

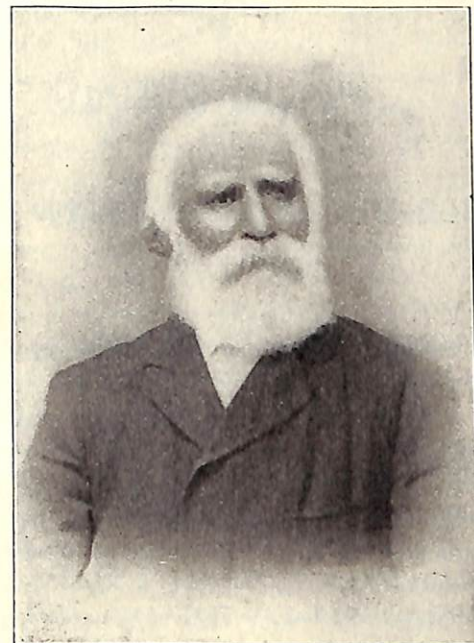
- 1265 Ինկիլթէրրատա Փարլամէնթին իւք թէչքիլի:
 1267 Տիւրպինին քէչֆի:
 1299 Օսմանլը փատիշահլըղընըն թէէսիսի:
 1311 Երուսաղէմտէ էրմ. Փաթրիքիլիլի թէէսիս է-
 տիլիլի:
 1370 Լէնկթիմուրըն զուհուրը:
 1380 Թօփուէն իճատ օլունմասը:
 1440 Կիւթթէնպէրկին Մալանատա մաթպաալը ի-
 ճատ էթմէսի:
 1441 Էմր. Կաթողիկոսլըղընըն էջմիածինտէ թէք-
 րար թէէսիսի:
 1453 Իսթանպոլըն Թիւրքլէր Եէտիլէ ալընմասը:
 1454 Գրթ. Մուղատտէսին իւք տէֆա թապ օլուն-
 մասը:
 1461 Իսթանպոլ էրմ. Փաթրիքիլիլին պիտալէթի:
 1492 Գօլօմպօսըն Ամէրիգալը քէչֆ էթմէսի:
 1500 Նիւրէնպէրկտէ ճէպ սաաթընըն իճատը:
 1512 Իւք էրմէնիճէ քիթապըն (Պարլստօմար) թա-
 պը Վէնէտիկտէ:
 1517 Լուտէրին Փրօթէսթանլըղը թէէսիս էթմէսի:
 1516 Սիւլի Տիւրատուր Եպ. Իսթանպոլ Փաթրիք-
 լիլինէ թալին օլունուր:
 1519 Կապէրնիկոս նամ Ալման ալիմին Մանգուճէ ի
 չէմսիլէլի թաչգիլ էթմէսի:
 1567 Իսթանպոլտա իւք էրմէնի Մաթպաասընըն
 թէէսիսի:
 1582 Գրիգորեան տոմար պաշլար:
 1587 Զէյթունլը Սարգիս Եպ. Իսթանպոլ Փափ-
 րիլիլինէ թալին օլունուր:
 1592 Զէյթունլը Սարգիս Եպ. Իքինճի տէֆա փաթ-
 րիք թալին էտիլիլի:

- 1609 Կալիլէոսըն «Արղլէթ Գախէսինի» քէչֆ էթ-
 մէսի:
 1620 Փիլիքիմլէրին «Մէջփրատը» կէմիսիլէ Ամէ-
 րիգալա Եէթիլէլէլիլի:
 1644 Հալէպլի Թուֆմաս Եպ. Իսթանպոլ Փաթրիք-
 լիլինէ թալին օլունուր:
 1651 Անթապոլը Եղիապար Եպ. Իսթանպոլ Փաթ-
 րիքիլիլինէ թալին օլունուր:
 1663 Պուխար մաքինասընըն իճատը:
 1664 Նիւ Եօքքըն Ֆիլիմէնքիլէր թարաֆընտան
 զապթը:
 1666 Անթապոլը Եղիապար Եպ. Փաթրիք ինթի-
 խապը:
 1676 Գալսէրիլէլի Կրպո. Քէնչ. Պաթանպոլ փաթ-
 րիքի օլուր:
 1682 Անթապոլը Եղիապար Պատրիարք էջմիածին
 Կաթողիկոսլըղընա թալին օլունուր:
 1690 Ամէրիգատա իւք զապթէթա թապը, Պօսթոն-
 տա:
 1694 Գալսէրիլէլի Մատթէոս Եպ. Կիլիկիա Կաթո-
 ղիկոսլըղընա թալին օլունուր:
 1703 Պէօլիւք Փէթրօ Փէթրսպուրկ (Փէթրօկրատ)-
 չէճըրինի թէէսիս էաէր:
 1726 Զէյթունլը Կարապետ Եպ. Կաթողիկոս նասպ
 օլունուր:
 1773 Ուաթթ մարիէֆթիլէ պուխար մաքինասընըն
 իթմամը:
 1776 Մ. Մ. Ամէրիգանըն իլան ը իսթիգլալիլէթ
 էթմէսի:
 1789 Ֆրանսա ինդլապընըն պաշլամասը:
 » Ուաչինկթընըն իւք րիւսաէթէ ինթիխապը:

- 1796 Զիչէք խասթալըղը Աշըսընըն «ձէնըր» Jenner թարափընտան քէշֆ օլունմասը:
 1804 Պօնափարթըն Ֆրանսատա իմփէրաթօր օլմասը:
 1807 Ֆուլթընըն իւք վափօր իշլէթմէսի:
 1815 Վաթէրլու Մուհարէպէսի վէ Նափօլէօնըն Մաղլուպիշէթի:
 » Մօսքուտա Լաղարեան ձեմարանըն քիւչատը
 1819 Վափօր իւէ իւք տէֆա օլարադ Աթլանթիքտէն կէշիմէսի:
 1820 Նափօլէօն Պօնափարթըն Սէնթ էլինատա վէֆաթը:
 1823 Մընրօ Տօգթըրինի իւանը:
 1827 Էջմիածին Աճէմլէրտէն Բուսլարա կէշէր:
 1828 Մ. Մ. Ամէրիգատա իւք եօլճու շմէնտըֆէրի:
 1832 «Թադվիմ ի Վէգալի», իւք էմր զաղէթասը Իսթանպուլտա:
 » Ս. Փրկիչ էրմ. Խասթախանէսինին քիւչատը:
 1834 Պէզճեան Յարութիւն Ամիրանըն վէֆաթը:
 1835 Մօրսըն թէլէղրաֆը իճատ էթմէսի:
 1836 Բուս էրմէնի Քիլիսասը իշիւն Պալաթէնիանըն նէշըրի:
 1839 Ֆօթօղրաֆըն իճատը:
 1852 Լուի Նափօլէօնըն Ֆրանսալա իմփէրաթօր օլմասը:
 1854 Գըրըմ Սէվասթափօլ մուհարէպէսի:
 1855 Սէվասթափօլըն ալընմասը, Սեպտեմբեր 8:
 1856 Գանլըճա Մուսաշատէսի, Մալիս 27:
 1860 Աղդ. Սաճմանաղրութիւնըն թէշքիլի:
 1861 Իթալիա Գրալիշէթիինին թէշսիսի:
 1863 Լինդընըն էսարէթի լաղվ էթմէք ֆէրմանը:
 1866 Փրուսիա-Ալսթրիա Մուհարէպէսի:

- 1867 Ալսթրիա իւէ Մաճարիսթան հիւքիւմէթլէրի պիլլէշիլլէր:
 1865 Բէիս Լինդընըն դաթլի:
 1869 Սուէշիշ Գանալընըն աշըլմասը:
 » Միլրտիշ Եպ. Խրիմեանըն Պատրիարք ինթիխաս օլունմասը:
 1870 Ֆրանղօ-Ալման Մուհարէպէսինին պաշլամասը. Յուլիս 19:
 » Ֆրանսըղլարըն Սէտանտա թէսլիմի, Սեպտ 24
 » Բօմանըն Իթալիալա Փաիթաթ օլմասը:
 1871 Ալման իմփէրաթօրըղընըն թէքրարէն թէշսիսի:
 » Ֆրանքֆօրթտա Ալման իւէ Ֆրանսըղըն մուհէտէսի:
 1875 Ներսէս Եպ. Վարժապետեան Փաթրիք ինթիխաս էտիլիլ:
 1876 Փրօֆ Պէլին թէլէֆօնը իքմալ էթմէսի:
 1879 Խրիմեան Արքեպ. վէ Խորէն Նարպէլ իւէ Մինաս էֆ. Չէրաղըն Պէրլինտէքի Գօնկրէշէ կիտիլ էրմէնի մէսէլէսինի արղ էթմէլէրի:
 1881 Բէիս Կարֆիլտին դաթլ օլունմասը:
 » Ֆօնօկրաֆըն իճատը:
 1882 Տօք. Քօխըն վէրէմ ճըրմընը քէշֆ էթմէսի:
 1884 Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանըն վէֆաթը, վէ Մալր եկեղեցիտէ տէֆնի:
 1888 Խորէն Արքեպ. Աշըգեանըն Իսթանպուլ Փաթրիքիլիմինէ թալին օլունմասը:
 1890 Գուճ Գափու վաղըմասը:
 1894 Զին ճափօն մուհարէպէսինին պաշլամասը:
 » Սասուն գըթալը վաղը օլմասը:
 » Մատթէոս Արքեպ. Իզմիրլեանըն Փաթրիքիլիշ ինթիլիմալը:

- 1895 Բէօնթիկէն թարափընտան X բէչին քէշֆի:
 » Ումուճ էրմէնի գըթալը:
 1896 Պանդա վուզուաթըլէ խասքէօզ գըթալը:
 1897 Թիւրք Եունան մուհարէպէսի:
 1898 Սիւանիա Ամէրիգա մուհարէպէսի:
 1899 Պօէր մուհարէպէսի:
 1901 Բէիս Մք. Բինլինին գաթիլի:
 » Մարքօնի Էէտիլէ թէլիսիլ թէլէգրաֆըն Է-
 ճատը:
 1902 ՍաՀակ Բ. Կիլիկիա Կաթողիկոսըղընա ինթի
 խապ օլունուր:
 1904 Բուս Ճափօն մուհարէպէսի պաշլար, Փետ. 8
 1905 Բուս Ճափօն միւսալէՀասը Մ. Մ. Ամէրիգա-
 նըն ՓօրթամութՀ շէՀրինաէ, Օգոստ. 29:
 1906 Սան Ֆրանսիսկօտա Հարէքէթ Ի արդ վէ Էան-
 կըն վուզու պուլուր:
 1908 Զըլսի Էանկընը:
 » Մատթ. Արքեպ. Իզմիրլեանըն թէքրարէն
 Փաթրիքիլէ ինթիխապը:
 1910 Շէմալի Գութպըն քէշֆի:
 1911 Իթալիա Թիւրք մուհարէպէսի:
 » Ճէնուպի գութպըն քէշֆի:
 » Զինին ճիւճիւրիլէթ իլանը:
 1912 Պալգան մուհարէպէսինին իլանը:
 » «Թիթանիք» վաթիօրընըն պաթմասը:
 1914 Փանամա Քանալընըն աշըլմասը:
 1917 Զար Նիքօլասըն թախթտան էնմէսի:
 1917 Գրալ Գօնսթանթինին թախթտան էնտիրիլ-
 մէսի:
 » Երուսաղէմին Ինկիլիլէր թարափընտան գապթ
 օլունմասը:

ՓՐՕՖ. ԱԼԻԲՍԱՆ Յ. ՊԷԶՃԵԱՆ
 Այնքապ Գօլէնի Սէր Մուալլիմի
 (1837—1913)

Գ.

ԹԱԳՎԻՄ Ի ԶԷՄԱՆ

ՎԷ

ՖԱՐԳԼԸ ՄԻԼԼԷԹԼԵՐԻՆ ԹԱՐԻՒ ՀԻՍԱՊԸ

ԲՈՒԶՆԱՄԷ, եախօտ ՍԱԼՆԱՄԷ պիր ուսուլը թաղվիմ օլուպ սիլասի վէ բուհանի մադսէտլէրէ մէպնի զէմանը իրի ուֆադ գըթալարա թէվզի, վէ մուսլէնէն կիւնլէրի իշար էթմէքտէն իպարէթ տիր:

Կիւն՝ Զէմինին քէնտի միհվէրի էթրաֆընտա պիր տէֆա տէվր էթմէսի իշիւն միւրուր էտէն 24 սաաթլըդ զէման օլուպ թապիաթըն եափմը իտիլի պիր թադսիմ տիր:

Հաֆրա: Զէմանը՝ 7էր կիւնտէն իպարէթ օլան միւտտէթլէրէ ալըրմադ ուսուլը՝ փէք էսքի վէ ումուճի պիր թէրթիպ իսէ տէ, ապը Հադգընտա Թէքլին քիթապընտա խիլգաթ միւնասէպէթիլէ պէլան օլունանտան պաշգա մալիւմաթըմըդ եօդ տըր: Թապիաթտա անը թաեին էտէն պիր էօլէիւ եօդ տըր: Պունա էն եադըն կէլէն միդեաս՝ դամէրին Հիլալը, բուպու, պէտրի վէ սօն բուպու մապէլէրինէ տիւլէն միւտտէթլէր օլուպ պու տա պէս թադըրիպի պիր շէլ տիր: Նիւնքի տէվր ի դամէրինին միւտտէթլի 28 տէլիւ, իլլա 29½ կիւն տիր:

Մահ, եախօտ այ: Ալարըմըզըն շիմաիքի թէր-թիպի Յուլիոս Զէզար զէմանընտան պէտ էլէմիշ օլուպ, օլ վադըթ սէնէ պաշը իթիտալը բապիլտէն (գարնամային գիւեքահաւասար) Յունվար 1է թահ-վիլ օլունտու, վէ սէնէ՝ 30ար վէ 31էր կիւնլիւ 12 դըսմա թադսիմ օլունտու (պէս Փետրուարա 29 կիւն ալըրլտը) իւք ալթըլարը քէնտի իլահլարը իսմիլէ, իքիսի (Յուլիոս վէ Օդոստոս) Յուլիոս վէ Օդոստոս Զէզար նամըլէ, վէ սօն տէօրթլէրի տէ, սէնէ պի-տալէթի Մարթտան իթիպար օլունտուդունտա ան-լէրին ալտըզը սըրանըն բադամըլէ, հանի եէտինճի (Սեպտեմբեր), սէքիլինճի (Հոկտեմբեր), տօդու-դունճու (Նոյեմբեր), վէ օնունճը (Դեկտեմբեր) թէս-միլէ օլունլալըլար:

Շէմսին Հարէքէթ ի եէվմիլէսի կիւն տէտիլիմիդ գըթա ի զէմանը թաեին էլլէտիլի միսիլլու, սէմա-տա, շէմստէն սօնկրա էն չօդ տիդգաթ ճէլպ էտէն դամէր օլուպ պունուն տա շէմս նադարէն միւտտէթ ի Հարաքէթի սապիթ վէ շաշմադ օլունտունտան, էդ-մինէ ի դատիմէնին սալքի ճիւմլէ միլէլ վէ ադվամը պէլնինտէ թաեին ի զէման իշիւն միլար իթթիթադ օլունմուլ իտիր: Վէ շիմաի պիլէ, մէմալիք ի շարգի-լէնին նիլէ գըթալարընտա, վէ խուսուսա ումուրը մէզէպիլլէտէ ճարի օլան պու՝ հանի Արապի բուդ-նամէ եախօտ մահը դամէրի տիր: Շէմս նադարէն, դամէրին տէվրանը միւտտէթի 29½ կիւնտէն ճիւ-զիճէ զիլատէ տիր: (Ասըլ տօդրուսու 29 կիւն, 12 սաաթ, 44 տադիդէ, վէ 2.864 սանիլէ տիր):

Էսփի վէ եէնի բուգմամէլէր: Արապիլի կէշտիլի-միլտէ մէտէնի տիւնեատա էլէկվմ ճարի օլան բուդ-նամէ իքի օլուպ պունլար Էսփի վէ եէնի, Յուլիոսեան վէ Գրիգորեան իսմէրիլէ մարուֆ տըրլար: Բուսիա

վէ տիկէր պաղը ազվամ ը շարդիչէ միւսթէսնա թու-
թուրուղու հալաէ, պիւթիւն մէտէնի տիւննա, —
պիւթիւն էվրօիա վէ Ամէրիգա, ուսուլ ը ճէտիտէլի
զապուլ էլէմիւրիւր տիր: Մէզքիւր բուզնամէլէր մա-
պէնինտէ շիմտի 13 կիւն Փարզ օլտուղընտան, հէր
քէսէ մալիւմ օլտուղու իւզրէ, թարիխ իֆատէլէրին-
տէ հանլըլ անլալըլա մէտտան վէրիմէմէք իշիւն,
Օդոստոս 8-21 կիպի իքիսի տէ գօնուլուչօր: Պուն-
տան իքի սար էվիէլ Փարզ 11 կիւն իտի, 1900է կի-
րիտիքտէ, պու Փարզ 13 կիւն օլտու վէ 2100էտէք
պէօլլէ տէվամ էտէմէք տիր: Պունուն նէտէն օլտու-
ղունու անլամաղա չալըլալըմ:

Մէզքիւր Փարզա կսաս հալինտէ շունու զիքը
էտէպիլիւրիլ քի, սէնէմիլին պօլու թամմ 365 կիւն
օլմալըլ, հանընտա պիր տէ փարչասը վար տըր:
Սէնէ տէտիլիմիլ միւտտէթ հաղիպաթ ը հալաէ,
քիւրրէ ի արզըն շէմ էթրաֆընտա պիր տէֆա տէվը
էլէմէսինտէ կէշէն վազըթ օլուլ, 365 կիւն; 5 սա-
աթ, 48 տաղիլէ վէ 48 սանիշտէն իպարէթ տիր:
Ֆազաթ դուտէմանըն եկտինտէ շիմտիքի կիպի տա-
ղիլ ալէթլէր պուլունմատըրընտան, սէնէլի 365¼
կիւն հիսապ էթտիլէր: Շէօլլէ քի, պու սէնէ՝ սէնէ
պալը էօլլէ վազթընա թէստաիֆ էտէրսէ, կէլէմէք
սէնէ անտէն ալթը սաաթ սօնրալա, հանի դուրուլ ը
շէմ վազթընա, իքինճիտէ հարը կէմէլէ, իւշիւն-
ճիւտէ թուլու ը շէմ վազթընա իսապէթ էտիպ
տէօրթ սէնէ սօնրա եինէ էօլլէ վազթընա կէլէմէք
տիր: Պէօլլէմէ, սէնէլի կեաշ աղչամտան, կեաշ հա-
րը կէմէտէն վէ կեաշ սապաշտան պաշլամաղ ումուր
ը ճարիլէտէ իշէ էլ վէրմէլիպ պիր չօդ միւլքիլաթը
մուճիլ օլաճաղընտան, Յուլիոս Չէզար Միլատտան
44 սէնէ էվիէլ քէնտի իսմիլլէ մարուֆ օլան բուզնա-

մէլի թէրթիլ էլէտիլինտէ, սէնէլի մէզքիւր փարչա-
տան դուրթարմաղ իշիւն չու հօլու թութու քի, իւշ
սէնէ պիր պիրի արզասը սըրա, սէնէնին պօլու 365
կիւն սալըլսըն, վէ տէօրաիւնճիւ սէնէ 366 կիւն օլ-
սուն: Իշպու տէօրաիւնճիւ սէնէլէ սալ ը քէպիւէ
(նահանջ) թէսմիլլէ օլունուլ զամմ օլունան պիր
կիւնիւն ալարտա էն Փաղիւրի օլան Փետրուարա ի-
լալէսի միւնասիպ կէօրիլալիւ: Պէօլլէմէ Փետրուար
ալընըն ատի սէնէլէրտէ 28 կիւնիւ վար իքէն նահանջ
սէնէսինտէ 29 կիւնիւ օլտու:

Էսֆի բուզնամէնին քասիիի: Յուլիոս սալնա-
մէսինին Սրիսթիւն քիլիսէսի թարաֆընտան ըշս-
մէն զապուլու Նիկիա մէճլիսի վազթընտա (Միլա-
տըն 325ինտէն) օլտու: Լաքին Յուլիոս բուզնամէ-
սինին իսթատան սալիմ օլմատըրը միւրուր ը գէ-
մանլէ մէտտան չըդտը, վէ անլալըլտը քի, սէնէնին
պօլու 365 կիւն իլէ թամմ 6 սաաթ օլմալըլ, իլլա
6 սաաթտան պիր դաշ տաղիլէ էքսիք տիր: Թապիւր
ի ալէրլէ, Յուլիոս բուզնամէսի սէնէլի օլտուղուն-
տան պիր դաշ տաղիլէ ուզուն Փարզ էլէմիլ օլտու:
Իշպու պիր դաշ տաղիլէ հատտ ը զաթընտա չօդ պիր
շէլ տէլիլ իտի իսէ տէ, պիր դաշ եիւզ սէնէ զարֆըն-
տա կէօղէ չարիար տէրէմէտէ արթաճաղ իտի: Շէօլ-
լէ քի մէզքիւր Փարզ թէրաքիւմ էտէրէք 1257 սէնէ
զաղթընտա, հանի Գրիգոր Փափանըն բուզնամէլի
թասհիհ էլէտիլի 1582 թարիլինտէ 10 կիւնէ պա-
լիլ օլմուլ իտի:

Իշպու թասրիհաթտան անլալըլըր քի, բուզնա-
մէնին թասհիհի իշինտէ Գրիգոր փափանըն իքի պէլլի
էտէմէլի օլուլ պունլարտան պիրի, օլ վաղթա դա-
տար թէրաքիւմ էթմիլ օլան հանլըլը տօղրուլթմաղ,
վէ օլ պիրի տէ իլէրիտէ՝ ալնի իսթանըն թէքրար

վուղուկնէ մէջտան վերլմէմէսի վէսաթիւնէ պագ-
մագ խոր: Պրիւնճի իշխան Սրիսթիւան քիլիսէլէրինէ
էմր էլէտի քի, օլ սէնէ (1582տէ) Հոկտեմբեր 4տէն
սօնրա կէլէն կիւնէ Հոկտեմբեր 5 տէլէճէք եէրինէ
Հոկտեմ 15 տէլիս պու վէճէլէ սէնէլի 10 կիւն դը-
սալթմըլ օլտուլար: Մէգքիւր էմրին իճրասընտա
միւլքիլաթ աղ տէլիլ խոր իսէ տէ, Փափա Հաղրէթլէ-
րինին նուֆուղու սալէսինտէ Գաթօլիք տիւնեալը
պունա իճալէթ էթտի: Իքինճիսինէ, եանի իլէրիտէ
ալնի խաթանըն վուղուընա մէջտան վերլմէմէսի մէ-
սէլէսինէ կէլիտիքաէ, պունուն իշխան տէ Գրիգոր
Փափանըն իթթիլսաղ էլէտիլի մէսլէք փէք սատէ օլ-
տու: Յուլիոս բուղնամէսինին խաթալը 400 սէնէլէ
խաալէթ էտէճէք օլան 100 նահանջ եէրինէ 97 նա-
հանջ դօլարագ 3իւնիւ Հաֆղ էտէպիլիլիլէր իսէ,
պունուն իլէ 400 սէնէտէն 2 կիւնիւ թէնդիլ էթմիլ
օլարագ բուղնամէլի ուղու պիր միւտտէթ իշխան
տօղրուլթմըլ օլուրլար: Վէ նահանջլըդտան դաթ
օլունաճագ մէգքիւր 3 սէնէլէրին տաթի Հանկըլարը
օլաճաղընը չէօլէ դարալալալըրալըլար քի, 1600,
1700, 1800, 1900 վէ 2000 կիպի ասր պաշը օլան
սէնէլէրին ճիւմէլսի ուսուլը ճէտիտէտէ, պունլար-
տան անճագ 1600 վէ 2000 կիպի արթմալարագ 400
իլէ դապիլ ի թաղսիմ օլան ասրպաշարըլը նահանջ
թանրլըս օլ պիրլէրի նահանջլըդտան տիւնսին: Պու
թէրթիպէ կէօրէ, 1600իւնճիւ սէնէ իքի բուղնամէտէ
տէ նահանջ օլտուղընտան էսքի վէ եէնի մապէլնին-
տէքի 10 կիւն Փարգ 1700է դատար էօլլէ դալուր:
Ֆաղաթ օլ սէնէլի (1700իւնճիւ) էսքի բուղնամէ 366
կիւն, վէ եէնիսի 365 սալտըղը իշխան 1700տէն 1800է
տէք իքի բուղնամէլէր մապէլնինտէքի Փարգ պիր
կիւն տաՀա արթըս 11 կիւն օլտու: Քէզալիք ալնի

սէպէպտէն, եանի 1800իւնճիւ ասր պաշը էսքիտէ
366 վէ եէնիտէ 365 կիւն օլտուղընտան մէգքիւր
Փարգ 1800 իլէ 1900իւն մապէլնինտէ 12 վէ 1900 իլէ
2000 արասընտա 13 կիւն օլտու:

Գատիմ Աթինալըլար սէնէլի Յունիստէ պաշլար-
լար խոր: Մագէտօնեալըլար Մեպտեմբերտէ. Բօճա-
լըլար էվլէլա Մարտտա, սօնկրա Յունվարտա, Ֆար-
սիլէր Օդոստոս 11տէ, գատիմ Մէքսիքօլըլար Փե-
տըրվար 23տէ:

Զինլիլէր վէ ՄուՀամմէտիլէր՝ Գամէր Հիսապըլ-
լա ալալըլը թատատ էթտիլէրի իշխան սէնէ իպթի-
տալէրի տէլիլիլ: Զինլիլէր էօլլէ թէրթիպ էթմիլէր
քի 60 սէնէտէ պիր թարիլիլէրի տէվր էտիպ էինէ էվ-
վէլէր Հիսապա կէլիլ:

ՄուՀամմէտիլէր իսէ 12 տէֆա գամէրին եէնի-
լէնմէսինի պիր սէնէ Հիսապ էթտիլէրի իշխան տաի-
մա սէնէլէրի կէճէնքինտէն 12—13 կիւն էվլէլ կէ-
լիլ: Մէնէլէրի դըսա օլտուղը իշխան տիւր քի, Հիճ-
րէթ Թարիլի պաշլատըղընտա, քէնտիլէրինքի իլէ
Քրիսթիանլարըն թարիլիլ պէլնինտէ 622 սէնէ Փարգ
վար իքէն, չիմտի մէգքիւր Փարգ 581 սէնէլէ էնմիլ
տիր: Թապիր ի ախէրլէ, ՄուՀամմէտիլէրին սէնէսի
դըսա օլտուղը իշխան, Հիճրէթին իշպու 1337 սէնէ-
սինէտէք՝ 41 սէնէ իլէրի տիւնմիւլէր տիր:

Պէօլլէ տէվամ էտէրէք, պիլիմ թարիլիմիլ
19,700է եէթիլալիլնտէ, Միլատ վէ Հիճրէթ թա-
րիլիլէրի ալնի օլաճագ, վէ թարաֆէլնտէն Հիսապ
պիլմէլէլէր գանն էտէճէլէր քի, ՄուՀամմէտ Մէ-

տիննտէն Մէքքէյէ Հիճրէթ էթարիւն աչնի սէննտէ
Քրիստոս տօղմուշ տըր:

Շալէտ տաՀա իլէրի կիտիլիւրսէ, Հիճրէթ թա-
րիխինին բազամը՝ Միլատ թարիխինին բազամընր
սալըտա կէՀէճէք տիր: Օլ վաղթատէք ՄուՀամմէ-
տիլիլին տէվամը պիղճէ Հօդ շիւղՀէլի իսէ տէ, օլ
կիւնէ չըգանլար էօլիւնսիւն տէրիլ:

Երուսաղէմտէքի գապաղը պըրաղըպ, կէօղիւծիւղ
էօնիւնտէքի եաղըլա կէլէրէք տէճէլի իղ քի, պու սէ-
նէ Հիճրէթ վէ Միլատ թարիլիլիւրի սէնէ վէ ալլար
սըրասը իլէ Հէօլէ կիտէր, վէ պուսու պիլմէք Աճէ-
րիգատաքի էքմէնիլէր իշիւն շիմտիլիք լաղըմ կէօ-
րիւնիւօր, զիրա պիղէ արատապիր սիւալ էտէնիլը
օլուօր:

ՍԷՃԷ 1336

Բէպի իւլ Ախըր
Ճէմաղի իւլ էվիլէլ
Ճէմաղի իւլ Ախըր
Բէճէպ
Շապան
Բամաղան
Շէվիլալ
Զիլ գատէ
Զիլ Հիճճէ

ՍԷՃԷ 1337

ՄուՀարրէմ
Սէֆէր
Բէպի իւլ էվիլէլ

ՍԷՃԷ 1918

Յունվար 14 տէ
Փետրվար 12 տէ
Մարտ 14 տէ
Ապրիլ 12 տէ
Մայիս 12 տէ
Յունիս 10 տա
Յուլիս 10 տա
Օգոստոս 8 տէ
Սեպտեմբեր 7 տէ

Հոկտեմբեր 7 տէ
Նոյեմբեր 6 տա
Դեկտեմբեր 5 տէ

Օսմանլը Հիւքիւմէթի պիր տէ Սէնէ ի Շէմսիյէ
թարիլի թութար քի անա «Բուսի» եախօտ Մալիյէ
սէնէսի տէնիլիւր: Անըն լիսթասը տա չու տըր:

ՍԷՃԷ ի Մալիյէ 1333

Քեանուն ը Սանի
Շուպաթ

ՍԷՃԷ ի Մալիյէ 1334

Մարթ
Նիսան
Մալիս
Հաղիրան
Թէմուզ
Աղօսթօս
Իլյուլ
Թըշրին ի էվիլէլ
Թըշրին ի Սանի
Քեանուն ը էվիլէլ

ՍԷՃԷ ի Միլատիյէ 1918

Յունվար 14 տէ
Փետրվար 14 տէ

Մարտ 14 տէ
Ապրիլ 14 տէ
Մալիս 14 տէ
Յունիս 14 տէ
Յուլիս 14 տէ
Օգոստոս 14 տէ
Սեպտեմբեր 14 տէ
Հոկտեմբեր 14 տէ
Նոյեմբեր 14 տէ
Դեկտեմբեր 14 տէ

Օսմանլըմա թաՀրիլաթտա պու իքի նէվ թարի-
լին Հանկըսը դուլլանըմը խիլի ալլարըն իսմլէ-
րինտէն պէլլի օլուր: Պաղէն իքի թարիլի տէ դօր-
լար:

ԵէՀուտիլէր թարիլի խիլգաթտան թութարլար
պու սէնէ անլէրին 5678ինճի սէնէսի տիր: «Բօշ Շա-
նա (Բէս-Սէնէ) թէսմիյէ էթտիքլէրի եըլպաշը
(5679) պու սէնէ պաշլար պիղիմ թարիլիմիղճէ
Սեպտեմբեր 7 տէ:

ԵէՀուտիլ րուզնամէսինի էրմէնի Օրադուցընտա
թարիլի էթմէյէ պու մէմլէքէթճէ խուսուսի պիր միւ-
նասիպէթ եօդ իսէ տէ, պիղիմ Զատիկ իլէ անլէրին
Պասէք Պաշրամը արասընտաքի ալաղալը պիլմէք լա-
ղըմ տըր: Զիրա Յիսուս Պասէք Պաշրամընըն Ուրրաթ
կիւնիւ խաշանըպ, Պէօլիք Շարաթ կիւնիւ մէզար-
տա գալարաղ, Փէրտասը (Կիրակի) սապաՀ գըլամ
էլլէտի:

Մարտ անընտա կէօրիւնէն թէքծիլ ալըն (դամէ-
րին իւշիւնճիւ Կիրակիսի Պասէք եախօտ Ջատիկ օ-
լաճազ տէչու ուժոճի Բիլիսա դարար վէրմիշ իքէն,
նի՞չիւն Շարգի վէ Դարպի Բիլիսալարըն Ջատիկի
հէր վազըթ պէրապէր կէլմէզ: Մէսէլա պու սէնէ
էվրօփա վէ Ամէրիգատա Ջատիկ (Easter) Մարտ 31է
կէլիօր իքէն, Բուճ, Բուճ վէ էրմէնի Բիլիսալարըն-
տա պէշ հաֆթա սօնրաչա եանի Մաչիս 5է տիւշիւօր:

Պունըն սէպէպի՝ Շարգիլարըն Բուճի (Հին Տօ-
ճար) վէ Դարպիլարըն Ալաֆրանկա (Նոր Տօճար)
թարիխի թուճմալարը տըր: Եանի, պու սէնէ Ալա-
ֆրանկա Մարտ 14տէ Հինգշարթի կիւնիւ դամէր
թէքծիլլէնիւր: Պու թէքծիլ դամէրին պիրինճի Կիրա-
կիսի Մարտ 17է, իքինճի Կիրակիսի Մարտ 24է, վէ
իւշիւնճիւ (Ջատիկ) Կիրակիսի Մարտ 31է տիւշէր:
Ալաթուրքա Հիսապընա կէլինտիքտէ. Ալըն (Գամէ-
րին) թէքծիլլէնմէսի՝ ալաթուրքա Մարտ 31է (Ալա-
ֆրանկա Ապրիլ 14է) տիւշէր, քի օնտան սօնկրա իւք
Կիրակի Ապրիլ 21, իքինճի Կիրակի Ապրիլ 28 վէ
իւշիւնճիւ Կիրակի (Ջատիկ) Մաչիս 5է կէլիւր:

Պունտան պիր դաշ սէնէ էվվէլ Պօսթոնտա Սէչնթ
Փօլ Եպիսկոպոսական Բիլիսանըն Երէջի՝ դարիպ-
լէրի սէվէն պիր դաթ օլտուլը հալտէ անլէրին ճէ-
միւշթլէրինտէ հազըր պուլուճուր վէ սէօլէր իտի:
էրմէնի Ծնունդ ճէմիւշթլէրինտէ ալադա դալըզս,
«Պիդտէ պիր մէսէլ վար, 'Բրիսմըս սէնէտէ պիր
քէրէ կէլիւր' տէրիդ, լաքին պու կիւն սէնէնին իւ-
շիւնճիւ Բրիսմըսըն էրմէնի տօսթլարըմլա կէշիւր-
տիլիմէ սէվինիլիմ» տէտի: Ամէրիգալըլար Դեկտ.
25տէ, Բուճլար՝ Յունվար 6 տա, վէ էրմէնիլէր իսէ
Յունվար 19տա Ծնունդ թուճարլար:

ՊՈՒ ՍԷՆԷՆԻՆ ՔԻՒՍԻՒՅ ՎԷ ԽՈՒՍԻՒՅԼԷՐԻ

Պու սէնէ իքի Բիւսիւֆ (կիւն թուճուճասը),
վէ պիր Սուսիւֆ (Ալ թուճուճասը) վուգու պոլա-
ճազ:

1. Բիւսիւֆ ի Բիւլլի (կիւնէշին պիւթիւն թու-
թուճասը) Յունիս 8տէ. Ամէրիգատա դըսմէն կէօ-
րիւնէճէք: Պու նէվ Բիւսիւֆ, Ամէրիգատա կէօ-
րիւնէք իւզըէ՝ 1900տա վազը օլտու, վէ թէքրար
1923տէ վազը օլաճազ տըր:

2. Սուսիւֆ ը ճիւզի (Ալըն պիր դըսմը թու-
թուճասը) Յունիս 23—24 կիճէսի: Դըսմէն Ուօ-
շինկթընտա կէօրիւնէճէք, Ալ թուճուճուշ օլարազ
պաթաճազ: Ճէնուպի Ամէրիգա իլէ Ավսթրալիատա
տաՀա միւքէմմէլ կէօրիւնէճէք տիր:

3. Բիւսիւֆ ի Հալգալի (կիւնէշին Հալգա կիպի
թուճուճասը) Դեկտեմբեր 3տէ: Մ. Մ. Ամէրիգա-
տա կէօրիւնէճէք: Ճէնուպի Աթլանթիկ իլէ Ճէնուպի
Մուսթթալտա (Սադադական Ովկիանոս), Ճէնու-
պի Ամէրիգատա, վէ Ճէնուպի Դարպ Աֆրիգատա՝
Բիւսիւֆ ը ճիւզի, անճազ Զիլի, Արճէնթին վէ պու-
էնօս Ալքէստէ՝ Բիւսիւֆ ի Հալգալի կէօրիւնէճէք
տիր:

Ալ՝ տիւնեա իլէ կիւնէշ արասընտա իքէն կէօլ-
կէսի Բիւրրէմիլէ տիւշէրսէ, օլ կէօլկէ իշինտէ օ-
լանլար կիւնէշի պիր միւտտէթ կէօրէմէզլէր, պու-

նա Քիւսիւֆ Լանի կիւն թութութեամբ տէրիդ: պիւ-
աքս տիւնեամբ կիւնէչ իւէ Այըն արասընտա իքէն
կէօլկէսի Այըն Երզնէն տիւնէրաւ, Այ թութութեամբ
տէրիդ:

Կիւնէչին պիւսպիւթիւն թութութեամբնտա Հա-
շէրաթ վէ Հայվանաթ տախի ազլամ օլտու զանն է-
տէրէք քէնտի ինլէրինէ շէքիւտիքլէրի, Լախօտ ա-
խօրլարընտա տէօնտիւքլէրի չօդ քէրէր կէօրիւլմիւշ
տիւր:

Տէտիքլէրիմիդ թէքմիւլէն անլաշըլտը իսէ շու-
րասը մալիւմ օլաճադ քի, Այըն թութութեամբ կէօք
Այընըն 14—15ինճի կիւնլէրինտէ, վէ Կիւնէչին թու-
թութեամբ կէօք Այընըն սօն վէ իւք կիւնլէրինտէ վա-
ղը օլտըր:

Իքի սիւալ էտիլէպիլիւր: (ա). Նի՞ չիւն Հէր Այըն
Եէնիլէնմէսինտէ կիւնէչ թութութեամբ, վէ Հէր թէ-
մամլանմասընտա (14—15ինտէ) Այ թութութեամբ:
(բ). Նի՞ չիւն Հէր սէնէ աչնի սալըտա Քիւսիւֆ վէ
Սուսիւֆ վաղը օլմալըպ, պաղը սէնէլէր զիւտտէ, վէ
պաղը սէնէլէր էքսիք օլտըր:

Պու իքի սիւալըն ճէվապը շու տըր քի, կիւնէչ,
Այ վէ Քիւրրէմիդ աչնի հիզատա Հարէքէթ էթմէտիք-
լէրի, իլլա Այ 5 տէրէճէ հիզատա չըզտըղը իչիւն,
Հէր աչ թիւֆէնք իլէ նիչան ալըր կիպի իւշիւ աչնի
հիզապ տիւնէչ: Կիւն Այըն վէ Քիւրրէնին կէօլ-
կէլէրի կիւնէչին աքսի թարաֆընտա սիվրի պէօրք
կիպի ուզանմը տուրտուղու Հալտէ, Քիւրրէնին Լա
գամէրին՝ Լա Եօզարը Լա աշաղը թարաֆընտա կէ-
չիպ Հիւլիէ տօղրու ուզանըրլար:

Հալգալի Քիւսիւֆ՝ զալէթ նատիտէ վէ զալէթ
կիւղէլ պիւր ալմէթ օլարադ, պուստան թաղըրպէն
30 սէնէ գատար էվվէլ Աչնիթապ վէ Մարաշ սէմթ-

լէրինտէ կէօրիւնիտ: Գօլէճաէ Փրօֆ. Ալիքսան էֆ.
Պէշմէնան՝ (քէնախի Աստեղագիտութիւն մուսլիմի
օլարադ) շալիւտլէր իլէ խօճալարը պաշընտ թօփա-
լըպ փէք մալիպ շէլէր սէօլլէտի: Էլէր Լանըմալօր
իսէմ, տէտիլի շէլլէրին պիւրի տախի շու իտի քի, պու
կիպի Հալգալի Քիւսիւֆ թէքրարէն պիլլիմ սէմթ-
լէրաւ 120 սէնէ սօնկրա կէօրիւնէճէք տիւր:

Այ ուֆադ վէ տիւնեամբղա Լաղըն օլտուղը ի-
չիւն կէօլկէսի տէ ինճէ օլտու Քիւրրէ իւղէրինտէ
չօդ Եէր թութութեամբ, անըն իչիւն կիւնէչին թութութե-
մասը գալմասը ուղուն սիւրմէչ. Փազաթ Քիւրրէ-
միդ Այտան չօդ իրի վէ անա Լաղըն օլտուղը Հալտէ
կէօլկէսի էնլի օլարադ Այըն թութութեամբ կէրի ա-
շըլմասը ուղուն վաղըթ սիւրէր: Տէվամը ուղուն վէ
վաղթը կէճէ օլտուղը իչիւն՝ Սուսիւֆ (Այ թութ-
ութեամբ) ճաշիլ էհալի իւղէրինտէ տաՀա զիւտտէ
տէՀէթ պըրաղըր, վէ կիւն Գամէրի Եութմադա
շալըշան տէվի գօրգուտուպ աղղընտան կէրի տիւ-
շիւրմէք իչիւն սիւալար վէ սախի շամաթա վէ Հէն-
Կիւնէլէր վէ Էղէնլէր իլէ շապալարլար:

Հալգալի Քիւսիւֆ օլ վաղըթ օլտըր քի, Այ
տիւնեամբղտան պաղէն աշըրը ուզաղընտարադ կէօլ
կէսինին սիվրի ուճու պիլէ պիլէ Եէթիւճէչ, լա-
քին կիւնէչին գարշըսընտա անը քիւլլիլէն էօրթ-
մէլէրէք, կիւմիւշ տալէր իւղէրինտէ պիւր էլլի սէնթ-
լիք գօտուղընտա Հէր Լանընտան՝ տալէրին քէ-
նարը Հալգա շէքլինտէ կէօրիւնտիւլի կիպի, կիւ-
նէչին սաթշընը թէքմիւլէն էօրթմէլէ քաֆի օլմալան
Գամէր կէօլկէսինին Հէր թարաֆընտան շէմսին քէ-
նարլարը Հալգալի կէօրիւնիւր:

Պու շէլլէրի գապա պիւր սուրէթտէ չօճուղա-
րա անլաթմադ իչիւն կէճէլէլին օտատա կիւնէչ Եէ-

րինէ պիր լամպա եադ, անը մասա իւզէրինէ դօչ, սէն տէ լամպատան ուզադճա պիր եէրէ տուր՝ եանըն ըըղա օլարադ: Պիր էլինտէ (Այ եէրինէ) մէսէլա պիր փօրթուղալ թութ, օ պիր էլինտէ տիւնեա եէրինէ իրիճէ պիր քիւրրէ եա թէփսի թութ, վէ փօրթուղալ իւէ թէփսինին կէօլկէլէրինի պիր պիրլէրի իւզէրինէ տիւշիւր: Պիրի արգալարընտան թէփսիլի, փօրթուղալը վէ լամպալը կիւլա նիշան լարը կիպի աչնի հիդատան սէլը էթսին: Կիւնէշին թութուլմասընը կէօսթէրմէք. իշին փօրթուղալը լամպատան խալի ուզադ, վէ թէփսիլի տէ փօրթուղալտան պիր միդտար ուզադ թութ: Թէփսիտէ փօրթուղալըն կէօլկէսի տիւշէն դարանլըդ եէրտէ լամպա (կիւնէշ) «թութուլմուշ» օլուր: Սօնիրա թէփսիլի լամպա թարաֆընա վէ փօրթուղալը ուզադա թութուլ, թէփսինին կէօլկէսինի փօրթուղալ իւզէրինէ տիւշիւր. պու տա աչըն թութուլմասընը կէօսթէրիւր:

Պիւթիւն կէօլկէ իշինտէ օլանլար իշին Այ եա կիւն պիւթիւն թութուլմուշ օլուր, քէդա եարը կէօլկէ իշինտէ օլանլար իշին եարը թութուլմուշ օլուր: Այ վէ տիւնեամըդ քէնտի պաշլարընա աչըն հարէքէթ էթմէքտէ օլտուղարը սէպէպտէն, արգատա կէօլկէլէրի տախի դըմըլտանըրլար, վէ պէօլլէճէ Այ եա կիւն տէվին աղընա եափաշ եափաշ կիրտիքլէրի կիպի, նիհալէթ եափաշ եափաշ տա կէքի չըդարլար. չու Փարգ իւէ քի իւք դարարմադա պաշլալան թարաֆ իւք տէֆա տա աղարըպ աշըլմադա պաշլար:

ՖԱՐԳԼԸ ՄԱՀԱԼԼԷՐՏԷ ՍԱԱԹ ՖԱՐԳԸ

Տիւնեանըն չէվրէսի (գուշաղը) 24,000 միլ տիր: Կիւնէշ 24 սաաթտա պիր տէֆա տիւնեանըն չէվրէսինի աօլանըր տէրիդ: Էօլլէ իսէ կիւնէշ հէր սաաթտա շարգտան դարպա տօղրու պին միլ եօլալըր:

Սաաթճա Փարգընը պիւմէք իսթէտիլին իքի եա դիլատէ մահալլէրին շարգտան դարպա՝ տօղրու խաթթ իւէ նէ դատար ուզադ օլտուղարընը պիւլիրսէն, արատըղընը գօլալճա պուլապիլիւրսին:

Մէսէլա Լօնտօն իւէ Նիւ Եօրքըն արասը շարգտան դարպա տօղրու խաթթ հիսապըլլէ 300 միլ իսէ, վաղըթճա Փարգլարը իւշ սաաթ օլաճադ, եանի Լօնտօնտա (շարգտա) սաաթ 9 իսէ՝ Նիւ Եօրքտա (դարպտա) 6 օլաճադ տըր:

Պարիթա եախօտ քիւրրէ իւզէրինտէ՝ հիսապ գօլալըղը իշին տիւնեանըն չէվրէսի 360 տէրէճէլէ միւնգասէմ տիր (180 տէրէճ շարգա, վէ 180 տէրէճէ դարպա տօղրու): Պու տէրէճէլէրտէն հէր 15ի կիւնիւն պիր սաաթընա միւսափի տիր: Եանի պուլատա չիմտի սաաթ գաշ իսէ, հէր 15 տէրէճէ շարգըմըդտա՝ օ դատար սաաթ Փաղլա, վէ հէր պիր 15 տէրէճէ դարպըմըդտա օ դատար սաաթ էքսիք տիր:

Քիւրրէ հիսապընտան Լօնտօն Նիւ Եօրքըն 45 տէրէճէ կիպի շարգընտա տըր, անըն իշին Լօնտօնըն վաղթը Նիւ Եօրքտան 3 սաաթ իւլէրի տիր, եանի

Նիւ Եօրքտա սաաթ 12 իսէ Լօնտօնտա սաաթ 3 տիւր: Շարգտան զարպա միւ ևա տէրէճէ Հիսապըլլա ուզադըլը պուլարադ վազըթ Փարզընը գօլալճա սէօլէլէ պիլիբրսին:

Նիւ Եօրքտա սաաթ էօլէնին 12սի օլուրսա Մըսըր Իսքէնտէրիլէսինտէ ազլամըն 5ի, քէզա Իսթանպօլտա ազլամըն 5ի, Փարիս ևա Հալլրտա էօլէն սօնը սաաթ 3, Բօմա վէ Վիէննատա սաաթ 4, Սան Ֆրանսիսքօտա էօլէտէն էվիէլ սաաթ 9 օլուր: Ճափօնա կիտէրսէք, Նիւ Եօրքըն պու կիւնքի էօլէնի՝ օրատա ևարընքի կիւնիւն սապաՀլալն սաաթ 2սի օլուր, զիրա օրասը Նիւ Եօրքտան 14,000 միւ ևախօտ քիւրրէ Հիսապըլլէ 210 տէրէճէ շարգտա օլաւադ, կիւնէշ օրալարը էվիէլ զիլարէթ էտէր, սօնրա Նիւ Եօրքա կէլիլ:

Փարզըլը մաՀալլէրին սաաթ Փարզընը Հիսապ էտէր իքէն կէօրիւրիւզ քի, օլ մաՀալլէրին շէմալա ևա ճէնուսա տօղրու ուզադըլլարը Հիսապա կիրմէզ: Շէմալի գուլթալտան ճէնուսի գուլթալ չէքիլմիւ կիպի խալալ օլունան տօղրու խաթթըն իւզէրինտէքի մաՀալլէրին վազթը թամմ պիրպիրինէ պէնզէր:

Մարաշ ևա Ալնիթապտա սաաթընը տօղրու ալար էտիպ, Հիւ թէպտիլ էթմէլէրէք Ամէրիգալա տօղրու կէլիբսէն, կէօրէճէքսին քի, սաաթըն շու նիսպէթ իլէ փուսուլալը շաշըրըպ իլէրի կիթմիւ օլաճադ, Իզմիրտէ 40 տադիլէ, Փիւրէտէ 1 սաաթ, Նափօլիտէ 1½ սաաթ, Մարսիլատա 2 սաաթ, Փարիլտէ 2¼ սաաթ, Լօնտրատա 2½ սաաթ Լիվրիուլտա 2 սաաթ 40 տադիլէ, Պօսթոնտա 7 սաաթ, Նիւ Եօրքտա 7 սաաթ 20 տադիլէ, Ֆիլատէլֆիատա 7½ սաաթ, Տիթրօլթտա 8 սաաթ, Շիքալօտա 8 սաաթ 20 տադիլէ, Սէնթ Լուիլտէ 8½ սաաթ Ֆրէզնօտա

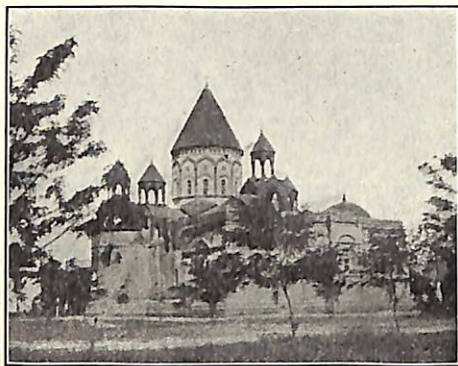
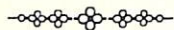
վէ Եդէմտէ 10½ սաաթ, Սան Ֆրանսիսքօտա 10 սաաթ, 40 տադիլէ:

Եօլճուլուընը ալնի Հիգատա տէվամ էտիպ, Ճափօնա տօղրու կիտէրսէն, Օգիանսսըն օրթա Էրինտէ կէօրէճէքսին քի, սաաթընըն ազլը պաշընա կէլմիւ, Հիսապը թամմ տօղրուլթմուշ, օ զէման պիլքի տէլէճէքսին, «Ջաթէն պէն սաաթընըն տօղրու օլտըղընը պիլիլօրտում, վար իսէ կիւնէշ շաշըրմըլ իտի:» Հիւքմիւնտէ աճէլէ էթմէ, չիւնքի ևօլընը տէվամ էթտիքճէ սաաթըն Էրինէ էվիէլքի կիպի շաշըրն կիտէճէք, վէ Ալնիթապ ևա Մարաշա Էթիլէճէլինճէ ազլը պաշընա կէլմէլէճէք:

Ժիւլ Վէրն նամ Ֆրանսըզ ալիմին «Սէքսէն կիւնտէ Տէվր ի Ալէմ» («Ութսուն Օրուան մէջ Աշխարհի Շրջան») քիթապընը օգուրսան կէօրիւրսին քի, Լօնտրատան չըղըպ շարգա տօղրու կիտէն Ինկիլլա քիւրիլէնին տէվրինի պիթիլտի, լաքին պիր կիւն գազանտը, սէպէպի պալատէ թարիֆ օլունան տալմէթ տիր:

Գարիունա շուրասընը տախի իֆատէ էթմէլի իզքի, Ամէրիգա էՀալիսի՝ շարգա զարպա Հարէքէթտէն մէլտանա կէլէճէք սաաթ գարըշըզըլընըն էօնիւնիւ ալմադ իշիւն իլմէ վէ թապիլթա դարշը ուշտուրմա պիր ևօլ իճատ էթմիւ, Էանի Նիւ Եօրքտան Սան Ֆրանսիսքօլա օլան 3000 միւ մէսաֆէլի իւշ միւսալի գըսմա թադսիմ էտէրէք, Հէք պին միլլիք մէսաֆէնին սաաթընը ալնի ալարա կէթիլմիւ: Մէսէլա Նիւ Եօրքտան Պուֆալօլա դատար Հէփ սաաթլար ալնի ալարտա իքէն, Պուֆալօլա կէլալիլի կիպի շըմէնտրֆէր սաաթը վարմադ իլէ պիր սաաթ իլէրի սիւրիւլիւր: Բէզա իքինճի պին միւ պաշընտա պիր սաաթ տաՀա իլէրի սիւրիւլիւր:

Անըն իշխան թէլէղրաֆ, թէլէֆօն կիպի չափուք ուշան խապէրլէրտէ շա՞րգ վաղթը մը (Eastern Time) էվսաթ վաղթը մը, եօգսա դա՞րսկ վաղթը մը օլտուղը սէօլէնմէլի տիր: Պու՝ թիճարէթճէ սուհուլէթ իշխան սէնաի պիր թէքթիպ օլուպ, պալատէքի իլմի վէ թապիրի դախտէլի պօղսմապ:

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ե.

ՍԸՀՀԷԹ ՈՒ ԱՖԻՅԷԹԷ ԱԻՏ ՄԱԼԻՒՄԱԹ

Սըհհէթ վէ մուվաֆֆադիլէթ միլանէսինտէ փէք սըզը պիր ալադա մէվճուտ տըր:

Տէրեատա սէչր ու սէֆէր էթմէք իւզրէ բաքիպ օլտուղումուղ վարօրուն դասըրդա, ֆուրթունա վէ պաղը սատէմէլէրէ կէօլիւս կէրէպիլէճէք տէրէճէտէ մադպուլ վէ դաիմ օլմասը շարթ օլտուղը կիպի, էօմր սէչեաշաթընտա տախի հէր կիւճիւլէքլէրէ թէհամմիւլ էտէպիլէն պիր վիւճիւտէ մալիք օլմամըղ օլ սէչաշաթը մուվաֆֆադիլէթ իւզրէ խիթամա կէթիրէպիլմէքլիլիմիլին շարթ ր մութլադը տըր:

Գապիլիլէթ, իլմ, ֆուրսաթլար, սէրվէթ վէ դաչրէթ պու սէչեաշաթա աղիմ թէէսիւր էտէրլէր, անը միւլքիլ եա ասան դըրարլար, հաթթա անըն միւտաէթ ի տէվամընը թէգեիտ եա թէնղիլ էտէպիլիլիլէր, լաքին սէչեաշաթըն մէվճուտիլէթինի թալին էտէճէք օլան շէչ սըհհէթ ի պէտէնիլէ տիր:

Հըքսիլ տաշա իլէրի վարըպ «Պիր ատէմտէ կէնիլ պիր կէօքս վէ դուվլէթլի պիր միտէ վա՞ր մը, օլ ատէմ էօմրին հէր պիր մէշղուլիլէթինտէ միւլէսսէչր օլապիլիր» տէմիլ տիր:

Ձաթէն էօմրին էնվա ի մէշղուլիլէթլէրինտէ էն

զիշատէ մուվաֆֆադ օլմուշ օլան քէսանըն էքսէրիսի դավի իւլ պիւնեկ վէ տինճ ասէմլէր օլտուղու միւս-պէթ պիր վազըա տըր: Պիր սթաթիսթիդէ կէօրէ տիւնեանըն էն մէշուր ֆէշէսօֆ, Մաթիմաթիգօս, ալօգաթ, էտիսի վէ թապիպլէրի վիւճիւտճէ էն դուվլէթլի վէ հարէքէթ ի պէտէնիշէ էն չօդ էշէմ-միշէթ վէրմիշ օլան ասէմլէրտէն դուշուր էթմիշ օլուպ անլէրին վասաթ էօմրլէրի 65 սէնէ օլմուշ տըր:

Պիր սաաթըն նիզամի սուրէթտէ վէ ուզուն վա-դըթ իշլէշէպլիմէսի անըն ալաթ ը տախիլիշէսինին միւքէմէլ օլմասը վէ եէք տիկէրի իլէ քեամիլ ա-հէնքտէ պուլունմասը իլէ միւթէնասըպ օլտուղու մի-սիլու, ինսանըն տախի էնլաի մէշուլիշէթլէրտէ միւքէսսէր օլապլիմէսի անըն վիւճիւտինին դուվլէթ-լի օլմասը վէ հէր պիր դըսմընըն օլ պիրլէր իլէ միւ-թապազաթտա պուլունմասը իլէ միւքէրն տիր: Պու նօգթատան նազար էտիլտիքտէ սըշէթ վիւճիւտի-միդին հէր պիր դըսմընըն կէրէք եէքտիկէրի իլէ կէ-րէք ալէմ ի խարիճի իլէ միւվազէնէ վէ միւթապա-գաթ ը քեամիլէտէ պուլունմասը տըր: Պու սէպէպ-տէն անըն էն ճիւղի պիր դըսմընըն պիլէ խըղմէթինի իֆատան աճիլ օլմասը պիւթիւն վիւճիւտիմիդին բա-հաթսըղըընը, հաթթա ամէլտէն տուր օլմասընը մուճիպ օլուր: Կէճէլէշին ուզուսուղ գալմըշ օլան պիր շաշիրտ իշիւն տէրս էօշրէնմէք սուշա տամդա պասմադ կիպի պիր շէշ օլտուղու հէր կիւն մէշու-տուճուղ տէշլի⁶ մի տիր:

Գարլաշլ⁷ սըշէթ ի պէտէնիշէ պու տիւնեալա ախտ եախսօտ կէշիճի օլան թէմէլլիւքեաթըն էն ալա-սը թէսմիշէ վէ պինաէն ալէշ տիւնեատա թահսիլի-նէ ճէհտ էտիլէճէք էն իլք վէ մուհիմմ շէշ սըշէթ ի պէտէնիշէ օլտուղունու խատիա էլլէմիշ տիր: Վազաս

«էվլէլա ախլադ, սօնկրա իլմ, վէ անտէն սօնկրա սըշէթ» տէնիլէն էշէմիշէթ նօգթա ի նազարընտան տօղրու տըր, լաքին սըրա նօգթա ի նազարընտան տօղրու տէշիլ տիր: Ջաթէն օլ պիր տախիլէրտէ մուվաֆֆադիշէթ վիւճիւտին սըշէթ ի քեամիլէտէ պուլունմասը իլէ միւքէրն տիր:

Սըշէթ պէրէքէթ տիր վէ անըն թահսիլինէ սաշ էթմէք մուվաֆֆադիշէթիմիդ իշիւն ճէհտ էթմէք տիր: Ճէհտ էթմէք տէշօրում, զիրա օ թէվէրրիւս, թէսատիւֆ եա իզպալ նէթիճէսի օլմադտան զիշատ տիզպաթ վէ իշթիմամ սէմէրէսի տիր:

Սաղլամ օլմադ իսքէր իսէն.—

Ազ իշ, չօգ քէնէֆֆիւս էլլէ,

Ազ եէ, չօգ չիյնէ,

Ազ կիյին, չօգ երյգան,

Ազ պիւն, չօգ եիւրիւ

Ազ օթուր, չօգ չալըս,

Ազ մէրազ էք, չօգ իւլէ,

Ազ սարֆ էք, չօգ գազան,

Ազ սէօլլէ, չօգ եաւա:

ՍԸՀՀԷԹ ԻԶԻԻՆ ԶԱՐՈՒՐԻ ՕԼԱՆ ՊԱՁԸ ՆՕԳԹԱԼԱՐ

Թէնէֆֆիւս: Նէֆէս ալըպ վէրմէք մէսէլէսին-տէ նազար ը միւթալէալա ալընաճազ 2 մուհիմմ նօգ-թա վար տըր: 1. Թէնէֆֆիւսիւն թարղը, 2. Թէ-նէֆֆիւս էտիլէն հավանըն նէվի: Միւնասիպ թա-րիգտէ հարէքէթ ի պէտէնիշէ վասիթասըլլէ վէ քեա-ֆի միգտար թաղէ հավա ալմադ իլէ ադճիշէրլէր սաղլամ վէ դուվլէթլի հալտէ հըֆղ օլունմալը տըր, թա քի վէրէմ եա էմսալի տիւշմէնլէրին ճըրմլարընա մուգալէմէթ էտէպիլսին: Հէր ազլամ վէ հէր սապաշ

վէ գապիւ իսէ կիւնտիւզ վազթընտա պիւէ աչըզ հա-
վատա տէրին նէֆէս ալմազ վէ ճիշէրիմիդի թէմիզ
հավա իւէ էյիճէ տօլտուրմազ սուրէթիւյէ ճիշէրի-
րիմիզէ մուզալլէտ օլմալը իզ: Էտէպիւտիւնի դատար
թէմիզ հավա իշէրի ալտըզտան սօնրա անը եաւաշ
եաւաշ տըշարը վէր: Պու շէյի ադալլի 3—4 տէֆա
թէքրարլա, պիւա շիւպէէ պուենու եաւիմազլըզըն էն
էյի թարիզի կիւզէլ պիւր հարէքէթ ի պէտէնիւէ իճրա
էտէքէք վէ պէօլլէճէ պիզ միւթթալի օլմաշարազ
եաւիմազ տըր:

Նադարը ը իթիսարա ալընաճազ տիկէր մուհիմ
խուսուս հավանըն նէյի, խասսիշէթի տիր: Հէր ա-
տէմ կիւնիւն պիւր գըսմընը էվ եա օտատան խարիճ-
տէ, աչըզ հավատա իմրար էթմէլի: Սասթալըզ էս-
նասընտա իսէ պու շէյէ դաշէթլէ տիզգաթ օլունմալը
տըր: Գըշըն եա եազըն, պիւա ֆարզ եաթազ օտա-
մըզտա պիւր փէնճէրէ աչըզ պուլունմալը տըր:

Ուլզու: Ուլզու իշիւն լազըմ կէլէն միւտտէթ հէր
քէս իշիւն ֆարզլը տըր: Պազըլար սաիրլէրտէն զի-
շատէ ուլզուշա իշթիշաճ հիսս էտէրլէր: Հէր քէս
քէնտիսի իշիւն ուլզու միւտտէթիւնի թալին էթմէլի:
Պազըլար եէվմիշէ 5 հաթթա 4 սաաթ ուլզուշարազ
իքթիֆա էտէպիւլիլլէր իքէն սաիրլէր 8, 9 հաթթա
10 սաաթ ուլզունմաթըզճա ըաշաթ օլմաղլար: Ուլ-
զունուն մուալլէն վազըթլարտա վէ մուալլէն մըզ-
տարտա օլմաղը տաշա ֆաիտէլի տիր: Զաիֆ քիմ-
սէլէր վէ չօճուզլար սաղլամ եա քէմալէ էրմիշ քիմ-
սէլէրտէն զիշատէ ուլզունմալը տըրլար: Լազըմընտան
զիշատէ ուլզունմազ լազըմ օլանտան էքսիք ուլզունմազ
դատար մուզիլըր տիր: Զիւրա պու շէյ ինսանը թէն-
պէլլիշէ ալըշտըրտըզը միսիլու, սէմիլիք, ուլըշըզ-

լուզ հասըլ էտէր: Պիւր քիմսէ շաշէտ միզտարը ը թա-
պիւտէն զիշատէ ուլզուշօր եախօտ քէնտինտէ ուլզու-
տան տօլմամազ հալի հիսս էտիւշօր իսէ, պու՝ մանդու-
մէ ի պէտէնիւշսինտէ պիւր տիւզէնսիզլիք վար տըր
տէմէք տիր: Պազըլարազլար զէշըլէնիւշօր տէմէք տիր:
Օլ հալտէ պիւր միւսհիլ իսթիմալը ֆաիտէլի օլուր:

Գ. Թէմիզլիֆ: Յէրտին քեամիլէն հալը սըշ-
հէթտէ պուլունմասը իշիւն վիւճիւտինի թէմիզ
թուլթմասը, կիւնտէ ազալլի 2 տէֆա էլ վէ եիւզիւնիւ
վէ հաֆթատա պիւր պիւթիւն վիւճիւտիւնիւ եըլզամա
սը լազըմ տըր: Հաֆթատա պիւր հաթթա հէր կիւն
եըլզանմազ դապիւլ իսէ, պու տաշա ֆաիտէլի տիր:
Պու եօլ իւէ տէրինին էօլիւ ճիւզլէրի վէ հէմ վիւ-
ճիւտիւն տաիսիլինտէն հասըլ օլան իիւրաճաթ (թէր)
հէմտէ խարիճտէն պիւզ կէլէն քիւր տէֆ էտիլմիշ օ-
լուր:

Սապաիլալըն սօղուզ սու պանիօտու: Վիճուտճէ
զուլվէթլի օլան քիմսէլէր իշիւն պուենու եաւիմազ չօզ
ֆաիտէլի տիր: Տիզգաթ էտիլսին քի պանիօտան սօն-
րա վիւճիւտ գըլի գըրմըզը օլանատէք օղալանմալը:
Եըլզանըսլ օղալանտըզտան սօնրա վիւճիւտլէրի գը-
զարմալան քիմսէլէր պանիօ ուսուլունու թէրք էթ-
մէլի տիրլէր: Զիրա պու շէյ ալաճէթ տիր քի պանիօ
անլէրէ կէլմէլօր: Գալպ դաաֆընա միւպթէլա օլան-
լար ապա սօղուզ սու պանիօսը եաւիմամալը տըր-
լար: Տէնիզ սահիլինտէ պուլունմանլար եազըն 40—50
կիւն դատար տէնիզ պանիօսու եաւարլար իսէ պու
տաիսի վիւճիւտէ չօզ նաֆի վէ պազը ըաշաթսըզ-
լըզլարա շաֆի տիր: Ֆազաթ սուտա եազըմ սաաթ-
տան զիշատէ դալմամազ իքթիզա էտէր:

Տիզգաթ էթ քի, թաամտան տէր հալ սօնրա

պանեօ արմազ էլի տէլիլ տիր: Թաամ իլէ պանեօ եա երզգանմազ արասընտա աղալլի 2 սաաթ կէշմէլի: Գէղալլիք թէրլի եա փէք եօրդուն պիր Հալտէ իսէն ասլա սուլա կիրմէ: Կէրէք տէնիլ պանեօսուէ կտէնլէր կէրէք սօղուզ սու պանեօսուէ կտէնլէր պաշարընը մութլազա վէ թէքմիլէն ըսլաթմալը տըրլար:

Դ. Թաամ վէ սու: Սըհհէթ իշիւն թաամըն նէվ վէ միգտարընըն փէք աղլմէ հհհմմիլէթի վար տըր: Թաամ եալաշ եալաշ վէ էլիմէ չէնէնէրէք եէնմէլի: Աճէլէ վէ սիւրաթ ասընտա եաշաջօր իզ, Փազաթ թաամ էտէրքէն աճէլէ մուղիրր. տիր: Թաամ էսնա-սընտա չօզ սու իշմէ, էքմէլի թաամ իշինէ տօղրա-մազ եախօտ էքմէլի քեաֆի միգտար չէնէնէնէրէք ա-նը սէյալ թաամ իլէ, (մէսէլա չաշ, սիւտ, սուլու եէմէլէր) եութմազ Հազմ իշինի դաշէթլէ կիւմէլէ-տիրիր: Չօզ էթ եէմէ. դասլիլ իսէ սօֆրատա տախմա մէյլէ վէ սէպղէվաթ պուլունտուր: Չիլ թաամլար դուլլանմազ փէք էմին տէլիլ տիր, պու եօլտա մու-ղիրր ճըրմլար ալմազ թէհլիքէսի վար:

Ե. Մէլպուսաթ: Էլպիսէմիլին նէվ վէ մըգտարը իզլիմ վէ մէվսիմէ կէօրէ թալին օլունուր: Սըզը վէ տար էլպիսէ կէլինմէ, չօզ եիւքսէք եազալար դուլ-լանմազ պաշ աղըրսընը մուճիպ օլուր: Տար վէ պէլի չօզ սըզան գօրսէլէր փէք զիյանլը տըրլար:

Հաթէֆէթ ի պէտէնիլէ. Չէմանէմիլտէ էն չօզ իհմալ օլունան խոսոսուսաթտան պիրի տէ պու տըր. խոսոսուսա մէշուլլիլէթլէրի չօզճա ֆիքրի եա մասա պաշընտա օլան քիմսէլէրին՝ աշըդ Հալատա եիւ-քիւմէք եա օնամազ թարիդիլէ եա դօլաշճա էվտէ պուլունտուրուլապիլէճէք ալէթլէր իլէ Հարէքէթ ի պէտէնիլէ իճրա էթմէլէրի մուղթաղի տիր:

Փազաթ իշինիլ սալթ սըհհէթիմիլի եէրինտէ սազլանմազ Հալըճազ իլէ պիթմէլ: Էլվաշ քի, ա-տէմ Հէր իհթիմամ վէ թէզալլաթա ըաղմէն չօզ տէֆա թէվէրլիւս, սիւրաշէթ, գազալար վէ էմսալի սէպղէլէրտէն քէնտինի խասթալըլարա միւպթէլա պուլուր. պինսէն ալէշ անլէրէ գարշը քէնտինի մուհաֆազա էթմէք իշիւն տախի պիր թազըմ եա-փըլաճազ չէլլէրի պիլմէսի մուղթաղի տիր: Պու սէ-պէպտէն պէշն էլ էհալի փէք ումուճի օլան պազը խասթալըլար վէ անլէրին սուրէթի թէտալիսի պա-պընտա էնվաի մէնպալարտան իզթիպաս վէ եա թէր-ճէմէ էթմիլ օլտուղուճուղ աթիտէքի մալիւմաթը պուրատա տէրճ էտէր իզ:

Արը սօգմասը.— Թէտալիսի. Փէրթէվսուզ իլէ պազարազ պիր ինէ վասըթասըլլէ (ինէնին ուճու ալէվտէն կէլիրիլմիլ օլմազ Հարթ տըր) արընըն իշ-նէսինի չըզարմալը պատէհու եազ իլէ սիւրմէլի, եա-խօտ չու,

Մաի ամօնեազ 10 կրամ

Ալքօշօլ (րազի) 50 կրամ

Սու 100 կրամ

մահուլ իլէ երզգամալը:

ԳԱՊԶԼԸԳ.— Գապղըդ ալէլ ումուճ պաղըր-սաղլարտա պիր ինթիզամըզըզ պուլունմասը նէ-թիմէսի տիր:

Էսպասը: Ումուճիլէթլէ Հարէքէթ ի պէտէնիլէ էթմէմէքտէն վէ էնտիշէ, իզթիրապ ը ֆիքրտէն Հա-սըլ օլուր: Լիւզիւմիւնտէն զիյատէ իշլէմէք, ուղուն վազըթ եիւրիւմէք, դան դըլլէթի վէ գալպ զաիֆ-լիլի, էսպաս ը սաիրէլի թէշքիլ էտէրլէր:

Թէտալիսի: Նիդամի սուրէթտէ ապտէսթխա-
նէյէ կիթմէյի ատէթ էյլէ, սուլու թաամլար, թաթ-
լըլար, թաղէ մէյլէ, պալ վէ թէրէ հաղը հէմէլի:
Մէնպուր օլմատըզմա սիւրկիւ ալմա:

ԵԱՆԸԳ.— (Պուսլար 2 նէվ օլուպ պիր նէվի
դուրու հէրարէթէ մարուզ օլմադտան, տիկէրի իսէ՝
հաշ հէրարէթին թէհսիրինտէն իլէրի կէլիր: Իքին-
ճիսինէ գալլըւմու թապիրի տաշա միւնասիւպ
տիր): Տէրի ալըլըմըշ, հարըլըմըշ հա սըլըլըմըշ տէ-
լիլ իսէ՝ խալլի մըդտարտա թաթլը սօտալը սու իշին-
տէ էրիթտիքտէն սօնրա անա պէզ փարշալարը պա-
թըրըպ համըզ հէր իւզէրինէ սար: Աղըր խաֆիֆ-
լէնինմէյէտէք պէզլէրի մէզքիւր թէրքիպտէ ըսլա-
լըպ հանմըշ գըսմ իւզէրինէ գօյմադտա տէվսմ էյլէ:
Տէրիսի սօլուլմուշ օլան հէրին թէմիզ գալմասընա
իշթիմամ էյլէ:

ՁԷՆՐԼԷՆՄԷԲ.— Իւք իշ իսթիֆըազ էթտիր-
մէք տիր: Պուսլուն իշիւն պիր գատէշ սըմազ սու ի-
շինէ 1 չաշ դաշըղը թօզ էտիլմիշ խարտալ գաթըպ
վէրմէք միւնասիւպ տիր: Թուղլու սըմազ սու տախի
թէհսիր էտէր: Տօզթօրա սէլիրթ:

ԹԻՖԹ.— Էն զիւտէ փիս սուլարլէ, երջան-
մամըշ սալաթա, մարուլ, թէրէ կիպի սէպղէվաթ,
շիւէք կիպի մէյլէլէր վասըթասը իլէ ինթիւզալ էտէր,
վէ էն զիւտէ կէնճլէրլէ զալիֆլէրի ալլար: Խասթա-
լըզ էվլէլա խաֆիֆ պիր պաշ աղըրսը, գըրըզլըզ,
իշթիհասըզլըզ, իսհալ, պուրուն գանամասը իլէ
պաշլար: Հէրարէթ հալաշ հալաշ հիւքսէլիր, պիր
հաֆթա սօնրա վիւճիւտտա վէ պիլ խասսա կէօքա վէ
գարըն իւզէրինտէ ուֆազ գըրմըզը լէքէլէր կէօրիւ-

լիւր: Խասթա պիշուշ, միւզմէհալ պիր հալտէ տէրին
ուզու իշինտէ գալըր, վէ պու իւշ հաֆթատան ֆազ-
լա իմթիտատ էտէր: Տէվր ի նէգահէթի (էյլէնմէք)
տէ ուզուն տըր:

Թէտալիսի: Խասթալըզ պիլխասսէ պաղըրսազ-
լարտա օլտուղունտան, խասթալա գաթիէն էքմէք
վէ սաիրէ կիպի սուլպ թաամլար վէրմէլիպ, սիւտ,
էթ սուլը, հուճուրթա սարըսը իլէ պէսլէմէլի, թէ-
միլ վէ հալատար պիր օտատա հաթըրմալը:

Իսթիլաի (համամարակ) գէմանլարտա սազըն-
մազ իշիւն էյի սու, վէ պուլունմատըղը թագտիրտէ,
դաշատըմըշ սուլար իշմէլի: Պիւթիւն սէպղէվաթը
դաշէթ իթինալը երջամազ վէ էյիճէ փիշիրմէք վէ
պէօլէ գէմանլարտա միտիա, իսթիլիտիա, հէմէմէք
լազըմ տըր:

ԻՍԹԻՖԻՍԱՂ.— Պու՝ ուճուճիւլէթլէ հազմաղը-
լըզ, միտէ իւշիւթմէսի հախօտ միտէտէ քանսէր
պուլունմասընտան իլէրի կէլիր: Պէշն խասթալըզ-
լարընտան տախի միւնպէիս օլապիլիր: Պիր սիւր-
կիւ ալմալը:

ԻՍՀԱԼ.— Պաղը իսհալլար վար տըր քի ծնլա-
րըն տէվամը ուզվիլէթ իշիւն պիր թէտալի մադա-
մընտա տըր: Պինաէն ալէշհ ըասթ կէլէ հէր իսհալը
քէսմէլէ թէշէպիւլա էթմէմէլի տիր: Իսհալ պաղըր-
սազ նէզլէսինտէն իլէրի կէլիւրսա էվլէլա պիր
միւսշիլ ալմալը (Փարազա 20 կըսմ հինտ հաղը) պա-
տէհու պիր դապզ իլաճը ալմալը հախօտ պիր ազ
փիլինճ չօրպասը, հախօտ հուճուրթա աղը իշմէլի:
Փանէլա գուշազ սարմալը: Իսհալ միւզմին պիր շէ-
քիլաէ տէվամ էտիւրսա սիւթ, շիւ էթ իլէ ուֆազ

փարչալար հալինտէ եռութմադ սուրէթիլէ մուգատարի իւրճլար իսթիմալ էթմէլի:

ԿէՕԶԷ ԶԷՓ ՊԱԹՄԱՍԸ.— Կէօզէ քէօմիւր փարչապը, թօզ, չէօփ վէ սաիրէ դաշապիւր, պուհալտէ կէօզիւն իւսթ դափաղընը քէնարընտան թու-թարազ խաֆիֆճէ էօնէ վէ աշաղըլա չէքմէլի, օ էս-նատէ կէօզ սուլանըր, վէ թօզու տըշարը չըգարըր: Գաշան թօզ, եախօտ չէօփ կէօզ դափաղընըն իչ դա-րընա պաթմըշ իսէ կէօզ դափաղընըն իչինի տըշարը չէվիւրիւ պիր փամուզ ուճու իլէ ալմալը:

Գուլաղընա պէօնէֆ գաշան քիմսէլի օլ պիր դու-լաղը իւսթիւնէ եաթըրմալը վէ պէօճէք գաշան դու-լաղընա եաղ (զէլթուն եաղը եախօտ սուլու վաղէ-լին) պուլուլմատըղը թաղաթիւրտէ սու տօլտուրմալը, պու սուրէթիլէ հալման հալապըղըդտան էօլիւր: Պէշ տաղիլէ սօնրա պու դուլաղը իւղէրինէ չէվիւրմէլի. պօշալթարդտան սօնրա իչինի սիւմէլի:

ՄԷԼԱՆԳՕԼԻԱ.— Պու չօգլար թարաֆընտան խասթալըլարտան պիլէ մատուտ տէլիլ տիր: Ֆա-ղաթ պու հալ պիր ֆէրտտէ հատտ ը իֆրաթա վար-տըղընտա փէք ֆէնա նէթիճէլէր հասըլ էտէպիլիւր: Պու հալէ միւլթէլա օլանլար քէնտի սըհհէթլէրինէ տաիր դալէթ միւլթէլա օլուրլար, շու եա պու խաս-թալըլարա միւլթէլա խաթլէրինի դանն էտէրլէր: Ֆիւլաղի ճիւղի պիր բահաթսըղըլարը վար իսէ ա-նը դալէթ պէօլիւք պիր չէլ եէրինէ գօրլար:

Թէտալի: Ճէսարէթ վէրմէլի, կէղաթիւմէլի, թաամլարընա տիգաթ էթմէլի, մէշղուլ սաղլաճալը: Կիւնտէ 2—3 ատէտ պրօմիտ տը սօտիւրմ հապլարը դուլլանմալը:

ՇԷՔԷՐ ԽԱՍԹԱԼԸԸ.— Պու իլլէթէ միւլթէլա օլանլարըն խարարնտա չէքէր պուլուլուր: Պէօլէ տտէմէլէր չօգ եէր, չօգ իչէր, չօգ սու տէօքէր: Էք-սէրիա դըրդ եաշընտան սօնրա կէօրիւլիւր: Վէ խաս-թատա պաղէն չիպանլար դուհուր էտէր:

Թաւալիսի. խասթալա չօգճա սէպղէվաթտան իպարէթ միւնթաղամ պիր ուսուլ ը թէղատտի թա-դիլ էթտիրմէլի: Ատի էքմէք, թաթլը, նիշասթէլի թաամլար վէ չէքէր եէտիրմէլի: Էքմէք եէրինէ սուտա փիշմիշ փաթաթէս վէրմէլի: Մէշըուլաթ ը քէուլիլէ վէ մուխամէրէտէն մէն էթմէլի, խասթա էթ (դարա ճիլէր միւլթէսնա), եուճուրթա, սէպ-ղէվաթ, պատէմ, ճէվիլ, ֆընտըլ եէմէլի. աղ մըղ-տարտա դըրմըղ վէ էլի շարապ, չէքէրսիլ դահվէ վէ չալ (իչինէ պիր մըղտար սաղգարին իւլվէ էտիլէ-պիրիւր), մատէն սուլարը իչմէլի:

Պուլուլա պէրապէր միւլթէլալ ժիմնասթիլ եափմաղ, ճիւլի տէլք էթմէք, դալեալի եա պալ դարպօնաթլը պանեօլարա կիրմէք, ֆանէլա կիլմէք, հէլլէճանտան, իչքիլէրտէն իճթինապ էթմէք, էֆալ ը հալաթիլէլի թանդիմ էլլէմէք իճապ էտէր:

ՇԻՇՄԱՆԼԸԸ.— Էքսէրեա իրսի օլուպ ուճուճէն իիթիւրլըղ, թէնպէլիք, չօգ ուլուճաղ, ըլըղ պան-եօլար եափմաղ, ֆաղլա եաղլը եէմէքլէր եէմէք իլէ տաշա չապուղ թէղահհիւր էտէր:

Թէտալիսի: Ունու, եաղլը, չէքէրլի, եէմէք-լէրի դապիլ օլուլը դատար աղ եէմէլի: Սիւտէ, սէպղէլէ բաղալէթ էթմէլի: Մատէն սուլարը իչմէլի: Թէտալի ի պիլմա, թէպալի ի հալա, ժիմնասթիք, մասսաթ թէտալի ի էլլէթթիլի կիպի միւտալաթա միւրաճաթ էթմէլի:

ՊԱՂԸՐՍԱԳ ՍՕԼՃԱՆԸ.— Ինձէ պաղըրսագլարտա պուլունուր: Պէչազ, գըրմըզըմթըրադ, իքի նիհաչէթլէրի պասըզ, իւթիւվանի իւլ շէքլ տիր. էն գիլատէ չօճուգլարտա պուլունուր: Ասլէն էհէմմի-չէթսիզ օլտուզը Հալտէ թէլաչը մուճիպ օլուր. կէ-րէք սօլմանլարը, կէրէք եուճուրթալարը մէվատտը զալթէտէ (նէճասէթ) միւշահատէ օլունուր. սէպէպ ի սիրաչէթի չօճուգա վէրիլէն թատմլար վէ սիւտիւն նափաք օլմասը տըր:

Թէտալիսի.— Փէք թէմիզ վէ եա գաշնատըմըչ սուլար իշմէք, եաչ պաշընա պիր սանթիկրամ սան-թօնին իսթիմալ էթմէք վէ արգասընտան խաֆիֆ պիր միւսհիլ ալմագ տըր:

ՊԱՅՂԸՆԼԸԳ.— Էնվաի սէպէպլէրտէն Հասըլ օլմուչ օլան պաչղընլըզ աթիտէքի թարիզլէր իլէ տէֆ էտիլէպիլի: 1. Էլպիսէչի կէվչէթ: 2. Աչազլարը եիւքսէքտէ տուրտուրմագ իշիւն անլէրին թապանը ալթընա պիր եաստըզ, պօղչա եա ուֆագ պիր սան-տալիա դօչ: 3. Պուրնուն էօնիւնէ պիր ազ նիշատըր եախօտ ախէր պուլ նէվ դօղուլու պիր թուզ դօչ: 4. Պաչղընըն եիւզիւնէ սօղուգ սու սէրփ: 5. Պիր չաչ գաշըըզ դատար դօնեադ վէր: Խասթա գըմըլտան-մաղա պաշլաչընճա անը տէրհալ եաթազա գալար-րըզ աչաղընա վէ Հաթթա եանընա սըճագ սու շիշէ-լէրի դօչ վէ անը սիւքիւթ վէ լաՀաթ սագլա:

ՊՈՒՐՈՒՆ ԳԱՆԱՄԱՍԸ.— Պուրնու գանամագ-տա օլան պիրինի տօղըու պիր վազիլէթտէ օթուր-տուպ պօշնունըն արգասընա պուզ դօչ: Իւթ տուտա-ղըն իւզէրինէ փարմաղըն իլէ սըգըճա պաս: Զէնէ քէմիլինին ալթ թարաֆընտա կէշմէքտէ օլուպ պու-

րունա գան նազլ էթմէքտէ օլան տամարըն իւզէրինէ տախի էչիճէ պաս: Վիւճիւտի գուվվէթլէնտիր:

Խսպապը.— Միտէնին տիւզէնսիզլիլի, սօղուգ ալմագ, պուրնու գարըչտըրմագ վէ սաիրէ տիր:

ՊՕՂՄԱՃԱ.— Խաֆիֆ նէզլէ կիպի պաշլար. 15—20 կիւն սօնրա էօքսիւրիւքլէր վագըթ վագըթ պիր պիրինի թագիպ էտէր, վէ Հէր էօքսիւրիւք ա-գասիլնտէ չօճուգ զաչէթ տէրին վէ ըսլըզը պիր նէ-ֆէս ալըր. պու էօքսիւրիւք նէվպէթի պագչն ուզուն օլուր, չօճուզը էքսէրիա գուստուրուր, չօճուգ գը-ղարըր, եիւզիւ շիշէր, կէօզլէրի եաշանըր վէ գան-լանըր:

Թէտալիսի. րուպ կրամ «Պրօմիւր տը փթասի-լուճ» վէրմէք, միւվէլլիւտ իւլ Հուճուզէ դօղլաթմագ-լէ տիր: Պիր տէ եէմէքլէրի պու էօքսիւրիւք նէվ-պէթլէրինտէն սօնրա վէրմէլի տիր, նէվպէթտէն էվ-վէլ եէտիրիլի իսէ մուՀագդագ չօճուգ իսթիֆրազ էտէր: Խասթալըզ էսնասընտա պէրտէվամ թէպտիլ ի Հալա էն միւէսսիր իլամ տըր:

ՊՕՂՈՒԼՄԱԳ.— Պու իքի նէվ տիր, պիրիսի Հալասըզըզտան օլուպ, պունա իխքիմագ տախի տէնիր, տիկէրի՝ ազ ճիլէրէ սու կիրմէքտէն օլուր:

Սուտա Պօղուլմագ.— Սուտա պօղուլմուչ քիմ-սէչի սըրթ իւթիւ եէրէ եաթըր, էլպիսէսինի կէվ-չէթ, գուշաղը վար իսէ անը շէօզ վէ էլիլին արգասը իլէ պիր գաշ տէֆա եալաշճա անըն կէօքսիւնէ վուր: Պու շէչ պիր ֆաիտէչի միւնթիճ օլմագ իսէ աթիտէ-քի թարիզլէ անըն միտէ վէ կէօքսիւնտէն սուլու չը-գարմաղա չալըչ: Էվվէլա չէնէլէրինի աշ վէ աղընա պիր կէրկիճէք, մէսէլա պիր օտուն փարչասը, եա

պիր մանթար եւ տա էթրաֆընա մէնտիլ սարըլմըչ պիր մատէն դալէմ ոօգ: Պատէհու խասթալը երեզիւ աշաղը չէվիրիւյ միտէսի ալթընա պիր չէչ, մէսէլա պիր պօղչա, եւ պիր սանտալեա եւ պիր օտուռ փարչասը, եւ պիր թաշ գօչ վէ պուռնու եւսիտըգտան սօնրա պօղուլմուչ քիմսէնին արգասընա գուլվէթլիճէ պաս, աղղընտան սու աղմագտա տէվամ էթտիքճէ սէն տէ պասմագտա տէվամ էչէ: Սու պօշալտըգտան սօնկրա մէրգուլմուռն թէնէֆֆիւս էթմէսինի միւմքին գըլմագ իւզրէ էլինի կէօքսիւ ալթընա սօգուպ օմուզ իլէ պէլ արասընտաքի գըսմը եօղարը դալարը, չէնէչի իլէրի տօղրու վէ պաշը դապիլ օլտուղու դատար կէրի տօղրու թուլթ: Էլինի պիր մէնտիլ ալարագ պաշ փարմագ վէ իքինճի փարմագ իլէ անըն տիլինի թուլթուպ տըշարը չէք, տիլի տօս տօղրու տիշարը չէքմէքտէն իսէ անը կեահ աղղըն պիր թարաֆընա կեահ օլ պիր թարաֆընա տօղրու եան օլարագ չէքմէքտէ պուլուռնագ էվլա տըր: Պու եօլտա թէնէֆֆիւս պաշլամասը իշթիմալ տըր: Օ հալտէ խասթալը գուրու, սըճաճըգ վէ հալասը թէմիգ պիր մահալտէ եաթըր վէ պիր աղ գօնեագ վէր: Սէն պուռնարը եափար իքէն պիր տիկէրի տէ տօղթօր կէթիրմէք իշիւն սէչիթմիշ օլտուռ:

Իխթինագ. Եւ պիր մանի ի մէխանիդի, (զարգ, թախնիդ, կէօքս տարըրը, հալա պօրուլարընըն թագեիդի) թէէսիրիլէ, եւ թէնէֆֆիւս էտիլէճէք հալանըն առէմի քիֆաչէսինտէն, եախօտ դանըն գէհիրլի պիր թագըմ կաղլար (համիդ ի դարպօն, հալա կաղը, միւթէֆէսսիխ ապտէսթխանէլէրտէն ինթիշար էտէն գօղուլար) թարաֆընտան թախրիպ էտիլմէսիլէ թէնէֆֆիւսին տուրմասը տըր:

Վէրիւ. — Հէր հանկը պիր սէպէպլէ տիւշարը դաաֆ օլան էպէվէչնին չօճուլարը վէրէմ իշիւն պիրէր վիւճուտը միւսախտ տիր: Վէրէմ փէտէրտէն էվլատա պիղգաթ խասթալըգ սուրէթինտէ միւնթագիլ օլմաշըպ թէվէրրիւս էտէն չէչ պիր իսթիտատը թէվէրրիւմ տիր: Պէօչէ իրսէն խասթալըգա միւսթախտ պիր պէտէնէ, եախօտ սուի իսթիմալաթ իլէ իփրանան դաիֆ պիր վիւճուտա պասիլ տիւ Քօխ (վէրէմ միւրօպը) եւ թէնէֆֆիւս պօրուլարըլա հալատան վէ եւ եէնիլէն մուղիբը թաամլարտան (պիլ խասսա ինէք սիւտիւ) ինթիգալ էտէր:

Ալամէքլէրի. — Իւշ տէվրի վար տըր. պիրինճի տէվրէ տախիլ օլան պիր ուղվիլէթ նագապիլ ի իգահ պիր իշթիհասըրըգ, գուրու վէ խաշին պիր էօքսիւրիւք, օմուզ աղըրլարը վէ պիր դաաֆը թէտրինճի արդ էտէր: Գան պու տէվրտէ աղմաչա պաշլար: Իքինճի տէվրտէ, էվվէլճէ եապիս (գուրու) օլան էօքսիւրիւք ըաթըրպաշըր: Գան կէլմէսի իքինճի տէվրտէ աղալըրսատա, իւշիւնճիւ տէվրտէ պիւս պիւթիւն թէգաչեիւս էտէր:

Թէտապիլ. — Վէրէմ սարի օլտուղուտան, սիրաչէթինի մէն էթմէք իշիւն, միւթէվէրրիմէրին թիւքրիւլէնիւ 5-100 նիսպէթինտէ ախտֆէնիք մահլիւլիւ հալի թիւքիւրիւք հօգալարը իշիւն թօլլամալը, պու հօգալարը պատէհու սօտալը պիր սու տէրուռնիտէ պիր չարեէք սաաթ դատար դաշմաթմագ սուրէթիլէ թէմիլլէմէլի: Եաթարըլարը օտալարը սիւփիւրմէչիպ թօղու ըսլագ պիր պէգ իլէ ալմալը: Իշիլէճէք սիւտիւ էլիճէ գաշնաթմալը:

Թէվէրրիւմ էտէն էպէվէչն, քէնտի օտալարընտա էվլատարընը եաթըրմամալը տըր:

Թէտալիսի.— Սաֆ պիր հավատա իսթիրա-
հաթ ք վիւճիւտից վէ ֆիքրիցէ, հաղմը գօլայ մու-
գաւվի թաամլար իլէ թէղատտի նաֆի տիր: Աղաճ-
լըգ, չամլըգ, հավատար վէ կիւնէչլի մահալլէրտէ
թէպտիլ ի հավա էթտիրմէլի: Մասաթ վէ թէտալի
ի պիլմայէ միւրաճէաթ էթմէլի: Միտէսի դասուլ է-
տէպիլտիլ մըդտարտա պալըգ հաղը իշիրմէլի:
Էօքսիւրիւք վէ իսհալընա դարչը՝ աֆիօն միւրէքքէ-
պաթը, դան թիւքիւրմէլէրինէ մուգապիլ՝ քինին,
անթիփիրին, չքղօթին, ֆէնասէթին, կիճէ թէրլէ-
մէլէրինէ դարչը՝ թանանաթ տիւ քինին վէրմէլի:

Տէնիճ ԹՈՒԹՄԱՍԸ.— Թէտալիսի.— Եէմէչի
թէտպիրլի վէ թէտրիճէն եէմէլի, ալգօլլու, կաղլը
վէ հա պուղլու մէչրուպաթ իսթիմալ էթմէլի, դալ-
չատան միտէ հիգասընա դատար ֆանէլա գուչադ
սարմալը, վէ պաշ՝ վիւճուտտէն տահա աչաղը պիր
վաղիցէթտէ կէօչէրթէտէ հաթմալը, միւմքին օլ-
տուղլու դատար խօշ խաչալաթ իլէ մէչլուլ օլմալը:

ՏԻՇ ԱՂՐԸՍԸ.— Նէղլէտէն հա տա սատէճէ տի-
չին չիւրիւմիւլ օլմասընտան իլէրի կէլէպիլիւր: Տէ-
վամի հա կեահտա պիր վուղլու պուլան նէվլէրի վար
տըր: Պիր փարչա փամուլ իւղէրինէ պիր գաչ տամ-
լա քլօրօֆօրմ հախօտ քրիօսթ գօչուպ աղրըչան տի-
չին տամարը իւղէրինէ գօչմադ ֆաիտէ էտէր: Տա-
խիլտէն տէ քինին ալմադ ֆաիտէլի օլուր: Վաղէլին
իլէ աղղը ելըգամադ էչի օլուր:

ՏՕՆՄԱԳ ԵԱ ՊՈՒՅՈՒՇՄԱԳ.— Պուրուռ, փար-
մաղլար, գուլաղլար հա աչադ փարմաղլարը տօնմուչ
իսէ իւք պաղըլաճադ խոսուս վիւճիւտին տէրէճէ ի
հէրարէթինի վէ դանըն ճէվէլանընը հալը թապիլի-

սինէ իստէ էթմէք տիր: Պու իսէ հաւաչ հաւաչ է-
տիրմէլի տիր, Եօգսա նէթիճէսի ֆէնա օլապիլիւր:
միւպթէլայը սօղուգ պիր օտաչա հաթըրըպ տօնմուչ
գըսմարը էվլէլա հաւաչ հաւաչ վէ թէտրիճէն տա-
հա չապուգ վէ սըգը պիր թարդտա օլարադ դար,
պուղ իլէ օղալամադտա օլ:

Գան ճէվէլանը պաշլատըղը անտէ բաղըլը սու
իլէ օղալամաչա պաշլա վէ փէչ տէր փէչ օտանըն հէ-
րարէթ տէրէճէսինի արթըրմադտա օլ: Ճէվէլան
թէքմիլէն հալը թապիլիցէ վասըլ օլտուգտան սօնրա
միւպթէլայա պիր թահրիք էտիճի մէչրուպաթ, մէ-
սէլա սըճադ գօչուլ պիր գահվէ վէր վէ անը բահաթ
պիր հաթադտա սաղլա:

ԶԱՊՈՒԳ ԻՆԹԻՅԱՐԼԱՆՄԱՄԱԳ ԻԶԻՆ

1. Իֆրաթտան թէվադըր էտինիլ:

2. Սապահլարը թուղլու սու իլէ կարկարա հա-
փընը, տիչլէրինիլի ֆըրչալայընը, վէ ագչամլա-
րը աղղընըղը չաղալընըղ:

3. Եէվմի 7—8 սաաթ ուլուլունուլ:

4. Բաղը, գօնեադ վէ սաիրէ կիպի քէսկին իշ-
կիլէրտէն սաղընընըղ վէ էթ աղ եէչինիլ:

5. Սիկարա իշմէչինիլ:

6. Գըչըն օտանըղըն տէրէճէ ի հէրարէթի 55—
60ը թէճալուլ էթմէմէլի: Կիճէ կիւնտիւլ փէնճէ-
րէլէրի աչըգ պրաղընըղ վէ եուլուլ իշ էլպիսէսի կի-
չինիլ:

7. Հէր կիւն լա ագալ պիր սաաթ եիւրիւլինիւլ
պու սուրէթլէ քեաֆֆէ ի էմրաղը սարիլէտէն մա-
սուն գալըրսընըղ:

Զ.

ԱԹԱԼԱՐՏԱՆ ԳԱԼՄԱ ՍԷՕԶԼԷՐ

«Վարդ էհլ ի հիքմէթ օլտուղընտան խալլա իլմ էօյրէթմէքտէ տէվամ էթտի... վէ պիր չօդ էմսալ (առակար) թէլիֆ էլէտի:» Պու ալէթ Սոդոմոն իմաստունըն առակարը հազգընտա Աստուածաշունչըն պիղէ վէրմիշ իտիլի մալիւմաթ փարչալարընտան պիրի տիր: Սոդոմոնըն կիւնիւնտէ պիլէ «Աթալարտան դալմա պիր սէօղ վար» տէլիւ միւքեալէմէլէ պաշլալան վէ «Եարան ը սէֆա»նըն սէֆասընը պիր դաթ տաշա արթըրմաղա չալըչան քիմսէլէր պուլունտուղը կիպի կիւնիւմիւղտէ տէ օ նէվտէն քիմէսլէր չօդ վար: Պիղ քէնտիմիղ օնլար իլէ հէմ դօնուչմուչ հէմ տէ օնլարըն սէօղ վէ սէօհպէթլէրինտէն խալլիմէ միւսթէրիհ վէ ֆաիտէմէնտ օլմուչուղ: Էօլլէսի գօնուչուղլլարտան քէնտիմիղ ֆաիտէլէնմիշ իտիլիմիղէ նազարէն, ՍԱԼՆԱՄԷՆԻՆ դարիուներտա միւսթէլէզլիղ օլուր թասալվուրըլլա, արատապիր դալէմէ ալմըշ իտիլիմիղ առակարտան պաղըլարընը անլէրէ թաղտիմ էտէրիղ: Քիթաղ հալինտէ նէշր օլունմուչ առակար (էմսալ) մէճմատսը (հաւաքուած) վար իսէ տէ, պուներար հիշ պիր մաթպու Էա էլ Էաղը քիթապտան ալընմըշ օլմալըպ, սըրֆ քէնտիմիղլին թօփլամըշ իտիլիմիղ սէօղլէր տիր: Շու

նօղթալը տա իլալէ էտէլիմ քի, պու սէօղլէր սալթ «Պասպալարտան դալմա սէօղլէր» տէլիլ, իլլա անալարտան տա դալմա սէօղլէր տիր: Օլ սէպէպտէն «աթա» լուղէթինի դուլլանմըշ ըզ քի (ուճուճէն տէ էօլլէ դուլլանըլլը) հէմ անա հէմ տէ պապա տէմէք տիր: Պիր սէօղ առակ ըլիթպէսինէ չըդմասը իշիւն, վէ Էախօտ անըն աթալարտան դալմա սէօղլէր սընֆընա կէճէսի Էա գալտ օլունմասը իշիւն, անտէ դըսսալըզ, ազլա Էաթալըզ, փարլազլըզ, թուզլու պիպէրլիլիք, Էէտի տիւրլիւ պահարլըլըզ հէմ տէ չէշնիլիլիք խասսէլէրի պուլունմալը տըր: Գարիչունա թաղտիմ էտէճէլիմիղ պու սէօղլէր քիւլիլէն տէլիլ իսէ տէ, դըսմէն պու խասսէլէրէ մալիք տիրլէր: Անլէրի կէօղտէն կէշիւրէնլէր անլէրտէ լաթիֆէ միգաճըլըզ վէ Էիւքտէ խըֆիլէթ մանատա աղըրըզ կիպի իւնաիւրլէրի տէ կէօրէճէքլէր տիր:

Իշթէ օ սէօղլէր:

Ինսանըն վէրտիլի էօլլէնէտէք, Ալլաշըն վէրտիլի էօլլէնէտէք:

Տըշընա պազան իմրէնիւր, իշինէ պազան իլրէնիւր:

Սազլա սամանը, կէլիւր դէմանը:

Փէքմէզլիմ օլուն, սինէլի Պաղտատտան կէլիւր:

Հալէպ պուրատա տէլիլ իսէ, Հալէպի (արշըն) պուրատա տըր Էա՛:

Տափուլըն սէսի ուզադտան պէօլիւք կէլիւր:

Ճամիլէ լաղըմ օլան մէսճիտէ հարամ:

Մինարէլի չալան դըրեֆընը հաղըրլար:

Մէսճիտ Էափըլմագտան քէօրլէր տիգիլտի:

Ճամինին մոմընը եկէն քէտինին կէողլէրի քէօր
օլուր:

Հազգա դուրպան, քիւրիէ թօփած:

Գարն դարտաշտան եազըն:

Գաղ կէլէն եէրտէն էօրտէք էսիրկէնմէզ:

Սապրըն սօնու սէլամէթ, շիթապըն սօնու մէ-
լամէթ:

Գարտաշ դարտաշը աթմըշ, եաք պաշընտա
թութմուշ:

Երկիրիմ երկիրթ օլսուն տա, էվի չալը տիպին-
տէ օլսուն:

Եաղ վար, կիւզ վար, Հազգընա նէ սէօղ վար:

Անթապըն թաշը Հաւարա, վէր պօրճա եաղ
տիւարա:

Եաւուզ խըրսըզ էվ սաշիպինի սուչլու չը-
գարըր:

Եախշի երկիրթ եարանընտան պէլլի տիր:

Էօքսիւզէ էօլիւտ վէրէն չօղ օլուր ամմա էքմէք
վէրէն պուլունմազ:

Սապր իլէ գօրուզ օլուր Հէլվա, թութ եապիրաղը
աթլաս:

Էթ էլլիլի, աթ տէնիզէ, պալըզ պիլմէզսէ իւ-
լիզ պիլլի:

Կէօնիւլ քիմի սէվէրսէ կիւզէլ օ տըր:

Էլ քէօր իսէ սէն տէ կէօղիւնիւ դըրփա կէօր:

Եէր եէր սէնի, կէզտիրիւր եէր եէր սէնի:

Պէօլէ քէօլիւն պէօլէ գըլլը եօղուրտու օլուր:

Թէնճէքէ եուվարլանմըշ, դափաղընը պուլմուշ:

Խօրօսը չօղ օլան քէօլիւն սապաշը կէճ օլուր:

Սէն աղա, պէն աղա, պու ինէլի քիմ սաղա:

Գապաշաթ սամուր քիւրք օլսա՝ քիմսէ իւզէ-
րինէ ալմազ:

Պիթլի պաղլանըն քէօր ալըճըսը օլուր:

Սէն սէն օլսան, պէն պէն օլսամ, նէ՛ սէն օնսան,
նէ՛ պէն օնսամ, Պէն սէն օլսամ, սէն պէն օլսան,
Հէճ սէն օնսան, Հէճ պէն օնսամ:

Սէն խօտ, պէն խօտ, պիղիմ ինէլէ քիմ վէրէճէք
օթ:

Փարաշը վէրէն տիւտիւլիւ չալար:

Գըղըմ սանա տէչօրուճ, կէլինիմ սէն անլա:

Անասընա պաղ գըղընը ալ, քէնարընա պաղ պէ-
ղինի ալ:

Սազալտա քէրամէթ օլսա տէպաղլխանէլէ նուր
եաղար:

Իքի աչաղլը էչէք պուլունմազսա, տէօրթ աչաղ-
լը էչէլին պաշասը պին զուրուշա չըղար:

Փատիշաշըմ մաղրուրլանմա, սէնտէն պէօլիւք
Ալլաշ վար:

Ատանա, սանա կէլէն տատանա, աշգ օլսուն աղ-
չամտան կիրիպ տէ սապաշտան չըղանա:

Ատանա սէլաէն, Միսիս եէլտէն, Թարսուս եը-
լանտան, Գաչսէրիլէ եալանտան պաթաճազ:

Գարամանըն դօլունը, սօնրա չըղար օլունը:

Ֆուրուն ֆուրուն իւսթիւնէ, պու ֆուրունըն
ասլը նէ՞:

Պունըն գօղուսը սօնրա չըղար:

Իւզիւմիւնիւ եէ տէ պաղընը սօրմա:

Օղլուսմ պէնիմ տիր էվլէնէնէտէք, գըզըմ պէնիմ
տիր էօլիւմիւնէտէք:

Պէօլիւք սին Իլաշի, պէօլիւք սին պէօլիւք,

Պէօլիւքիւք Եանընտա գալըր փէք քիւշիւք:

Էլի տէտիւմիզին գօնընտան խաշ չըզտը:

Սաշուկըն աշը, գըզտըր գըզտըր Եէ:

Սուլը սօգուտա տէօլ, Եինէ սու:

Էշէլին գուլըրուզը, նէ՛ ուզար նէ՛ գըսսալըր:

Տէլիւմէն կիթմիշ տէ, չախշախըսընը՝ մը արա-
յօրսըն:

Ալըն էսքիսինի Եըլտըզ Եափարլար:

Անանտան էվլէլ ախըրա կիթմէ:

Ըսըրան իթ խըրլամազ:

Իթ տէրիսինտէն փօսթ օլմազ:

Եափան էթին թիրիտի Եէնմէզ:

Եիւրիւք աթ Եէմինի արթըրըր:

Սիւտտէն տիլիմ Եանտը, ալըանը իւֆիւրիւպ
իշէյօրուսմ:

Ղարիպ իթին գուլըրուզը տէօլիւնտէ կէրէք:

Աչաղընը Եօրզանընա կէօրէ ուզաթ:

Սուսըզլըրընտան Եալըլմալօր:

Քիմի սու պուլամազ իշէճէք, քիմի կէշիտ պու-
լամազ կէշէճէք:

Ալլաշ քիմինէ աթ վէրիւր մէլտան վէրմէզ, քի-
մինէ մէլտան վէրիւր աթ վէրմէզ:

Էօքսիւզ խըրսըզլըրա չըզմըշ տա, աշ իւք ադ-
շամտան տօղմուշ:

Արթըզ աշ պաշ աղըրթմազ:

Իգպալըն վար իսէ կէլիւր Հինտտէն, Եէմէնտէն,

Իգպալըն Եօգ իսէ նէ՞ կէլիւր Ելաէն:

Տանա գալան տօնա գալըր:

Հալըլան կէլէն Հուլըլան կիտէր:

Արապ աթը չուլը տա պէլլի չուլսուզ տա:

Թաղը պիզիմ ամմա չուլը պիզիմ տէլիւ:

Ազլ Եաշտա տէլիւ, պաշտա:

Օղլըն տէլի մալը նէ՞ թսին:

Օղլըն ազլը, մալը նէ՞ թսին:

Էլի փէշնիւր, խասս փէշնիւր, վ Ե Լաքին իթ տէրի-
սինտէ պասըլը:

Քէաի սըշանը քէնտի իշիւն թութար:

Իթին գուլըրուզընը գըրզ Եըլ մէնկէնէկէ գօսա-
լար Եինէ տօղըրուլմազ:

Հէր էնիշին պիւր Եօղուշը օլուր:

Տէլիւէ էօլիւտ, գարզաշա սապուէն թէէսիւր էթ-
մէզ:

Վէրմէ սըրըրն տօսթընա, տօսթըն սէօլէր տօս-
թընա:

Ազլը տիւշմէն ազլսըզ տօսթտան էլի տիր:

Տիւշմէնին պէօլիւլիւ քիւշիւլիւ օլմազ:

Եալանըն գըլճըզը օլսա սէօլէկէնին պօղաղընա
պաթար:

Էթ գանլը, Եիկիթ ճանլը կէրէք:

Նէ՞ վէլիմ տիւնԵանըն կէնիլիինի, աչազ գապըն
տար օլտուզճա:

Տօսթ պաշա (պաղար), տիւշմէն աչաղա:

Տիւլարըն գուլաղը վար:

Գուշտան գօրզան տարը Էքմէզ:

Պիր էլին նէ՞սի վար, իբի էլին սէսի վար:

Իշտէն արթմազ, տիշտէն արթար:

Պըշազ՝ հարասը սաղալըր, սէօզ հարասը սա-
ղալմազ:

Լաֆ իլէ փիլալ փիշսէ, տէնիզ դատար հազ
պէնտէն:

Իսթէտիլինի սէօլէլէն իսթէմէտիլինի իշիտիր:

Էօլքէ իլէ գալգան զիւան իլէ օթուրուր:

Քէօփէլին աշմազը պաղլալատան փալ ումար:

Թալլան տաղա քիւսմիւշ տէ տաղըն խապէրի
պիլէ օլմամը:

Շահ Պուտաղըն պաղը վար, իւզիւմիւ Եօզ հալի-
րաղը վար:

Տօսթլըզ դանթար իլէ, ալըշ վէրիշ ձըսղալ իլէ:

Էնէրսին կէօնիւլ էնէրսին, աթտան էշէլէ պինէր-
սին, էշէլի տէ պուլամազսան, հալան կիտէրսին:

Տէլիլէ հէր կիւն պալրամ:

Էլին իփի իլէ գուլուլա էնիլմէզ:

Իթ իլէ պիր չուվալա կիրիլմէզ:

Էլ նէ տէսէ տէսին, իմամ պիլտիլինի օդուր:

Խօճա, կիւզէլ կիւզէլ օդուլօրսըն հա, չօճուզ
ճան վէրիլօր:

Սիւքիւթ իզրարտան կէշէր:

Ալլահ պիր տտէմի չաշըրմազ իսթէրսէ իլքին
աղընը ալըր:

Անլալանա սիվրի սինէք սազ, անլամալանա
տալիուլ սուրնա ազ:

Քէօրիւն իսթէտիլի իքի կէօզ, պիրի ալա պիրի
պօզ:

Մըզրազ չուվալտա սաղլանմազ:

Գարնճա գատէրինճէ:

Քէպապ դօդուսընա զըվրանըլօր:

Աճ իթ Փուրուրնը երգար:

Գուլուրուզ աճըսը վար:

Ալաղը հանմըշ ի թկիպի Փըրլանըլօր:

Տամաղընա թաթ տէլտի:

Աթը աթըն հանընա պաղլարսան հա խուլուրտան
ալըր, հա թիւլիւնտէն:

Քէնտի տիւշէն աղլամազ:

Էթ կիրէն եէրէ տէրտ կիրմէզ:

Տիպսիզ անպար, տիպսիզ էօլէք, տօլտուր տօլ-
տուր էօլէ:

Պաղըլար թախթատան խօրօս իսթէրլէր — եէմ
եէմէտէն էօթմէլի:

Փարա տէտիլին էլ քիրի:

Մալ մէլամէթի էօրթէր:

Գանը դան իլէ երջամաղլար, դանը սու իլէ
Երջարլար:

Աճը աճըլը, սու սանճըլը (քէսէր):

Աճ գօմա, խըրսըզ էտէրսին, չօզ սէօլէմէ,
Եիւզսիւզ էտէրսին:

Ասթարը Եիւզիւնտէն պաշալը:

Տըշը գալալը, իշի վալալը:

Սու քիւշիւլիւն, սուֆրա պէօլիւլիւն:

Ալ դաշաղըլը, կիր ախըրա, հարասը օլան դու-
ճուրուր:

Սուֆրալա հաղըն օլ քի Ալլահա տա հաղըն օ-
լասըն:

Այլննն օթուղ իբի թիւրքիսի վար, էլմա իլէ ար-
նուտ իւթիւնէ:

Քիւրտիւն հաղը չօղ օլուր իսէ, քիմինի հէր քի-
մինի եիւղիւնէ չալար:

Քիմինէ հաչ հաչ կիւնիւ, քիմինէ վաչ վաչ կիւ-
նիւ:

Այլնն աղա պէքէթմէք օլո՞ւր մը:

Ղամմաղ օլմասա թիւքի պաղարտա կէղէրտի:

Ալ Ալլահ գուլնը, զապթ էլէ տէլինի:

Էօքսիւղ գուշուն եուվասընը Ալլահ հափար:

Սէն էվմէ, իշին էվսին:

Էլտէքի հարա տիվար տէլիւնէ պէնգէր:

Տօլու թիւֆէնք պիր ատէմ, պօշ թիւֆէնք պին
ատէմ գօրգուտուր:

Սուլնն հափաչ աղանընտան, ինսանըն էէրէ պա-
ղանընտան գօրգ:

Պիր եէմէմ տէլէնտէն գօրգ, պիր եէրիմ տէլէն-
տէն:

Ինատ ըմ ինատ, ատըմ Քէօր Մուրատ:

Եա պէնիմ օտունըմ:

Իշ օլամաղընա վարըր:

Պուլունմաղ Պրուսա՞ գումաշը մը:

Իքի տինլէ, պիր սէօլլէ:

Փաչաշը եէլէն սարմրասղընը հիսապ էթմէղ:

Պէօլիւք պաշըն պէօլիւք աղըսըր օլուր:

Հէր տիւքքեան քիրասընա կէօրէ:

Պաշը պէօլիւք, իշի պօշ, թութ գուլաղընտան
չիֆթէ գօշ:

Պախշիշ աթըն տիշինէ պաղմաղլար:

Չուխա կիլինմէտի իսէք, քէնարընը գուշանտըգ:

Պէլինէ հիմ թաշը տիւշտիւ:

Պինիճինին սաղը սօլու օլմաղ:

Գօրգաղ պաղիրկեան՝ նէ՛ քեար էտէր, նէ՛ դա-
րար:

Հա Ալի խօճա, Հա Վէլի խօճա, Հէփիսի պիր
խօճա:

Էէէք Ահմէտի սըփա Ահմէտ էթմիշ:

Էէլլէ ալթուն փալան վուրսան, Էինէ էէէք, Էի-
նէ էէէք:

Մէհքէմէտէ տաշըսը վար:

Գաշ հափաշըմ տէր իքէն կէօղ չըղարմա:

Եա՞ղ մը Էօղուրտտան չըղար, Էօղո՞ւրտ մը
հաղտան չըղար:

Աղլըր տիւշիւնէնէտէք, տէլի օղլունը էվէրմիշ:

Եալանըն Հալլասը Էօղ քի սէօլլէլէնին պօղա-
ղընա թաղըլա:

Էքմէք աթլը, սէն հաչան, սէլիրտիրսին, սէլիր-
տիրսին, ուլաշամաղսըն:

Հէլէ պիր տէֆա շէպլէտիլիմիղի պօլալալալըմ:

Հիւթ տէմէլէ տուտաղ կէրէք:

Տէվէ պիր փուլա, ամմա փուլ օլմաղսա տէվիլի
ալամաղսըն:

Քիւրտ նէ՞ պիլի պաշրամը, զըր զըր իշէր աչ-
րանը:

Վուրմատտան գաշմաղա էլիմիղ տէլմէլօր:

Էէլլին պէօլիւլիւնիւ ախըրտա ունութտըգ:

Հալէպտէն վուրտուճ գըլըճը, Շամտան չըղար
պիր ուճը:

Պու տէտիւն իսկ ուն սէրմէյէ պէնդէր:

Հէր տէրէտէ պիւր տէլիւմէն, էյէր սուարդ տէօ-
նէրսէ,

Քէշիւ տաղը արտալըդ, էյէր սապան եիւրիւրսէ:

Էյ պաշնա պիւր թալուդ, էյէր քէօլիւ վէրիւ-
սէ,

Սէնի Մըսրրա սուլթան էտէրիմ, էյէր հիւքմիւն
եիւրիւրսէ:

Էօղրիւն դապաշաթընտան պէօլիւք:

Պօշ թօրպա իլէ աթ թուլթուլմադ:

Տէլի օ տըր քի օճապտան թէօրէր:

Չիւրա տիպինէ քէօր Էանար:

Պաղ պաշղա, պաղչէ պաշղա:

Գալըրսա էլ պէլէնսին, էօլիւրսէ Էէք պէլէնսին:

Խալսըդ էյլիւնըն թիւրպէսի պաշնտա կէ-
րէք:

Արտ էթէլինտէ նամա՞ղ մը գըլմալը:

Ինսանըն սօֆուսը, Շէլթանըն մասխարասը:

Սօֆու սօղան Էէմէղ, դապուղընը հիւզ գօմաղ:

Վէրմէզսէ Մապուտ, նէ՞լլէսին Մաշմուտ:

Ալլաշ պիլիւր իշինի, օչնատըր տէրվիշինի:

Աչ կէօղիւնիւ, աշարլար կէօղիւնիւ:

Պուլ դարալը, ալ փարալը:

Էր կէթիւրսին, Հազզ Էէթիւրսին:

Հէլվալա թուղ աթըլմաղ:

Գըրդ Էըլ Էաղմուր Էաղսա կէշմէղ մէրմէրէ:

Սէն սէն իսէն, պէն տէ պէն:

Քէլին պաշնտան փէրչէմ արանմաղ:

Էրքէք սէլ, ալրէթ կէօլ:

Նէ՛ դըղը վէրիւր, Նէ՛ տիւլիւրծիւլիւ քիւստիւ-
րիւր:

Նէ՛ շիւ Էանսըն Նէ՛ քէպապ:

Քէօղիւ քէնտի էօնիւնէ շէքիւօր:

Սէրի վէք, սըրըր վէրմէ:

Պիղիմ իթ սիղէ պալթա կէթի՞րտի մի:

Չօպանըն արմաղանը պիւր շիշնէմ սաղըղ:

Հէր քէս տէ սաղըղ շիշնէմէսինի պիլիւր, ամմա
Քիւրա գըղը թատընը չըգարըր:

Խարման դապարըր, սահիպի դուսպարըր:

Ճաղիւրին իըրդասը պաշնտա կէրէք:

Պաշնա կէլմէլէնին խօշունա կէլիւր:

Եէլէն պիլմէղ, տօղրալան պիլիւր:

Էօլիւմիւ կէօրիւնճէ սըլթմալա լաղի օլտուդ:

Գաթրանը դաշնաթմաղ իլէ օլո՞ւր մը շէքէր,

Ասլը հու, փատիշաշըմ, նէսլինէ շէքէր:

Էքմէլի շիշնէմէքսիղ Էուտուլմաղ:

Քէշինին ուլուղը փունարըն կէօղիւնտէն իշէր:

Փալտաս փիւրինճէ կիտէր իքէն էվտէքի պուլ-
դուրտան օլտուդ:

Թէնպէլ արմուտ աղաճը ալթընտա Էաթըպ,
«Արմուտ փիւշ, աղղըմա տիւշ,» տէմիշ:

Էշէք էօլիւր, փալանը դալըր,

Աթ էօլիւր, էյէրի դալըր,

Պարկիւր էօլիւր, նալը դալըր,

Ինսան էօլիւր, նամը դալըր:

Քէօր էօլիւր, պալապան կէօղիւ օլուք:

էշէք էշէք տիր, սիմ ու զէրտէն օլսա չուլու,
Ատէմ ատէմ տիր, օլմաղ իսէ պիր փուլու:

Շախսը պիւա էտէպ, քէ ճէսէտ ի պիւա բուհ:

Քէօփրիւ ալթընտան պանա սու պաղըշլաջօր:

Պիւլէն պիւլիւր, պիւլմէշէն տէ պիր թութամ մէր-
ճիմէք սանըր:

Ձէրտէն փալան փուրսան եինէ մէրքէպ տիր մէր-
քէպ:

Սաշըմը պէմ պէշաղ էտէն պախթըմ:

Պանա պաղ, հաշո՛ւ, սէն էքիլիւրքէն պէն կէօ-
ճէք խորմ:

Կէճ օլսուն տա կիւճ օլմասըն:

Վուրաղընը էօլտիւր, էէտիրտիլինի տօլուր:

Գըլտըղըն նամաղ իւրքիւթտիւլին գուրպաղը-
լը տէլմէտի:

Թէրղիլէ «կէօշ» տէմիշէր, «իշնէմ պաշըմտա»
տէմիշ:

Արսըղըն եիւղիւնէ թիւքիւրմիւշէր, «հաղմուր
հաղըլօր» տէմիշ:

Թօսպաղալը պիր պաղտան աթմըշլար, «պու
պաղ օլմաղսա օլ պիր պաղ օլսուն» տէմիշ:

«Վուր» տէտիք տէլիւ «էօլտիւր» տէմէտիք հա:

Եարըմ աղըղ իլէ սէօլէլօր:

Կէօնիւլսիւղ թաղըլը ալա կէօթիւրսէն ալ
թութամաղ:

Եարամտան էօլմէտիմ, սօրանտան էօլտիւմ:

Եէմէղ աճմա հէրսէ տէ հէրինտէ գօճաղ:

Սէնին իշիւն ճան ֆէտա:

Տէլի տէլի տէլիւ, տէլիլէ ուլան տէլի:

Սու աղըլօր, կէօղիւն պաղըլօր:

Փիւշմիշ աշա սօղուղ սու գաթմաղլար:

Հաղըր փարա թէղ տիւքէնիւր,

Ալիմ օլմաղ իսթէր իսէն տուրմա հաղ,

Չօպան օլմաղ իսթէրսէն տուրմա կէղ:

Կէօրմէտիմ, պիւլմէմ, ալմասըմ, վէրմէմ:

Սէնին մաղսէտին իւղիւմ հէմէք տէլիւ, պաղճը-
լը տէօլմէք տիր:

Ալլահ գարը տաղընա կէօրէ վէրիւր:

Թաթլը տիւ երլանը տէլիլինտէն չըգարըր:

Միւսաֆիր միւսաֆիրի իսթէմէղ, էվ սաշիպի
հիշ պիրինի իսթէմէղ:

Սաղալը քէստի, պըլըղընա տուլատը:

Թէնճէրէտէ փիշիրիւր, գափաղընտա հէր:

Սէսլէ գարղալը քի կէօղէրինի օլսուն:

Իշլէլէն էլ տիլէնմէղ:

Բէհան էքտիմ տիւլարա,

Կէլէն կիտէն սուլարա:

Աթէշ օլսան անճաղ սէնի հաղաբըն,

Գըլըճ օլսան անճաղ սէնի քէսէրսին:

Էօլիւտիւ էօղիւնտէ կէրէք:

Էօլիւտիւն էօղիւնտէ, փարմաղըն կէօղիւնտէ:

Միւհըր քիմտէ իսէ Սիւլէլման օ:

Եանղընա քէօրիւք իլէ սէլիրտիլօր:

Ուշտու պիւլպիւլ, սօլտու կիւլ, իսթէր աղլա,
իսթէր կիւլ:

Պու իշին զէմէլէրիտէ իթին գար հէմէսինէ պէն-
ղէլօր:

Մէսճիտ երգըլտը իսէ միհրապը եհրինտէ :
 Պու կիւն հօգսուլլուգ, հարըն պօլլուգ :
 Պուխարինին հլրիլինէ պաղմա, տիւմանը
 տօղրու չըգսըն :
 Ալքանտան աշաղը գաթըղ օլմաղ :
 Սէօղ տէտիլին աղըղտան չըգար :
 Լէսլէսիտէն նէմ գափար :
 Արիֆէ թարիֆ իսթէմէղ :
 Տամ տէմէղտէն գափուշա էնէր :
 Հէքիմ հէքիմ տէլիլ, պաշընա կէլէն հէքիմ :
 Էլէ տէլէն սաման չուլալընա տէլէր :
 Լէսլ տէմէղտէն լէսլէսիլի գափար :
 Համամտա շարգի չաղըղմաղ էլէ գուրպէթտէ
 լաֆ աթմաղ — Իքիսի տէ չօղ գօլալ :
 Չիվի չիվիլի սէօքէր, լաֆ լաֆը :
 Հէր չէլ իգան իլէ ամմա թուրթ փէնչէ, փէնչէ :
 Աճը աճըլը, սու սանճըլը :
 Թէքէլի պէքէլէն չօրպալը իչէր :
 Տէրվիլ տէրվիլի պուլուր թէքէտէ, հաճի հա-
 ճիլի պուլուր Մէքէտէ :
 Գուլըղուղունտան գըլ ալտըրմաղ :
 Գուլըղընա պասարտան ըսըրըր :
 Խուլունը պիլմէտիլին աթա հաղլաշմա, հա տէ-
 փէր հա գափար :
 Պիւր էլտէ իքի գարփուղ թուրթուլմաղ :
 Տէլի տէլիլի կէօրիւրսէ տէլնէլի արգասընա
 սաղլար :
 Կիւլիւնիւ սէվէն տիքէնինի տէ սէվմէլի :
 Սու պարտաղը սու հօլընտա գըրըրըր :

Ասլ աղմաղ, պալ գօղմաղ :
 Գաթրանտան օլմաղ չէքէր, օլսա տա ճինսինէ
 չէքէր :
 Ձէնկինին փարասը զիւլիւրտին չէնէսինի հօ-
 րար :
 Չըղ, չըղ էտէն նալէ, կիտէն կէլէն էօքէ, իշի
 կէօրէն աղչէ :
 Պիւր սէօղիւ սէօլլէմէլի ամմա սաշմալամմալը :
 Պիւր ապէմ վար աթարըմ, նէրտէ օլսա հաթա-
 րըմ :
 Էթ էլիլիք, պուլ քէօթիւլիւք :
 Պէնիմ պաշըմա կէլէն փիշիշ թալուղըն պա-
 շընա պիլէ կէլմէմիլ :
 Աղաճըղ աշըմ, գալգասըղ պաշըմ :
 Թէքլիֆսիլ կիտէն միւսաֆիր մինտէրսիլ օ-
 թուրուր :
 Թիւլիւնէ պաղմա, խուլունա պաղ :
 Էթ կէօրմէտիք, ճիլէր կէօրտիւք, պաշընտըղ :
 Սէվ սէնի սէվէնի, եէր իլէ եէքսան իսէ,
 Սէվմէ սէնի սէվմէլէնի, Մըսըրա սուլթան իսէ :
 Սարը սամանըն ալթընա սուլը վէրիւր, քէնտի
 իսթիւնէ չըգար, վաղ էտէր :
 Սամանա գաղըղ չաղմաղ կիլի տիր :
 Կէշիշէ էսէֆ ֆաիտէ էթմէղ :
 Օլտը օլտմաղ, գըրըլտը նաճաղ :
 Քէօփիլիլի կէլէնէտէք, Շէլթանա փիւրիմ տէ-
 րիմ :
 Տիւնեա պիւր հաղըր գուլըղուգ, աշղ օլսուն էլէլէնէ :
 Էքմէլինի թաշտան չըգարըր :

Պիր իթ պիր տէրիցի սիրիւտիւր:

Աթ իւէ ավրէթ պիր երկիտին իգպալընա:

Երկիտին անլընա եաղըլան կէլիր:

Էվիմ էվճիք օլտու:

Հէր ավրէթին պիր ալրան չալմասը օլուր:

Ալրէթ վար պալաղը, ավրէթ վար էվին տա-
լաղը:

Իքի ճէրէցի պիրպիրինէ վուրուրլար իսէ, էլ-
պէթթէ պիրինտէն պիրի գըրըլըր:

Տամլա տամլա կէօլ օլուր, ագար կիտէր, սէլ
օլուր:

Էլ իշին հանմա նարա, հագ չըպըղըն սէֆան
արա:

Պալ թութան փարմաղընը եալար:

Կիւն տօղմաղտան նէլէ՛ր տօղար:

Աղը գարար, չօղը դարար:

Աղ օլսուն, էօղ օլսուն:

Ալրէթ Շէլթան, պէղիցի ուֆագ եափար,

Եալուղ իթ հարասըղ գալմաղ:

Եալուղ իթին գուլաղը եիրիք օլուր:

Ուճտա եաթտը, օրթատա պուլունտը:

Քէօրէ մում պալաղը:

Հէմ փիլալ եաղլանըր, Հէմ չէմտան փաղլանըր:

Տիլտէ քէմիք եօղ քի աղըղա պաթսըն:

Իւսթիւն ըսլանմալընճա պալըղ թութամաղսըն:

Էմէք օլմաղսա եմէք օլմաղ:

Իշլէլէն տէմիր ըջլար:

Էօլմիւշ գօլուն պըչաղտան գօրչմաղ:

Հէր քէսին էվի քէնտինէ սէրալ:

Ատէմ ատէմ տիր օլուրսա սէօղլանտէ սատըղ,
սէօղլանտէ սատըղ օլմալան ատէմէ Հալլան տէնսէ
լալըղ:

Հէր կէօնիւտէ պիր արսլան եաթար:

Ատէմ պիլիւր ատէմ գըլմէթինի,

Սարրաֆ պիլիւր ալթուն գըլմէթինի:

Ագլսըղ պաշ էլինտէն նէ՛ չէքէր սէֆիլ թապան:

Աթլար թէփիշիրքէն էլէք արատա գալըր:

Պէլ տէ էօլիւր, զիւլիւրտ տէ:

Աստարը եիւղիւնտէն պալաղը:

Սէմէրի իւէ սէքսէնէ մալ օլտու:

Տէլիք պիր իտի, իքի օլտու:

Էլտէն կէլէն էօլիւն օլմաղ, օտա վաղթընտա
պուլունմաղ:

Իթ իւրիւր քէրվան կիտէր:

Ալ մալըն էլիսինի, չէքմէ գալղուսընը:

Էլէլին ճանը աճըրսա, աթոան կիւրիւք կիտէր:

Էլ իշլէր, էնտաղէ էօլիւնիւր:

Ուսթանըն չէքիճի պին ալթունա:

Էքմէլի էքմէքճիլէ վէր հարըսընը եէրսէ Հալալ
օլսուն:

Իթին տօսթըղը՞ մը օլուր:

Աթա արփա, երկիտէ փիլալ:

Եաղասը փէշինէ ուլմաղ:

էլտէ էթմէք իշխն դափու դափու տիէնմէյէ մէճ-
պուր օլտը իսէ տէ, Եիւզէնմէ վէ հաթթա պին-
լէրմէ քիմսէլէրի էզիւյ թէլէֆ էտէն պու Ֆէլաքէթ-
լի հալլէր անըն մէթանէթինի սարսամատըլար: Օ
հէփ պու Ֆէլաքէթլէր իշխնտէ Փէթհ օլունմաղ պիր
գալա վէ դըմըլտանմաղ պիր գալա կիպի միւհքէմ
տուրտը:

Պու ճիւմլէ իլէ պէրապէր Մովսէսի Մովսէս է-
տէն անը Խորեմացի իւնպանըլա Հալաստան քիթա-
պէթինտէ պաշ մէրթէպէյէ չըգարան վէ անըն իթի-
պարընը Հալար ինտինտէ գաթ էնտէր գաթ Եիւ-
ճէլտէն խաստէ անըն թարիխմէ մէհարէթի խաի:
Խորեմացի էրմէնի թարիխինէ օլան իշպու մալիւմա-
թընը անճաղ ինթիլարըլը էլամընտա գալէմէ ալ-
մաղա պաշլատը: Միլլէթիմիլին միւհսսիսի (հիմ-
նարկի) օլան Հալկ հաշապետին կիւնիւնտէն պաշլա-
լապ, էրմէնի նէսլինին թարիխինի թա քէնտի կիւ-
նիւնտէք գալա էլլտի: էրմէնի փատիշահ վէ օր-
տուլարընըն գալէպէլէրինի, էրմէնի փատիշահլա-
րընըն թէէսիս էթտիքլէրի նիզամաթը, Արդար,
Տրդատ վէ Քրիսթիանըլը գապուլ էթմիշ օլան իլը
Հալ փատիշահլարըն գալտ ը հալաթլարընը, Գրի-
գոր Լուսաւորիշ իլէ տիկէր Հալրապետլէրիմիլին
միլլէթ վէ քիլիտէ ուղրունա ճանսիփարանէ վէրտիք-
լէրի էմէքլէրի վէ Հալաստանեալց սուրը Եկեղեցիին
սուրըլարընըն Քրիստոս համ վէ խաթըրնա մարտի-
րոսըլը չէլէնքլէրինի կիլինմէլէրինի — Հէփ պուն-
լարըն թարիխինի Մովսէս Խորեմացի — միլլէթի-
միլլին իշպու պէօլիւք շաիր, խաթիպ, էտիպ, մու-
հարըր վէ միւլէրըրիս — սալքի հիշիքտէն վարըլ-
դա կէթիրտի:

Վէ լաքին պու պիհուտուտ մալիւմաթ իւմմա-

նընը Խորեմացի նէ՞քէտէ պուլաու: Պու աղիմ թա-
րիս խաղինէսինի նէ՞քէտէն էլէ կէշիրաի: Պու սու-
ալլարըն ճէվապընը մէրդումըն կէնճլիլի կիւնլէրին-
տէ տիւնեանըն մարուֆ քիթապէթ, իլմ ու հիքմէթ
վէ հիրֆէթ հէմ մէտէնիլէթ մէքքէլլէրինտէ — Բիւ-
գանդիոն, Աթինա, Աղէքսանդրիա վէ Բօմատա —
կէշիրաիլի սէնէլէրտէ վէ օլ միւտտէթտէ անըն Եօ-
րուլմաղ պիլմէղ թէհարրիլաթըլա մէշգ ու միւթէ-
լաաթընտա պուլուրուլ: Խորեմացի իըլլէթինտէ,
հաթթուրա Եա Եարատըլընտա աճիպ, հաթթա խա-
րիկ իւլ առէ պիր Փիրասէթ վէ գէքեապէթ իլէ տիւն-
Եալա կէլմիշ օլուպ, Ալլահըն քէնտինէ պախշ էթմիշ
խալիլ թալանթլարը էմէքլէրիլէ փէլ տէր փէլ ար-
թըրտը վէ անլէրի պիլքիւլլիլէ միւհթամ միլլէթի-
նին մէնֆաաթընա թաղտիս վէ թախսիս էլլտի:
Հեքոդոտոս համ Եունանի պատմիշ ճիւհան միւլէր-
րիլիլէրինին փիրի Հալինտէ քիթապէթ ալլէմինտէ
նիճէ ալի պիր մէվլի թութմուշ իսէ, Խորեմացի տէ
գատիմ Հալ թարիխինին պաղասը պաղընտա էրմէնի
քիթապէթինտէ ալնի տէրէճէ Եիւքսէք պիր մէվլի
իհրաղ էթմիշ տիր: Ամէրիգալը միւլէրըրիլիլէր արա-
սընտա պիրինճի մէրթէպէլի Հալիլ օլան ճան Լօթհ-
րըլ Մաթլի՝ իլը տէֆա օլարաղ պէօլիւք պիր միւ-
վէրըրիս Հալինտէ ալլէմ միւլաճէհէսինէ աթըլտը-
ղընտա, տիւնեա անըն օղիանօսլարի մալիւմաթընա
Հալրան գալտը: Հէր քէս՝ «Մաթլի իշպու մալիւմաթ
օղիանօսընը նի՞ճէ պէնինէ տօլտուլապիլտի» սու-
ալլընը էթմէքտէ իքէն, մէրդումըն Եիրմի պիր սէնէ
միւլէթմատուէն — գօլէճտէ իթմամ ը միւտտէթ էթ-
մէսինտէն միւլէրըրիս Հալինտէ մէլտանէ չըգմասը-
նատէք — Էվրօփանըն էն պէօլիւք քիւթիւպխանէլէ-
րինտէ վաղըթ կէշիրիպ կէօլլէրինին կէվհէրինի

տէօքմիւշ վէ ֆիքրինին ճէվէնքինի սարֆ էթմիշ ի-տիլինտէն պիտապէր իտիլէր:

Մովսէս Խորենացի հազգընտա տա աչնի շէջի իտաիա էտէպիլիքիդ: Մուգատտէմա զիքր էթտիլի-միդ մալրաքաղաքլարը (փաիթախթ) տօլաչըպ Հա-լաստան հազգընտա անլէրին քիւթիւպխանէլէրինտէ մաշֆուզ մալիւմաթ փարչալարընը թօիլար իքէն, Հալաստան տիւնեասը Խորենացի վէ անըն միւթէ-ատտիտ թալանթլարը հազգընտա պիտապէր իտի: Պու միւտտէթ զարֆընտա Մովսէս Հալաստան ալէ-մինին 3400 սէնէլիք թարիթինի պիր չօդ էճնէպի միւլէլիֆ վէ միւլէրրիլէրին լաթին, Նունանի, Իպրանի վէ Սիւրեանիճէ էսէրլէրինտէն իճմալ եա թէրճէմէ էտիպ, Հալաստանըն զիգըլմէթ պատմու-թիւնընը դապրընտան տիշարը չըգարտը, վէ անըն գուրու քէմիլէրինի դան, եադ, էթ, սինիւր վէ տէ-րի իլէ ճանլանտըրըպ, հիշլիֆ մէսապէսինտէ օլան պիր շէյտէն աճիպ պիր վալլըգ մէյտանէ կէթիրտի: Վէ պու պուլտուղը մալիւմաթ խաղինէսինի էօլէսի պէրրադ պիր լիսան, էօլէսի դալիադ պիր իսթիլաշ վէ էօլէսի պիլլուրի վէ ֆասիւշ պիր էֆքեար իլէ գա-լէմէ ալտը քի, օլ թաշրիրաթը պիր օդուլանըն պիր տաշա օդուլասը կէլիր:

Վէ իշթէ Խորենացինին միլլէթիմիդէ պրադմըշ իտիլի էսէրլէր սալէսինտէ Լէնի պիր միլլէթ, Լէնի պիր քիթապէթ վէ Լէնի պիր տիւնեա մէյտանէ կէլ-տի: Պու սէպէպէ մէպնի, պէլի, անըն միւթէատտիտ թաշրիրաթ վէ թէրճէմաթը, աճիպ իճրաաթը վէ թէ-վարիլաճէ միւլէիդէ ատտ օլունապիլէն խրտէմաթը-նա մէպնի պիդ Մովսէս Խորենացինին իսմ ի ճէլիլ վէ ճէմիլինի տիւնեանըն էն պէօլիւք միւլէրրիլէրինին սըրասընա դալտ էտէրիդ:

Իշպու մէգալէյէ խիթամ վէրմէգտէն շուրասը-նը տա իլալէ էտէլիմ քի, Թարիլ ի Իսա 465 իլէ 470 սէնէլէրի արասընտա Հալարըն Կաթողիկոսը Գիւտ իսմինտէ պիր կղեր օլուպ, միւմաիլէյէ Հալ-ճա եազըլարըն մուճիտլէրի Սր. ՍաՀաի վէ Սր. Մես-րովպըն շալիրտի վէ Խորենացինին դասընկերի իտի: Իշպու Գիւտ Կաթողիկոս իտի քի, Մովսէսի թարիլ ի Իսա 465 իլէ 470 մապէնինտէ պիր վազըլթտա Տա-րոնա (Էրզրում) եպիսկոպոս ձեռնադրել էլլէտի: Շու հալտէ Խորենացինին նամ ը մուազգէղի միլլէ-թիմիլին մէշուր միւլէրրիլ, միւլէլիֆ, շաիր, իս-թիպ վէ էտիպլէրի սըրասընա հէք օլունտըլտան պաշղա, վաթանըմըղըն նամտար կղերլէրի տէֆթէ-րինէ տէ դալտ օլունմուշ տըր:

Անմաշ Խորենացինին թէսլիմ ի բուշը անըն շէյ-խուիէթի էլամընտա (վէլատէթ վէ վէֆաթ թարիլ-լէրի քամմ մալիւմ օլմատըղընտան, սինին 90 իլէ 100 արասընտա իքէն) վուգու պուլտու: «Խալիլ Ուլլաշ», «Հալը հաւատացելոց» վէ «Միւմինլէրին փէտէրի» իւնվանլարըլա մարուֆ Հալը Արրահամըն վէֆաթը հազգընտա Ծննդոց քիթապընըն վէրտիլի մուլթաոսար վէ լաքին տօլդուն թարիֆէ՝ սալթ իսմ թէսլտիլաթըլա պիդիմ պէօլիւք միւլէրրիլիմիդէ տէ ուշար, եանի, «Մովսէս Խորենացի կիւզէլ իսթի-լարըլէլ իսթիլար վէ կիւնլէրէ տօլմուշ օլտուղը հալտէ, թէսլիմ ի բուշլէ վէֆաթ էտիպ գամմընա միւնդամմ օլտու:»

(ՎԵՐ.) ՀԱՅԿ ԱՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ (ԿԱՅԵՑԻ)

Էրմէնի ասիւմանընն էն փարլագ ելլաղլարը արասընտա պէրրագ պիր զիւս իլէ փարլացան ելլաղլարըն էն փարլաղը պիղէ Շնորհալի իւնվանըլա մարուֆ պիր զաթ տըր: Աստուածարան, ճարտասան, բեմրասաց վէ բանաստեղծ Հալինտէ միլլէթինին էֆրատը արասընտա փարլացան պու զաթըն իսմի Ներսէս խտի, տաՀա տողրուսը Թ. Ի. 1166 սէնէ-սինտէ պէօլիւք պիրատէրի Գրիգորիսին եէրինէ կաթողիկոս մէսՀ օլունտուղունտա տէօրտիւնճիւ Ներսէս նամըլլա կաթողիկոսըլդ աթոռընա ճալիս օլտու: Վէ լաքին էօմրիւնիւն խուլուսը, գալպինին փաքլի-լի, Ֆիքրինին ուլուվիլիլէթի, բուՀընն նէճապէթի վէ Գրիստոսըն ինայէթի սէլլէթինտէ էօլլէ ալան ա-չիքեար խտի քի, պիւթիւն Հալաստանեայց տիւնեա-սը Հէմ եկեղեցիսի էքսէրիլէթ ի արա իլէ անա Շը-նորհալի (ինայէթլէ մէմլու, լի շնորՀօք եւ ճըմար-տութեամը) իւնվանընը վէրմիլ տիրէր:

Ներսէս Թ. Ի. 1102տէ Ծովք զասապասընտա տիւնեայ կէլիլ, 1173տէ իրթիՀալ ը տար ը պաղա էլլէտի: Էօմրիւնիւն սօն եէտի սէնէլէրինտէ կաթո-ղիկոսն ամեայն Հայոց խտի: Վէ լաքին Ներսէսին չէօՀրէթի սալթ անըն կաթողիկոս քիւրսիւսինէ ճա-լիս օլմասընտան նէչէթ էթմիլ տէլիլ տիր: Գրիստո-սըն բուՀընն Հէրարէթիլլէ ալէվլէնմիլ պիր բանաս-տեղծ վէ Էրմէնի քիթապէթինին փիր վէ մաՀիրլէրին-տէն պիրի օլմասընտա տա տէլիլ տիր: ՍաՀիՀ, ա-

նըն իլՀամլէ տօլու վէ սօն տէրէճէ ճալիլ Հէմ ճա-ղիլ շարականլարը Հէմ մէգալէ վէ շիրլէրի, անըն նէճիլ իսթիլաՀը վէ վաղլարընտա կէօրիւլէն սատէ-լիլլէ պէրապէր ուլլիլլէթ, ՓէսաՀէթ վէ պէլաղէթ, անըն իսմինի էրմէնի միլլէթինին էն պէօլիւք էֆրա-տը սընֆընա վէ ցանկըն թա պաշընա գալտ էթտիր-մէլլէ քեաֆի տիրէր: Երինէ տէ, Ներսէսէ Շնորհալի ածականընը թաշըմաղա Հաղգ ու սէլաՀիլլէթ վէրէն էն պէօլիւք խաստէ անըն սուլՀիլլէր (խաղաղա-սէր) պիր կլէրական օլմասընտա խտի: «Նէ՛ միւպա-րէք տիր սուլՀ էտիճիլլէր, զիրա անլէրէ էվլատ Ուլ-լաՀ թէսմիլլէ օլունաճագ տըր:» («Երանի՛ խաղաղա-րաց՝ զի լաֆա որդիք Աստուծոյ կոչեցցին»:) Ներ-սէս էօմրիւնիւն իլք զըմընտա Ստեփաննոս վարդա-պետին տիլլէրի տիպինտէ թալիմ օլունտուգտան սօնկրա, 17 սինինտէ իքէն քաՀանայ վէ մուսխա-րէն մաՀալ ը վէլատէթի Ծովքտա Եպիսկոպոս ձեռ-նագրել օլունտուղընտա, Հէր թարաֆտա սիլասի (քաղաքական) պիր գարըզըլըդ, ալթիւսթիլլէ Հիւքմ սիւրմէքտէ խտի: Հալաստան Հէմ Հէմճիվար մէմլէքէթլէրտէ պուլունան իքինճի վէ իւչիւնճիւ րատտէլիք զրալ, իշխան, մարդպան, սպայ, պաշ-տօնեայ վէ աղնուականլար եէքտիկէրիլլէ տէօլիւշ չէքիլ պիր Հալտէ եաշամագտա վէ էլլէրինտէն կէլսէ պիրպիրինին գանընը իշիլ մալ վէ ճանընը ալմագ գաստինտէ խտիլէր: Ներսէս մուգնի Հէմ շիրին քէ-լամը վէ գուվէթլի Հէմ քէսքին գալէմի իլէ մէլտա-նէ չըզըպ, իշպու Հէլլէճանլը աՀվալ արասընտան ա-սայիլ վէ էմնիլլէթ ի ումուճիլլէ խտէ էթմէլլէ էդ ճան ու տիլ, վար գուվէթլիլլէ սայ էթտի վէ ճէՀ-տինտէ տէ մուվաֆֆագ օլտու: Հաստէտ, նիղա վէ խունրիլ զավղա օղիանսընըն աճը Հէմ տալալը սու-

լարը իւզէրինէ վաք եւրէշինին թաթլը սուլարընը տէօքիւպ, անլէրի թէսքին էլլէտի վէ մուհարիպլէ-րին դանլէ մուլէմմա դըլըճլարընը թէքրար գընլա-րընա դօյմալարընա սէպէպ օլտու:

Ներսէսին կիւնլէրինտէ էհալինին ըահաթընը իխլալ էտէն մուգիւրը ահվալ սալթ սիւսսի (քաղա-քական) տէշիլ իլլա քիլիսէվի (եկեղեցական վէ աստ-ուածաբանական) խալիէր տախի: Հալ վէ Նեստորի քիլիսէլէրի Միջադեաք էօլքէսինին իքի նահլէլէ-րինտէ պիւրպիլընէ գօնչու խալքլէրինտէն, անլէր ա-րասընտա տախմա նիգալար էքսիք տէշիլ խալ: Օ էօլքէտէ միւթէմէքքին Առիւծ նամ պիւր Հալ իշխան իսմէն զալիմ (դուստուրդան արսլան), ճիսմէն իսէ Հալիմ պիւր զաթ իտիլինտէն, միւսմիլէշ Ներսէսին պէօլիւք պիւրատէրի Գրիգորիս կաթողիկոսա խապէր կէօնտէրաի քի, իշպու իքի եկեղեցիլէր արասընտա օլան դավալարըն, միւսպահասէ վէ չէքիշ մէքիշ-լէրին էօնիւնիւ ալըն: Պու վազըթտա կաթողիկո-սարան Ծովքտա պուլունմագտա, Ներսէս իսէ Ե-պիսկոպոսլըգ մէմուրիլէթիլլէ մուվազդաֆ խալ: Օլ վազըթլարտա մէմլէքէթին քաղաքական դարը-շըգլըղը սէպէպինտէն Գրիգորիս կաթողիկոս (Շը-նորՀալինին պիւրատէրի) աթոսընը Հոռմկլայտան (Բուճգալէտէն) Բազրատունեան թաղաւորլարըմը-զըն չէնէլտիպ կիւզէլթմիշ խալքլէրի միւքէլլէֆ Անի մայրաքաղաքըմըգա գալտըրմագ իսթէտի իսէ տէ, կիւնիւն փօլթիլգասը սէպէպինտէն արգուսընա մու-վաֆֆադ օլսմալըպ նիհալէթ կաթողիկոսարանը մա-հալը վէլատէթի օլան Ծովքտա թէշսիս էլլէտի: Գրիգորիս պալատէ գիքը էթտիլիմիդ Առիւծ իշխա-նըն թալէպինէ իճապէթէն պիւրատէրի Ներսէս եպիս-կօպօսը միւսալահէ իշինէ մուրախտա թալին էլլէ-

տի: Իշթէ Ներսէսին գուվլէթիլի գալէմի, թաթլը ալ-լի, միւլէսսիր սէլլէթի վէ Գրիստոսանման Հուզու-րը, հէմ աստուածաբանական միւսմալէլլէրտէ Փա-սիհ վէ մուհնի իլլահաթը նէթիճէսի օլտարադ, իքի թարաֆըն շուրիշճի, մուխլիլ ի սաատէթ վէ գիլ ու-գալ սէրքէրտէլլէրինին աղլարը դափանտը վէ քի-լիսէլլէրին նիգասը ասալիլէ թէհալվիլ էլլէտի:

Պու ճիւմլէ իլլէ պէրապէր սանըրսըն պիւր պէլա խիթամա կէլիւր կէլմէղ տիկէր պիւրինին պաշլամասը լաղըմ իմիշ կիպի, քիլիսէճէ ըահաթլըգ խատէ օլու-նուր օլունմագ, միլլէթին սէֆիլ պաշընա փօլթիլգի պէլա, դար վէ Փուրթունալարըն էնմէլլէ պաշլատը: Զէթէճիլլէր, էշգիլա, հարամի, պաշը պօղուգ հէմ պալտըրը չըպլադ սօլունտան պէտէվի կիւրուհլէրի հէր թարաֆտան Հալաստանա հիւսիւմ էտիպ, չէհը վէ դարիլլէրի խարապ վէ եէպապ վէ միլլէթին կիւլ կիպի, սուհա պօլլու պապա եիկիթլէրինի եէր իլլէ եէքսան էթմէլլէ պաշլատըլար:

Իշպու իխթիլալ վէ դանլը ահվալ եիւզիւնտէն Գրիգորիս կաթողիկոս վէ քիւշիւք պիւրատէրի Ներ-սէս եպիսկոպոս կէրի Հոռմկլայա չէքիլիպ, քիւրսի-լէրինի օրատա դուրմագա մէճպուր օլտուլար: Օրա-տա Եփրատըրմագընըն (Մուրատ հալ) սաքին սու-լարը քէնարընտա վաղի միւհքէմ պիւր գալէտէ պիւր միւտտէթ ասուտէ հալ իւզըլէ հաշալապիլտիլլէր: Տէրունինտէ տօղուպ պէօլիւմիւշ խալքլէրի պու դա-սապատա կաթողիկոսըն սիննի 70է վէ պիւրատէրի Ներսէսինքի 63է պալիդ օլտուղընտա, Գրիգորիս քիլիսէլլէրին ըուհպան կիւրուհլէրի պիւր արալա կէթի-րիպ անլէրի թէքլիֆ էլլէտի քի քէնտի եէրինէ պի-րատէրի Ներսէսի կաթողիկոս սէշսինլէր: Կղերլէր միւսմալէլլէրին թէքլիֆինէ մուվաֆադաթէն Ներսէսի

կաթողիկոս ինթրիստայ էտիւշ, աղիմ պիր տէպտէպէ, չաչաա վէ թանթանա իլէ աւըր Հաչատանեայց սուրբ հիկղեցիներն աթոռնա օթուրթալար: Պէօլլէճէ Գրիգորիա 53սէնէ միւթէմատիլէն մէհարէթլէ իտարէ էթմիշ իտիլի աղիմ, մուհիմմ հէմ մուգատտէս մէմուրիլէթինի քիւշիւք պիրատէրինէ թէսլիմ վէ օլ մէմուրիլէթի իմա էտէն դաւադան վէ թադը անա թադաթիմ էլլէտի: Գրիգորիա մէմլէքէթին պիւթիւն կղերլէրիլլէ պէօլլէճէ աթոռա եաղլալըպ եէնի միւնթէխապ կաթողիկոսըն էլլինի իշթիրաթաթ ք Փաիդէ իլէ պուս էլլէտիլինտէ, Ներսէսին կէօղլէրի եաչաքըպ հուզուբընտա հիւրմէթլէ տուրան խընծախընծ դալապալըպ խիթապէն զիչատէսիլլէ պէլիդ վէ հէրարէթլի պիր նութդ իրան էլլէտի:

Պու վաղատաւան իւշ աչ սօնկրա միւսինն Գրիգորիա կէօղլէրինի պու տիւնեատա եուծուպ ճէննէթտէ սէմավի Փէտէրինին ճէլլիլ արքաչութիւնընտա աչալը: ԾնորՀալինին վէֆաթը Գրիգորիսինքինտէն եէտի սէնէ սօնկրա վուզու պուլտու: Պու միւտտէթ դարֆընտա Մեծն Մամեստիոստա (Միսիս եախօս Մօփսուէսթիա) Բիւզանդիոն իմիէրաթօրը Մանուէլ Կոմնենոսըն տամատը ճէնէրալ Աղէկսիոս իլէ օլան միւլադաթընտա Բուժ քիլիսէսիլլէ էրմէնի քիլիսէսի արասընտա պուլուենան իթիգատ Փարգընըն փէք ճիւղի իտիլինի կէօրիւպ, իմիէրաթօրա էրմէնի քիլիսէսինին իման իդրարընըն պիր նուսիսինի կէօնտէրալ վէ միւմքին իսէ պէօլլէճէ պու իքի քիլիսէլէրին պիրլիլէ կէլմէլէրի իշիւն պիր միւլաքէլէ դափուսը աչալը: Պուսըն նէթիսէսի օլմագ իւզրէ, Բիւզանդիոն իմիէրաթօրը Եուսանի Ֆէլլէսօֆ Թէորիանոս իլէ Փիլիպոպոլիս մանասթըրընըն արբաՀաչրը Իօաննիս ՈւթՀմանը Հաչատանա մուքախիսա հա-

լինտէ կէօնտէրալ: Պուսըն վէ Հաչատանտա պուլուենան սաիր Բուժ կղերլէրի իլէ Հաչ քաՀանաչ, վարգապետ վէ եպիսկոպոսար արասընտա պէօլլէք պիր միւլաՀասէ մէչտանէ կէլիպ, մէգքիւր իքի պէօլլէք քիլիսէլէր եէքտիկէրինէ տօղրու պէօլլէճէք աուրմլար ալալըլար: Պուսըն իւզէրինէ իմիէրաթօր Ներսէս ԾնորՀալիլլէ (կաթողիկոս) պիր պէլաննամէ կէօնտէրալ: Մէգքիւր պէլաննամէտէ միւնտէրիմ տօղուզ պէնտէրին դապուլ եա ըէտտինի մաՀալլի (տեղա-կան) պիր սինոդոս արիդ ու ամիդ միւթէլաա էտիպ, անլէրին դապուլլինէ վէ ընդՀանուր պիր սինոդոսըն թէճէմմիւլինէ դարար վէրալ: Վէ լաքին Հաչֆա քի, օլ ընդՀանուր Ժողով պիրիքտիրիլմէգտէն Ներսէս վէֆաթ էթտի, վէ օլ վաղթատէք էտիլմիշ օլան ճէգալալըլար: Ծու խուսուսը իլալէ էտէպիլիլիլլէք քի, մի ի միւքեաթէպաթ վէ միւլաքէլարաթ սէմէրէսիդ իշպու միւլաքէլարաթտա Հիսսէտար օլմուշ օլան Եուսան փիլիսոփաչ վէ աստուածարանլար Ներսէսին քէսքին զէքեալէթ վէ աղլի դապիլիլլէթինէ վէ անըն պէլաղէթ վէ ՓէսաՀէթինէ Հաչրան դալալըլար: Հէնկեամ ք միւլաՀասէ, միւքեալմէ վէ միւճատէլէտէ անըն պուլըՀանլարընտա կէօրիւլէն մանթըլի դուվլէթ վէ գաիտէ անլէրին տիդգաթընը զիչատէսիլլէ ճէլլ պէլլէլիպ, անը քէնտիլէրին մէՀուր Սր. Աթանասիոս Հաչրապետինէ հէմ տէ Սր. Բարսեղ աստուածարանընա շէրիք օլմագա շաչսթէ պիր Ֆէլլէսօֆ աստ էլլէտիլէր:

Իշթէ Հօմրիւնիւն տօղուզուճը սէնէսինտէն պէլու եէթիմ (պապասըղ) գալմըշ օլան Ներսէս ԱլաՀըն քէնտինէ պախշ էթմիշ իտիլի թապիլի իսթիտատարը իշլէտիպ անլէրի հէմ քէսքինլէթալ հէմ տէ փարլաթալը: Եիւրէլի հէմ հէրարէթլի հէմ տէ մէր-

Համէթլի վէ նէգաքէթլի իտի: Ֆիքրի պէրրադ օլուպ, թալը ու Հարաքէթլէրինի հէր քէսին նաթուրաւնա հէմ միշարընա ուշտուբայիլի իտի: Թադաւորլար վէ իշխանլար անընլա տէրտաւալըդ էտիպ, անտէն թէսէլլի վէ Լարտըմ գապուլ էտէրլէր, Հաքէզա քէօլլու վէ քէնտլիլէր, ճահիլ վէ ճիւհէլա, Փադիր վէ Փուգարա, հէր պապէթ վէ հէր մէսնէտտէն քիմսէլէր անըն հուզուբընա կէլաիքլէրինտէ, միւնաիլէյհ անլէր իլէ անլէրին անլաուդլարը ոճ իլէ դօնուշուպ մէսէրքէթլէ անլէրի խանէլէրինէ սալը վէրի իտի: Պօղոս առաքեալըն տէտիլի կիպի մէրդում «Զաիֆլէրի գազանմադ իւզրէ գաիֆլէրէ գաիֆ կիպի. հէր պիր վէճէլէ պազըլարընը խէլաս էթմէք իշին ճիւմլէյէ հէր շէյ օլտում: («Եղէ ընդ տկարս իրրեւ դտկար՝ զի դտկարսն շահեցալց. ընդ ամենալն եղէ. զի թերեւս ապրեցուցից զոմանս») տէյէպիլի իտի:

(ՎԵՐ.) ՀԱՅԿ ԱՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ
1820—1907

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Պիր դաշ սէնէ ազատէմ պիր Ինկիլդ դազէթասը՝
Հազիգի դատուն քե՞մ տիր սուալընա էն էչի ճէվապը
վէրէնէ պիր միւքեաֆաթ վատ վէ իւան էյլէտի: Մէզ-
քիւր սուալա վէրիլէն ճէվապլար արասընտա մազ-
պուլ վէ միւքեաֆաթա լաչըգ ատտ էտիլէնի աթիտէ-
քի օլմուշ տըր: «Հազիգի պիր դատուն՝ Հէր պիր իճ-
րաաթ վէ քէլամընտա թաթլը նէճապէթ վէ բուհնիւ-
վազ պիր ազամէթ իզհար էտէն, աթվարընտա կիւ-
ղէլ պիր սիհը մէվճուտ օլան, դալպի խալիս վէ ճիտ-
տի օլան, էլէմ շէքէնէրէ տօղրու շէֆիզ, մէշազաթ-
տա օլանլարա պէյան ը իշթիրաքը Հիսս էտիպ նէֆա
ինքեար պիր թարզտա քէնտի օլանը իլէ մոլապէնէ-
թէ ամատէ պուլունան, հիշ պիր իշի թաշգիր էտիպ
խօր կէօրմէյէն, հիշ պիր Փէրտի՝ անա լութֆ վէ նէ-
զաքէթ իպրազ էթմէյէճէք տէրէճէտէ ատի պիր նա-
զար իլէ թէլազգը էթմէյէն, էօմրիւն պիւ ճիւմլէ թէ-
ֆէրրիւաթընտա Հազիգի պիր տօսթ վէ էլէմ ու խաս-
թալըզտա խըտմէթ էտէն պիր մէլէք միսլի օլան պիր
դատուն տըր:»

Էրմէնի միլլէթիւնին թաբիտի, քիլիսապը վէ քի-
թապէթի Հազգընտա միւմքին օլան Հէր պիր տօղրու
մալիւմաթը էտիւմէք էվլատ ը վաթան իշիւն էհէմ
պիր խոստուտ տըր:

Ֆիւլան պիր միլլէթ Հազգընտա ամէլի պիր մա-
լիւմաթ ալմազ իշիւն պաղէն օլ միլլէթէ մէնսուպ

պիր թէք Փէրտին էօմրիւնիւ լաչըզլէ միւթալէա
էթմէք քեաֆի օլուր:

Մաշգա Սալնամէնին սաՀիֆէլէրինի տօլտուր-
մազ եախօտ անը Հէր քէսէ սէվտիրմէք մազսէտին-
տէն Փաղլա օլարազ, դարիունըմըզա քէնտի մի-
լէթլէրի Հազգընտա միւմքին ի մէրթէպէ թամմ պիր
մալիւմաթ վէրմէք էմէլիլէ իշպու մէզալէյի դալէ-
մէ ալմըշըզ:

Միլլէթին կէշմիշ վէ Հազըր թէվարիւնիտէ
պիհիսապ գէվաթ ը մէշհուրէ գիքր օլունմուշ իքէն,
անլէր իշինտէ նի՞շիւն «Խրիմեան Հաչրիկ»ին թէր-
ճէմէ ի Հալընը ինթիսապ էյլէտիք—

Պու սիւալա ճէվապըմըզ շու տըր քի, մոլմա-
լիլէհին էօմրիւ ալինէ կիպի պէրրազ օլարազ, քէն-
տի գուսուրլարը վէ Փաղիլէթլէրիլէ օղունուր պիր
մէքթուպ Հալինտէ պէօլիւք, քիւշիւք, վէ շէհրիլի,
քէօլլիւ Հէր պիր էրմէնինին կէօղիւ էօնիւնտէ աշըզ
տուրուր:

Խրիմեան Հաչրիկի քէնտի տօղուշու վէ գէման ը
հիսապըլլէ, իսթէրսէն «քէօլ քէշիշ»ի թէսմիլէ էթ,
խըլլի իտրաքը նօզթաչ ը նազարընտան քէնտինէ
պիր «Հանճար» իւնվանը վէր, տէրին պասարը,
նիքպին (լաւատես) իմանը վէ փէրվասըզ փէյզամլա-
րը իշիւն անա «փէյզամպէր» տէ, Հէր նէ տէ օլտա
րիչասըզ պիր ատէմ խի:

Վազըթ իլէ ատէմին մուզապէլէթէն եէքտիկէ-
րի իւզէրինէ աղիւմ թէէսիւրի օլտուզը կիպի, Խրիմ-
եան Հաչրիկ իլէ անըն եաչատըզը տէվրան, վէ ալա-
զատար օլտուզը Հալ ու քէշֆիլէթլէրի եէքտիկէրիլ-
լէ մուզալէսէ էտէճէք օլուր իսէք, օլ նատիտէ էօմ-
րիւն ուլլիլէթինի տաՀա գիւտտէ անլաչապիլիլ իզ:

1820 իլէ 1907 սէնէլէրի մապէնինտէ կէշէն

սաչքի պիր ասըրլըդ միւտտէթ՝ տիւնեա թարիխինտէ ուժոճէն, վէ էքմէնի թարիխինտէ խոսուսէն օլաւադ ազիմ ինզըլապաթ ք մանէվիլէ վէ մատտիլէ տէվրանը օլարադ, օլ սէնէլէր զարֆընտա եաչաչան ազիլ վէ միլլէթիէրվէր պիր զաթըն էօմրիւ էհէմմիլէթ ի մախսուսէլի շամիլ պիր մէճմաա օլսա կէրէք:

Պու կիւնքի սօնը կէլմէմիլ մուհարէպէ միւսթէսնա օլտուղը հալաէ, տիւնեանըն էն ազիմ վէ էհէմմիլէթիլ պիր մուհարէպէսի (Նաիրօլէօն մուհարէպէլէրի) հէնուզ խիթամա կէլմիլ օլարադ, էվրօփա վէ ճիհան մէտէնիլէթի շէքլ ի տիսէրէ իֆրադ էտիլիօր խի:

Չահիրտէ Թիւրքին փրէսքիմիմէ ալադատար կէօրիւնէն, պաթընտէ իսէ էվրօփա տէվլէթլէրի մուվազէնէսինին հասար օլան Գըրըմ մուհարէպէսի իրիմեան Հաչրիկին էօմրիւնէ վէ խըտմէթինէ տէրին թէէսիլէր պրադան վազըալարտան խի:

Պու կիւնքի ճիհան մուհարէպէսինին մուգատտտէմէսի օլան Ֆրանզօ-Ալման, Բուսօ-Թիւրք վէ սաիրէ մուհարէպէլէր իրիմեան Հաչրիկին էօմր խըտմէթինի թալիին էտէն ինզըլապար մէլտանա կէթիրտիլէր:

Իտարէ ի միլլէթ Ամիրալարըն քէյֆ ի մալէհա, վէ չօդ տէֆա եէք տիկէրէ մուխալիֆ րէվիլէրի էլինտէն պիր տէրէճէ գուրթուրլըպ «էսնաֆ» վէ էֆրատ ք միլլէթ իւհտէսինէ թէսլիմ էտիլմէսի՝ ալամտան օլան պու զաթըն էօմրիւ վէ րէսալէթի իւզէրինէ փէք չօդ թէէսիլ էթմիլ օլմալը:

Թիւրքիւն տէսիսէլի փօլիթիգասըլա էվվէլտէն պէրու էզիլէթ չէքմէքտէ օլան միլլէթաալարընըն նիհալէթ ալէմ մուվաճէհէսինտէ վէ մէտէնիլէթ նուրընտա գըթալ ք ուժոճիլէ հէտէֆ էտիլմէլէրի, վէ

էվրօփա էնթրիկլէրինին սէօքլէմէզ տիւլիւմիւլէ պաղլանմը պուլուճալարը՝ պու միւսինն Հաչրապետին վէ էքմէնի Երէմիանըն գալպինտէ նէ՝ եարալար աչմը խիլինի թարիֆէ հաճէթ եօդ տըր:

Հէլէ քի, Թիւրք օլուսպաղլըղընտան իպարէթ օլան դանուն ք էսասիլ(!), Թաթարճա Ուխուվլէթ, Մուսալաթ վէ Հիւրիլէթ (!!!) տուգաղլարընը, վէ անլէրին տէլիլ ի պահիրի օլան չու սօն տէհէթ վէ վահէթլէրի կէօրմէքսիլ տիւնեատան կէտիլ կիթտի:

Քի՞մ պիլիլ, 87 սէնէ միլլէթին խաչընը օմուղընտա, վէ իզթիրապ վէ իւմիտինի եիւրէլինտէ թաչըան զաթ՝ պու կիւն քէմիքլէրի էէօլլէրտէ տէօլէնմիլ օլան քէնտի սիւրիւսիւնին խաչընա օլարադ Ատալէթ վէ Միւրիւվլէթ ի Բապալանի էօնիւնտէ պիլիլ իշիւն էլլէր աչմը նիլադ էթմէյօր մը աճէպա:

Իչպու զաթ ք սիւթուտէ սիֆաթըն իզլէրինի սիւրիւպ, միւթալաթ վէ իտէալլարընա պիր տէրէճէ աչինա օլմադ գարարըլա անըն էօմրիւնիւ միւթալապա ալալըմ, վէ իրիմեան Հաչրիկին շանընա լաչըգ էվլատ օլմադա չալըչալըմ:

* * *

Պու զաթ 1820 սէնէսի Ապրիլ 4տէ Վան չէհրին Ալեհստան թէսմիլէ օլունան պաղլըպ պաղչէլիք վարուչարընտա տիւնեալա կէլմիլ օլուպ, հէնուզ սապի իքէն փէտէրինի դալա էտէրէք մմուճասը խաչատուրըն հիմալէսի թալթընտա գալտը:

Վազթըն անլաչըլընա կէօրէ տինտար պիր զաթ թանըլան մէրգուճ խաչատուր՝ պիրատէր գատէսինտէ կէօրիւնէն թապիլի դէքիվաէթին Փարզընա վարարադ անը կիւն Հիւքմիւ միւքմիւ օլան տէրէճէտէ

թալիմ էտիլմէսի իշիւն էլի ալթընտա փէրվէրտէ էթմէյէ չալըչտը:

Օլ վազըթ վանտա տաՀա մէքթէյ պուլունմա-
չարադ, իլէրիտէ միլլէթին էն միւնիւր գանտիլլէրին-
տէն պիւրի օլաճադ օլան դաթ՝ իշպու փէք մաՀտուտ
Փուրսաթտան իսթիֆատէյէ դալըթ էլլէտի:

Շիւլէ ի դալէմի, Հիւսն ի պէլադէթի, վէ սալիմ
Հէմ քէսքին մանթըզըլլէ չէօՀրէթ շիար օլան իրիմ-
եան Հալըիկ վանլը օլտուղընը քէնտի թէլէֆիլդ-
լէրինտէ վէ քէօլիւ օլտուղընը սատէլիլինտէ իպրադ
էթմէքտէն Հիշ պիւր վազըթ չէքինմէյ իտի: Օ Հալ-
լըզընը սէթր իշիւն էվրօփա նիւմալիլլէրինէ Հալէս-
քեար օլմալըպ Հաչաստանըն պաղըրընտան չըզմը Հաչ
օղլու Հաչ դալտը:

Պիլմէլիլ նէ՛ սէվի ի տէրունի իլէ, պէլքի տէ
զէմանըն Հիւքմիւ օլարադ, կէնճ Մկրտիչ վարդա-
պետ օլմադա Հալէսքեար իտի իսէ տէ, տուլ վալի-
տէսինին օճաղըմը պաթմասըն տէլու իգտամլը թէլ-
վիլլէրինէ տալանմալըպ, Սեւիկեան ՄՀի ՅովՀան-
նէսին քէրիմէսիլլէ էվլէնտի իսէ տէ, մէրզուճէտէն
թէք պիւր գըզ չօճուղը օլարադ վալիտէսինին արզու-
սը եէրինի պուլմատը:

Խըրմեան կէնճ իքէն թաշրա էրմէնիլլէրինտէն
ասքէր ալմադ ուսուլը մէլտանա կէլէրէք, քէնտիսի
ազատ գալմադ իշիւն Աճէմիսթանա կէլտի, վէ պիւր
ազ վազըթ օրատա էլլէնտիքտէն սօնկրա Գալգա-
զիլչա վէ օրատան տախի էջմիաժին իւզէրի Իսթան-
պօլա կէլտի:

Վանլը էրմէնիլլէրինին էօմր նիշանկեան Հը օլան
Իսթանպօլ դարիպլիլինտէ Մկրտիչ Խըրմեան Համալ-
լըզա գանաաթ էթմէլիպ, տէրունինտէ մէքթուճ
թէրազգըփէրվէրիւր սէվիլլէ շիմտիլլէտէք ինդնօզ-

նութիւն թարիդինտէ խալլիճէ իլէրլէմիլ վէ գիւս-
րէթ էլլէտիլի մաՀալլէրին մէքթէյ վէ ատէմլէրին-
տէն միւքքին ի մէրթէպէ իսթիֆատէյէ չալըչմը
իտի:

Պու կիւն թէրազգընըն դանի վէ ճէլիլ վասիթա
լարընա մալիք իքէն, անլէրին դըլմէթինի պիլմէլիպ
Հալա ճէՀալէթ չէօլիւնտէ տօլաշմադա լազի օլան-
լար՝ Խըրմեան Հալըիկին դալըթինտէն տէրս ալմա-
լը աըրլար:

Զիհնէն եիւքսէլմէյէ տօղրու տօյմադ պիլմէյ
պու արզուսընըն սէմէրէսի իտի քի, Վանլը կէնճ,
իւրի պէտէնլի վէ եիկիթ Մկրտիչ խա-
նընտա ուսթապաշընըն իտարէսի ալթընտա պիւր
Համմալլըզ «սէմէրի» էլտէ էթմէյէ Հապալմադտան
իսէ, փաթթալթըն իշէ Լարար էրմէնիլլէրի արասը-
նա կիրիպ, օլ վազթըն թէրազգը մէրքէզի օլան Խաս
Քէօտէ գըզլար մէքթէպի խօճալըզնա տալէթ օ-
լունտու: Մէլէքէ վէ ախադճա չէօՀրէթ քէսպ էթ-
միլ օլան պու կէնճ մուալլիմ իշիւն Իսթանպօլըն էն
պէլլի էրմէնիլլէրինին դափուլարը պու միւնասի-
պէթլէ աշըլտը, վէ պիւր կէնճ Հալինտէ քէնտի քէն-
տինի շաշըրմալըպ Փիրասէթ վէ սատադաթտա էմին
գալտը:

Հաթթա օլ վազթըն իճապաթընտան օլարադ,
սալտա ազ մէքթէյլլէրէ կիտէմէլէն էրմէնի դատէ-
կեան կէնճլէրէ վէ գըզլարա խանլէրինտէ տէրս
վէրմէք կիպի եիւքսէք Փուրսաթլարա պիլլէ մալիք
օլուպ, գաւառըն չու սատէ վէ խալիս էվլատը չիւ-
րէֆա իլէ միւլադաթտա պուլունտու:

Շալան ը Հալըթթ եէրի պուրասը տըր քի, Իս-
թանպօլըն դանիմէթ վէ իզզէթ էօմրիւ իշինէ աթըլ-
մըլ օլան պու գաթ՝ քէնտի քէնտինի տիւշիւնմէքտէն

իսէ, պիւշարէ վաթանը վէ սէֆիլ միլլէթի տաիմա գալպինտէ վէ լիսանընտա թաշըյարադ, վազթըն սա-
հիպ ի իգթիտար միլլէթտաշըյընըն տիգդաթընը
Հաչաստան իւզէրինէ չէվիրմէյէ միւզթէտիր օլտու:

Օլ կիւնլէրտէ Կիլիկիա Իսթանպօլ էրմէնիլէ-
րինճէ խոսուսի տիգդաթ մատտէսի օլարադ, մէզ-
քիւր դըթանըն թալիմ ու թէրպիլէճէ թէրադդըսընա
պէլլի դաշըթէթ էտիլիօր իտի: Խրիմեան պիւր խօճա
եախօտ միւլթէթիւ Հալինտէ Փաթրիգխանէ թալ-
սիլէսիլլէ Կիլիկիա սէմթէրինէ կէօնտէրիլիպ, պիւր
սէնէ օլ ճիվարրարը էլիճէ թէֆթիւ վէ թէՀարրի իլէ
Իսթանպօլա տէօնտիլ:

Շիմտի անլաչօրուդ քի, կէնճ պիւր վարժապետ
եա տեսուչ Հալինտէ Կիլիկիա իշիւն Հիսս էլլէտիլի
իւմիտ վէ մուՀապպէթ թա սօնա դատար դալպինտէ
էէր թուլթմուլ օլտուդընտան տըր քի, 1889ըն եա-
զընտա Իսթիւտարտա աջընը Համբուրել էթմէք իւզ-
րէ Պըն. Սէքլէմեան իլէ պիրլիքտէ եանընա կիթտի-
լիմիլտէ, պիլիմ թարաֆլարըն աՀվալինէ տաիր
սիւալլար էտիպ, Ալնթապտա վազը Վարդանեան
Մէքթէպինի խոսուսիլլէ գիքը էլլէտի:

1852տէ, պու պէնտի եադան վէ պէլքի օգուչան-
լարտան Հիշ պիրի տիւնեատա եօդ իքէն, Խրիմեան
Վարժապետ Կիլիկիամըզըն աՀվալ ը թալլիմիլլէսինի
տօզրուտան վէ աՀվալ ը սիլասիլլէսինի տօլաչըտան
թէՀարրի էտիպ, միւքէմմէլ պիւր բափօրթ իլէ պիւր
սէնէ սօնկրա Իսթանպօլա տէօնտիլ, վէ վաթան Հազ-
զընտա պէրտէվամ սուզան օլան տուլղուլարը Կիլի-
կիա զիլարէթիլլէ ուչանըպ դապարմըլ օլտուզը Հալ-
տէ, արթըզ տուրամաչըպ վաթան ը ասլիսի օլան
Վան թարաֆլարընա կէօչիւ չէքտի:

Գարըսը վէ պիւր տանէճէք դըզը դաթէն վէֆաթ

էթմիլ օլարադ, դալպի վիրան պիւր Հալտէ էսքի թա-
սալվուրընա, եանի վարդապետիլլէ տէօնտիլ: Խը-
րիմեան Հաչրիկին թէէլիֆքէրտէսի օլուպ, Հէր էր-
մէնի խանէսինտէ պուլուեմասը իգթիգա էտէն «Դը-
րախտի Ընտանիք» նամ քիթապը՝ մաՀտուտ մանա-
տա կէնճ իքէն տազըլմըլ օլան շու եուվանըն մէրսի-
լէսի, վէ տաՀա ալի պիւր մանատա սէօնմէլլէ եիւզ
թուլթմուլ Հաչ օճադընըն իՀեա վէ իգամէսինին իւ-
միտպախշ պիւր փէլլամը Հալինտէ տաիմա թադէ,
տաիմա ճանֆէգա դալաճադ տըր:

Ջէմիլի պաղլար չէօղիւլաիւքտէն սօնկրա, էպէ-
տի պիւր ուխտ իլէ Բրիտտոսա վէ Անըն ՄաՀպուլէսի
օլան Ազիլ Բիլիսաչա բապթ օլուեմադ իւզրէ 1854
սէնէսինտէ Աղթամար վանքընտա Վանըն Առաջնօր-
դը Տ. Գաբրիէլ Եպիսկոպոս եէտիլլէ վարդապետ
ձեռնադրել էտիլտի, վէ պիթթէտրիմ եիւքէլիպ
Հաչրապետիք քիւքսիլլէ ի բուՀանիսինէ դատար թէ-
դատտիլմ էլլէտի:

Նորընճալ վարդապետի մէսնէտտաշարը արա-
սընտա չէօՀրէթեապ դըլան խոսուսա մուեմաիլլէլին
Հէր չէլտէն զիլատէ վաթան վէ միլլէթինէ խըտմէթ
էթմէք, վէ անլէրի Հազիդի թէրադդը եօլուեմա կիլ-
տիրմէք իտի: ՅուլՀաննէս Միլտի Հազզընտա «զի-
լա վէրէն դանտիլ իտի» տէնիլտիլի կիպի, Վասպու-
րապանըն Առաքեալը օլան Խրիմեան Միլտի Հազ-
զընտա տախի աչնի չէլ սէօլլէնէպիլիլ իտի: Վան
քիմիլին էն պէլլի մէրքէզի օլան Աղթամար վանքըն-
տա պիւր մաթպաա քիւլաա վէ պիւր թառանգաւորաց
մէքթէպ ի բուՀանիսի թէէսիլլէլլէ, օլ սէմթ էՀալի-
սինի կիրիֆթար օլտուզլարը ազլի վէ քիլիսէվի
զուլմէթտէն պիւր ան էվէլ թախիլտէ արզուքէլ իտի:

Իսթանպօլտա էֆքեար վէ տուլղու սաՀիպի օլան

միլլէթտաշարտան պաղըլարը անըն պու մագսէտ վէրէսալէթինի թահսին, վէ պու պապուէ էլլէրինտէն կէլէն մուավէնէթի վատ էլլէտիլէր: Կէլ կէօրէլլիմ քի, պիղզաթ քէնտի Հէմէհէրիլէրինտէն վէ վանքըն միարանլարընտան չօղլարը անըն պու մագսէտինի թագտիր էտէմէլիպ, իշլէմէսինին թարղլարընա մուխալէֆէթ կէօսթէրտիլէր:

Վան քեմի խրիմեան վարդապետին Հիսսէսինէ տիւշէրէք օրատան հաֆթա պէ հաֆթա իրատ էլլէտիլէ քէլամլար՝ նէվլիմատ պիր շէյ կիպլի՝ սըրֆ մէղ-Հէպիտէն իսէ աղղալին, վէ սալթ սէմավիտէն իսէ դէմինի վէ էօմրէ ալագատար տէչու իթհամ էտիլտի: Տէվր պաշընտա հաշալըպ էսքինին թէփէլէրինտէն եէնինին մէնգարէլէրինի կէօրէն վէ անլէր հաղ-դընտա սէօլլէմէյէ մէսարէթ էտէն Հէփ Միւրէլիտէրին տիւշար օլտուղը ալնի թէյատտի վէ կիւճիլէքլէրէ տիւշէրէք, նիհալէթ սօլուղը իսթանպօլտա ալտը, վէ 1855 տէ իսքիւտարըն Սր. խաշ քիլիսասընա քարոզիչ նասպ օլունտու:

Վիւճուտմէ ալըրլըմը ֆաղաթ բուհմա անա միւլասըզ դալմը իտիլի մէմլէքէթ վէ էհալիլի ունուտամալըպ «Քէօքիւ ճանլանտըրմազ» մէպտէսիլլէ Հալաստանըն տսըլ դալպինի հարէքէթէ կէթիրմէք իւղրէ «Արծիւ Վասպուրականի» նամ ալըզ դաղէթալը նէշրէ միւպաշէրէթ էլլէտի, վէ պիր սէնէ սօնրա (1856տա) Վասպուրականըն դարթալընը քէնտի մավալը ասիլլէսինէ կէօշիւրմէք իւղրէ, դաղէթասընը վէ մաթպասըլ ալըպ Վարազ վանքընա տէօնտիւ:

Պու իշտէ քէնտինէ Հէմէֆքեար վէ մուին օլան դէվաթ արասընտա Օտեան Պօղոս աղա խոսուտսիլլէ դիքրէ շաչան տըր: Մուճալիլէհին Հիմմէթիլլէ ասըն

նուրը օլան մաթպաս իլք տէֆա օլարազ Հալաստանըն իշէրիլէրինէ փէրթէվ սալմըշ, վէ խրիմեանըն տէլալէթիլլէ միլլէթին խէլաս վէ իհեսար իւմիտպալաշ պիր Հէյէթ ալմըշ իտի:

Պու տէֆա խրիմեան վարդապետին ժողովրդա-կանութիւնը Հէր Հուտուտը սավուշուպ, իսմի պալալէրէ հիւքսէլմէքտէ իտիլլէտէ, քէնտիսի պու-նուսլէ իքթիֆա էթմէլիպ, աթֆալը վաթանըն թալիմի իշիւն դիշերթիկ պիր մէքթէպ աշտը, վէ անըն իտարէսինի թէլէմին իշիւն միլլէթտաշարըն սէլաս-վէթինէ միւրաճաթ էթմէք իւղրէ էմմիթինէ կիտիպ Մատթէոս Կաթողիկոսըն թափսիլլէսիլլէ Թիֆլիսէ կէշտի, վէ օրատա պէլիլի նութղարը Հէմ «Կոունկ» դաղէթասընա վէրտիլի պիր պէնտիլլէ ումուճըն թէհալեուր վէ իթիպարընա շալսթէ օլտու:

Սարգիս Եպս. Ջալալեան վէ թարաֆիլիլէրի՝ «քէօլլիւ պիր վարդապետ»ին շուրէվիլլին վէ շէօշ-րէթինի շէքէլլիպ Կաթողիկոսա պիր իշթիքեանամէ հաղտըլար վէ թափսիլլէսինի կէրի ալմասընը թէքլիֆ էլլէտիլլէր: Մատթէոս Կաթողիկոս՝ քէնտինին փաթըրիլլի վէ մուախիլէրէն կաթողիկոսըլը Հէնկեամընտ փրօթէսթանըլդա դարշը պաղը տէրէճէ շիտտէթ իպրազ էթմիլ օլմասընա բաղմէն, թէրաղղը-փէրվէք պիր դաթ Հալինտէ խրիմեան վարդապետին մէհտինի թէլվիլ էթմէքտէ պուլունտու:

Մուճալիլէհ տիւշէլլէրին մուխալէֆէթինի պիր շէյ եէրինէ զօլմալըպ մագսէտ ի ալիսինտէ տէվամ էտէրէք խալլի պէօլիւք պիր մէպլաղ իլլէ Վանա տէօնտիւ, վէ պուըն իւղէրինէ Վասպուրականտա թէլէսիս էլլէմիլ իտիլ տպարան վէ վարժարան չօղ վարալազ պիր մէվիլլէ եէթիլտի: 1862տէ Մուլ վիմակընա Առաջնորդ վէ օրատաքի Սր. Կարապետ

մանասթրընա վանահայր թալին օլունտու, աչնի վաղըթտա Վարազ վանքընն սէր բահիլլիլի տախի էօհտէսինտէ խտի:

Մաթապալը Վանտան Մուշա նազլ էտիլ, «Արծիւ Վասպուրականի» եէրինէ «Արծուիկ Տարօնու» զազէթասընը նէշրէ տէվամ էլլէտի, քէզա վարժարան հազիլիլի պիր մէքթէպ հէլլէթինի ալտը: 1863 սէնէսինտէ հէնուզ 43 եաշընտա կէնճ վէ տինճ վարդապետէ «Հալլիլի» իւնվանը պուրատա վէրիլիլի, էրմէնինին տիլինէ տաշա դօլալ վէ դալլինէ տաշա զիլլէթ օլան մէղքիւր իսմ իլէ էպէտիլիք իշին վաթիլ օլունտու:

Խրիմեան «քէօքիւ տիրիլթմէք» թասավլուրընտան պիր ան պիլէ վազ կէշմէլիլ, Մուշ սէթթինտէքի պիշարէ միլլէթին հէտէֆ օլտուզը ազիմ հազարէթ վէ թէատտի ալէհինտէ էրզրուճ վալիսինէ մուֆասալ պիր լաիհա թաղտիմ էլլէտի, վէ անըն հիւան ի սէմէրէսի հալինտէ դըսմ ք ազամը քիւրտ օլարազ 70 նէֆէր գուլմքեարլարըն Րուճէլի թարաֆլարընա նէֆի էտիլմէլէրինէ սէպէպ օլտու:

1868 սէնէսինտէ Գէորդ Դ. Կաթողիկոս եէտիլլէ Տարոն իւզէրինէ Եպիսկոպոս ձեռնադրել օրաբազ Սր. Կարապետ վանքընա ալտէթ էլլէտի, վէ 1869 Սեպտ. 4տէ Իսթանուլ Փաթրիքլիլինէ ինթիխապ օլունարազ Հոկտ. 3տէ Եօլա չըդտը: Քէնտինի Եօլճու էթմէք իւզրէ կէլմիշ օլան էհալի, «Հալլիլի, մի մոռանար աղքատ Մշէցին եւ անոր խեղճ մանկտին» տէլու ըհճալը էթմէքտէ պուլունուլօրլար խտի:

Հալաստանըն ահվալ ք գուլմ իշթիմալընը հէր տէճ դալլինտէ թաշըլան զաթ՝ անը Իսթանուլ Փաթրիքլիլի քիւրսիւսինտէն մէրճիլինէ պիլտիլմէլէ տէվամ էտէրէք իսլահաթըն իզթիլալընտան վէ

քիւրալէրին թալիմ ու թէրպիլէսի էհէմմիլէթինտէն յաշա էթմէքտէ պուլունտու: 1873տէ, եանի Փաթրիքլիլինին տէօրտիւնճիւ սէնէսինտէ հալլէթէ շալան պիր լաիհա թաղտիմ էտէրէք հիւան ի իրատէթիլլէ մէմուրիլլէթինտէն էլ չէքիլ քէնտի քէնտինի քիլթապէթէ վէրտի:

Խրիմեան Հալլիլի դալպէն էլի վէ մաքսէտի ալի օլտուզը հալալէ, ըհվիշմէ պիրազ տաշա միլթէտիլ օլտա խտի տէլու տիւշիւնէլէր վար, լաքին խըլլէթինտէ օլան ճէսարէթ վէ ըիսաղլըզը քէնտինի վէ պէլքի տէ տալասընը պիր տէրէճէ կիւճիլլէ տիւշիւմէքլէ պէրապէր, քէնտի իսմինին պէլն էն նաս Եիւրսէլմէսինէ պատի օլտու: Շուրասընը տախի տէր խաթըր էթմէլի իզ քի, պու կիպի Եիւքսէք վէ մէսուլլիլէթլի մէվլիլէրտէ պուլունանլար՝ էթրաֆլարը ալմըլ օլան միլթէլիլի թէհսիրաթըն հիւճմիւնտէն ազատէ ի սէր էտէմէլիլ նիշէ տէֆա դալլիլէրին խաթալարընը քէֆարէթինի քէնտիլէր չէքէլլէր: 0 տա պիր նէվ մարտիրոսլը տըր:

Էրմէնիլէրին հալինի արզ էտիլ տէրալէրինէ պիր տէվա պուլմազ իւզրէ Խրիմեան Հալլիլին Պէրլին Գօնկիլէսինէ օլան միւրաճաթը մուլաֆֆազիլլէթլէ թաճլանմըլ օլտա խտի, Խրիմեան փօլիթիլալը պիլմէլ տէլու գրիթիքա էտէնլէրտէն նիշէլէրին՝ քէնտինի պիլ կէօնտէրտիք վէ էրմէնիլէրի գուրթարալ տէլու իֆթիխար վէ թէքէպալիւր էտէճէլլէր իտի:

Փաթրիքլիլիքտէն իսթիֆա էլլէտիքտէն սօնկրա, 1880 սէնէսինտէ թէվլիլի խան իշինէ նէզարէթ էթմէք իւզրէ Վանա ազիլմէթ էլլէտի, վէ դահթէտէ ճէմիլլէթէ, հաթթա քիւրալէրէ տօղրու կէօթէրտիլի միւրիլվէթ վէ իշթիլալը ք հիսսի թէքրարէն իսմի-

նին պալալէրէ շրջմասընա վէսիլէ օլտու: Պու սը-
րատա Վանտա պիր զըրաթ մէքթէպի աշար իսէ տէ
մալլիցէ տարլըդ սէպէպլինտէն կէրի գափամալա
մէճպուր օլտու:

1885տէ հիւքիւմէթ քէնտինի Փօրթուգալեանա
հէմէֆքեար տէլէրէք Վանտան ուղաղլաշտըրտը:
1885—90 իսթանպօլտա գալտը Գուզլուհնըդ Բարո-
զիչիլի մէճմուրիլէթիլլէ, մուախէրէն Երուսաղէմէ
սիւրկիւն կէօնտէրիլտի: 1892, Մալիս 5տէ իթթի-
ֆադ ք ալա իլէ էջմիածին Կաթողիկոսալըլընա ին-
թիխալ օլունարադ, Սեպտ. 14տէ Զար Ալէքսանդր
Գ. թարաֆընտան մէճմուրիլէթի թաստըդ էտիլտի:
Օսմանլը հիւքիւմէթ ի զալիմէսի իրիմեան Հալիլիին
պիհոլտու ժողովրդականլըլընտան զօրգարադ
Իսթանպօլտան կէշմէմէսի շարթըլա միւրուրնա
իզն վէրտի, օլ էճլտէն Էէնի ինթիխալ էտիլմիլ օլան
ցաթ՝ Մըսըր, Թրիէսթէ, Վիէննա վէ Օտէստա թա-
րիլիլլէ Պաթուճա աղիմէթ էլլէտի:

Հէր թարաֆտա սիւրուր վէ հէլէճանլա գապուլ
օլունարադ, 1893, Սեպտ. 26սընտա նիզամը վէճհլլէ
վէ աղիմ շաշաալլէ օծել օլտու: Թիւրք վէ պազը
տէրէճէտէ Բուս հիւքիւմէթինին էրմէնիլէրէ տօղրու
պազըլը թէպտիլ օլտուլը շէօլլէ պիր սըրատա մէ-
մուրիլլէթէ կէշմէսիլլէ նէ՝ աղըր պիր խաշ կէօթիւր-
մէքիլլէ քէնտի քէնտինի վազֆ էթմիլ օլտուլը ան-
լաշըլը: Թիւրքիտա 1896նըն ուճուճի գըթալլարը
վէ Բուսիտա 1896 վէ 7նին հիւքիւմէթէ զապթ ու
թասալլութլարը անըն սաշլարընը աղալտըլ, գա-
մէթինի պիւքտիլլէր իսէ տէ, պիր թարաֆտան պի-
հոսալ միւլթէճիլլէրին թէալիւլ վէ իսթիրաշաթը-
նա շալըճմալը վէ տիկէր թարաֆտան Բուս հիւքիւ-
մէթինին թասալլութընա գարըլ մէրտանէ մուգալլէ-

մէթի հալա Վասպուրական արսլանըն զալլինտէ էս-
քի գահրամանլըլըն տիրի գալմըլ իտիլինի կէօթէր-
տիլլէր:

Խրիմեան Հալիլի թասալլուր ատէմի վէ Ազ-
գալին գործիլ հալինտէ շէօհրէթեալ օլտուլը կիպի
քիթապէթ մէլտանընտա տախի փէք մուհիմմ պիր
մէվգի իհրազ էլլէմիլ տիր: Հրաւիրակ Արարատեան
(1850), Հրաւիրակ Երկրին Աւետեաց (1851),
Մարգարիտ Արգայուքեան Երկնից (1867) էսէրլէ-
րիլլէ քէսպ ի շէօհրէթ էլլէտիլ կիպի, փաթրիքիք-
տէն էլ շէքալի 1873—78 սէնէլէրի գարֆընտա
«Խաշի ճառը կամ Յիսուսի Վերջին Շարաքը», Դը-
րախտի Ընտանիք, Սիրաք եւ Սամուէլ, Ժամանակ եւ
Խորհուրդ իւր, Վանգոյթ, Հալգոյթ նաճ սաէրլէրի,
վէ Հալապուտիլի միւտտէթինտէ Պապիլ եւ Թոռնի-
կը վէ սաիր պիր թագըմ շիրլէրի գալմէ ալմըլ տըր:

1907, Հոկտ. 29տա Բապտա իսթիրաշաթ է-
տէրէք, Նոյ. 6տա մութանթան վէ պինաղիր պիր
ղիլնէթլէ Ս. էջմիածին աւագ տաճարըն էլվանընտա
Ներսէս Ե. Աշտարակեցիին մէզարը Էանընտա տէֆն
օլունտու:

Խրիմեան Հալիլի պիւթիւն միլլէթ ինտինտէ
սէվիլիլլէ գըլան խասսիլլէթլէրտէն պիրի տէ Յա-
րանուանութիւն վէ կուսակցութիւն մահտուլլէ-
լէրինտէն աղատ օլմալը իտի: Պու սէպէպտէն տիր
քի Աւետարանականլար քէնտինի Լուսաւորչականլար
գատար սէվմիլ վէ իզզէթլէմիլ օլտուլլարը կիպի,
անըն իսմի վէ էօմրիւ իշիւն իֆթիխար էտէրլէր:

ԹՈՒՀԱՖԻՅԷԼԷՐ

Իօմրէ մուգթաղի վէ դավախտ ի բուհանիւնիդէ
 փէք թապիի օլան հաղիգաթլարը իֆատէ վէ հըֆո
 էթմէնին եօլարը միւթէնէվի օլուպ անլէրտէն պի-
 րի տէ իֆատաթըմըը թուհաֆիւն շէքլինէ դօյմադ
 տըր: Թուհաֆիւնին թէսիւրի դարչըսընտա ֆիքըրին
 վէ նիշէ քէրէ իրատէթին գափուսը պիրտէն պիրէ
 աշըլըվէրիպ, վիւճուտ աթըլարադ հարէքէթ էտէր
 վէ սէս դապթսը պիր էտա իլէ իհթիգաղլանըր իքէն՝
 հաղիգաթ զիհնտէն իշէրի սիվիշիպ բուհըն թէլլէ-
 րին խօշ պիր մաղամլէ էօթուրիւր:

Պու խօշ հալտան հէր քէս միւթէլէզզիդ օլտուղը
 կիպի, անըն թէսիւրինտէն քէնտինի պէրի թութա-
 մադ: Կիւլմէք էլիմիդտէ օլմալան պիր հալ ու հարէ-
 քէթ տիր: Պաղէն մէքթէպտէ եա ֆամիլեա իշինտէ
 չօճուղարը պիր կիւլմէ տիր ալըր: պու սըրատա
 կիւլէնլէրի թաղիր վէ թէքտիր էթմէք ֆաիտէսիդ օ-
 լուպ, անլէրի թէսքին էթմէնին էն էյի եօլու՝ թու-
 հաֆիւնէլ մէտանա դօյարադ հէր քէս իլէ պիրլիքտէ
 տօյասըլա կիւլմէք տիր:

Անթապ Գօլէճի մուալլիմլէրինտէն Փրօֆ. Լե-
 ւոնեան պիր կիւն իլմ ի հիտապ տէրսինտէ Մաքան-
 եան Հաննէլէ՝ Քէսըրին Թաղսիմինէ ախտ պիր մէսէլէ
 վէրիւր: Շաչիրտ սիւսհ թախթա էօնիւնտէ սիւալը
 հալլ իլէ Քէսըրին Թաղսիմի դաիտէսինի տէ պիւլպիւլ

կիպի իֆատէ էտէր: Խօճա տէօնիւպ «փէք կիւլէլ,
 Հաննէ, տէլէպիլիլը միսին՝ նի՞չիւն Մադսուճըն
 սուրէթինի Մադսուճ ալէլչին Մախրէճինէ զարպ էյ-
 լէմէլի» տէտիլինտէ, սընֆըն աղասընը պիր կիւլմէ
 տիր ալըր: Փրօֆէսօր թէաճճիւպլէ «նէլէ՞ կիւլիւ-
 չօրսընը» տէլու սիւալ էլլէտիլինտէ, կիւլէն պիրի
 օլան Յակոբ Մուրատեան՝ «Օնուս իշիւն կիւլիւչօ-
 բուդ քի, պիդ քիւշիւքիւլիւմիւգտէ փէտէրինիդ
 րահմէթլիք Ասատուր խալֆէնին եանընտա իլմ ի հի-
 սապ օդուր իքէն պու սիլլին էթտիլինիդ աշնի սիւալը
 հէման պու Պր. Հաննէ անլամադ իշիւն փէտէրինիդ
 թաղտիւմ էտէրէք «խալֆէ, նի՞չիւն պէօլլէ էտէլօ-
 բուդ» տէտի խէ, «էօլլիւշիւլիւն դարա՛ դարա՛ քէօ-
 րիւ իշիւն» տէլու ճէվապ ալտը» տէլու նազլ էտէր:

Փրօֆէսօր՝ քէնտինէ մախսուս օլան եիւքտէք վէ
 փաթլաշըլը կիւլիւլէլ պիր դահգահա դօփարտըդ-
 տան սօնիւրա, «փէտէրինի կիւնիւնտէք իլմ ի հի-
 սապ թէտրիսիլլէ պու կիւնքի ուսուլ արասընտա չօդ
 ֆարդ վար» տէտի, վէ ֆիքըրլէր նէլէլի իքէն Քէսը
 Թաղսիմինին հիքմէթինի չաչիրտլէրէ թարիֆ էյ-
 լէտի:

ՍԱԼՆԱՄԷՏԷ ԵՒ ԵՒ թուհաֆիւնլէր նէլը էթ-
 մէմիլին սէպլի պալատէ մէքքիւր ուսուլտա ֆիքը-
 լէրէ հաղիգաթլար թաղտիւմ էթմէք, աշնի վազըթ-
 տա ալէլ ուճուճ դամմնաք էհալիմիլի պիր աղ ֆէ-
 րահլանտըրմադ տըր: Պէլն-էն-նաա եանիլը պիր
 զիւլիմ վար քի, կիւլա թուհաֆիւն տէտիլին պիր
 փարչա պմարտաւան օլմալը տըր: Պու էֆքեարըն
 եանըլ օլտուղունա պիդ չօդտան դանաթ հասըլ էյ-
 լէմիլիդ: Անթապաւա դօլէճ խօճալարը վէ շէհրտէ
 Մէքթէպ Իտարէսի աղալարը թուհաֆիւնլէր սէօլլէ-
 լէրէք կիւլէր վէ կիւլտիւրիւրլէք իտի: Պէօլլէ սը-

րալարտա փոփ. Ալիքսան Պէղճեանըն լուղէթ շա-
ղալարընը (word plays) էօմրիւմիւղ օլտուղճա ու-
նութմաղ միւմքի՞ն մի տիր:

«Գօլէճ էօմրիւնտէն խաթըրէլէր» սէրլէվէալը
ուղուճա պիր պէնա դալէմէ ալմաղ էֆքեարընտա
իւղ: Ամէրիդատա պուլունան մէղունլարըմըլա միւ-
քեաթէպէտէն սօնրա էփէլի սէրմալէ էլտէ էտէճէ-
լիմիդէ իւմիտալը ըղ: «Կիլիկիա» մուշարըրլէրին-
տէն Վեր. Հալկ Ատատուրեանըն եանընտա պու կի-
պի խաթըրէ վէ մէնղըպէլէրին տիւքէնմէղ անպարը
վար օլտուղընը պիլիը իւղ: Գրիգոր Գարաեան, Լեւոն
Սէլրանեան, Սեդրակ Եղիանեան, Սամուէլ Վարժա-
պետեանը տա սըրատան չըղարմա: (Տօքթ.) Աւետիս
Նաղդաշեան շաղաճըլարըն սէրկէրտէսի վէ Թըքա-
խօս էրմէնիլէրին Mark Twainի օլտուղը Հալտէ,
(Տօքթ.) Հապիպ Նաղարեան, Նէրսես (Նէրսո) Լե-
ւոնեան, Եագուպ (խօճա) Պապիկեան... տաՀա
քիմլէ՛ր քիմլէ՛ր վար: Վեր. Մ. Կ. Փափաղեանըն
տա շալիրտլիք վէ խօճալըղ էօմրիւ փէք Փէրրա՛ն վէ
նէշէլի օլմուշ տըր: Տօքթ. Շէփըրտ տախի թապէն
լաթիֆէկիւ պիր առէմ խտի:

Տաղտան պալըրտան թօփլատըղըմըղ պիր թա-
ղըմ թուՀաֆիշէլէրի պէր վէճՀ ի գիր դարիունա
թագտիմ էտէրիւղ:

ԳԸՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ, ՆԱԳԼԻՅԵԹԼԵՐ

Աննի Թրէշնտէ Եօլճուլուղ էտէն պիր էրքէք իլէ
պիր դատըն արասընտա աթիտէքի միւքեալէմէ ճէր-
եան էթմիշ տիր.

— Աֆվ էտէրսինիւղ, մատամ, էվլատընըղ վա՞ր
մը,

— Էվվէթ էֆէնտիմ, պիր օղլում վար տըր.

— Ալլա՛ն պաղըլլասըն, մա՛տամ, աճէպա օղլու-
նըղ սիկար իշէ՞ր մի,

— Խա՛լըր, էֆէնտիմ, նէ սիկար իշէր, նէ տէ
իշքի: Պունլարտան Հիշ պիրինի աղղընա տօգուն-
տուրմամըլ տըր.

— Աֆէրին, կէօրտի՞ւն միւ աղլըլ էվլատը. սի-
կար վէ միւքիրաթ իսթիմալը օղլանլար իշիւն փէք
մուղիրը շէշ տիր. Օղլունուղ թէաթրօլա կիտէ՞ր մի.

— Խալըր, էօլլէ Էէրլէրէ էօմրիւնտէ ալաղ պաա-
մամըլ տըր.

— Հագիդաթէն, թէպիրք էտէրիմ սիղի, մա-
տամ: Աճէպա պու օղլունուղ աղշամլարը եարան Եօլ-
տաշ իլէ կէղէրէք էվէ կէճ կէլմէսի օլո՞ւր մը.

— Ասլա, Հէր աղշամ թաամընը Էէտիքտէն սօն-
րա տօղրու օտասընա չէքիլիը, վէ էրքէնճէ եաթա-
ղընա կիտէր.

— Նէ՛ր մէմտուՀ, նէ՛ր ալա, պու տա նատիտէ
պիր Հալ տըր. Հիշ պաղէն Փէնա լիսան դուլլանմա՞ղ
մը.

— Խալըր, պու կիւնէտէք քիմսէ անըն աղղըն-
տան Փէնա պիր լուղէթ իշիթմէմիշ տիր.

— Մա՛շալլա՛ն, տօղրուըլ իմթիսալա շալան պիր
էվլատընըղ վար իմիշ... Սիւալ էտէպիլի՞րմիլիմ,
մատամ, պու օղլունուղ դա՞ն էաշընտա տըր.

— Ալթը ալըղ տըր, էֆէնտիմ:

ԳԸՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Իլֆի մէլէֆ, սօմու հէլաֆ
օլմայա:

* * *

Տիլէնճինին պիրի տէօրթ Եօլ Հաթընտա օթուր-
մուշ կէլէնտէն կէշէնտէն սատաղա իսթէշօր, վէ սաղ
էլի անատան տօղմա թութմաղ օլուպ օլ սէպէպտէն
իշլէշմէղ օլտուղունը սէօլլէշօր խտի:

Եօլտան կէջնէրին պիրի քէնտի քէնտինի սա-
ղըր կէօսթէրէք, «Նէ՛ տէտիլինի անլայամայօ-
րում, հէմէհէրի, գուլաղըմ իշիթմէդ, շու քեաղըտ
վէ գալէմի ա՛լ տա, իւղէրինէ հազ նէ՛ տէմէք իս-
թէտիլինի» տէր:

Տիլէնճի գալէմի սաղ էլինէ ալարադ, քէմալ ք
սուհուլէթլէ քեաղըտ իւղէրինէ շու սէօղլէրի հաղար
«Ա՛հ, էֆէնտիմ, պէն պիշարէ պիր Փազիր իմ, էվ-
տէ գարըմ խասթա վէ չօճուլարըմ աճ փէրիշան
տըր, հալիմէ մէրհամէթ էլլէ»:

Եօլճու տիլէնճիլէ՝ «Սէօղլուհիւն սօղըու օլտու-
ղընը նէտէ՞ն պիլէլիմ» տէլու սօրուհճա, տիլէնճի՛
«Փազիր իմ, էֆէնտիմ, լաքին ասլա հալան սէօլլէ-
մէմ» տէլու քեաղըտըն իւղէրինէ՝ հաղար:

Եօլճու՝ «Պիրազ էվվէլ սաղ էլիմ թուլթմազ տէ-
յօր իտին, կէօրիւօրում քի աչնի էլինլէ հաղը հա-
ղըյօրսուն» տէտիլինտէ, տիլէնճի դաֆլէթէ կէլիպ,
վէրէճէք ճէվապ պուլամազ:

ԳՐՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Ալտատընընըն Ալտամմաք
նէ՛ տէհեթլի տիր:

* * *

Տուլը պօղաղընտան կէջմիշ օլանլար պիլիւրլէր
քի, պազէն Մանշ տէնիզի իւղէրինտէ նէ՛ չէտիտ
Փուրթուհա օլուր: Պիր տէֆա օրատան կէջէն հօլ-
ճուլար իշինտէ պիր գատըն՝ հալանըն լիմանլըդ օլ-
մասընա ըաղմէն տէնիզ թուլթմասընտան գիշատէսի
իլէ մուղղապ օլույօր, վէ տիկէր հօլճուլար պու-
նուն հալինի կէօրիւպ աճընմաղտան դալրի պիր շէյ
հափամայօրլար իտի:

Պիր տէ էօթէտէն էճնէպի պիր ատէմ կէլիպ հալ
ք վազըալը սիւալ էտէրէք մէսէլէլէ աշինա օլտուղըն-

տա, հանընտան ուֆադ պիր գուլթու չըգարըր, վէ
իշինտէքի շէքէրլի հապտան պիր տանէ խասթա գա-
րըա վէրի: Խասթա պուներ եէր եէմէդ կէօղլուհիւ
աշըպ ըաշաթ օլուր, վէ պիրաղտան պիւսպիւթիւն
էլլէնէրէք հօլճուլար իշինէ գարըշըր, վէ պիր տա-
հա քէնտինի տէնիզ թուլթմազ:

Կէմիտէքի էհալիտէն չօղու պիր գաշ կիւն սօն-
րա Աթլանթիզ Օգլանսուրնտա հօլճուլուդ էտէճէք
օլտուղլարընտան, տէնիզ թուլթմասընա հարալան
պու հապլարըն թէէսիրինի կէօրէրէք, հէրիֆին հա-
նընտա պուլուհան պիւթիւն հապլարը հիւքսէք պա-
հա իլէ սաթուհ ալըրլար: Ինկիլթէրրա սահլիլինտէքի
իլք լիմանտա պիղիմ շէքէրճի իփի գըրըպ իզինի թօ-
ղունու պէլլիսիզ էտէր:

Պիր գաշ կիւն սօնիւրա հօլճուլար Աթլանթիզտէ
չէտիտ պիր Փուրթուհալա թուլթուլարադ հապլարա
միւրաճաաթ էտէրլէր իսէ տէ, պիր Փալիտէ կէօր-
մէղլէր: Մէլէր էվվէլճէ հէրիֆ իլէ գարը մէշվէրէթ-
լի օլուպ, էհալինին քիսէսինտէն փարա չէքմէք ի-
շիւն պիր տէսիսէ տիր հափմըշլար:

ԳՐՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Սախթէֆեարլարըն իթթի-
փազը սուշաղղարը ավամազ իշիւն տիր:

* * *

— Տօ՛սթում, իշիթտիմ քի օրիորդ Ա. տան նի-
շանընը կէրի ալըշսըն, վէ արթըդ քէնտիլէ էվլէն-
մէլէճէքսին,

— Իշիթտիլին սօղըու տըր, պիրատէր, աճը-
նըրըմ տէմէլէ:

— Չօդ թէէսիւֆ էտէրիմ, տօսթում. աճէպա,
պօղուղլուդ սէնի՞ն թարաֆընտան մը օլտու, հօգսա
ղըղըն թարաֆընտան մը,

— Տօղրուսընը սէօյլէյէրէք, պիրատէր, նէ՛ պէ-
նիմ թարաֆըմտան օլտու, նէ՛ դըզըն. պիւթիւն
սուչ գաշնիւտէր օլաճադտա իտի:

— Սաշի՞նք մի տէյօրսըն. նէ՛ պէօյլիւք հազգսըզ-
լըզ, իքի կէնճլէրին արասընա կիրիպ մուհապպէթ-
լէրինի իսլալ էթմէք՝ պիր փէտէր օլաճադա ճաիդ
չէյ տէյիլ տիր:

— Ա՛հ, պիրատէր, սիւսհ պախթըմտան պու-
չէյ պաշըմա կէլտի, հէլէ խաթըրըմտան խաշալըմտան
կէչէ՞ր մի իտի,

— Վա՛խ, վա՛խ, չօզ աճընըրըմ հալինէ, աճէ-
պա սօրապիլի՞րմիւնիմ, օլ գալիմ հէրիֆին իթիրազը
նէտէ՞ն իպարէթ իտի,

— Նէտէ՞ն իպարէթ օլաճադ, գըզը իլէ նիշան-
լանտըզըմտա հալը վազթը եէրինտէ իտի. պիր տէ
պու կիւնլէր իշիթտիմ քի, թօփ աթմըշ. չու հալտէ
սուչ քէնտինին տէյի՞լ մի:

ԳԼՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Մալա՞ մը աքըզըն,
նանա՞ մը,

* * *

— Սիդին իսթէյի՞նիդ նէ տիր, պա՛րոն.

— Էյի փէշնիրինիդ վա՞ր մը.

— Հա՛յ, հա՛յ, փէք ալալարը վար, հա՞նիլը
ճինստէն իսթէյօրսընըզ.

— Ճինսի չօզ ֆարզ էթմէզ, անճադ պիրինճի
ձալ օլմալը.

— Սիդի թէէմին էտէրիմ քի, պու տիւքքիան-
տա տաիմա մալըն ալասընը սազլարըզ.

— Փէք կիւզէլ, պէնիմ տէ արատըզըմ օ տըր,
էն ալա ճինստէն փէշնիրին օզգասը նիչէյէ՞ տիր.

— Ալէսսէվիլէ 30 դրուշա տըր, լաքին եէնի

միւշթէրիլէրէ ճիւզի պիր իքրամ էտէպիլիլիդ, ա-
շազլարընը պուրաշա ալըշտըրմադ իշիւն:

— Օթուզ դրուշա սա՞դ փարա մը, բաիճ ազչէ՛
մի.

— Ախդ ու իթամըզ տաիմա սադ փարա իւզէրի-
նէ տիր.

— Էօյլէ իսէ 25 դրուշ իւզէրինտէն վէրէ՞մէզ
միսինիդ.

— Պիւմէյօրուճ, նազիրէ սիւալ էտէյիմ, պիր
տազիդէ լութֆ էտինիդ:

— (Կէրի կէլէրէք) էյէր քիւլլիյէթլի ալըրսա-
նըզ, սիդէ օ պահաշա վէրէպիլիլի իդ, գա՞նչ օզգա իս-
թէյօրսուսուզ:

Օ՛, Փարէ տուգադընա գօմադ իշիւն, պէշ
փարալըզ օլսա էլ վէրիլ:

ԳԼՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Ուփագ պիր շէյ իշիւն պէօ-
յիւք Էնտիր գալտըր էքմէք:

* * *

Վազթըլլէ իքի ասքէր Էան Էանա տուրմուշ,
տիւշճէնէ սիւսհ սըզար իքէն, գարշըտան պիր գուր-
շուն տըր կէլիպ պու ասքէրլէրտէն պիրինին փար-
մադընը ալըր կէօթիւրընը:

Պունուն իւզէրինէ մէրգուճ Էիւքսէք սէս իլէ ադ-
լալըպ սըզլամադա, վէ Էարալը Էլինի թութմուշ օ-
լարադ էօթէյէ պէրիլէ կիտիպ կէլմէյէ պաշլար:

Տիկէր րէֆիդի պունու կէօրաիւլիւնտէ քէմալը
թէմքին վէ թազիրլէ, «Պէ՛ հէրիֆ, նա՞սըլ տա չօ-
ճուզ կիպի պիր ատէմ իմիշ սին, ազլընա կէ՞լմէյօր
մը, կէչէն կիւն Ալպէրին պաշընը թօփ կիւլլէսի ալ-
տըր կէօթիւրտիւ, հէրիֆ սէնին գատար չէքվա էթ-
մէտի» տէր:

ԳՐՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Աեգ օլսուն հալտան պի-
լեմէ:

* * *

— (Խըտմէթճի՝ դափուլու վուրանա) նէ՞ իս-
թէրսինիզ, էֆէնտիմ.

— Խալաճալը կէօրմէյէ կէլտիմ.

— Նէ՞ տէյէճէք խախիզ,

— Պիր սէնէտ վար...

— Տիւնքի կիւն քէօյէ կիթտի խալաճա,

— Էօյէ՞ մի, պէն տէ փարալը վէքիպ սէնէտի
դուրթարաճադտրմ,

— Էվվէթ, տիւն քէօյէ կիթտի, լաքին պու սա-
պա՛հ կէրի կէլտի. պուլուրընըզ, իշէրի կէլինիզ:

ԳՐՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Եաղմուք մէ՛րէյէ եաղար-
սա, քարլայը օրայա գալտըրըր.

* * *

Շիք պիր կէնճ իլէ պիր էճնէպի արասընտա ա-
թիտէքի մուճալէրէ վուգու պուլմուշ տըր.

— Սիւալ էտէպիլի՞ր մի իմ, նէվճիվան էֆէն-
տի, ճէնապընըզ նէ՞ խըտմէթլէ մէշղուլ սընըզ:

— Պէնտէլէրի թաճրիք ի խամէ (գալէմ) իլէ էվ-
դաթկիլզար պուլունմադտա իմ.

— Պրա՛վօ, քիթապէթ մէլտանընը ինթիխապ
էթմիշսինիզ կէօրիւնիւօր, սիզին կիպի միւթէալ-
լէմ կէնճլէր իշիւն տօղրուսը փէք մէմուռ, պիր
խըտմէթ տիր օ.

— Նէ՞ եափալըմ, էֆէնտիմ, պէրալ ը թէալ-
լիւշ պիր կէօնէ խըտմէթլէ իշթիդալ էթմէք վաճի-
պէտէն տիր.

— Հա՛ւ հա՛ւ, կէօրիւնիւր քի ճէրիտէլէրէ մուխ-
պիրլիք իշիւն մէշղուլ սընըզ.

— Հա՛ւ շա, էֆէնտիմ, օ դէմճամըզ տըր, պէն
օնու եափամամ.

— Էօյէ իսէ, քիթապլար թէլիֆիլլէ մէշղուլ
սընըզ,

— Ամմա եափտընը՛զ հա, պու ասըտա էօյէ
շէլլէրի թադտիր էտէն քի՞մ տիր.

— Մութլադա, պիր պանքատա տէֆթէրտար-
սընըզ.

— Եօ՛դ, օ հիշ սէվտիլիմ պիր իշ տէլիլ տիր.

— Հադդընըզ վար էֆէնտի, կէօրիւնիւր քի սէ-
րալտա դալէմ տաիրէսինտէ միւթախտէմ սինիզ.

— Ձանն էտէրմիսինիզ քի օ կիպի իշլէրէ պաշ
դօշարըմ,

— Աֆվ էտէրսինիզ, էօյէ իսէ, դալէմին հա՞ն-
կը տաիրէսինտէ մէշղուլ սընըզ.

— Ադշէյէ իշիթլաճըմ օլտուդճա, ամուճամա
մէքթուպ եադարըմ, օ դատար:

ԳՐՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Հէր փարլայան ալքուն տէ-
յիլ տիր:

* * *

Հանըմըն պիրի պիր շմէնտըֆէր դօշուսընա կի-
րիպ պիր դատըն իլէ պիր էրքէլին պիրլիքտէ օթուր-
տըզլարը եէրին թամմ արգասընտաքի պիր
սանտալեալա օթուրտու: Էլպիսէ վէ թավր ու հա-
րաքէթլէրինտէն փէք աշիքեար իտի քի, էօն սըրա-
տա օթուրմուշ օլան դատըն վէ էրքէք հէնուզ էվ-
լէնմիշ կէլին վէ կիվէյի խալէր: Գօշուլա կիրտիք-
տէն պիր իքի տադիզէ սօնիլա կէլին վէ կիւվէլինին
քէնտինի մաճիթապա ալմադտա իտիքլէրինի սէզտի:
«Նա՞սըլ էտէր տէ պուլնլարըն ադըզլարընը դափա-
րըմ» տէլիւ տիւշիւնիւր իքէն, պիր տէ անլատը քի
կէլին կիւվէլիտէն չօդ եալըլ. — Հէման հէման կիւ-

վէջինին անասը օլապիլիւր սիննինտէ: Իմտի կէլինէ խիթապէն, «Հանըմ էֆէնտի, քէրէմ էտիպ օղլու-նըզա տէլինիզ քի շու փէնճէրէլի գափասըն, զիբա-րիւզկեսար իւզէրիմէ շիտտէթլի վուրուչօր» տէտի: Կէլինին «օղլը» փէնճէրէլի կէնճ, կէլինտէ ազգընը գափատը, վէ ալթըզ հիչ պիլրինին ազգընտան տա մահիթապա ալմազ եա փարմաղա տօլամազ լազըր-տըլարը իշիտիլմէտի:

ԳԸՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Էլ եռմբուզընը եէմէյէն ֆէնտիմի գաիրաման զանն էտէր:

* * *

Կէնճին պիլրի կէօմլէք մաղաղասընտան պիլր կէօմլէք սաթուն ալըր, էվէ կէօթիւրիւզ սընատը-ղընտա իւսթիւնէ կէլմէչօր» իտիլինի անլար: Ֆէր-տասը կիւնիւ մաղաղաչա կէրի կէօթիւրիւզ, կէօմլէ-լի սաթուն ալտըղը տէսթիւեաչա եազլաչընճա օրա-տա կէօրտիւլիւ սաթընըզա «Աֆիլ էտէրսին», տէր, «պու կէօմլէլի տիւն պու տէսթիւեաչտա սաթուն ալ-տըմ, վէ լաքին սէն պուրատա տէլիլ իտին: Կէօմ-լէք իւսթիւնէ կէլմէչօր: Պուրատա տէլիչէպիլիլ քի-լիմ:» Զէվալլը սաթընը միւշթէրինին ֆիքրինի ան-լաչամաչըպ, «Նէ՞ տէչօրսուն, էֆէնտի, պուրատա էլպիտէ՞ մի տէլիչիլիլ: Շուրատա պիլր խալլէթ օ-տա վար, օրատա տէլիչէպիլիլսին» տէլիւ ճէվապ վէրիլ:

ԳԸՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍ: Պէն տէրիմ «պալրամ հաֆ-թասար», ֆէնտի տէր «մանղալա քախթասար»:

* * *

Եպիսկոպոսըն պիլրի պիլր ճէմիլէթէ վազ էտէր իքէն միւսթէմիուն արասընտա պուլունան պիլր տին-

սիզ, «Վալիզ էֆէնտի, առա պալըղընըն Յովնանը խութուղընա ինանը՞րմըսըն» տէլիւ սուալ էլլէտի:

«Սէմաչա կիտէրսէմ Յովնանա սուալ էտէր վէ սանա խապէր կէօնտէրիլիմ» տէտի Եպիսկոպոս:»

«Եա Յովնանը սէմատա պուլամաղսան:»

«Էօլլէ իսէ Յովնանա սէն սուալ էթ:»

ԳԸՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ. Իսթէտիլիմի սէօլլէյէն՝ Իս-թէմէտիլիմի իեխիլ:

* * *

Գուէչքըրըն պիլրի պիլր քիթապճը մաղաղասընա կիլրիպ սաթընը կէնճէ եազլաչըպ, քէնտինէ պազը քիթապլար կէօսթէրմէսինի թալէպ էլլէտի: Գուէչ-քըրը պիլրազ մահիթապա ալմազ իսթէլիպ:

«Սէն քէօլտէ եաչարսըն, տէլիլ՞ մի եա», տէլիւ սուալ էլլէտի:

«Էվլէթ:»

«Իշթէ սէնին իսթէտիլին վէ սէնին իշինէ եա-րար էն էլի քիթապ:»

«Նէ՞ Հազգընտա տըր:»

«Տանա պէսլէմէք Հազգընտա մուֆասսալ մա-լիւմաթ տէրճ էտէր:»

«Տօսթըմ, սէն օ քիթապը անանա Հէտիլէ էթ:»

ԳԸՍՍԷՏԷՆ ՀԻՍՍԷ: Գազըղը չուգուրա ֆէնտի տիււմիււ:

Ատէմին պիլրի թէլէֆօն իլէ պիլր գասսապա չէօլ-լէ պիլր սըփարըչ վէրտի. «Պիղիմ էվէ պիլր տալէր-լիք էթ կէօնտէր: Էլէր էթի կէթիւրէն քիմսէ էվի գա-փալը պուլուր իսէ, էթի անախթարըն տէլիլիւտէն իշէրի աթսըն:»

Սմիթն թէզէվիլիւսիւնիւն իւր հափթասը հափթալըւր օլան օն պէշ տալէրի էվէ կէթիւրիպ, անըն իշինտէն պիր տալէրինի քէնտիսի իշին չըգարտըրտան սօնկրա, պաղիսինի էվին ձէսարիֆի իշին դարըսընա վէրտի: Իքինձի հափթա օն տէօրթ տալէրի քէնտիսի իշին ալըրըպ պաղի պիր տալէրի դարըսընա վէրտի: «Պաղ հէլէ, Յովհաննէս,» տէտի դարըսը, «պու պիր տալէր իլէ պիր հափթալը նա՞սըլ չըգարտըմ:» «Պէն նէ՞ պիլէլիմ,» տէտի Յովհաննէս, «կէչէն հափթա պիր տալէր իլէ հափթալը պաշա չըգարտանտէք պէն նէ՞ հալէր չէքտիմ: Պու հափթա տա սէն սընա պաղալըմ:»

Լօգանտանըն պիրինտէ իքի տօսթլար թաամ էտէր իքէն, պիրի օլ պիրինէ, «Հէրի, պիր հափթա էվիլէլ դարըմ իլէ գօնուշուր իքէն սէհվէն աղղըմտան պիր սէօղ չըգտը: Օ վաղթտան պէրու դարըմ պէնիմ իլէ գօնուշմալօր» տէլիւ չէքվալանմաղա պաշլատը: «էօլլէ՞ մի,» տէտի տօսթը: «Սէն վէ պէն չօղտան պէրու տօսթըլ: Գարընա սէօլլէլիպ անը կիւճէնտիւրտիլին օ սէօղիւ պանա սէօլլէ քի պէն տէ դարմա սէօլլէլիմ:»

Պիր վիլալէթ հապսխանէսինի զիյարէթէ կիթմիշ օլան պիր քիմսէ մաշպուսլարտան պիրինի կէօրիւպ, իլամընըն դաշ սէնէ իշին խտիլինի անլամաղ սիթէտի:

«Գաշ սէնէ իշին խտիլինի պէն նէ՞ պիլէլիմ:»

«Նէ՞ տէօրսըն, դա՞շ սէնէլէ հիւքմ օլունտուղունը պիլլէ՞միսին:»

«Պիլլէմ, էֆէնտիմ: Պէնիմ իլամըմ էօմրիւմիւմ սօնընա տէք տիր: Վէ դաշ սէնէ եաշալաճաղըմը պէն նէ՞ պիլիւրիմ:»

Իրլանտալընըն պիրինէ ասքէրէ եաղըմասը իշին թէքլիֆ օլունտուղընտա իմթինա էլլէտի: Նիշին ասքէրէ կիթմէք իսթէմէտիլինին սէպէպի սուալ օլունտուղընտա չէօլլէ ճէվապ վէրտի:

«Ինկիլիզ գրալը իլէ Ալման Գալլէրը եէկէն տէլլէր մի:»

«Է, էօլլէ տիրլէր:»

«Փէք ալա,» տէտի Իրլանտալը, «պէն վաղթըլա պիր միւնասէպէթլէ պիր Փամիւրեա դավղասընա դարըսըմ, պաշըմա նէ պէլալար կէլտի, վէ արթըգ հիշ պիր Փամիւրեա նիդասընա դարըմամաղա եէմին էթմիշիմ:»

«Տօղթօր,» տէտի էօքսիւրիւքլիւնիւն պիրի պիր պիլտիլի տօղթօրը սօգադտա եաղալալարաղ, «սօղմաճա էօքսիւրիւլէ թութուլուշ օլան պիր քիմսէ նէ՞ եալմալը քի էօքսիւրիւքալէն պաշընը գուրթանսըն:»

Տօղթօր պու հէրիֆին քէլէփիր դափաթմաղ եաճապա թէտալի օլունմաղ փէշինտէ խտիլինի սէգիպ «էօքսիւրիւքլիւ պիր առէմ էլի պիր տօղթօրա կիթմէլի» տէտի:

«Մէմնունըմ, տօղթօր էֆէնտի,» տէտի խասթէ, «թամմ տէտիլին կիպի շիմտի էլի պիր տօղթօրա կիտէրիմ:»

Պիր Կիրակի մէքթէպի խօճասը շալիրտլէրինէ ճէննէթ հաղղընտա պիր թաղըմ մալիւմաթ վէրտիքտէն սօնկրա, «Չօճուղար» տէտի, «Ճէննէթէ կիթմէք իսթէլէնլէրինիղ ալաղա դաղղընըլ:» Սընրֆտա պուլունան շալիրտլէրտէն սալթ պիրինտէն մատա հէփիսի տէ ալաղա դալըտը:

«Պագ հէլէ, Յովհաննէս», տէտի խօճա, «սէն ճէննէթէ կիթմէք խթմէ՞զմիսին:»

«էյէր շունլար ճէննէթէ կիտիւօրլար իսէ, պէ-նիմ ճէննէթտէ իշիմ եօզ» տէտի Յովհաննէս:

Հօլանտալընըն պիրի օն իւշ արգատաշլարընտան հէիիսի տէ պիր գալըզըն տէվրիմէսիլէ սուշա տիւշիւպ պօղուլարըլարընը նազլէտէյօր իտի:

«Վէ լաքին նա՞սըլ օլտը տա սէն գուրթուլտըն»:

«Պէն գալըզտա տէյիլ իտիմ:»

Փէթրիք վէ Մալքըլ իսմինտէ իքի Իրլանտալը Աթլանթիքի կէշէր իքէն, Փէթրիք խասթէլէնիւպ վէ-Փաթ էթտի: Էօլիւլէրի քէֆինլէյիւպ տէնիլէ աթար իքէն ումուճէն անլէրին աշաղլարընա պաղլանըլաւն գուրշուն աղըրլըզ վափօրտա պուլունմատըլընտան, դաիտան մէլթին աշաղլարընա գուրշուն եէրինէ պիր թօրպա մատէն քէօմիւրիւ պաղլամաղա մէճպուր օլտը: Էօլիւլէր իշիւն տէնմէսի միւթատ օլան տուա-լար տէնտիքտէն վէ Փէթրիքին տօսթը Մալքըլ միւ-թէվէֆֆա տօսթընա էլլէտա էթտիքտէն սօնկրա, Մալքըլ եանընտա տուրան պիր գաշ քիմսէյէ չէօլլէ սէօլլէտի: — «Փէթրիքին նէրէյէ կիտէճէլինի պէն պիլիւպ տուրուլօր իտիմ, ամմա օրատա քէնտի իշիւն լաղըմ կէլէճէք քէօմիւրիւ պէրապէր կէօթիւրէճէլի-նի պիլմէյօր իտիմ:»

Վարժուհիին պիրի շալիրտլէրինտէն պիր գըզա թէքլիֆ էյէտի քի, օքօմօպիլ մատտէսի իւզէրինէ 250 լուղէթտէն իպարէթ պիր մէգալէ եազսըն: Մէր-գուճէնին եազըպ վարժուհիսինէ թաղտիմ էթտիլի մէգալէ շունտան իպարէթ իտի: «Ամուճամ կէշէն-

լէրտէ պիր օթօմօպիլ սաթուն ալտը: Քէօլտէ անա պինմիշ կէզէր իքէն, անըն թէքէրլէքլէրինտէն պի-րինին լասթիլի փաթլատը: Ջանն էտէրիմ պունըն թարիֆէսի իշիւն 50 լուղէթ լաղըմ: Լասթիք փաթ-լատըզտան սօնկրա ամուճամ եալան եափըլտազ չէշ-րէ տէօնտիւ քի պիր թամիրճի կէթիւրսին տէ, փաթ-լամըլ օլան լասթիլի թամիր էթսին: Մէգալէմին պա-ղի 200 լուղէթի ամուճամ չէշրէ կիտէր իքէն եօլտա քէնտի քէնտինէ սէօլլէնտիլի սէօլլէր տիր: Վէ լաքին օ սէօլլէր պէօլլէսի պիր թէլլիֆտէ զիքը օլունմաղա միւնասիւպ օլմատըլընտան, օլ սէօլլէրին պուրատա թէքէրրիւրիւնտէն սարֆը նազար էտէրիմ:»

«Մէշէքմէտէ միւտտաի ի ումուճի սէնի իսթին-թազ էթտիլինտէ ճանըն սըգըլմատը կէօրիւնիւլօր: Նէ՞ տիր սէպէպի:»

«Պէնիմ կիպի ալթը չօճուլը օլան պիր գարը միւտտաի ի ումուճինին իսթինթաղընտան նէ՞ գօր-գուսը օլտը: Պէն էօլլէսի իսթինթաղլարըն պին տա նէսինի իշիթմիշիմ:»

(Գատը ալօգաթա) — «Պու տալալը մաշքէմէ-տէն տիշարըտա թէսվիլէ էտէ՞մէզ մի իտինիլ:»

(Տէրտէսթ օլունմուշ քիմսէ գատըլա)

«Էվվէթ, էֆէնտիմ, թէսվիլէ օլունապիլիւր ի-տի: Վէ պէն թէսվիլէ էթմէյէ չալըշլօր իտիմ ամմա փօլիսլէր պրաղմատը:»

Քրիստոստան իւշ պին սէնէ էվվէլ եաշալան Ա-սորեստանլընըն պիրի պիր տէմիր գալլէմ իլէ պիր թուղա իւզէրինէ պիր թաղըմ չիվի եաղըլարը օլ-մազտա իտի: «Եա իլալլօ,» տէտի տօսթը, «Նէ՞ տիր օ եաղաղըն:»

«Պէն տէ պիւժէմ նէ հազարըմը», ճէվապ վէր-տի Ասորեստանը, «վէ լաքին պէնիմ շիւպէմ հօգ քի, Քրիստոսըն եիրմինճի ասրընտա հաշաւան պա-զը ալիմէր պէնիմ օլտուղուճը օղուշուպ թէֆսիւր է-տէպիլիւրէր:»

Գիւլիշէն դատընլարտան իպարէթ պիր պիրի-քինթիտէ սինն մէսէլէսի մէլտանէ կէլինճէ, սիննի էլլի ալթը օլան պիր դարը, «Պէն օթուղ հաշընտա իմ» տէլիւ իլան էլլէտի: Սիննի դըրդ պէշ օլան պիր Հանըմ տա եիրմի ալթը հաշընտա իտիլինի իտտիա էլլէլիպ, սէօղլէրինի օն եէտի սիննինտէ օլան պիր դըղա խիթապ էլլէլէրէք, «Սէն դա՞շ հաշընտա սըն, սէվկիւլիւմ» տէտի: «Ա,» տէտի օլ նէվճիվան դըղ, «սիլլէրին Հիսապընա կէօրէ, պէն տաՀա տօղմամըշ ըմ:»

«Սարգիս,» տէտի պիր մէքթէպ խօճասը, «պիր թարլատա օն պիր դօլուն օլտա վէ անլէրին ալթըսը պիր սիլէճտէն աթլատա, թարլատա դաշ դօլուն դա-լըր:»

«Պիր տանէ պիլէ գալմաղ:»

«էլի տիւշիւն, Սարգիս»:

«Խօճա, պէն էլի տիւշիւնմիւշիւմ: Պիր տանէ պիլէ գալմաղ: Սէն իմ ի ըազամը պիլիւրսին ամմա դօլուն թապիւթընը պիլմէգսին:»

Տօգթօր — «Շիտտէթլի սօղուղ ալտըղընտա տիւշէրին չաթըրտատը՞ մը, Հանըմ էֆէնտի:»

Խասթէ — «Իւղէրիմէ իւշիւթմէ կէլտիլինտէ տիւշէրիմ չաթըրտատը՞ մը չաթըրտամատը՞ մը, պիլ մէմ, զիրա տիւշէրիմ մասանըն իւսթիւնտէ իտի:»

«Պանա պաղ, չօճուղ, կէշէն Հաֆթա կէլիպ պէնտէն պիր իշ իսթէշէն օղլան սէն տէլլի՞մ մի սին:»

«էվվէթ, էֆէնտիմ:»

«Պանա սէնտէն պէօլիւք պիր օղլան կէրէք տիր տէ՞մէտիմ մի:»

«Պէլի, էֆէնտիմ, վէ լաքին պէն սէնի կէշէն Հաֆթա կէօրէլիտէն պէրու պիր Հաֆթալըգ պէօ-լիւք իմ:»

Կիրակի մէֆթէպի Խօճասը — Կարապետ, կիւ-նաՀլարըմըղա աֆվլըգ պուլմաղտան էվվէլ նէ՞ էթ-մէլիլիլ:»

Շայիրա — «ԿիւնաՀ:»

«Պէն էօլիւրսէմ պէնիմ կիպի պիր դարը տաՀա պուլմաղսըն:»

«Փէք տօղրուսըն, սէվկիւլիւմ:»

Մուալլիմ — «Եիրմի քիշի պիր պուղտաշ թար-լատընը սէքիլ սաաթտա պիշէպիլիւրէր իսէ, օլ թարլալը օն պէշ քիշի դա՞շ սաաթտա պիշէպիլիւր-լէր:»

Շայիրա — «Օլ թարլալը եիրմի քիշի պիշիպ տիւքէթտիքտէն սօնկրա, օն պէշ քիշիշէ հիշ պիր իշ գալմամըշ օլուր:»

«Պալ ալը» Եօճուլըղընտան կէրի տէօնտիւքտէն սօնկրա, կիւլէլի կէլինէ, «Պաղ Հէլէ, Հանըմ էֆէն-տի», տէտի, «չիմտի էվլի պարզը օլտըղըմըղ Հալ-տէ պիրի պիրիմիլ իլէ էլի պիր անլալըՀա կէլէլիմ: Թէշիլ էթմիշ իտիլիմիլ պու եէնի շիրքէթին սէն րէիսի՞ մի հօգ սա րէիս վէֆիլի՞ մի օլմաղ իսթէր-սին:»

«Պէն,» տէտի եէնի կէլին, «նէ բէիս օլմագ իս-
թէրիմ, նէ տէ բէիս վէքիլի: Պէն էնկին պիր մէճու-
րիցէթ իլէ գաննաթ հտէրիմ:»

«Նէ^օ տիր օ էնկին մէճուրիցէթ:»

«Խաղինէտարլըգ:»

«Տիւնեատա շիմտիքի գատար պուտալա օլմա-
սա խտի, պու տիւնեատա հաշամսը տաշա խօտ օ-
լուր խտի:»

«Տէտիցին տօղրու ամմա էօլլէ օլսա խտի կէշիմ
չըղարմագ շիմտիքինտէն կիւն օլուր խտի:»

Պիր Կիրակի մէքթէպի խօճասը շաչիրտլէրինէ
վաֆթիդ աչինի հազզընտա մալլեմաթ վէրտիքտէն
սօնկրա, «Թուվմասիկ» տէտի շաչիրտլէրինտէն պի-
րինէ, «Վաֆթիդ հազզընտա տէտիքլէրիմի իշիթ-
տին, վաֆթիդ իշիւն լազըմ կէլէն իքի մուհիմմ շէչ-
լէր հա^օնկըլար տըր:»

«Պիր մըղտար սու իլէ պիր պէպէք» տէտի Թուվ-
մասիկ:

Տօղթօրըն պիրի դէնկին պիր խասթէնին խանէ-
սինէ կիտիպ անը թէտավի էթտիքտէն սօնկրա, ա-
նըն քէթիւտասընա պիր միլան ը հէրարէթ վէրտի
քի, քէնտինին դաչպուպէթինտէ խասթէնին տէրէճէ
ի հէրարէթինի ալըպ, ֆէրտասը կիւն ալտէթինտէ
քէնտինէ պիրտիւրին: Ֆէրտասը սապաշ գիլարէ-
թինտէ քէթիւտասը կէօրիւպ, «Յուվհաննէս,» տէ-
տի տօղթօր, «ուճարըմ քի էֆէնտինին պու կիւն տէ-
րէճէ ի հէրարէթի տիւնքիւնտէն եիւքսէք տէչիլ
տիր:»

Օրասընը պիլմէլէ պէն տէ մէրազլը ըմ: Զիրա

էֆէնտիմ տիւն կէճէ սաաթ օն իքիտէ վէֆաթ էչ-
լէտի:»

Փրօֆէսօրըն պիրի սընֆլարընտան պիրինի իլմ
ի բուշ ը ինսանի տէրսինտէ իմթիհան էտէր իքէն,
շաչիրտլէրինտէն պազըլարընըն վէրտիքլէրի ճէ-
վապլարտան խօշնուտ գալմալըպ, անլէրէ շէօլլէճէ
իրատ ը քէլամ էլլէտի.— «էֆէնտիլէր, պալըգ թա-
ամը պէշնի գուվլէթլէնտիրի խտիլ տէֆաթէն
թաստըգ օլունմուշ տըր: Պու պէօլլէ օլտուղը հալ-
տէ, պու սընֆըն պազը ֆէրտլէրինէ նասիհաթ հտէր
իմ քի անլէր պիր միւտտէթ ատա պալըգը էթի եէ-
սինլէր:»

Մէսէչուսէց մէքթէպլէրինտէն պիրինտէ շա-
չիրտին պիրի խօճասընա հէմշիքէսինին դըղամըգ
չըղարմըլ խտիլինի պիրտիրինճէ, խօճա մէրզուճը
էվէ կէօնտէրիպ, դըղարընտաշը բաշաթ օլանատէք
մէքթէպէ կէլմէմէսինի էքիտէն թէնպիշ էլլէտի:
Շաչիրա էվէ կիտէր կիթմէգ, տիկէր պիր շաչիրա
աչաղա գալըգըպ, «Սօճա», տէտի, «էվէ կէօնտէր-
տիլին շաչիրտին խասթէ գըղգարընտաշը Գալիֆօր-
նիատա տըր:»

Հէրիֆին պիրի պիր լօգանտատա գարնընը է-
լիճէ տօլուրտուգտան սօնկրա, շաչիգասընը պաշը-
նա դօլուպ վէ քէօլլէտէ պուլունան պիր շէմսիլէլի
գալրալըպ գալուտան տիշարը ֆըրլատը:

«Գալուտան տիշարը ֆըրլաչան հէրէֆ թատմ
փարասընը վէրմէղտէն գաշտը: Թուլթուն չու տօլան-
տըրըմըլ» տէչիւ պազըրտը լօգանտամը:

«Պէն կիտէր, անը թուլթարըմ,» տէտի միւշթէ-

քիլէրտէն պիւրի, «գաւիւղ կէօթիւրտիւլիւ չէմսիչէ պէնիմ ալթուսն պաշլը չէմսիչէմ խաի: Պէն շիմտի անը թութարըմ, վէ օ տօլանտըրըմը պիւր փօլիս մալէ-թինտէ օլարադ Էանընա կէթիւրիւրիմ:» Լօղանտաճը Հալա պէքլէմէքտէ տիւր քի, օլ գաշան միւլթէրի իլէ անը թութմադ իշիւն դօշան միւլթէրի լօղանտա-յա կէրի կէլսինլէր տէ թաամ պօքճլարընը վէրսին-լէր:

Իքի սատէտիլ քէօլիւլէր պիւր կիւն չէհրէ կէլմիշ օլարադ, սօղադտա կէղէր իքէն պիւր ճէնադէ ալա-լընա ըստթ կէլիւրլէր: Կէշիւղ տէօնէնլէրի վէ մու-ղիգար ու խանէնտէլէրի Հալրէթ իլէ սէլը էլէտիք տէն սօնկրա, քէօլիւլէրին պիւրի տէօնիւղ տիկէրինէ՝ «Աճէպա էօլէն քի՞մ տիւր տէլո» սիւալ էտէր:

Տիկէր քէօլիւլ փէք տիւլիւնճէլի պիւր չէհրէ իլէ «Տօղրուսու, էլի պիլմէյօրու՞մ, լաքին պանա կէլիւր քի թապուլթըն իշինտէ Էաթան օլմալը» տէլու ճէ-վապ վէրիւր:

«Տօսթըմը 0Հան սիւքիւլթէր ճիւմՀուրընա տա-խիլ օլմուշ տըր:»

«Նէ՞, 0Հան էօլմի՞ւլ մի:»

«Եօդ, էվլէնմիշ:»

«Տօսթըմ, չուրապընը ունութմա քի, պէն փա-րամը չօդ կիւճլիւքլէ գաղանտըմ:»

«Պէն գանն էտէյօր խաիմ քի փարան սանա ա-մուճանտան միւրաա գալտը:»

«ՍաՀիՀ, վէ լաքին միւրապըմ տալա վէքիւ-լէրինին էլլէրինտէն դօփարանատէք պէն նէ՞ Հալլէր չէքտիւմ:»

Իքի գալտաշ պիւրպիւրինէ օլ գատար պէնդէրլէր խաի քի դօնչուլար պիւլէ թէֆրիդ էտէմէղլէր խաի: Պուսլարտան պիւրի էօլմիւլ օլարադ, դօնչուտա պիւր գալտըն պիւր կիւն սօղադտա տիկէրինէ ըստթ կէլիւր, վէ մէրադ իլէ սիւալ էտէր, «0՛ղլու՞մ, տօղրու սէօլ-լէ, էօլէն սէ՞ն մի խաին, գալտաշը՞ն մը խաի:»

Պուսա պէնդէր պիւր վաղըա Աշնթապտան խաթ-րըմըգա կէլիւլո: Պիւրի Կեալը տաղընտան չէհրէ չէօլլէ Էաղըյօր. «Սէվկիւլիւ տօսթու՞մ, էօլմիւլ խա-պէրինի ալարադ չօդ աճը վէ էնտիշէ իշինտէ իմ, Հէման մէքթուսլու՞մ էլլինէ Էէթիշտիլի կիպի, պանա Էադ, տուլտուղու՞մ սաՀի՞Հ մի Էալան մը:»

ՍԻՒԱԼ ՀԷՎԱՊ ՕՅՈՒՆԱՐԸ

1. Աթիտէքի սիւալլար իլէ ճէվապլարընը աչըը աչըը քարտլար իւղէրինէ հաղըպ, սիւալլարը պիր շափգա իշինտէ, վէ ճէվապլարը պաշգա պիր շափգա իշինտէ գարըշտըրաղտան սօնկրա, հաղըրունը իբի-չէ թագսիմ էտիպ, պիր թարաֆա թէքթէք սիւալլա-րը թէվզի էտին գարը թարաֆա ճէվապլարը: Սիւ-ալլարտան ալան իլք ատէմ քէնտի էլինտէքի գարաը օղուսուն, պունա ճէվապէն ճէվապլարտան ալան իլք ատէմ քէնտի էլինտէքի գարաը օղուսուն: Ճէվապլըն սիւալա ուշմամաընտան խալլի կիւլմէք հասըլ օլուր:

ՍԻՒԱԼ

ՃԷՎԱՊ

Նէ՞ գէման տօղտունուղ — 1860տա

Թուֆան նէ՞ գէման օլտու — Պունտան 4 պին սէնէ
ԷվվէլՓարամը նէ՞ գէման վէրէճէքսին — Կէլէնէք հաֆթա
Սաշընը նէ՞ գէման քէստիրտին — Իֆի կիւն Էվվէլ
Պիղէ նէ՞ գէման կէլէճէքսին — Քէօյտէն տէօնտիւ-
յիւմտէ

Նէ՞ գէման թէրզիլի կէօրտին — Պու սապահ

Կէօղէրինի նէ՞ գէման գափարսըն — Ույունտուղըմ
վազըքԱղըր Էիւք նէ՞ վազըթ կէօթիւրտին — Իսքանայօլ-
տա համալլըգ էքտիյիմ վազըք
Ճէհէննէմ գափուսը նէ՞ գէման աշըլըր — Շէյթան
պիլիքՄէքթէպի նէ՞ վազըթ պիթիլիւրսունըղ — Իւշ ալ
սօնրա:

2. Պաշգա պիր սիւալ ֆէվապ օյունը.

0 առէմ քի՞մ տիր — Փէֆ սըգը տօսթուն

0 իսթիւար քի՞մ տիր — Պէնիմ խօնամ

Պու գօճա աթ նէ՞ տիր — Գօնեունըն գօնա պարկիրի

Պէն քի՞մ իմ — Սընֆ արգատաշըմ

Շէլթան քի՞մ տիր — Մէլուն իպլիս

Տէտէն քի՞մ տիր — Պապամըն պապասը

0 կէնճ քի՞մ տիր — Թէյգէմին օղու

Պու գըզ քի՞մ տիր — Պէնիմ պանըմ

Պաքստա նէ՞ վար — Էսֆի գօնտուրամ

Շու պինա նէ՞ տիր — Պիզիմ Էվիմիզ

* * *

3. Քէգա

Ինէք նէ՞ րէտէ տիր — Ախօրտա

Սանթիքլօղ նէ՞ րէտէ տիր — Պանատա

Նէ՞ րէտէ ուլուրսըն — Եաքաղըմտա

Սօղուղ սու նէ՞ րէտէ — Գույունտա

Գուշ նէ՞ րէտէ էօթիւլօր — Աղանըն տալընտա

Տալէր նէ՞ րէտէ տիր — Սէնին ֆէպինտէ

Պաշըն նէ՞ րէտէ — Շափգամըն իշինտէ

Քիթապ նէ՞ րէտէ — Չանքանըն իշինտէ

* * *

4. Recitation օյունու (տէքս սընֆընտա կիպի)

Ս. Փօրթուգալըն տիւղէնէսի 30 սէնթէ օլուր-
սա, պիր տալէր իլէ գա՞շ տանէ փօրթուգալ ալը-
նըր.

Ճ. Գըրդ փօրթուգալ:

Ս. Շէճալի դութպու քի՞մ քէշֆ էթտի,

Ճ. Գաթիթան ֆիլի.

Ս. Գոռնաշտան լեքէլի թէ՛միղլէ՛մէք իշիւն նէ՞
դուլլանձալը,

ձ. Սըճաղ սու իլէ Ամձօնիւս.

Ս. Նիւ ինկլէնտտէ էն էսքի գօլէճ հա՞նկըսը
տըր,

ձ. Հարվըրտ գօլէճի:

Ս. Մարքօնինին իճատը նէ՞ իտի,

ձ. Թէլսիզ թէլէզըսֆ.

Ս. Wind Mill ին թիւրքճէսի նէ՞ տիր.

ձ. Եէլ տէլիւրճէնի:

Ս. Shoe Shine իշիւն նէ՞ տէ՛մէլի.

ձ. Գօնտրա պօլասը:

Ս. Պէլքըն նէ՞ տիր,

ձ. Տօնուզ հաղը:

* * *

5. Եհմէֆ Օյունու

Չալ իլէ գահվէյէ նէ՞ գօնուր — Շէֆէր վէ Բրիւ

Պէլքտ պինդին իշինէ նէ՞ հաղըչըր — Սօլթ Փօրֆ

Սօֆրատա կէօքսիւնէ նէ՞ գօմալըսըն — Պէյազ նէփ-
ֆին

էթ իլէ նէ՞ սէվէրսին — Թօմաթէս սալցասը

Սօֆրատա օթուրձալա նէ՞ կէրէք — Սանտալիա

Պու կիւն նէ՞ Էէտին տինըրտա — Պալըզ գավուրմասը

Սըփըրտա քիճէ՞ր օլաճաղ — Բըզընլարմ

էլ Էրզրամաղա նէ՞ կէրէք — Այվըրի սօփ

Գապ Էալգարքէն նէ՞ գուլլանըրսըն — Սօփին

Թաճալարըն փատիչաճը նէ՞ տիր — Փափլալիյէ:

* * *

6. Իսմ Օյունու

Պիր օղլան իսմի զիքը էթ — Յակոբ

Պիր դըզ իսմի զիքը էթ — Մարի

Եաղը հաղան ալէթէ նէ՞ տէնիր — Գալէմ

Տիվիթտէ նէ՞ պուլունուր — Միւրէֆֆէպ

Պաշա գօնուլան չէյէ նէ՞ տէրլէր — Շափգա

Ալաղա կիլիլէն չէյէ նէ՞ տէնիր — Գօնտուրա

Սօղաղտան կէչէն նէ՞ տիր — Օթօմայիլ

Աթ դա՞չ ալաղը օլուր — Տէօրթ ալաղը

ՊԻԼՍԷՃԷԼԷՐ

Հիմնէք պունուն նէ՞քէսինտէ

Րէիս Ուլլընըն թարիս ի վէլատէթի, 1856

Րիյասէթէ ինթիխապը, 1912

Իճրալ ը հիւքիւճէթի, պու սէնէ 6

Սիննի, պու սէնէ, 62

Պու տէօրթ քաղաճըն ճէճի, 3836

Եարըսը՝ 1918, Միւսալէհա սէնէսի:

Թէֆրաթ: Ֆրանսա Րէիս ի ճիւճուրը

Մ. Փուանքարըն թարիս ի վէլատէթի, 1860

Մէսնէտ ի ըիլատէթէ կէչճէսի, 1913

Իճրալ ը հիւքիւճէթի, պու սէնէ, 5

Սիննի, պու սէնէ, 58

Պու տէօրթ քաղաճըն ճէճի, 3836

Եարըսը՝ 1918, Միւսալէհա սէնէսի:

Տահա Անախի վար: Ինկիզ Գրալը	
Ճօրճ Ե.ին թարիխ ի վէլատէթի,	1865
Մէսնէտ ի Գրալիցէթէ կէշմէսի,	1910
Իճրալը ը հիւքիւմէթի, պու սէնէ,	8
Սիննի, պու սէնէ,	53

Պու տէօրթ քաղամըն ճէմի, 3836
Եարըսը՝ 1918, Միւսալէհա սէնէսի:

Պուստան տահա գիյատէ Անախի վար.	
Իթալիա դրալընըն թարիխ ի վէլատէթի,	1869
Մէսնէտ ի Գրալիցէթէ կէշմէսի,	1900
Իճրալը ը հիւքիւմէթի, պու սէնէ,	18
Սիննի, պու սէնէ,	49

Պու տէօրթ քաղամըն ճէմի, 3836
Եարըսը՝ 1918, Միւսալէհա սէնէսի:

Պիր տահա տէյէյիմ, էյէր ագլընտան օլմագսան	
Պէլճիզա Գրալընըն թարիխ ի վէլատէթի,	1875
Մէսնէտ ի Գրալիցէթէ կէշմէսի,	1909
Իճրալը ը հիւքիւմէթի, պու սէնէ,	9
Սիննի, պու սէնէ,	43

Պու տէօրթ քաղամըն ճէմի, 3836
Եարըսը՝ 1918, Միւսալէհա սէնէսի:

Սանա անընմասամ, պաշգալարը տա Էագարըմ,
Ճափօն իմփէրաթօրը, Սըրպ Գրալը, Գարատաղ
Գրալը, Ալմանիա Քալըրը, Ալսթրիա իմփէրա-
թօրը, Պուլղարիսթան Գրալը, Թիւրք Սուլթա-
նը, վէ սալրէ վէ սալրէ:

Պաղլարսան կիտէր, չօղէրսէն տուրուր.—
Գօնտուրա:

Գաշարըճա դօվալար, դօվալատըճա դաշար.—
Կէօլիէ:

Սաղլըղընտա օթ եէտի, էօլտիւքսէն սօնրա էթ.—
Սամփսունըն գուլլանտըղը չէնէ քէմիլի:

* * *

Պիր ԱՏԷՄ ՔԵՆՏԻ ՔԵՆՏԻՆԻՆ ՏԷՏԷՍԻ ՕԼՈՒ-
ՅՕՐ...նա՞սըլ. քէնտի սէօլէսին պաղալըմ —
«Տուլ պիր դարը իլէ էվլէնտիմ. մէրգուճէնին եէ-
թիւմիլ պիր դըղը վար իտի, փէտէրիմ տէ օլ էօլէ
դըղըմիլ էվլէնտի, պէօլէճէ փէտէրիմ պէնիմ կիւ-
վէլիմ, էօլէ դըղըմ տա անալըղըմ օլտու:

Պիղէ պիր օղլան չօճուղ տօղտու, քի պու փէ-
տէրիմին դաշնը, պէնիմ տէ տալըմ սալըլըր չիւնքի
անալըղըմըն դարտաշը տըր:

Սօնկրա պիր օղլան չօճուղտա փէտէրիմ կիլէ
օլտու, քի պու հէմ պէնիմ դարտաշըմ, հէմ տէ թօ-
րուհուլ իտի, չիւնքի դըղըմըն չօճուղը իտի:

Գարըմ պէնիմ պէօլիւք անամ իտի, զիրա անա-
լըղըմըն անասը իտի, պէն տէ դարըմըն հէմ թօրնը
հէմ դօճասը իտիմ:

Պիր առէմին պէօլիւք անասընըն դօճասը քէն-
տինին տէտէսի օլուր, էօլլէ իսէ պէն պէնիմ տէտիմ
օլուրում:

Թ.

ԱԼԼԱՀԸՆ ՄԷՎՃՈՒՏԻՅԵԹԻՆԷ ՊՈՒՐՀԱՆԱՐ

«Ի՜նչ վար իսէ իճնի, ֆիքը վար իսէ հազիգաթ,
գալոյ վար իսէ իման, բուհ վար իսէ Ալլահ վար»:
(Մինաս Զէրազ):

«Ալլահ օրմագսըզ ինսան վէ տիւնեա մանասըզ
տըր»։ (Շէլ.)

«Ալլահ թասավոլուրու թապիի վէ խուլգի (in-
nate) օլուպ, տօղրուտան (intuitively) պիլինիր,
(Բիւն):

«Նէրտէ ինսան՝ օրտա Ալլահ վէ տին թասավ-
վուրը վար»։ (Թարիխ.) Զիչատէսի վար, Ալլահ թա-
սավուրը ինսան թարիխիւյէ պիրլիքտէ պաշլար, վէ
ինսան՝ թարիզ ի մէտէնիւյէ վէ թարիզ ի հիքմէթտէ
թէքեամմիւլ էթտիլի կիպի, Ալլահ թասավուրընտա
տալի, իւհամընն նուրուհա կէօրէ քէսպ ի թէքեամ-
միւլ էլէմէքտէ տիր:

Պէշէրլիւյէ վէ պէտէվի թարիխինտէ մալիք օլ-
տուղը տէրուհի պասարըլէ՝ քէնտինին անա մէր-
պութ վէ միւնէթտար սուրուհուղու պիր Իլահի

հուղուր քէշֆ էլէլիպ անա քէնտի լիսան վէ թասավ-
վուրուհա կէօրէ պիր իսմ վէրտի:

Էլիմիլէ հէթիշն էն դատիմ իսմէր Բիլտանի-
լէրին, Մըսրիլէրին վէ Իպրանիլէրին Ալլահա վէր-
տիքլէրի իսմէր օլուպ անլէրի աթիտէքի սըրալէ
մուլթասարէն զիքը հաշպիլիլիլ:

«Էլ», Ալլահա վէրիլէն էն դատիմ իսմ օլուպ
Սէմիթիք լիսանտա գուվլէթլի տէմէք տիր: Իլք ա-
տէմէր իշիւն պու էն թապիի պիր քէշֆ իտի:

«Էլօա՜» Արամի լիսանտա «գուվլէթ վասըթա-
սըլա թէէսիր հաէն» տէմէք տիր:

«Էլօհիմ» — Էլօա՜ լուղէթինին ճէմի օլուպ՝
Իպրանիճէ լիսանտա «Իլահի գուտրէթ վէ գուվէթին
նամահտուղընը» իմա իլէ թաղիմ իշիւն ճէմ գուլ-
լանըմըլ:

«Էլ Էլեօն» Իպրանիճէտէ «Ալլահ իւլ միւթաալ»
տէմէք տիր (Պասլէլիլէրտէ միւթամէլ):

«Էլ Շատտալ» Իպրանիճէտէ. «Ալլահ իւլ դատի-
րին ինալէթ վէ պէրէքեաթընըն դանիլիլինի» իմա ի-
շիւն Ալլահա վէրիլէն պիր իսմ տիր:

«Էլահ» Արամի շէքլտէ օլուպ պիլիմ «Ալլահ»
լուղէթիմիլ իլէ աշնի կէօրիւնիւր վէ հագիգի Ալլահ
մանասընտա տըր:

«Ատօնալ» «Րասպ վէ էֆէնտի» մանասընտա
միւթամէլ տիր:

«Եհուլա» Մովսէսին էլամընտա Իպրանիլէրէ
մալիւմ օլան պիր իսմ օլուպ «վաճիպ իւլ վիճուտ»
մանասընտա տըր, վէ պու իսմ իլէ, Ալլահըն հիւ-
քիւմէթ ի մութլագա սաշիպի օլուպ ինսանլար իլէ
թարիխի ալագալա կիրտիլի իմա օլունուր: —

«Եա՜ վէ Էլօհիմ» Իպրանիճէ «Հէփ մախլուգաթ
վէ գալանիլին խալիլի» մանասընտա օլուպ էլօ-

հիմ իլէ Ալլահ Քապիաքըն վէ «Եհովա» իլէ շէրիաքըն միւտիր վէ խալիզի խորի անլատըմագ իսթէ-նիլը:

Ինսանլար թէրագըր էթտիքձէ Ալլահ վէ անըն էվսաֆը հագըրնտա եէնի վէ եիւքսէք թասավուր-լար քէսպ էտիպ անա կէօրէ իման վէ ամէլլէրինէ ճիհէթ վէրտիլէր:

Պու սօն թասավուրլարա էն եագըն կէլէն, Եու-նան Ֆիլօսօֆլարընտան էֆլաթօն օլմուշ տըր, վէ պունտան 19 ասր էվլէլ՝ Ալլահ թասավուրու քէն-տի Էֆմէլ մանասըլէ էինէ Իպրանիլէր արասընտա զահիր օլմուշ տըր, Էանի «Ալլահ բուշ տըր», վէ էվ-սաֆը զաթիլէսի իքի զըսմ օլուպ՝ էվսաֆը ը թապի-իլէ վէ էվսաֆը ը ախլագիլէ տիր. էվսաֆը ը թապիլիլէ-սի «հէր եէրտէ հագըր, հէր շէյի պիլիք, հէր շէյէ գատիք, Էֆսաֆը ը ախլագիլէսի «Ալլահ մէնպա ր շէրիաք տըր». Ալլահ Մուհապպէթ տիր», վէ ին-սանլար իլէ օլան ալագասը իսէ, «Ալլահ փէտէր տիր վէ ինսանլար էվլատ Ուլլահ օլուպ եէքտիլէրինէպի-րատէրլէր տիրլէր,» զաղիլէսիլէ պէլան էտիլմիշ տիր. վէ օն տօղուզ ասր, պու սօն թասավուրուն բուշ ը ինսանիտէ քէնտի հագիլի մանասըլէ եէր-լէշէսիլէ խատիմ օլան պիր Ֆուրսաթ օլմուշ տըր:

Վէ շու սօն 20նճի ասր, Ալլահ հագըրնտա վէ-րիլէն սօն զաղիլէսին հալաթ ը պէշէրիլէտէ նէմա պուրմասընա խատիմ օլմագտա տըր:

Պունտան աշըգճա իսթինթաճ օլունուր քի՝ բուշ ը ինսանիտէ տաիմի սուրէթտէ հագըր էլ հուզուր օլարագ ամիլ օլան Ալլահա՝ ինսան նէ գատար միւ-թէֆէքիլը պիր պասար իլէ միւթթալի օլուպ նագար գըլարսա՝ օլ գատար Անըն հագըրնտա եէնի քէշֆի-լաթա վէ եէնի թասավուրաթա մալիք օլուր:

Լաքին տէլլէրիմիլին հէփսի պու գատար օլ-մալըպ զիլատէսինէ մալիք իլ:

1. Շու մէվճուտ օլան քեաինաթ՝ քէնտինի վիւ-ճուտէ կէթիլէն պիր խալիզի իլան էտիլօր: Պուն-տան 3,000 սէնէ էվլէլ պիր Իպրանի շաիր շէօլէ պուլուրմըշ տըր:—

«Մէմալաթ Ալլահըն ճէլալինի հիքեալէ էլլէր վէ բագի էլլէրինին իլինի իրպար էտէր», զէմանըմըրն շուէրա վէ հիւքէմասը պու շաիր ի շէհիրին քէլամըն-տան պիր նօղթա էքսիլտէմէտիքտէն մատա օլ թա-րաֆը իլթիլգամտա պուլունմուշլար:

Սօն զէմնալարտա գաիտէ ի թէքեամմիւլ (evolu- tion) իսմինտէ պիր իլմ շըգտը: Մատտիլունլար Ալ-լահըն հուզուրունտան ֆիրար իլին պու փէրտէնին արգասընա կիլլէնմէլէ շալըշտըլար, լաքին օրատա տա անլէրի խէճալէթ գաիլատը.— Շու պիր սիւալ անլէրի կիլլէնտիլլէրի շուզուրտան տիշարը աթմա-ղա քեաֆի խոի, Էանի սէպէպ էսէր գաիտէսիլէ թա-րիլ ի թէքեամմիւլի կէրիլէ իլլէլիլ իլք զէրրէլէ (էճղա ի լաթթէճէղղա) վէ անըն թէշէքիւլ էթտի-լի իլք աթմա եէթիլէլիմ, օ քէնտի քէնտինէ մէվ-ճուտ օլմագա գատի՞ր մի: Մագսէտ էտիպ պաշգա պիր աքօմ իլէ պիրլէշմէլէ գօշա պիլի՞ր մի: Իլմ ու հիքմէթ մէպտէլէրինէ մուվաֆագաթէն հաքէքէթլէ սօնունտա հայաք՝ վէ տահա իլէրի կիտէրէք ֆիքր, հիսս վէ իրատէք կիպի գուվլէթ վէ գապիլիլէթլէր հուսուլինէ միւզթէտի՞ր մի տիր: Տէլլ իսէ նի՞շիւն անը միւզթէտիր գըլան գուվլէթին հուզուրընը իգ-րար էթմէլլիմ... վէ նի՞շիւն պու զէրրէլէրին թէշ-քիլ էթտիլի միւնթագամ պինալը կէօրիւպ տէ՝ պա-նիսինին գուտրէթ, աղամէթ վէ հիքմէթին մուզիլը պուլունմալալըմ:

2. Քեանաթոս մէվճուտ հարեֆէք վէ հայաք
պիր հարեքէթ վէրէն զիհալաթ մէնպար—Ալլահը—
իսպար էտիօրլար:

Էֆլաթօն Ալլահըն մէվճուտիլէթինի Հարեֆէք—
տէն իսպար էլէմիշ տիր. Էանի, ճիսմէր աթիլ օ—
լուպ քէնտի պաշլարընա պուլունտուգլարը հալը
թէպտիլէ զալրի միւգթէտիր տիրլէր. մատէմ քի
ճիսմէր հարեքէթ էտիօրլար, էօլէ Էսէ օլ հարեքէթ
անը պիր թէփրէտէնի մալիւմ Փարզ էտէր. պիզ պու
մանթըզը պիրազ տաշա իլէրի սիւրէ պիլիլիլ. —
Էանի, քէնտիլիլիտէն հարեքէթ էտէպիլիլէք՝ իթ—
թիլա ը տէրուլիլէ մալիք օլմաղա մէնուլթ տըր. վէ
իթթիլա ը տէրուլիլ վիճտան սաշիպի օլմազ տէմէք
տիր. ճիսմտէ պու հալ Էօզ տըր, զիրա ճիսմտէն պիր
զէրէ ալըրըզ, անըն հարեքէթինի մուալէնէ էտէ—
րիզ, օնու հարեքէթի աղլի վէ իրատէթէ մէնսուպ
պիր հարեքէթ մի, Էօզսա թապիի պիր դաիտէյէ՝ մի
թապի տիր. — տէլի՞ մի քի օ պիր աղլ Էա իրատէթ
սաշիպի օլմալըպ դալաիտ ի թապիլիլէյէ պիր ալէթ
տիր. պինաէն ալէյէ թապի օլան վէ իլէյէն պու ա—
լէթ (մատտէ) քէնտինի իսթէտիլի գալըպա դօլուպ
իլէտէն վէ հարեքէթ վէրէն պիր մէնպա ը հարե—
քէթի — Էանի քէնտի հարեքէթինէ միւթթալի օլան
Ալլահը իսպար էտիօր:

Հարեքէթտէն տաշա իւսթիւն օլան Հայաք՝ իլ—
մին էն մէքթուլ էսրարընտան պիրի օլուպ՝ տիւնեա—
մըզտա պիր մէնպա ը հալաթըն ածիլ օլան հուգու—
լունը պէյան էտիօր: Սէպէպ էսէր դաիտէսինի իզ—
լէյէրէք հալանսըզ, նէպաթսըզ վէ հալաթսըզ պիր
տիւնեալա Էթիլիլիլիլ. տաշա իզլէրսէք հէր զէրէ—
սի սու կիպի միւգապ (էրիմիշ) պիր աթէշ քիւրէսի—
նէ Էթիլիլիլիլ, քի օնտա հալաթ էսէրի մէվճուտ օ—

լապիլէճէք հիշ պիր իմքեան պուլունմազ: Միլիօն—
լարճա սէնէ աթէլէք իշինտէ թէշքիլ օլունմուլ օլան
շու հալաթսըզ տիւնեալա էյէր նէպաթի, հալանի վէ
ինսանի պիր հալաթ դաշիր օլուլօրսա, պու թէսա—
տիւֆի պիր էսէր օլամազ: Մըսըն սահարլարըլէ
պիրլիքտէ «պունտա Ալլահըն փարմաղը վար» տէմէ—
յէ մէմպուլուլ:

3. Քեանաթոս դաշիր օլան իլմ ու հիքմէթ վէ
դալաիտ ի թապիլիլէ, իլմ ու հիքմէթ մէնպալը օլան
ալիմ ի մուլթազ պիր Ալլահը իսպար էտիօր. քեաի—
նաթը պիր սէյր էտէլիմ:

Երլաղլարա պազ, օ նուրլար ալէմինտէ ման—
դուլէ ի շէմսիլէմիլտէ պիր ազա տըր, լաքին նէ՞ ա—
ճաիպ հիւսն ու ինթիլամ վէ աշէնի վար, «Սէս Էօզ
վէ քէլամ Էօզ. Էինէտէ կիւն կիւնէ քէլամ իրատ վէ
կէճէ կէճէլէ իլմ իզհար էտէր: «Սէմալաթ Ալլահըն
ճէլալինի հիքեալէ վէ ըազի էլինին ածէլինի իսպար
էտէր» տէյէ իթիրաֆ էթմէքտէն պազա նէ՞ Էօլ վար:

Չէմինէ էն, շու քիւշիւճէք մէսքէնէմիլ օլան
տիւնեա աճաիպաթ վէ հիքմէթլէ մէմլու տըր. դաշա
թապադալարը իշինտէ թէշքիլ վէ հըֆզ օլունան
ալթուն, կիւմիւշ, տէմիր, էլմաս վէ սաիրէ մատէն—
լէրի վէ անլէրին քէնէվիլը վէ քէպիլիլը դանուն—
լարը (վէ 48 զալիլիլիլ էլմաս, 3 զալիլիլիլ պուլ վէ
զալրի մատէնլէրտէ կէօրիլէն ըազամի թէնասիլալ)
պիլտէ Անըն իլմ ու հիքմէթլէրինէ տօղրու պիր հալ—
րէթ ուլանտըրըր:

Հէլէ իլմ ի քիմեա՝ անասըրըն Փարզը նիսպէթ—
տէ շաշմազ դաիտէլէրլէ իթթիլաթ էտիպ Էափտըզ—
լարը թէրքիլլէր ալէմինի կէօղիւմիւլ էօնիւնէ աշ—
մաղլէ պիլիլ աճաիպլէր տիւնեասընտա դարզ էթմէք—
տէ տիր:

Ի՛նչ է հիքմէթ՝ էլիմիդտէն թուրթուպ՝ նուր, հէ-
րարէթ, էլէքթրիք վէ սախրէ տախրէլէրինտէ ալաիմ
ի թապիլիլէնին շաշմազ դանուն վէ գախտէլէրինի
կէօսթէրտիքճէ, Շէպա մէլիքէսի կիպի «պիդտէ ճան
գալմազ:»

Եւ հալաթ ալէմի՞... նէպաթաթ ալէմինտէ չի-
լէքէր, եսպիրազլար, մէլվէլէր մաթէմաթիզի հիւսն
ու էնտամ, վէ հալմանաթ ալէմինտէ հալաթ, հարէ-
քէթ վէ հիսս ի թապիլի իլէ իզհար օլունան իմ ու հիք
մէթ Ալլահտան մատա նէ՞ իպրազ էտէպիլիլէրէր:

Եւ մախրուդաթըն սէրէֆրազը օլան ինսա՞ն...
Բուհլար ալէմի՞... էվվէթ, ինսան զիհայաթ պիր
մաֆիմա հայինտէ միւթէլաա օլունսա, անըն անա-
թօմիսի (թէլլիհ) պիզի հալրէթլէր իշինէ զարգ է-
տէր. պէլն, կէօզ, գուլազ, միտէ, գալպ, ազ ճիլէր,
պէօպրէքլէր, էլլէր վէ ալազլար, նէ աճաիպ իմ ու
հիւնէրլէ թէրթիպ վէ թէլլի էտիլմիլ տիր: Եւ
ինսանըն քէօֆիլաթ քուհիլէսի, քիւլլիլէն ալը պիր
մանդուճէ թէլլի էթմէ՞զ մի: Հէր շէ գալաիտ ի
թապիլիլէ իլէ թէֆսիր օլունապիլտէ, բուհ ք ինսանի
ալլախազը ալա թէֆսիր օլունամազ: Բուհ ք ինսա-
նի քէնտի հուզուրընը գուլվէ ի մահսէսէ, մէտրէքէ
վէ իրատէ իլէ պիլտիրիզօր. պիզ գուլվէ ի մահսէսէ
սալէսինտէ մատտի վէ մանէվի ալէմլէր իլէ ալազա-
տա պուլունապիլիլիզօրուզ. գուլվէ ի մէտրէֆէ իլէ՝
բուհուն հուտուտտան միւնէզգէհ գապիլիլէթլէրի
զահիրէ չըզօր. գուլվէ ի քիզֆեաթըմըզլէ, պիր
սանիլէսինէ պիլէ կէրի կիտէմէտիլիլիզ մազինին սէ-
նէլէրինի վէ ապըրլարընը զիլադէթ էտէրիզ. գուլ-
վէ ի միւթէլապիլիլիզ միւթազպէլին նամալիւմ
իւմմանընա վէ զէման վէ մէսաֆէնին էպէտի ուճ-
լարընա տօզրու փէրվազ էտէրիզ. գուլվէ ի ման-

թըզըլէմիզ իլէ ֆիւնուն ի զարիֆէ տախրէսինտէ մէվ-
ճուտաթտան նամէվճուտ օլանը իճատ էտէրիզ.
գուլվէ ի իտալիլիլէ, գալաիտ ի ախազիլէնին
իճալիլէ մէմուրլարը քէսիլիլիզ:

Ի՛նչ ու հիքմէթին վէ բուհուն, բուհ օլան Ալլահ
կիպի պիր ալիմ ի մութլազ մէնպալը՝ օլտուզընա ա-
լա չիւպէէ եօզ տըր:

4. Քեանաթտա զահիր օլան մագսէտ ի ալի,
պիր գալաիտ ի մուքլազը իրաէ էտէր: Տախրէ ի
քէլֆիլիլ ալթընա տիւլէն հէր շէտէ մազսէտսիզ
պիր քէօլէ պուլունմամըլ տըր: Պազ ցէպաթաթ ալէ-
մինէ, թօխուլար ֆահրէնէալթ 41—110 տէրէճէ ա-
րասընտա ուլանըպ պէօլիւմէլէ պաշլար. լաքին իլք
էվվէլ թօխրազ վէ հալատան զըտա ալմազա զալրի
միւզթէտիր օլտուզընտան հէր թօխուլմէն հէման դա-
պուզը իշինտէ, եազլը սիւտլի, շէքէրլի վէ նիշաա-
թէլի ազըզը հազը պուլունմըլ տըր. աճաիպ տէլլի՞լ
մի:

Չիլէքլէրի ալ. բէնկի վէ գօզուսը նէլէ՞ պինսէն
տիր. անըն բէնկի կիւնտիւզ քէլէպէքլէրինի, վէ բա-
հհասը կէճէ քէլէպէքլէրինի ճէզպ իշին օլուպ անըն
քեանսէսինտէ պուլունան չուրուպը պու կէլէն միւսա-
ֆիրլէքէ իքրամ իշին տիր. չիլէքլէրին պու միւսա-
ֆիրլէրտէն իսթիֆատէսի նէ՞ տիր: Իսթիֆատէսի՝
չուրուպ քեանսէսինին քէնարընտաքի թօզու քէլէպէ-
լին խօրթումընա եիւքլէտէրէք սաիր չիլէքլէրի
միւսմիք զըմազա սէպէպ օլմազ վէ քէնտիսի տէ
միւսմիր օլարազ ճինսինի իսզա էթմէք տիր: Քէլէ-
պէլին խօրթումու վէլիլէքլէրին քեանսէսի արասըն-
տա աճաիպ պիր ալազա վար. եանի խօրթումըն ու-
զուլըզը՝ չուրուպ քեանսէսինին տէրինլիլինէ միւ-
սալի նիսպէթտէ տիր: Մատախասգարտա պիր նէվ

չիչէք պուլունուր քի քեսսէսի էն տէրին օլուպ օրատա պուլունան անճաղ պիր նէվ քէլէպէք վար քի անըն խօրթունը պունա եէթիշիր: Այնի աճաիպաթը հալմանաթ ալէմինտէ կէօրիւրիւզ. դուշլար հալաթ ալէմինէ կիրէր կիրմէղ էն մուղատտի թաամը աղղընըն եանընտա հաղըր պուլըրլար. եէնի տօղան չօճուղլար իշիւն էն մուսաիտ թաամ օլան սիւտ՝ փէշինէն հաղըր օլուր. թօրպալը հալմանըն թօրպասը եալըրուսընը թաշըմաղ իշիւն, սաղա դուշունըն դաղասը՝ սու թաշըմաղ իշիւն հաղըրլանմըշ, պիր նէվ պէօճէք վար քի պիր չիչէլին շէրպէթինի իշմէլէ կէլիւր, պունըն սըրթընտա դալիաղլը պիր չուգուր վար քի Փաղլա սուլու օրալա պիրիքիր վէ օլ սու ալընմաղսա ըահաթսըղ օլուր: Սաիր պիր պէօճէք վար քի կէլիպ պու պէօճէլին սըրթընտաքի սուլը իշմէլէ պէսլէնիր: Իմտի հէր շէլ մազսէտ պէլան էտիշօր, նուր կէօղէ, սէտա դուլաղա, թաամ միտէլէ, հալա աղ ճիշէրէ, նէ՛ր գատար սըղը ալաղա իլէ հաղըր էտիւմիշ, հանկը եանա տէօնսէն պիր մէվճուտ՝ սաիր պիր մազսէտէ խըտմէթ իշիւն հաղըրլանմըշ տըր, վէ պու մազսէտ մատտէնին տէլիլ՝ անճաղ բուհուն պիր էսէրի օլապիլիւր: Պինաէն ալէլէ ալէմտէ դահիր օլան մազսէտ վէ դալէ, պիր գասիտ ի պիմիհայէլէ տէլիլ տիր:

Էօլլէ իսէ Ալլահը ինքեար էթմէք միւմքի՞ն մի: Ալլահը ինքեար էթմէք՝ չօղ միւլքիլ, հաթթա միւմֆիմսիգ տիր, գիրա Ալլահը ինքեար էտէպիլմէք իշիւն, վաղըս հալինտէ տուրան ալաիմ ի աղլիլէ վէ ախլաղիլէլէրի մաղուլ պիր թարգտա Ալլահսըղ հալլ էտէպիլմէլի տիր: Սէպէպ էսէր հալալարընըն էն սօնունա մաղուլ վէ մանթըղի ատըմլարլէ չըղըպ սօն հալաղսը Ալլահա միւլթաճ օլմաղսըղ քէշֆ էթմիշ

օլմալը: Ալէմ ու ճիհան՝ քէնտի մէվճուտիլէթի իշիւն քէնտի քէնտինին սէպէպի օլտուղընը իսպաթ էտէպիլմէլի: Ալէմտէ ինքեար օլընամալան իլմ ու հիքմէթին, մազսէտ վէ դասիտին խաղնէսինի իլմի սուլէթտէ քէշֆ ու պէլանա միւլթէտիր օլմալը. ախլաղի վէ բուհանի ալէմին մէնպա ը մուլթաղընա վասըլ օլուպ՝ օնուն տա Ալլահ օլմատըղընը իսպաթ էտէպիլմէք իշիւն, պիղիմ Ալլահ՝ տէլու պիլտիլիմիղտէն տաշա աղիմ, տաշա աղիլ, տաշա ալլիմ վէ չու նամաշտուտ մէսաֆէնին հէր ուճունը պիլիլպ էղէլիլէթին հօղթա ի իպթիտասընատէք վասըլ օլապիլէն վէ օրալարտա մէվճուտ օլմուշ վէ օլաճաղ հէր շէլի քէշֆ ու պէլանա դատիր պիր դաթ օլմասը իճապ էտէր, էլէք պէօլլէ պիր դաթ պուլուրսամ պէն անա «եա Ալլահ տըր, եա Ալլահըն թէնտէ պիր իղհարը տըր» տէրիմ:

Իմտի Ալլահ վար. վէ առէմ Ալլահըն էլինին պիր էսէրի տիր: Տին հաղիղաթ տըր, վէ իլհամտա պէլան օլընտըղը կիպի, Ալլահ փէտէր տիր, հէփ ինսանլար Ալլահըն էվլատը վէ եէկտիկէլինին պիրատէրի տիր. վէ պիլթիւն տիւնեա հէր մախլուղըն դապուլ էտէճէլի տինին եէկեանէ էսասը՝ «Ալլահը սէվմէք վէ հէմ ճինսէ խըտմէթ էթմէք» տիր:

ՄԻՊԱՐ Յ. ՄՆՁԵՐԵԱՆ

ՎԱՐ ՏԸՐ ՊԻՐ ԽԱԼԻԳ

Էյ ճիմս ի իմսան իթէ պիր սէտա
Սալթ ը աղիմլէ էլլէյօր ճիտա
Տէրեա վէ տաղլար, գարա հէմ առա
Տուրմայըպ տէյօր վար տըր պիր իսպիգ:

Պունու ինքեարա օլան հեփի նեհալեր,
վէ քէսպիքիմէ վափիր ղայրէքլէր
վէրիլիս էքսէ գապուլ ումմէքլէր
Թապիաք տուրմագ չաղըրըր հալիգ:

Նէ՞ գապիհ էփեար, նէ՞ պօռ, նէ՞ տէնի
Էտէ՞ր մի ինսան պէօյլէ քէտէննի,
Հէր շէյ մաք օլսա պի էմսալ քէնի
Շիւպիհէսիգ սէօյլէր վար տըր պիր հալիգ:

Ասեհապ սէմայը իսքիապ էքսէ,
Փիւր գուլմէք սարըպ սէլամէք կիրսէ.
Փարլայան շիմեէֆ պիր լէման էքսէ
Կէլէն կիրիւլքիւ չաղըրըր հալիգ:

Հարէֆէք, հայաք էննամա կէլսէ,
Հայվան վէ նէպաք մահվ օլուպ կիրսէ.
Տիլ սիւֆիւք էքսէ հէր իսպաք պիրսէ,
Թաշլար չաղըրըր վար տըր պիր հալիգ:

Նիւզուլ էտէն գար, շէպնէմ վէ քօլու
Ճօռ էտէն պարան հիֆմէքլէ տօլու
Ապատան էտիպ սաղը վէ սօլու
Ագարֆէն ինլէր կէօնտէրտի հալիգ:

Պիլ նիւմլէ նիպալ, նէվանէվ էռնար
Նէշֆ ի բափիս էտէն հեփի էգհար
Զաղլայան էնհար, կիրլէյէն էպհար
Իլան էտէրլէր գատիր պիր հալիգ:

Ահ նէ չօգլար տիլ վասֆ էտէր անը
Շէմս, գամէր, ախքէր անըն պէյանը
Լալ օլսա հաքքա մէլէֆ տիհանը
Ալէմ ու նիհան տէր վար պիր հալիգ:

ՎԵՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՃԵՆԱՆԵԱՆ

1858—1907

Աթիտէֆի շիրի պունտան 36 սէնէ էլվիլ Պատ.
Յարութիւն Ս. Ճէնանեան եազմը օլարագ, 1882
Յունվար 1տէ Մարաւ պիրիննի Քիլիսանըն մինպէ-
րինտէն օգումուտ տըր:

ՀԷՐ ՓԱՐԼԱՅԱՆ ԱԼԹՈՒՆ ՏԷՅԻԼ ՏԻՐ

Է՛յ ալէմ ու ճիւղան, պոլ նէ՛ թէգելինաթ,
Պու նի՛ճէ մութանթան հաշմէթ վէ տարաթ,
Պու նէ՛ զիյպ ու զիւնէթ հէմ նէ՛ սալթանաթ,
Պազաթ հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Հա՞նի հայրէթէնկիզ էտէն պաղչէսի,
Հա՞նի միւֆիտ էսմար խօշ շիւքիւֆէսի,
Հա՞նի անտէ շօլ իւք էօմբիւն զօնչէսի,
Էյվա՞հ, հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Տէսթ ի Քէրէմ փէյվէսթ Պանի ի ճիւղան,
Պիր շօզ աճախաթ էթտի նիւմայան,
Եա՛ղըդ, էյվաթ անը թէղզըլտը նիւղան,
Չիւնքի հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Էսսամը սէմալի տէվը էտէր հէր պար,
Նուր էֆչան օլուրլար հէմ միսլի էնհար,
Լաքին զէմին իշիւն վար պիր շօզ էսրար,
Անտէ հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Շէմս ու դամէր իլէ ճէմի քէվաքիպ,
Թաղէր ու թէնվիրէ էտէրլէր թաղիպ,
Եինէ տէ կէօրիւրիւզ թաճիպլէ պազըպ,
Իշթէ հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Խէզաինլէ մէմլու ճէպէլի ուլեա,
Պախի ֆէչլ օլան ճէմի ի տէրեա,
Պէշէրի մալամալ էթսէլէր հալա,
Պիլ քի հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Պիրի մէլիք պիր տիկէրի շաՀգատէ,
Պինլէրճէ պինլէրի կէլսէ թէմճիտէ,
«Եաշասըն» սէտաի հէլալէթ էտա,
Տէնսէ, հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Սէր էֆրազը իւրիւթ շու ճինս ի ինսան,
Իզգէթին թախթընտա օլմուշ հիւքիւմըան,
Տահա թէրֆի էթսէ պալայա հէման,
Եինէ հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Նիշէ փայէլէրէ հարիս շիւրէֆա,
Էֆէնտի նամըլա օլուր փիւր սէֆա,
Էմը էթսէ, հիւքմ էթսէ հէփսի պի վէֆա,
Չիւնքի հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Նազար էյլէ իլէմէ թալիպ օլանա,
Պէլաղէթ, ֆէսաՀէթ մախսուտ տըր անա,
Նէ հիւքմէթ, նէ իրֆան կէօսթէրսէ սանա,
Էյլէ հէր փարլայան ալթուն տէյիլ տիր:

Սէրվէթ ու սամանա մալիք զանիլէր,
Սիմ ու զէր վէ ճէվհէր խազնէ էթսէլէր,

Իգպալ պալօնուլէ բէֆ օլունսալար,
Եննէ հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր,

Ա՛հ, նէ՛ խօշ, նէ՛ ալա միւլէպպէս տիրէր,
Փէք զարիֆ եիւրիւրէր, աշգլէ իւրարար,
Ճիւծլէ հազըրունը հէմ ճէլպէ տէլէր,
Լաքին հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Էյէր հալ պու իսէ, նէ՞ տիր էսրարը,
Նէ՞ տիր չու շէօլէեապ ալէմին նուրու,
Եիւզտէ՞ մի, կէօղտէ՞ մի, ալտանը էէրի,
Նի՞շին հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Լէյլ ու նիհար մէսուտ մէսրուր օլանլար,
Իգպալ դուճաղընտա տաիմի կիւլէնէր,
Հիշ կէօրէպիլի՞ր մի մաթէմնապ կիւնէր,
Նիշի՞ւն հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Էվլէթ, հէր փարլայան շէյ ալթուն տէլի,
Չօղլարը սալթ ճիւա թէզ օլուր դայիլ,
Էօյլէ էֆէնտիլէր օլմաղսա ֆաղիլ,
Սատէ հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Պիրի մէլիք պիր դայրիսի ֆէյլէսօֆ,
Պիքի մէմուր տիկէրինին մալի չօդ,
Լիյազաթսըզ իսէ նամտա պիր ֆարզ եօդ,
Պէ՛լի, հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Քիմի բիաքեարըզ ալի մէսնէտին,
Քիմի լիպաս էթմիշ ճիւզլէթ քիւվէթին,
Վա՞ր մը հիշ դըյմէթի սալթ դըյաֆէթին,
Էլպէթ հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Պազըլար սէվէրէր տինտար տէնիմէք,
Ախդ ու իթասընտա տօղրու թանըմադ,
Արզու էտէր հէր քէս քիզպինէ դանմադ.
Սազը՛ն, հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Ճիւծլէ մէրվի օլան ճիւլէլէր նաղլար,
Սախթէ փօլիթիզա թալթիֆլի սէօղլէր,
Գալպէրի ճէզպէ տէն հէփ մաշվէշ եիւզլէր
Միսլի հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Հազիզաք տըր խալիս ալթուն խազնէսի,
Իսթիմալա տալէթ էտէր քէսի,
Պու տուր հէփ քէլամըն սօն նէթիճէսի,
Սայիր հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Կէրշի իմալիզիմիզ թանկըր թաալա,
Մութթասըֆ դըլմըշ տըր պիզի անընլա,
Սօնկրա իսլալ էթտի շէյթանի հիլէ,
Անտէն հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Սաքին ի սէմալաթ սալիմ տիր օնտան,
Էպէտէն դալըրլար մէսրուր ու խէնտան,
Օլտուզճա նուր վէքէն համիյէթ մէնտան,
Տէնմէզ հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

Էյ վաճիպ էլ վիճուտ Սէպէպ իւլ էսպապ,
Փիւր դուլմէթ ճանլարա աշըսըն էպվապ,
Տայիմ նուր պախշ էյլէ միսլի աֆիլթապ,
Սէնսիզ հէր փարլայան ալթուն տէլի տիր:

ՍԱԼ Ը ՃԷՏԻՏ ՍԱՊԱՀԸՆՏԱ ՋԷՄԱՆԸՆ ԻԽԹԱՐԱԹԸ

«Կիլիկիա Սալամադէսի»նին իսպառ իլիք նուսխէսինտէ պիր
եառիկեար ը գըլմէքտար օլմագ իւզրէ, Ատանա գըքալընտա
շէհիտ տիւսմիւս օլան տօսքըմըգ Պատ. Յովակիմ Գայանեանըն
քէլիփէքտեսի օլան աքիտէփի շիրի գարիունա քագտիմ է-
տէրիգ: Իսպառ շիրին քէֆմիլի վեր. Տ. Հ. Ռեմեպեանըն եւ-
տինտէ օլուպ, մուսաիլէյիին հիմմէքիլլէ գիրտէփի սէֆիգ այէք-
լէր պիգէ կէօնտէրիլմիւս օլտուղը հալտէ, փէֆ նիւզի քատի-
լաքլէ տէրնինէ միւպաշէքէք օլունտու:

«Կիլիկիա»

Շու զէմանա, նութը ու լիսան պախը օլունտա, աճէպա,
Նէլէ՛ր տէր օ, ա՛հ, Նէլէ՛ր տէր ճէմ օլմուշ պու քէսանա,
Ջէման սատուգ պիր միւլէրբիւ, աչսա պիր ան քիթապըն,
Պիւա փէրվա, պիւա բիւա, օգուսա հէր պիր պապըն,
Իպթիտա ի խիւլաթտան պէտ էտէրէք օլ մէպէսին,
Թա չու հալ ը հաղըրատէք իսալ էթսէ խուպ սէսին.
Պէլաղէթլէ պահս էլլէսէ, պիւպիր տիւրլիւ աճվալը
Պիր Թարիդի սէլամէթէ իրչատ էթսէ Նէվ սալը,
Ա՛հ, նօլա՛լտը պիր բէֆ էթսէ, չու մաղիւնին փէրտէսին
Սէնտէ կէօրսէն, աղիւղ տօսթու՛մ, — Հալըն Նէ՞ տիր, Նէ՞րտէսին:

Պէլէրբէթ միւլ ի քեարպան պիր թէփէտէ պէթէքար
Պէրա ի խապ իսթիրանաթ էլլէմէքտէ տիր դարար,
Օթուր սէնտէ պու թէփէտէ կէօգտէն կէլիւ հիսապըն,
Թէֆթիւ էթ քի Նէլէր հալլի սէնին էօմիւր քիթապըն,
Միւրուր էտէն չու սէնէտէ նասը՛լ օլտու հէր իլլին
Հաղգա մաղպուլ օլտու՛մ մ'աճէպ հէր պիր թալլը ու բէվիլին,
Խէլասքեարըն պալաղընը պալալարտա թութտո՛ւն մը
Եօգսա թէք պիր մընասընը կիզլէիւպ ունութտո՛ւն մը,
Տիւրիւն տօսթու՛մ պու չէլլէրի քէսիլմէգտէն Նէֆէսին
Ա՛հ, կէօլլէրին աչըպ պիր պաղ, — Հալըն Նէ՞ տիր, Նէ՞րտէսին:

Տէօնիւպ սիւպեան միւլի աճէպ օլտու՛ն մը միւթէվաղը,
Կէլիւթիւն մի էօմրինէ սէն իշիթտիւին հէր վաղը,
Օլ ճիհատ ը իմանտա Նէ՞ դատար դալքէթէլ օլտու՛ն
Բապըն իշի իշին ճիտտի տէրին հասրէթլէ տօլտու՛ն,
Էօմրին իլէ Բապը իսմինէ աճէպ իզգէթ կէլտի՞ մի
Եօգսա եօլուպ ֆաճիր հալըն պէօլրին թէքար տէլտի՞ մի,
Ճէվապ պուլ սէն պու սիւսա, փաքլէ հիսապըն պու կիւն
Օլմալա քի հիւքմ ի տտիլ էլլէլէ սէնի սիւրիւն,
Իճմալ էթմէք օլմալ էօմրին իշպու էճէմ մատտէսին,
Պիր ան էվլէլ պիլմէլիսին, — Հալըն Նէ՞ տիր, Նէ՞րտէսին:

Հա՛նկը սէֆիլ, տիւշիւն դաթըն թախֆիլի էլլէտի տէրտին,
Վէ գա՞ ճիւսրիֆ օղուլարը հաղգ թարիլէ աճանէրտին,
Մէլուս, ելթիւմ, պիւքէսլէրին կէօլ եալարըն սիւթի՞ն մի,
Հէմ սարֆիւթ սըրասընտա վաղիֆէնի պիլտի՞ն մի,
Մէլիլ, խասթա դօճու՛ն աճէպ էլլէտի՞ն մի դիւարէթ,
Թէֆէքիւրիւն կիւնտիւզ կիճէ Նէտէ՛ն օլտու իպարէթ.
Միւթին տօսթու՛մ կէլ, պու կիւն չու մուգթաղի սուլալարա,
Մէլլէլէլ ի դաճիլիւնտէն մուգնի ճէվապար արա,
Տէ՛ֆ էթ կիլիսին արգալա չօլ չէլլանլար սէրկէրտէսին
Չալըլէ էնճամ պիլմէլէլ քի — Հալըն Նէ՞ տիր Նէ՞րտէսին:

Տա՛հա նիշէ ֆարղլարըն վար, վաղիֆէլէր Նէ՞ դատար,
Խալիլիւնէ, Հէճճինաինէ, քէնտինէ ալադատար,
«Սատըգ օլտու՛մ պու չէլլէլէ» ալլէպիւսէն Նէ՞ ալա,
Աֆէրինէլէր վէրէճէք տիր սանա Ալլահ Թաալա,
Ֆաղաթ էլլէր պու միւվալտա ճէվապա խալֆ իսէն,
Սալիւլէլլէլ օլմասընը նա՞սըլ ումարըն հիստէն,
Իմտի արղ էթ հալըն Բապալա, օլ դատիր Խէլասքեարա,
Սալթ Օ փաքլար հիսապարըն, թէլ Անտէ մէլճա արա,
Թէլիւմ էլլէ ալֆիլէրինի՛ տէրկիւնէն կիտէլէք,
Իւք ալֆա Օ սէօլլէր սանա, — «Սալ ը ճէտտա միւպարէք»:

Իւթէ պու կիւն աճանէրիւտի պիր եէնի սա՛հիֆ տահա,
Տիւրիւնաթ եա մաթլուպաթա եէր վար կիւնա՛հ, սալահա,
Իշպու եէնի սէնէն պօրճուղ պալալ է՛լ աճիլ ինսան,
Աֆիլըգ, իշլասա ֆուրսաթլարը ճապա օլուրքէն իհսան,
Եէնի սէնէլլէ պիլիլիւթ օլտու՛ն դալպիւնտէ եէնի,

Գաղտնի էլ է թէ՛ օրալա, «Հալաթ պէն իմ» տէնէնի.

Սալ ը ճէտիտ իւր փէրթէվի սէնի պուլսուն ունանըն,
Կէօրսին Եօրդուն պաշըն Բապպըն դուճաղընա տալաննըն,
Կիւնաշքեար Հէր պիր Ֆէրա իշին, մուշիմ տիր պու Հէմ Կէրէք,
Պէօլլէլէրէ սէղա անճաղ,— «Սալ ը ճէտիտ Միւպարէք»:

Իմտի պէօլլէ պաշլալըն պու ճէլլի Ենի սէնէլի,
Էօմրինիզին տէրսի օլսուն,— «տալմա տաշա իլլէրի»
Կիւնտէն Կիւնէ Եիւքսէլմէք տիր միւմինին աղիմ Փարզը
Մուշապպէթտէ Եուտուլմաղ տըր Հօլլիւլմէղ ումզը, արզը
Թէրբլէ ճիւմլէ կնտիշին Հէր տէմ Զաթ ը ճէլլիլէ,
Թապի օլ սէն Հէր պիր Հալտէ օլ սէմալի Տէլլիլէ,
Պու մաղուլէ պիրինին նէ՛ միւպարէք տիր Հէր անը
Զէմինտէլէն պիլէ Թաճլար օլ Շէֆիկ փէտէր անը,
Պէօլլէ աղիմ պիր նիմէթէ աշլըն Հէր պիր Եիւրէք,
Թաքի օլա ճիւմլէմիզէ,— «Սալ ը ճէտիտ միւպարէք»:

Է՛լ սէն Զաթ ը ինալէթքեար,— քի Էպէտի Խաղան սըն,
Իշանն էթ պու քէլաճլարը իշիտէն չու խալը դանսըն,
Գըրըմընա Կէր պիր Եիւրէք, տէրշալ խէլաա էթ անը,
Իշեա էլլէ Թէսէլլիպախշ ասանլէ դալիֆ ճանր:
Իշպու միւմէտտէտ Թարիզտէ, ճիւշատա վէր իզթիտար,
Հուզուրընլա ճիւմլէ Էֆրատ պունա էթսին իպթիտար,
Պու միւֆէրբիշ նուր սապաշտա թէշճի էլլէ պիլլէրի
Կիւրլէ աղիմ սէտան իլլէ,— «Գալմը տէրտէնա իլլէրի»:
Պէօլլէճէ խուպ Հուզուրընլա պու մաշալա կնէրէք,
Թէպլէր էլլէ Հէր պիր Ֆէրտէ,— Սալ ը ճէտիտ միւպարէք»:

ԾՆՈՒՆԴ ՄԷՍԷՐՐԵԹԻ

Աքիտէֆի շիր Պատ. Կարապետ Իսքանդուրեանըն քէլ-
լիֆէրտէսի տիր: Մումախիլէյի Մարաւ Պիրինիի Բիլիսապընըն
Կէննիլէր Երիսքիան շիրֆէրինին Բիլիս իտի: 1908, Յունվար
19, Յունիզ Կիւնիստէ, Շիրֆէրին Ենիտէն պէտի միւնախի-
պէրիլլէ, պիր խոստաի քէննիմիստէ, պիր պէօլլիւֆ ճէմի-
լէր Կուզուրուտա պու շիրի օգուտու, վէ ճիւմլէսի մէմնուն
վէ միւքէիսիլլի օլտուլար: Օլ վազըրտա մէգֆիւր Բիլիսապըն
Զօպանը օլան վէր. Տ. Հ. Բէնէպեան Եիւմէրիլլէ ՍԱԼՆԱՄԷՆԻՆ
միւքէրէմ գարիունըն քաղտիմ օլունուր: Պատ. Իսքանդուր-
լունեանըն շիրի նէրէտէ օլտուղունու պիլմէյօրու:

«Կիլիկիա»

Պիր մախզէն ի Հարար տըր չու Հարիս ը ալէմ ու տէվրան
Ֆիքը ի մաշտուտ էլլէլէմէղ Թէֆէշիմէ Իճթիսար,
Հէմ պանիսի Հէմ քեաշիֆի պիր տիր Խալիլ ու Ենգուտան,
Էշլի մէրաղ անիլալտմաղ Կէրէի Հալէր Խսթիֆսար,
Լաքին տէվրան ը Հարարտա մէրբէղ Հիքմէթ Ուլլաշ տըր,
Միւթտէսինի Թէղքեար իլլէ,— չատ ու խէնտանըղ պու Կիւն:

Էղմինէ ի դատիմէտէ նիշէ սէնէ տէշիլլէր,
Ենգուրիլլէն Թէպըլլէ օլտու Կէօլլէրտէն նիշան,
Ֆիքաղ ու Փէսատ Կիրտապընտա աշ ու Էնին Էթտիլլէր,
Նիշէ ճանլար նալէսինտէն ինիլէտի պու ճիւշան.
Նիշի՞ն Բիլիպաթ Թէղ Էթմէտի չու աշվալա Շաշին չաշ,
Սիւալընա ճէվապ ալըպ,— չատ ու խէնտանըղ պու Կիւն:

Աշլըննա պապ ը Հարար Կեաշի պէօլլէ նալեաշան,
Բուշ ը պիքէս Թէշալիլլէ տիւշէր Հուզուր ը Հաղա.
Թէքեախիլլին իթիւրաֆիլէ տէօքէր սիրիշք տու ճէշման,
Սիւրիւպ Եիւրին վաք մէղպաշա Թաղտիմ պիրլէ Համտ սէնա,
Վուզուաթը Հէղարանտա Հէմ Թէշէսիւտ Էթրինտէ,
Պիր միւֆիկ դալպ սէլը Էթմէլլէ,— չատ ու խէնտանըղ
պու Կիւն:

Կէօքտէ մէկէք թէրէննիւստադ, եւրտէ մէկիք վէ չօղան,
 Թէհալուրէէ էթմէքտէ տիր նէվ քէվքէպէ իմթիսալ,
 «Համա Ալլահա երեւէրէրէ» եանքօ վէրիր եւրդէպան,
 Մէմուլը զըլար հէր թարաֆը պիր մէլալը պիր էմսալ,
 Մանէվիւթէթ ալէմինտէն կէլէն շու խօշ աշէնկէ,
 Օլուպ մէֆթուն վէ տիրտառէ,— շատ ու խէնտան ըզ պու
 կիւն:

Պիր Միւնիր Եւսմ էթմէքտէ տիր պու կիւն թուլու սէմատան,
 Գաշար զուլմէթ ֆըսպ մէհալէթ պէս կէօքինմէ մէլալին.
 Փէրթէվիւթէ չէօլ Օսաիս, օլուր չէն վէ սապատան,
 Հէփ քեալինաթ փիր խէնտէ տիր սէլը էթմէքէ տիրտարին.
 Կիւլպանք չէփիլ մէսրուր օլուր սէմա, գէմին, առիման,
 Պիրտէ մանկը իլէ հէմհալ,— շատ ու խէնտան ըզ պու կիւն:

Նէ՛ մուհապէթ, նէ՛ իշթիրադ, նէ՛ թէնէղղիւլ, նէ՛ հիթմէթ,
 Ձաշիր օլուր լէհմէսինտէ փաք դուստիւթ վէ սալահ,
 Պատարըլ եւր կիւլ ու կիւլան զաիլ օլուր տէրտ միհնէթ,
 Աթֆէ Էտինմէ չօլ խուպ կէօղէր էթմէքնա պիր նիկեալ.
 Ալէմ սէրին էլիլ տուրուր հուզուրունտա հէփ լէրդան,
 Պիրտէ Անը թաղիմ պիրլէ,— շատ ու խէնտան ըզ պու կիւն:

Է՛ միւքէտէր տիր ի գէմնաք, սէֆիլ, տիւլիւն, փէրուլան,
 Պիր միւթտէ վար պու կիւն սանա, նէ՛ զիլըմէթ, նէ՛ ալա,
 Արալարադ դուզուլարըն նիտա էտէր Հադդ չօղան,
 «Է՛ Էօրդունլար վէ եիւփիւլէր, հէփ կէլինիլ սիլ պանա»
 Պիր գալիլ օլմուշ հէփ դուզուլար մէլէլէրէք իմթիլպալ,
 Էթմէք իլէ չօղանըմըզ,— շատ ու խէնտան ըզ պու կիւն:

Մուսափաթ վար պու սապինին հուզուրունտա հէք քէսէ,
 Բիալէթ ի խաթըր պիլմէղ ումուծի տիր միլգանը,
 Մէլէք, չօղան տիլ չէօքէրէք էտէր Անա պիր սէմալ,
 Բիլառէթ ի առալէթտէ սէլը էտէրիլ պիր Անը,
 Մուհապէթ տիր չէրիաթը վէ միլարը պու զաթըն,
 Ալըլընա պիր հէլան օլուպ,— շատ ու խէնտան ըզ պու կիւն:

Իմթէր իսէն պէօլիք օլմադ, կէ՛լ, նադար զըլ պու դուլա,
 Հիլմիլէթ վէ խըտմէթ էթմէք Անըն մէմիլ էվսաֆը,

Կէր էմէլին գէնիլին օլմադ իսէ եադլաշ հիշ տուրմա,
 Տէր Օ, «Թէրքէ Էթ նէֆսին, մալըն, դալտըրըպ տա կէլ խաշըն»
 Հադիր օլուպ, հադիրէ տօսթ սօղմուշ պու կիւն, միւթտէլէր,
 Խաշլարըմըզ կէօլիլսինտէ,— շատ ու խէնտան ըզ պու կիւն:

Պիր խալալ տըր ա՛հ պու էօմիր նիշէ կէնմ վէ միւսիննէ,
 Ձիւնքի միւլուպ իլէ կէշէր անըն պիւթիւն էլամը,
 Կէրէի իլէլէր, չօղ դադանըր, հէմ սարֆ էտէր նէֆսիննէ,
 «Պիր մէլէպիլ աղամ տըր պու, քէսիլսին» տիր իլամը.
 Պու իլամտան խէլառ էթմէք չօղ մանլարը ֆարըզըմըզ,
 Իմրասընա իմթիմալէ,— շատ ու խէնտան ըզ պու կիւն:

Գալլէրիլիլ իմաի թէսլիմ էլլէլլիմ պիլ տէրհալ,
 Պիլի սէվէն Խէլապքեարըն փաք մուհապէթ աշըլընա,
 Հէր խաթվէտէ էլէր Անա էտէր իսէք իմթիսալ,
 Կիթմէղ սալ ու զալրէթիլիլ, էմէլիլիլ պօշունա.
 Պիր քէնտի ալ դանընտա թաթհիլ էտէր Գուրպանա,
 Համալար իլէ պիթ թէզարըուպ,— շատ ու խէնտան ըզ պու
 կիւն:

Է՛ միւլէնին վէ կէնմէլին սաարը տօսթու Խէլապքեա՛ր,
 Անին իլէ պէտ էտէրիլ իշպու միւլքիւլ ումուրու,
 Ճիւմէլիլ Բուհլէ վաֆթիլ էտիլ, սէն զըլ նէֆսինքեար,
 Իրառէթ հէմ հէփ արդումուլ սանա միւթի պուլունա.
 Էլլէրիլիլ էլլէրինէ թէսլիմ էտիլ է՛ ֓էտէր,
 Գանալարըն սալէսինտէ,— շատ ու խէնտան ըզ պու կիւն:

ՎԱՍՅ Ը ԻՍԱ ԷԼ ՄԷՍԻՆ

(Նամի նամ շաիրին Էսէրի)

Խաւքայ ը իսեանա լուքփընլէ տէվասըն, Եա՛ ՄԷսիհ,
Միւրտէկեան ը նիսմ ու քանա քանփէգա սըն, Եա՛
ՄԷսիհ.

Քիմլէրէ՞ արգ էլլէսին իսեանընը Էիլ ի ագապ,
Պիգէ սույ ի նէննէթէ սէն քէհնիւմա սըն, Եա՛ ՄԷսիհ:

Սէնտէ տիր հիւսմ ու շէրիաք, սէնտէ տիր լուքփ ու
ֆէրէմ,
Հէմ Շէֆի հէմ Հաֆիմ ի բուգ ի նէգասըն, Եա՛ ՄԷսիհ.
Սէնտէ տիր խաքմ ը ասալէթ, սէնտէ տիր ասար ը
ֆէյգ,
Փատիշահ ի Էվլիյա ու Էնպիյասըն, Եա՛ ՄԷսիհ:

Միւնիգաքըն պէս տէյի՞լ մի Զաքընը իգհար իչիւն,
Քիմ մուգաստէս պիր քէտուլ ը Քիպրիյասըն, Եա՛
ՄԷսիհ.

Եօգ իֆէն ֆէվն ու մէֆեան վէ ինս ու քան՝ Սէն վար
իտին,
Վարլըղընլա իպթիտա ու ինթիհասըն, Եա՛ ՄԷսիհ:

Նուր ը Զաքընլա միւնէվվէր գըլ տէրուն ի ՆԱՄԻՅԻ,
Սէն ֆի չէսմ ի միւնրիմէ պալսէ ը գիյասըն, Եա՛ ՄԷսիհ:

ԷՎԼԱՏԸ ԻԶԻՆ ՄԷՐՍԻՅԷ

(Էսէր ի Ֆիղանի Խաչէր Մարաշլէան)

Նիչէ պիր կիրեան ը խունապ իլէ ֆէրեատ Էսէյիմ,
Եօգսա կէօրիւպ տէ Սէթթարըմ՝ հալիմէ ինանմա՞գ մր.
Շիֆայէթիմ չըգտը արշա, տահա պէն ֆիմէ՞ կիտէյիմ,
Պէնիմ կիպի սէֆիլ, տէրտէ տիւսէն քանտան օսան-
մա՞գ մը:

Սիւֆիւքի իլսքիյար էթ-տիմ մէսէրրէթ սէօհպէթիմտէ,
Պայգուսէմ, վիրանէ պէնիմ կիմէլէր վահտէթիմտէ.
Տիլ ի շիֆէսթէ կէգէրիմ ֆէրգէնտլէր (օղուլլար)
հասրէթիմտէ,
Կէօրէնլէր փէրիշան հալտէ պէնի տիվանէ սանմա՞գ
մը:

Տէրունիմ դամմ իլէ տօլմուս, գալմատը քէնտէ մէնալ,
Ֆէլէֆ փէյկեան իլէ վուրտու, սէօֆիւլտիւ քանտան
նիհալ.

Կէօրսէ պէնի ֆեաֆիր օլան անընըպ տէր պու նէ՞
հալ,

Ալէմէ տասիթան օլտում, Եիւրէյիմ անա Եանմա՞գ մը:

Կիմէ կիւնտիւգ ասիւմանէ արշ Էտէր սահ ու գարըմ,
Փէյտէրփէյ Էֆղանըմ արթար, արգ ը հալլար Եա-
գարըմ,

Մերհամէք էքմէ՞զ մի շահըմ, նեվապա ինքիգարըմ,
Րահմ էտիպ չէժմիմ հաւընա, խըժընտան կերի տէօն-
մէ՞զ մի:

Է՛յ ֆելաֆիպ ի միւնիրէ, սիգտէն պիր սիւալըմ վար,
Զուլնէլալըն հագգը ի չիւն էքմէյին պէնտէն ինֆեար,
Ուշուրտում պիր չիֆք փաֆիգէ սըրմանէնահ ֆէպ-
ուքար

Կէչէրֆէն մէհման օլմաղա անէպա սիգտէ գօնմա՞զ մը:

Ամէրիգա Տիքրօյք շէհրի, իննիրմէ կիւլփիտանըմ,
(Լեւոն)

Ափրիգանըն Մըսըր էլի, հըֆգ էք գաշըֆէմանըմ,
(Արամ)

Եաղմուր հաշտան, կէրմ կիւնէշտէն սագլան նիյէր
սուգանըմ,

Ղուրպէքտէ անասըգ մէգար, պիր անըյան պուլուն-
մա՞զ մը:

ՖիղԱՆԻ, էքմէ էնտիշէ, աղլայանլար կիւլէր պիր
կիւն,

Կէօսքէրիր հասրէքին Մէվլա՝ կէօգ հաւընը սիլէր
պիր կիւն,

Ճիւմլէ շատ օլուպ կիւլէնլէր չիչէֆ կիպի սօլար պիր
կիւն.

Պէնի ատէմ լայէմուք տըր, ույումուշլար ույան-
մա՞զ մը:

ԻԼՔ ԳԱՐԸՍԸՅԼԱ ԻԻԶ ԷՎԼԱՏԸՆԱ ՄԷՐՍԻՅԷ

(Քէզա)

Քիւմէ՞ տէրտիմի հանայըմ, միհնէք խանէ պու ալէմ,
Գալպիմ միւնֆէսիր խարապէ, ֆեար էքմէգ պանա
ֆէլամ,

Աղլայա կէլմիշէ կիտէրիմ, պէօյլէ խաքք չէֆմիշէ գա-
լէմ,

Սէրէֆրագ էիլի ֆէլամլար ղուրպէքտէ միւրտէ
տիւշտիւ:

Տօլաշտըմ պէրր ի ալէմտէ պիր մէսֆէն պուլամատըմ,
Զիֆքէ տիրէֆ չատըր գուրտում, սէլամէք գալամա-
տըմ.

Պիր ֆուրքումնա չըգըպ սէօֆտիւ, էլիմտէն ալամա-
տըմ.

Պէրհալա էքտի գասըրդա, վէրանէ եուրտա տիւշ-
տիւ:

Գուշաքտը էքրաֆըմ պէլա, էյամըմ օլտու զինտան.
Իսեանըմ փիւրլէշէլէր օլմուշ, հիւնիւմ էտէր հէր
հանտան,

Էվլատ, էմվալ, բէֆիգէ ի շանըմը ալտը պէնտէն,
Պաքտը կիւնէշ, սաքտը գուլմէք, պիր սիյահ փէրտէ
տիւշտիւ:

Պիր գեման քեփահ ը հալտե պենի խեմտան էյլետի,
 Փափիգե էվլատլար վերիպ խանեմ կիւլեան էյլետի,
 Ալտը էլիմտեն պիր իֆի իւչտե փիււման էյլետի,
 Աղլար իֆեն պիր, իֆի, իւչ, էննամը տէօրտիւ տիււ-
 տիւ:

ՖիՂԱՆԻՅԷՄ, չէւմիմ եաւը գարըւըրը քրմագ իլե,
 Ֆէլեֆ պենի կիւմնամ էքտի պաւըմա վուրմագ իլե,
 Ուգագտան պենի կէօրէնլէր կէօսքէրի փարմագ իլե,
 Իքթ պու տըր օլ մաղտուր ֆի էյուպի տէրտե տիււ-
 տիւ:

ՎԱՍՖ Ը ԶՈՒԼ ՃԷԼԱԼ

(Էսէր ի Ֆիղանի — Խաչէր Մարաշլեան)

Համտ օլտուն, էփլաֆ ու արգը
 Տիւգեն տիր Բապպ ը Զուլնէլալ,
 Հէր գալպ տէ սըրր ու էփֆեարը
 Սէգեն տիր Բապպ ը Զուլ Ճէլալ:

Խալիգիմ տիր դանի Մ'էվլա,
 Սըղընըր ըմ իհսանընա,
 Թէնէլլիմի միւրատըննա
 Եագան տըր Բապպ ը Զուլնէլալ:

Պըրագ ֆըսգ ու ֆիւնուրլէրին,
 Նիշագլարըն պուլուր եէրին,
 Գուլլանան իսեան տէփքէրին
 Պօզան տըր Բապպ ը Զուլնէլալ:

Սանմա գարանլըղը փէրտե,
 Տիւււրմէ մանընը տէրտե,
 Սէմա, գէմին, մախֆի եէրտե
 Կէգեն տիր Բապպ ը Զուլնէլալ:

Ալիմ ալէմին միմարը,
 Հաւը էտէր պիր կիւն ճիհանը,
 Քի'մ տիր նօգսան պիլիր անը,
 Միզան տըր Բապպ ը Զուլնէլալ:

ՖիՂԱՆԻ, պիլ պու էրֆեանը,
 Քէնտիմէ եար էք Սիւպիանը,
 Եագար հէր պիր ֆասըգ մանը,
 Սուզան տըր Բապպ ը Զուլնէլալ:

ԹԷԶԱՐՐՈՒ

(Էսէր ի Ֆիղանի — Խաչէր Մարաշլեան)

Թա էգէլտեն միւլէտտէր իմ, դամիմ կիքմէգ պու
 նէտեն,
 Ճէֆանապ օլմուս ահ էտէր իւպու քիւրապի պէտեն.
 Էրէր մէրամ ը մագսուտէ մէնգիլինէ քէգ կիտեն,
 Միւնքագըր ըմ քախլիսիմէ, մահսուրըմ գալտէ
 պեն:

Չէւմ ի սիյահըմ խանչէրին ճիկէրկեահըմա սալտը,
 Էւֆ ի չէւմիմ տէրեասընա սէֆիմէմ եիմէ տալտը.
 Խալլալ ը Եուսուֆ Քէնանիմ պանա եատիկեար գալտը.
 Միսլ ի Եագուպ էփղանըմ վար, հասրէք իմ էվլատա
 պեն:

Հիւզն իլէ կէշտի գէմանըմ կիւմէտիմ սէպավէք-տէն,
Արատըմ տէրտիմ չարէսին պուլմատըմ ճէպապէք-տէն.
Պանա միքաս գալմըւ տըր պու եգէլի էպ ու նէտտէն
Սէրնիւկիւն օլտում հասըլը տօղմուշում պէլատէ պէն:

Ե՛յ իլահըմ, կէօսքէր պանա, նէ՛ տիր պուճուն
էսաը,
Գուտրէքիճնէ գաիլ օլուր գալպիմին վէսվէսէսի,
Քիմսէսիգ իմ, մէրհամէք գըլ, քիմսէսիգլէր քիմսէսի,
Հալլ էյլէ միւշէփիլիմ պարի գալմըւըմ խիւլեատու պէն:

Պուլմատըմ պէն պու ալէմտէ կէօնլիւմէ պիք քէսէլլի,
Միւպքէլա օլտում պու տէրտէ պէնի դափլէք պա-
սալը.

ՖիՂԱՆԻ ԷՄ, մէնալըմ Եօգ սապրա էյուպ միսալի,
Անըն իշիւն տօլանըրըմ փէրվանէ մէվլատէ պէն:

ԹԷՔՐԱՐ ԷՎԼԱՏԸ ԻԶԻԻՆ ՄԷՐՍԻՅԷ

(Էսէր ի Ֆիդանի — Խաչէր Մարաշլեան)

Շու փանի ալէմէ կէլտիմ կէլէլի
Ճէփա, միհնէք, տէրտ ու էլէմ չէֆէրիմ.
Պու խայալխանէտէ միհման օլալը
Ահ ու գարլէ կէօգիւմտէն եաւ տէօֆէրիմ:

Քէսիլտի իւմիտիմ, գալմատը չարէմ,
Իլան գապուլ էքմէգ տէրունի եարէմ.
Կէօգիւմ նուրը, եէֆ նէվիէրիմ, ճանփարէմ
Գալտը դուրպէք էլտէ մէլէֆնիկեարըմ:

Պիգար էքտի պէնի պալսք ը սիյահըմ,
Ղամմ իլէ տօլտուրտու գալպ ի ֆէրահըմ.
Ֆէլէյին տարպէսի ֆէստի նէնահըմ,
Պիւֆիւլտի գամէքիմ, եանտը նիկէրիմ:

Միւրատուլլահ պանա հիւֆմիւն կէօսքէրտի,
Վուրտու սէրիմէ տիլիմի սուստուրտը.
Էյուպ կիպի պէնի պանա ֆիւստիւրտի,
Ուշտու պիւլպիւլ կիւլիսքանը նէ՛տէրիմ:

Մէնֆուր օլտում միհնէքիմտէ ֆիքարըմ,
Քիմի՛ կէօրսէմ հասրէքիմի սօրարըմ,
Պօյնու քօգլու քիմարխանէ արարըմ,
Մէննուն էքտի պէնի ճէօհրէքէիարըմ:

Սիքար ը սէհէրիմ էտէրֆէն լէման,
Չարխ ը կէրտուն էյլէտի ֆիւսուֆ գինտան.
Նալէ ի էֆդանըմ պաւլատը ճանտան,
Մաքէմգար ըմ, Եօգ քէսէլլի մէտարըմ:

Տիւրք ի գաքըմ կիզլէմիւ գըզլի քիւրապ,
Խար ալմըւ կիւլիսքան օլմուշ տըր խարապ,
Ղօնչէ կիւլիւ ճիֆեար էքմիւ տիր դուրապ,
Հայրէֆ օլտու, տաղ ը տէրուն եանարըմ:

Էնէլ պէնտէն քէպիտ էքտի մէգարըն,
Մէքրուֆ գալտը փաֆիգէ պէրկիւզարըն,
Պօզուլտու ահէնկի շօլ կիւլիւզարըն,
Սիյահ փէրտէ սէքր էյլէտի տիտարըմ:

Ույա՛ն, է՛յ ֆեաֆիւլի սիւմպիւլիւմ, ույա՛ն,
Նիշէ՛ պիք կէօգեաւըմ էյլէսին քուզեան,
Սէֆիլ հալիմ ֆիմէ՞ էտէլիմ պէյան,
Պիֆէս գալտըմ, Եօգ մէնալ իգքիտարըմ:

Պաշ գալտըրըպ թիւրապ ը մագպէրէտէն,
Նագար էյլէ քէօշէ ի մէնգարէտէն,
Խապէրտար օլ ահվալ ը մահփարէտէն,
Պաթտը կիւնէշ, գուլմէթ օլտու նիհարըմ:

Անէպա օլո՞ւրմու էննամ վարայըմ,
Հուգուր ը Շահըմա տիվան տուրայըմ.
Պաշ աչըգ, Եալն այագ պիր Եալվարայըմ,
Տէյէմ, «Եա՛ Բապալ, կէօսթէր պանա նէվիէրիմ:

Պիր իքէն հասրէթիմ պիր տահա հէման,
Իֆիննիտէ հալըմ օլտու փէֆ Եաման.
Զէֆ էլիմի, տո՛ւր Եա՛ ձէպպար, էլ ամա՛ն,
Փիւրեարէյիմ նանըմտան ահ չէֆէրիմ:

Կէօքսէմ անտէ հապիպիմ գատէլէրին
Աղուշ էտիպ պուս էտէմ տիտէլէրին,
Իշիտիպ նազմէ ի խուպ սէտալէրին,
Պէն տէ պիլէ Բապպա թէմնիտ էտէրիմ:

Թուրայըմ էլ էլէ օլայըմ խէնտան,
Բագս իլէ քէրէննիւմ էտէյիմ նանտան,
ձէլիլսին միւպարէֆ Մասլուպըմ Մէննան,
Իթթէ պէն վէրտիյին սիւպեան փէտէր իմ:

Աղլամա ՖիղԱՆԻ, կէլիր փէլահըն,
Սէնի մէսրուր գըլար դափուր իլահըն.
Իման էյլէ Խէլամֆեար տըր սալահըն
Թէնէլլիմ տիր պէօյլէ կէլտիմ կիտէրիմ:

ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱԻ Ի ՄԵՌԵԼՈՅ
ՕՐՀՆԵԱԼ Է ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՕԼՈՒՐ ՄԸ ԵԼՏԵԶԼԱՐ ԹԱՃԼՄՏԱ

1

Եագըն ըմ փէյ տէր փէյ շօլ կիւզէլ տիյարա,
 Կիւնէշիմ, պա'գ, նագիլ օլմագտա,
 Բապպըմըն նէգտինէ վուսլէքտէ անէպա
 Օլո՛ւր մը երլտըզլար քանըմտա:

(Թէֆէրրիի)

Օլո՛ւր մը երլտըզլար, երլտըզլար քանըմտա
 Ագճամտա կիւն գէվալ պուլտուգտա,
 Մուգատտէս տիյարտա, օլ մէսուտ ալայտա,
 Օլո՛ւր մը երլտըզլար քանըմտա:

2

Իլահի գուտրէքլէ Էօլիմսիւզ նանլարը
 Թախլիսէ պէն նահիտ օլայըմ,
 Թէլաքիւմ էքտիֆնէ մէնտինին էմվանը
 Թանըմը միւզէյէն պուլայըմ: Թէֆր.

3

Նէ՛ սէփա վար Անըն նէլալին կէօքմէֆտէ,
 Փայինէ նան կիւհէր սունմագտա.
 Մէսէրրէք գաք պէ գաք արքանագ եիւրէֆտէ
 Օլուննա երլտըզլար քանըմտա: Թէֆր.

ԱՐԴԵՕՔ ԱՍՏՂ ՊԻՏ՝ ԸԼԼԱՊՅ
ԹԱԳԻՍ ՎՐԱՅ

1

Կը խորհիմ մինչ այսօր այն երկրին վրայ սիրուն,
 Ուր հասնիմ երբ արեւն վար իջնայ.
 Երբ Փրկչիս շնորհիւ ինձ տրուի փրկութիւն,
 Արդեօք աստղ պիտ' ըլլա՞յ քագիս վրայ:

(ԿՐԿՆՈՒԹԻՒՆ)

Պիտ' ըլլա՞յ արդեօք աստղ, արդեօք աստղ քագիս
 վրայ,

Իրիկուան երբ արեւն վար իջնայ.
 Երբ հասնիմ սրբոց հետ ի վերին տունն յաւէտ,
 Արդեօք աստղ պիտ' ըլլա՞յ քագիս վրայ:

2

Իմ Տէրոջ գօրութեամբ աղօթեմ, աշխատիմ,
 Թող հսկեմ իբր շահող հոգիներ.
 Որ փայլուն աստղք ըլլան երկնից մէջ իմ բաժին
 Երբ իր փառքն գերք ծովու ալիքներ: ԿՐԿ.

3

Ի՛նչ բերկրանք պիտ' ըլլայ, ո՛հ, տեսնել իր դէմքը,
 Իր ոտից գոհարներ տալ ընծայ,
 Ոսկեղէն ֆաղիին մէջ ֆաղցր կ'ըլլայ հրնուանքը
 Երբ աստղեր ունենամ քագիս վրայ: ԿՐԿ.

ՅԻՍՈՒՍԸ ԿԷՕՐՄԷՔ ԻՍԹԷՐԻԶ

1

Կէօրսէֆ Յիսուսը, կէօլկէլէր ուզայօր .

Ֆանի Էօմրիւն մահտուտ մանգաբընտա,
Կէօրսէֆ Յիսուսը, գուվկէթ պախտ օլույօր
Իմանը գայիֆէ սօն նիհատտա:

2

Կէօրսէֆ Յիսուսը, գայա տըր Էպէտի,

Լուքֆիլէ միւհֆէմ գըլար գատէմիմիգ .
Նէ՛ Էօմր, նէ՛ մէվթ սարսմաղա գատիք պիգի,
Աննագ կէօրսէֆ լաթիֆ վէնիին ագիգ:

3

Կէօրսէֆ Յիսուսը, չիւն ախէր նուրլար հէփ

Զէվալ պուլուպ կէչէր տիւնեա հիւսնիւ,
Էօմրէ մախսուս ֆանի շու սէֆալար հէփ
Օլսուն ֆէտա, պէս կէօրսէֆ եիւզիւնիւ:

4

Կէօրսէֆ Յիսուսը, չիւն Անա միւհթ-անըգ,

Կէլիք Անտէն գուվկէթ, սիւրուր, րիգա,
Կէօրսէֆ Յիսուսը, ա՛հ, արթըգ սունարըգ
Կիւնէ խօշամէտ, կիւնէյէ վէտա:

ՅԻՍՈՒՍԸ ՏԵՍՆԵԼ Կ՝ՈՒԶԵՆՔ

1

Տեսնենֆ Յիսուսը, կ'երկարին շուֆերը
Կենաց այս կարն սահմաններուն վըրայ,
Տեսնենֆ Յիսուսը, որ մեր քոյլ հաւատքը
Զօրացնէ, վերջին կուին՝ ոյժ տայ:

2

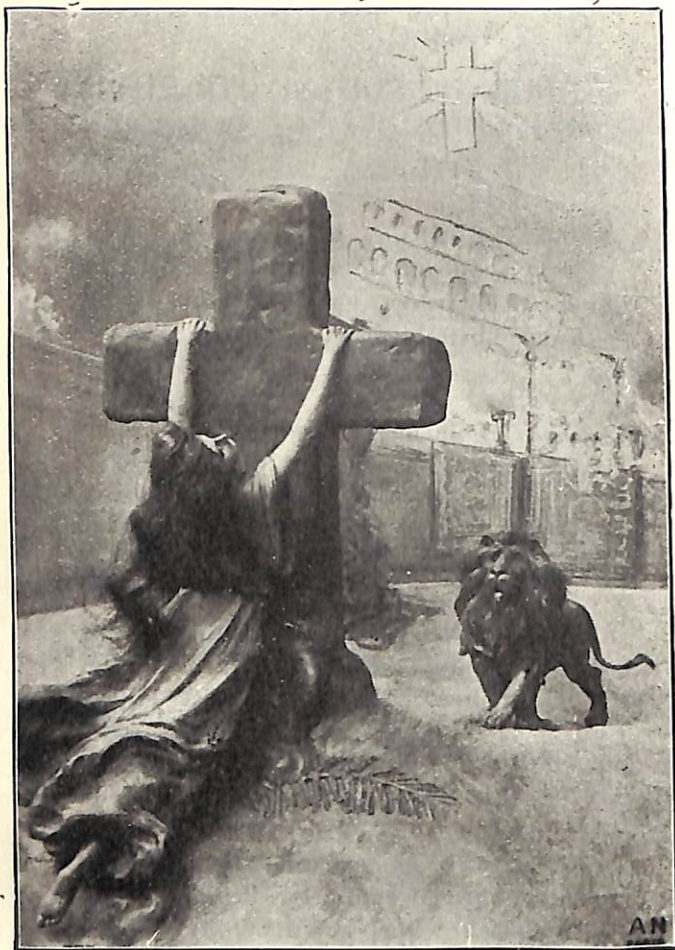
Տեսնենֆ Յիսուսը, հաստատ հիման վէմը,
Ուր շընորհֆով անշարժ կեցած ենֆ մենֆ .
Ո՛չ կեանֆ, ո՛չ մահ՝ իրենց բոլոր յուզմամբը
Կրնան խախտել մեզ երբ Տէրը տեսնենֆ:

3

Տեսնենֆ Յիսուսը, մարելու վըրայ են
Լոյսեր՝ որով էինֆ աստ երջանիկ,
Կենաց վայելֆն ալ դադրելու վըրայ են,
Հոգ չէ՛ եթէ, ո՛վ Տէր, առ քեզ գայինֆ:

4

Տեսնենֆ Յիսուսը, ինֆն է մեր կարօտը,
Ոյժ, ցնծում, հաճութիւն կուգայ դէմֆէն .
Տեսնենֆ մեռեալ, յարեալ, միջնորդող Տէրը,
Ողջոյն ընդ լոյս, հրաժեշտ ալ գիշերէն,

ԷՕՄՐԻԻՆ ԱԶՂԸՆ ԷՄՎԱՃԸՆՏԱ
ՊՈՒԼՄՈՒՇ ՄԷԼՃԱ ԱԶԻԶ ԽԱԶՏԱ

Ժ.

ԷՐՄԷՆԻ ՀԻՒՔՄՏԱՐԱՐԱՐՆԸՆ ԷՍԱՄԻՍԻ

Թարիխիմիդտէ թահգիդէ միւհթաճ նոգթալար պուլունտըղը էրպապը թարաֆընտան տէֆալարճա իֆատէ էտիլմիշ իսէ տէ, թահգիդաթ ը լաղըմէ իճրա վէ իքմալ էտիլինճէյտէք պիղիմ էսքի ուսուլտա էօյրէնիպ էօյրէթմէմիդ թապիի վէ մազուլ տըր:

Տէվրան ը սալթանաթըմըղըն պիրինճի միւտտէթի օլան «ՀԱՅԿԱԶԱՆՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ» պիւսպիւթիւն, վէ իքինճի միւտտէթ, «ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՅ ՀԱՐՄՏՈՒԹԻՒՆ», գըսմէն բիվալէթ վէ խաչալի տիր տէյնէր վար, լաքին Միլլի իտէալըմըղըն էն ճէլիլ մօտէլլէրինտէն պաղըլարը օլ իքի միւտտէթէ ախտ հիւքմտարանըն թարիխիյէ շէքլլէնմիշ օլտուղը իշիւն, անլէրի զիգըմէթ խաթըրէլէր հալինտէ սաղլամադ հէր պիր էրմէնիյէ փէք արզուլը տըր:

Պինաէն ալէյհ, զիրտէքի ճէտվէլտէ՝ տէվրան ը սալթանաթըմըղ վէ արատա պօշ կէչէն միւտտէթլէրի միւքթին ի մէրթէպէ իշարէ սաչ էյլէմիշիդ: Ձիհրիսթի կէօղտէն կէշիրէնլէր կէօրէճէքլէր քի, «ՀԱՅԿԱԶԱՆՅ» իլէ «ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՅ» տէվր ի սալթանաթլարը արասընտա 180 սէնէլիք պիր աշըգ, քէգա «ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՅ» իլէ «ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵԱՅ» մապէյնինտէ 450 սէնէլիք պիր մէսաֆէ վար:

Պու սօն 450 սէնէլիք ձիւտտէթտէ վաթանըմըդ կեահ Աճէճլէրին, կեահ Բուճլարըն, կեահ Արապլարըն Հիւքմիւ ալթընտա դալարագ, անլէր թարաֆընտան կէօնտէրիճիշ Մաքդպանլար եախօտ վալիլէր եէտիլլէ իտարէ օլուճուր իտի: Իշպու Մաքդպանլարըն չօղու էրճէնի, պաղըլարը Աճէճ, տիկէրլէրի Բուճ եախօտ Արապ օլտուղլարը կիպի, պաղըլարընըն տէվըր ի Հիւքիւճէթի աստիշ վէ թէրագղը ձիւտտէթի, նիշէլէրինիքի իսէ դատր վէ թէտէնի զէմանը օլմուշ տըր:

Տէօրտիւնճիւ տէվըր ի Հիւքիւճէթիճիղ օլան «ՌՌԻԲԷՆԵԱՆ» ձիւտտէթի անճագ Կիլիկիայա ձիւնհասը օլուպ, անըն տախի մէսուտ վէ ձիւսիպէթի էլամը օլմուշ, լաքին զէմանըն մէհաճիմինէ տալանամալարագ, նիշալէթ 1375տէ նուրը սէօնմիւշ, վէ պէօլլէճէ էրճէնի փատիշաճլըղը խիթամա կէլմիշ տիր:

Ա. ՀԱՅԿԱԶԱՆՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Իշխանլար

Հայկ Նահապետ (2350) սէնէ Քրիստոստան էվվէլ:

Արմենակ, Արմալիս, Ամասիա, Գեղամ, Հարմաշ (2300—2000).

Անուշաւան, Պարէտ, Արբակ, Զաւան, Փառնաս, Սուր, Հաւանակ, Վաչտակ, Հալկակ Ա. Ամբակ, Առնակ, Շաւարշ, Նորայր, Վստամ, Կար, Գուռակ, Հրանտ, Ընճաք, Գղակ, Հօրոյ (1700—1200):

Զարմայր, Պերճ, Արրուն, Հոյ, Յուսակ, Կապակ, Սկայորդի, (1200—870):
Թագաւորլար

Պարոյր, Հրաչեայ, Փառնուաս, Պաճոյճ, Կոռնակ, Փաւոս, Հալկակ Բ. Երուանդ Ա. Տիգրան Ա. Վաչագն, Առաւան, Ներսէզ, Զարեհ, Արմոդ, Բագամ, Վան, Վաչէ (870—330):

Բ. ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

1. Վաղարշակ (150—128)
2. Արշակ Ա. (128—115)
3. Արտաշէս Ա. (115—90)
4. Տիգրան Բ. (Մեծն) (90—36)
5. Արտաւազդ Ա. (36—33)
6. Արշամ (33—3 Քրիստոստան էվվէլ)
7. Արգար (3—Միլատ 34 Քրիստոստան սօնկրա)
8. Անանուհ (34—35)
9. Սանադրուկ (35—65)
10. Երուանդ Բ. (65—85)
11. Արտաշէս Բ. (85—126)
12. Արտաւազդ Բ. (126—130)
13. Տիրան Ա. (130—151)
14. Տիգրան Գ. (151—193)
15. Վաղարշ (193—213)
16. Խոսրով Ա. Մեծ. (213—261)
Անիշխանութեան Ժամանակ (261—286)
17. Տրդատ (286—342)

18. Խոսրով Բ. (342—350)
19. Տիրան Բ. (350—361)
20. Արշակ Բ. (362—382)
21. Պապ. (382—392)
22. Վարազդատ (392—395)
23. Արշակ Գ. (395—401)
24. Խոսրով Գ. (398—402)
25. Վռամշապուհ (402—424)
26. Խոսրով Գ. Թէքրար (424—425)
27. Շապուհ (425—428)
28. Արտաշէր (428—433)
Մարզպանլար Միւտտէթի (430—634)
Հայաստանըն Ոստիկանլարը (654—861)

Գ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵԱՅ ՀԱՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

1. Աշոտ Ա. (885—890)
2. Սմբատ Ա. (890—914)
3. Աշոտ Բ. Երկաթ, (914—929)
4. Աբաս (929—953)
5. Աշոտ Գ. Ողորմած (953—977)
6. Սմբատ Բ. Տիեզերակալ (977—989)
7. Գագիկ Ա. Շահնշահ (989—1020)
8. Սմբատ Գ. (1020—1042)
9. Աշոտ Դ. (1020—1042)
10. Գագիկ Բ. (1042—1045)

Գ. ՌՈՒԲԵՆԵԱՆ ՀԱՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

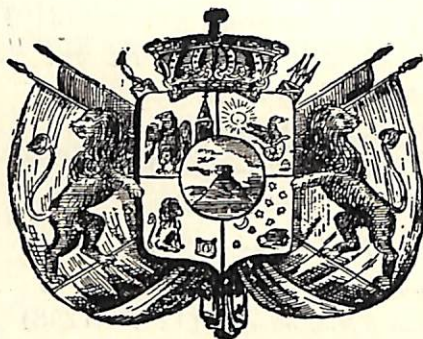
(Կիլիկիաում)

1. Ռուբէն Ա. (1080—1095)
2. Կոստանդին Ա. (1095—1099)
3. Թորոս Ա. (1099—1129)
4. Լեւոն Ա. (1129—1137)
5. Թորոս Բ. 1145—1169)
6. Մլէհ (1170—1175)
7. Ռուբէն Բ. (1175—1186)
8. Լեւոն Բ. (Իշխան) (1186—1196)
9. Լեւոն Ա. (Թագաւոր) (1196—1219)
(Պու իքի Հիւքմտարլար աչնի զաթ տըր)
10. Զապէլ 1219—1252)
11. Ֆիլիպ 1222—1225)
12. Հեթում Ա. (1226—1289)
13. Լեւոն Բ. (1270—1289)
14. Հեթում Բ. (1289—1297)
15. Թորոս (Թագաւոր) (1293—1295)
16. Սմբատ (Թագաւոր) (1297—1298)
17. Կոստանդին Ա. Թագաւոր, (1298—1299)
18. Լեւոն Գ. (1301—1307)
19. Օշին (1308—1320)
20. Լեւոն Դ. (1320—1342)
21. Կիւ. Կմ. Կոստանդին Բ. (1342—1344)
22. Կոստանդին Գ. (1344—1363)
23. Լեւոն (1363—1365)
24. Կոստանդին Դ. (1365—1373)

25. Մարիամ (1373—1374)

26. Լեւոն Ե. (1374—1375)

Սօն փատիշահը Լուսինեան Լեւոն թագաւորըն մէջարը Փարիզին Վարօշլարընտան Սէն Տընի նամ մահալըն Մայր եկեղեցիսինտէ պուլունուր: «Կիլիկիա» մուհարըրլէրինտէն իբիսի տախի պիզլիմ իչիւն զիզընէթ օլան մէզքիւր մէջարը զիյարէթ էթմիշ, վէ հէր պիր էրմէնինին պիթթապի Կիլիկի-թար օլաճաղը հիւզն ու էլէմի տուչմուշ տըրլար:

ԷՐՄԷՆԻ ԹՈՒՂՐԱՍԸ

Էրմէնի միւլէթիմիզ պէշ եիւզ սէնէտէն պէրու իսթիզլալիյէթ տէնիլէն սաատէթլի հալտէն մահրուճ գալմըշ իտիչինտէն, իսթիզլալիյէթիմիզէ նիշանէ հալինտէ գուլանմըշ իտիչիմիզ թուղրանըն վարըղընը պիլէ չօղլարմըզ պէլքի ունուլթմուշուզ: Վէ լաքին վազթըշլա միւլէթիմիզ պէօլլէսի պիր թուղրա իլէ

հազգ իւզրէ միւլթէխիր իտի, վէ պու կիւն միւլէ-թէմիզին եարալը, պէրէլի, տէրպէտէր հէմ տիւշ-կիւն հալինտէ պիլէ հազգընտա իֆթիխար էտէպի-լէճէլի պիր գաշ նէսնէ վար իսէ, անլէրտէն պիրի Ազգալին թուղրամըզ վէ անըն միւնտէրիճաթընըն մանասը տըր:

Իլք եէրտէ շուրասընը զիքըր էտէլիմ քի, միւլէ-թիմիզ պիր հիւքիւմէթ հալինտէ Գրիստոստան էվ-վէլ պիր թուղրալա մալիք իտի իսէ տէ, մէվզու ի պահսըմըզ օլան թուղրա վէ անըն մանատար միւն-տէրիճաթըր Գրիստոստան էվվիլ տէլիլ, իլա միւլէ-թիմիզին Գրիսթիան տինինի գապուլլինտէն սօնկրա, եանի Գրիսթիան թարիխինին տէօրտիւնճիւ ասըն-տա վիւճիւտէ կէլտի:

Պու թուղրատա Արարատ եա Մասիս տաղընըն թասլիբի պէլլի պիր մէվզի թութաճաղը թապի իտի, վէ թուղրամըզա պագանըն կէօղիւնէ իլք չար-փան շէշ անըն թասլիբի իտի: Արարատըն միւլ-լէթիմիզէ պատմական էհէմմիչէթինտէն նէ տէրէճէ պահս էթսէք օ տէրէճէ եէրի վար: Աստուճաաշունչ-տա վէ սաիր գատիմ քիթասլարտա փէք չօղ. սըրա-լարտա «Արարատ» վէ «Արմէնիա» լուղէթլէրի հէմ-մանա գուլանըմըշ տըրլար: Հայկական գրականու-թիւնըմըզտա պիլէ «Այրարատեան աշխարհ» տէչէ-րէք Հայաստանըմըզ անլաշըմըշ տըր: Թարիխտէ մէշհուր պիր չօղ տաղլար վար, մէսէլա, Հինտիս-թանըն Հիմալեա տաղլարընըն էվէրէսթի, ճափօ-նըն Ֆուճիեամասը, Աճէմիսթանըն Տէմալէնտի վէ իսլիչէրանըն Մօնկ Պլանկ վէ Եունկ Ֆրաուը: Վէ լաքին թարիխ վէ մէտէնիլէթ նօգթա ի նազարընտան հիշ պիրի տէ Արարատ տաղըմըզա եէթիշէմէզլէր: Թիւրքլէրին «Աղըը Տաղը» վէ Աճէմլէրին «Քօհ ի

Նուհ» (Նուրն Տաղը) նամըլյա թանրաբղարը պու-
 փառաւոր վէ աշաւոր տաղըմըզ՝ միլլէթիմիդին թա-
 րիխինի հէման հէման Նոյ նաշապետին կիւնիւնէ կէօ-
 թիւրիւր, նասըլ քի միլլէթիմիդին աւանդութիւն-
 ւաբընա (րիվալէթլէրինէ) կէօրէ, Նոյ նաշապետին
 իւշիւնճիւ օղլը Յարեթին օղուլլարընտան պիրի Գո-
 մեր վէ Գոմերին էվլատընտան պիրի Թորդոմ իտի:
 (Պու գատարը Աստուածաշունչըն պէյանը տըր:)
 Թորդոմըն օղլը Հալկ՝ րիվալէթէ կէօրէ միլլէթիմի-
 զին հիմնարկիչի (միւէսսիսի) օլտու: Պու տէմէք
 տիր քի, էօմրիւ Արարատ տաղըմըզ իլէ սըգը սըգը-
 յա ալագատար պուլոււնան Նոյ նաշապետ՝ միլլէթի-
 միդին հիմնարկիչլէրինին տէտէսինին տէտէսի, վէ
 եախօտ Հալկ Դիւցազն՝ Նուրն թօրնուըն թօրնը ի-
 տի:

Իրմէնի թուղրասընտա կէօրիւլէն իքինճի տիդ-
 գաթա շալան թասվիր «Մալը Հալաստան»ըն մէլուլ,
 մազգուն սիմասը տըր: Նէ՛ մաղմոււ վէ միւքէտտէր
 պիր սիմա: Մէրգումէնին եիւղիւնէ պագան քիմսէ
 «Իշթէ Հալաստանըն թամմ թասվիրի պու տըր» տէ-
 մէլէ մէճպուրիլէթ հիսս էտէր: Կիւմրաշ սալլը, գա-
 րա կէօղլիւ, լաթիֆ եիւղլիւ, գան աղլալան պու
 գատընա պագըպ տա տէրին պիր աշ չէքմէլէն քիմսէ
 թաշ եիւրէքլի օլմալը:

Արարատ վէ Մալը Հալաստանտան սօնկրա կէ-
 լիւր պիր արսլան չէքլի: Արսլան գատիմտէն պէրու
 արսլան եիւրէքլի Հալ փատիշաշլարընա պիր նիւ-
 մունէ հալինտէ գուլլանըլմըզ վէ անլէրին սէրալա-
 րընըն տիվարլարը իւզէրինէ արսլան թասվիրլէրի
 հէքք եա րէսմ օլունմուշ իտիլինտէն, օլ թասվիրին
 աղգալին թուղրամըզըն իւզէրինտէ կէօրիւլմէսի պի-
 զէ փէք թապլի կէլիւր: Նամտար փատիշաշլարըմըզ-

տան պագըլարը Լեւոն (արսլան) իսմիլլէ թարիխտէ
 մարուֆ տըրլար: Սօն փատիշաշլարըզ օլան Լեւոն տա
 1393 սէնէսինտէ վէֆաթ էտիպ, Փարիսէ եազըն
 Սէնկ Տընի մալը եկեղեցիսինտէ, Յրանսըզ գրալ վէ
 գրալիշալարը գապլրլարը եանընտա տէֆն էտիլտի-
 չինտէ գապը իւզէրինէ անըն մէրմէր սանէմի եա-
 թըրըլտը վէ ալագլարընըն իքիսի տէ պիրէր մէրմէր
 արսլան արգասընա ուզատըլտը: Պինլէրճէ Հալ Հալ-
 րենասէրլէր սօն փատիշաշլարըն մէզարընը զիշա-
 րէթ էթմիշ իտիքլէրի կիպի, պու պէնտին մուշար-
 րիւր տէ օլ մէզարը զիշարէթ էլլէմիշ վէ մէզարըն
 իւզէրինտէ հէքք օլունմուշ օլան շու աթիտէքի Յը-
 րանսըզա լուղէթլէրի օգունմուշ տըր:

«ԼԷՅՆԿ ՏԸ ԼԻԻՉԻՆԿԵԱՆԿ,

Բուա տ'Արմէնի,

1393»

(«Լեւոն Լուսինեան, Հայաստան փատիշահը, 1393»)

Հալաստանըն պատմական թուղրասը իւզէրին-
 տէ արսլանտան մատա պիր գուզու թասվիրի տէ
 կէօրիւլօրուզ: Գուզու՝ տիւնեանըն կիւնաշընը գալ-
 տըրան Բրիստոսը իմա էթտիլինտէն, պիւթիւն
 տիւնեատա Բրիսթիանլըզա տէօնէն իլք միլլէթին
 պալրաղը իւզէրինտէ պիր գուզու թասվիրի պուլուն
 մասը փէք միւնասիպ տիր:

Սր. Վերոնիգանըն մէնտիլի իւզէրինտէ պուլու-
 նան Բրիստոսըն թասվիրի տէ աղգալին թուղրամը-
 զըն միւնտէրիճաթընտան տըր: Գատիմ պիր րիվա-
 յէթէ կէօրէ, էֆէնտիմիդ խաշընը եիւքլէնմիշ Գոդ-
 դոթալա տօղրու կիտէր իքէն, Սր. Վերոնիգա Անըն
 քէհիլէմէքտէ վէ թէրլէմէքտէ իտիլինի կէօրիւլպ,

մէնտիւրիւն Անըն երեւելուն սիրտի, վէ օլ մէնտիւր իւ-
զէրինտէ Յիսուսըն էշքեալը գալտը:

Գարթալ վէ Ֆեմիֆս նամ գուշլարըն թասվիր-
լէրի տէ թուղրամըղ իւզէրինտէ կէօրիւլիւր: Պիլա
շիւպէն գարթալ միլլէթիմիդին քէսքին կէօղլիւլիւ-
լիւնէ, տուրէնտիւլիւնէ վէ սէրի հարաքէթինէ, Ֆե-
միֆս իսէ էրմէնի միլլէթինի աթէշտէն պիլէ կէշիր-
սէն անըն քիւլիւնտէն եէնի պիր էրմէնի միլլէթի մէշ-
տանէ կէլէպիլիւր խորիւնէ իշարէթ հալինտէ գուլ-
լանըլմըշ տըրլար:

Հէփ պու թասվիրլէրտէն սօնկրա կէլիւր կիւնէ-
շին, մըզրադ, պալթա վէ օդ կիպի սիւաշլարըն վէ
նիհալէթ խաշըն թասվիրի: էրմէնի թուղրամընտա
կիւնէշին թասվիրինին շէմսիէրէսթ Աճէմլէրտէն
կէշմիշ իտիլինի վէ անըն «Սալաշ Եէմսի» օլան Յի-
սուսը Հէմ միլլէթին ճէլալընը, սիւաշլար՝ միլլէթի-
միդին ճէնկեալէրլիւնի վէ նիհալէթ՝ խաշ միլլէ-
թիմիդին խաշապաշտըղընը վէ Գրիթիան տինինտէ
օլան մէթանէթինի կէօսթէրիւր իտիլինի անլամադտա
պիր կիւնէլիւլիւմիւզ եօդ տըր:

Միլլէթիմիդին թուղրամընը պէօլլէճէ կէօղտէն
կէշիրտիւրտէն սօնկրա, միլլէթիմիդին պանտէրամը-
նը, դըօշաղ եա պալրաղընը ունուտապիլի՞րմիլիզ:
էրմէնի միլլէթինին պալրաղը Աճէրիգան, Ֆրանսըղ
վէ Իթալեան պալրաղլարը կիպի ուֆուդի խաթթլար
տան իպարէթ օլուպ, պու խաթթլարտան պիրինճիսի
գըրմըղը, իքինճիսի պէյաղ վէ իշիւնճիւսի գիւմրիւ-
տի եէշի տիր: Գըրմըղը ճէսարէթ վէ շէճաթ կէօս-
թէրիւր, պէյաղ իւմիտ, հագիգաթ վէ խուլուս իմա
էտէր, գօյու եէթիլ իսէ տիրիլիւն վէ ճանլըղա ի-
շարէթ տիր:

Իշպու ճալիպ ի տիրգաթ պալրաղընը միլլէթի-

միդին պիղ էվլատլարընա իւմիտ քէսիքլիւնէ տիւշ-
մէմէմիդի, մէրտլիք, ճէսարէթ վէ շէճաթ Փաղի-
լէթլէրինի թէրք էթմէմէմիդի, Հէմ հագիգաթ, խու-
լուս վէ տիւանէթ իլէ քէնտիմիդի թաշքիմ վէ թագ-
վիւնէ էտիպ, իւմիտ իլէ իշլէմէմիդի պիղէ թալսիւն
էթմէքտէ տիր:

(ՎԵՐ.) ՀԱՅԿ ԱՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՌ ՄԱՆԿՈՒՆՔ ԳՈՂԹԱՆ

Գողթան մանկտի, ահա ձեզ
Շքեղ փառաց ասպարէզ.
Օ՛ն, փութացէք, խուճը կաղմեցէք,
Պսակ անթառամ մնայ ձեզ:

Գիտէ՞ք ոչք են ձեր նախնիք.
Բանաստեղծից էք որդիք,
Որ քնարով, ոսկի լարով
Հայրենիքին բարք բերին:

Դուք ամենից էք զրկուած,
Փառքեր ունիք բաց կորած.
Հայ եղբայրներ են մերի քաղցած,
Եւ Հայրենիք մ'աւերած:

«Այսօր չարիք քէ մոռանա մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ ՀԱՅԻՆ կարդայ նախատինք:»

ԺԱ.

ԷՐՄԷՆԻՃԷ ԹԱՀՍԻԼԻ ԻԶԻՆ

Թիւրքճէ սէօլէյնէրին էրճէնիճէ էօյրէնճէլէրինէ վէ էվտէ չօճուղարա էօյրէթմէլէրինէ ճէտար օլմադ իւզրէ «Կիլիկիա» Թարաֆընտան իւշ քիթապ Հազըրլանըօր, 1. ԹիւրքճէՏԷՆ ԷՐՄԷՆԻՃԷՅԻ ԼՈՒՂԷԹ ՔԻԹԱՊԸ, 2. Թիւրքճէ-ԷՐՄԷՆԻՃԷ ՄԻԻ-ՔԵԱԼԷՄԷ ՔԻԹԱՊԸ, վէ 3. Թիւրքճէ ԹԱՐԻՖԷ ԻԼԷ ԷՐՄԷՆԻՃԷՆԻՆ ՍԱՐՖԸ:

Պու իւշ քիթապլար Հազըրնտա պիւր Թասալ-վուր վէրճէք իւզրէ իշպու պապը Թէրթիպ վէ ՍԱԼ-ՆԱՄԷՅԻ իտխալ էյլէտիք: Մէէճուլըմըլ տըր քի, պու զըթալարը միւթալէա վէ Թէճըրպէ էտէնլէր՝ քէնտի էֆըհարլարընը քէճալը սէրպէսթի իլէ պի-ղէ պէլան, վէ պու պապտէ քէնտի Թէճըրպէլէրինին սէճէրէսի օլմադ իւզրէ Փախտէլի Եօլլար Թավսիյէ է-տէրլէր:

ԹԻՒՐՔՃԷ-ԷՐՄԷՆԻՃԷ ԼՈՒՂԷԹ

Ադ. Ճերմակ, սպիտակ: Ադ սաշլը. ալեուր: Ադ Տէնիզ. Միջերկրական Ծով: Ադ պապա (գուշ). անգղ: Ադ սու (կէօզ խասթալըզը). Ականաբոզ: Ադ սիւլէյմանը.

Աղարծադ. ներմկնալ: Աղարթմադ. ներմկցնել
Կէօզ աղարթմադ. (Աչֆով) վախցնել: Երև
աղարթմադ. երես ներմկցնել, ամօթահար չը-
նել: Շաֆադ աղարծադ. Արեալոյսը ծագիլ:
Ափ-ադ (աղապաղը), նեպ-ներմակ: Աղար-
թը. ներմակ երեւցող բան մը: Աղլը զարալը.
սպիտակախառն: Աղ սախթլը. բախտաւոր:

Ագախ (Ագիտէլէր), դաւանանք, հաւատալիք: Ա-
գախ ի տինիէ. կրօնական դաւանանք:

Ագալլ. Ամենէն քիչ: Ագալլի. առնուագն:

Ագապ (էօքէէ). գարեապար: Ագապինտէ, ագա-
պինճէ. (անմիջապէս) ետեւէն: Տէր ագապ.
անմիջապէս (յետոյ):

Ագլ. Խելք: Ագլիլ, Ագլլը, խելօք, խելացի, խոհեմ:
Ագլալը, անխելք: Ագլլը եէթէր. խելահաս
Ագլլըմա կէլտի. միտքս եկաւ: Ագլ էքմէք.
խոհեմութիւն ընել: Ագլլը պաշընտա, խելքը
գլուխը: Ագլ Եաշտա տէլիլ, պաշտա տըր,
խելքը գլխուն մէջն է, ո՛չ քէ տարիքին մէջ:
Ալլաճ ագլ վէրէ, Աստուած խելք տայ: Ագլլըն
կէլէ՛. վա՛յ քեզ, յիմար: Ագլլըն եէր էթտի՞
մի, հասկցա՞ր: Աճճաղըն ագլլը սօնրատան
կէլիւր. յիմարին խելքը ետէն գլուխը կուգայ:
Ագլլը էքսիք. խելքը պակաս: Ագլլանճադ.
խելքը գլուխը գալ: Ագլլընտան օլճադ. խելքը
կորսնցնել: Ագլլըն ուչուրճադ, խելքը միտքը
(բանի մը) տալ: Ագլլ ալարճադ. համոզուիլ
(քեքեւութեամբ): Ագլլ էօյրէթճէք. Խրատ
տալ. Ագլլը շաշտը. խելքս քրաւ: Ագլլընը
պաշընա թօփլաճադ. խելքը գլուխը ժողովել:
ագլ ագլտան իւսթիւն. խելքէ բարձր խելք
կայ:

Ագճադ (սու). վագել (ջուր): Ագտարճադ. վագ-
ցնել: Ագտարճադ (քիթապը). (գիրքը) ա-
ւարտել: Ագար. միշտ վագող. (առու): (Տէ-
լիք դապըն) ագճասը. կաքիլ: Ագճասա տա
տաճլար. եթէ չը հոսի, գոնէ կը կաքի:
Ագընտը. հոսանք:

Ագչամ իրիկուն: Ագչամլաչն, Ագչամ իւսթիւ. երե-
կոյին. իրիկուն դէմ: Ագչամլար խաչը օլ-
սոււն. բարի իրիկուն ձեզի: Ագչամլաճադ. գի-
շերը մնալ. օքեւանել: Ագչամ թաամը. ընթ-
րիք:

Ագսամ (գըսմլար), մասներ, բաժիններ:

Ագվամ (գաւմլար). ժողովուրդներ, ազգեր:

Ագտէմ. առաջ: Ագտէմճէ. առաջէն:

ԹԻԻՐՔԸ—ԷՐՄԷՆԻՃԷ ՄԻԻՔԵԱԼԷՄԷ

«Ագլտանէ Կիկօ» խմբիլէ Հէր քէսէ ճալիւճ պիր
դօճա վար իտի. Հանրաժամօք ծերուկ մը կար «խե-
լօք Կիկօ» անունով:

Պու դօճա քէնտինի Հէր շէլի պիրիւր եէրինէ դօր-
տու. Այս ծերուկը ինքզինք ամէն բան գիտցողի տեղ
կը դնէր:

Կէլ կէօրէլիւճ քի, Հագիգաթտա ճահիլին պիրի
իտի. Եկուր տես որ, իրականապէս տգէտին մէկն էր:

Կէնճլէր շագա իշիւն քէնտինէ ԹուՀաֆ սուալ-
լար Հատէրլէրտի. Երիտասարդները ծիծաղելի հար-
ցումներ կ'ընէին իրեն կատակի համար:

Մէսէլա, պիւրի տէր իտի. «Կիկօ ամմի, պիղէ սէօյլէսէնէ. Օրինակի համար, մէկը կ'ըսէր, «Կիկօ ամու, մեզի չը խօսի՞ս...»

«Նի՞ չիւն եաղըն տօլու եաղար տա, գար եաղ-մաղ». «Ինչո՞ւ ամառը կարկուտ կուգայ իսկ ձիւն չի գար»:

Պիղիմ դօճա չէօյլէ պիւր էլինին իշինէ ալըրտը սաղալընը. Մերծերուկը անգամ մը սանկ ձեռքին մէջը կ'առնէր մօրուքը:

Կէօլէրինի եռմար աչարտը տէրին Փիքրէ տալ-մըշ կիպի. Աչքերը կը խփէր կը բանար խորունկ խոր-հուրդի մէջ ընկզմածի պէս:

Քէմալ ը թէմքինլէ ճէվապ վէրիւր տի սիւալ է-տէնլէրէ, Կատարեալ ծանրութեամբ կը պատասխա-նէր հարցնողներուն:

«Է՛, օղուլլարը՞մ, տիւնեա պո՛ւ, իշթէ էօյլէ օ-լուր». «Է՛հ, գաւակներս, աշխարհ է ասիկայ, կըլ-լի՛ էդպէս»:

Պիւր զալրիսի սիւալ էտէրտի, «Կիկօ ամմի, սէօյ-լէ պանա, Ուրիշ մը կը հարցնէր, «Կիկօ ամու, ըսէ ինծի...»

Կիճէլէրի նի՞ չիւն չիչէլէրին զօղուսընը ալըր տա ընկինի կէօրմէղիզ. Գիշերները ինչո՞ւ ծաղիկ-ներուն հօտը կ'առնենք, գոյնը չենք տեսներ»:

Կիկօ ամմի կէօլէրինի աչըպ ալընը պիւրիւշ-տիւրէրէ տէր իտի. Կիկօ ամուն աչքերը կը բանար, փակատը կը պոռտէր եւ կ'ըսէր...

«Աճախաթ տիւնեառը տըր պու, եալըուլա-րը՞մ, իշթէ էօյլէ օլուր». «Հրաւիրներու աշխարհ է այս, ցագուկներս, կ'ըլլի՛ էդպէս»:

Պիւր կիւն եինէ սիւալ էթտիլէր, «Կիկօ ամմի, նէտէ՞ն տիւր քի, «Օր մը նորէն հարցուցին, «Կիկօ ամու, ինչէ՞ն է որ...»

«Իխթիյարլարըն պաշը տաղ օլուր տա սաղալը տաղ օլմաղ». Ծերերուն գլուխը գունտ կըլլայ, ու մօ-րուքը չըլլար»:

Էլինի պաշընա վուրուպ եիւրէլինի չէքէրէք ճէ-վապ վէրտի, Ձեռքը գլխուն զարկաւ, եւ սիրտը փա-շելով պատասխանեց.

«Սիւզ պիլմէզսինիզ, էվլատլարըմ, տիւնեատա-հէր չէ՛ օլուր». «Դուք չէ՛ք գիտեր, տղաքներս, աշ-խարհի մէջ ամէն բան կ'ըլլի»:

«Պաղըն, պէն սիւրին սիւալլարընըղա նասըլ ճէ-վապ վէրտիմ». «Նայեցէ՛ք, ես ի՞նչտոր պատասխա-նեցի ձեր հարցումներուն»:

«Պէն տէ սիւզ պիւր չէ՛ սօրալըմ, պաղալըմ ճէ-վապ վէրէպիլի՞ր մի սինիզ». «Ես ալ ձեզի բան մը հարցնեմ, տեսնեմ կրնա՞ք պատասխանել»:

«Ճաշարանըն քիւֆթէլէրինի հէր կիւն եէօրու՞մ, ֆաղաթ «Ճաշարանի փութքաները միշտ կուտեմ, բայց

«Խարբուլթ քիւֆթէսինին թատընը ալմալօրու՞մ, պու նէտէ՞ն» «Խարբուլթ փութքայի համը չեմ առներ, ինչէ՞ն է ասիկայ»:

Կէնճէր Եէք ալազ սաղըրը պէտքերէր. «Կիկօ
ածծի», «Երիտասարդները միաձայն պոռալով ըսին,
«Կիկօ ամու...»

«Է՛, տիւնեա պո՛ւ, հէլպէթ Էօլէ օլուր, տէ-
լի՞ Է Էր». «Է՛, աշխարհ է ասիկա, հարկաւ այդպէս
կըլլայ, Է՞ մի»:

Ձօճուզլար, սիզ տէ պու նազլիյէթի թէքըրար է-
տինիզ. Տղաքներ, դուք ալ կրկնեցէք այս պատմու-
թիւնը:

Էլէնճէլի նազլիյէթի սէվէրսինիզ, տէլի՞ Է Էր.
Ձուարնալի պատմութիւնը կը սիրէք, այնպէս Է՞:

ԹԻԻՐՔԷ—ԷՐՄԷՆԻՃԷ ՍԱՐՖ

Ի՞նչ է Սարֆ Գերականութիւն տէճէք տիր:

Էրճէնիճէնին հարֆլարը (Հալերէնի գիրերը)
Էլվէլա 36 խոր, Այբտան Բէլէ գատար եազ: Սօն իւչ
Եազըլար (Եւ, օ Փ.) սօնրատան զամճ հալիւրիլէր
(յաւելուած): Իչինտէ ֆէ օլան հիչ պիր Էրճէնիճէ
լուղէթ (ոչ մէկ Հայերէն բառ) Եօզ տուր: Ֆէ հար-
ֆը Էճնէսիլ լուղէթլէր իչին (օտար բառերու համար)
գուլլանըլըր:

Հուրուֆը ը Սալթիլի (Vowel Letters — Ձայնա-
ւոր գիրեր) շունլար տըր, ա, ե, ը, ի, ո, օ, ու, իւ:
Պազի հարֆլար Հուրուֆը ը Ղալլի Սալթիլի
(Consonants — Բաղաձայն գիրեր) տիրէր:

Գրաթ տէրսէլի (Reading exercises — Կար-
դալու վարժութիւններ):

Է, Էա, Էաթ, Էաթի, Էաթիլ, Էաթիլներ,
ս, սի, սիր, սիրէ, սիրել, սիրելի, սիրելիներ,
չ, չա, չամ, չամի, չամիչ, չամիչներ,
դ, դա, դար, դարե, դարեդ, դարեդին

ԻՆԿԼԻՉԷ—ԷՐՄԷՆԻՃԷ ՄԻԻՔԵԱԼԷՄԷ

ԴԱՍ Ա. — LESSON I.

ԱՆՈՐՈՇ ՅՕԴ

A, an — մը, մ'

I have	Ունիմ	A book	Գիրք մը
He has	Ունի (ար.)	A pen	Գրիչ մը
She has	Ունի (իգ.)	A knife	Դանակ մը
We have	Ունիմք	A house	Տուն մը
You have	Ունիք	A garden	Պարտէզ մը
They have	Ունին	And	Եւ

1. ՀՐԱՀԱՆԳ

I have a book.— You have a pen.— She has a
house.— We have a garden.— They have a book and
a pen.— You have a pen and a knife.— We have a
house and a garden.

2. ՀՐԱՀԱՆԳ

Պարտէզ մ'ունիմ. — Տուն մ'ունիք. — Գրիչ
մ'ունի. — Գիրք մը եւ դանակ մ'ունինք. — Պար-
տէզ մը եւ տուն մ'ունիք. — Դանակ մը եւ գրիչ մ'ու-
նին:

ԴԱՍ Բ. — LESSON II.

A father	Հայր ծը	A dog	Շուն ծը
A mother	Մայր ծը	A cat	Կատու ծը
A brother	Եղբայր ծը	A horse	Զի ծը.
A sister	Քույր ծը	Yes	Այո՛
An apple	Խնձոր ծը	No, not	Ո՛չ, չ՛.
An orange	Նարինջ ծը	What?	Ի՞նչ

3. ՀՐԱՀԱՆԳ

Have I a brother?— Have you a sister?— Has he an apple?— Yes, he has.— Has she an orange?— No, she has not.— Have we a house and a garden?— Have you a book and a pen?— What have I?— You have a horse and a dog.— What has he?— He has a cat and a dog.— What have we?— You have a brother and a sister.— Have they an apple and an orange?— Yes, they have.

4. ՀՐԱՀԱՆԳ

Շունն ծ'ունի՞ծ. — Այո՛. ունիք. — Զի ծ'ունի՞ք. — Ո՛չ, չունիծ. — Կատու ծ'ունի՞ (իգ). — Այո՛, ունի. — Հայր ծը եւ մայր ծը ունի՞նք. — Այո՛, ունիք. — Եղբայր ծը եւ քույր ծ'ունի՞ք. — Ո՛չ չունինք. — Տունն ծը եւ պարտէզ ծ'ունի՞ն. — Այո՛, ունին. — Ի՞նչ ունիք. — Խնձոր ծ'ունիծ. — Ի՞նչ ունի. — Նարինջ ծ'ունի. — Ի՞նչ ունինք. — Զի ծը եւ չուն ծ'ունինք. — Ի՞նչ ունին. — Գիրք ծը, գրիչ ծը եւ զանակ ծ'ունին:

ԴԱՍ Գ. — LESSON III.

ՈՐՈՇԵԱԼ 30Դ

The — ր

I am	Ես եմ	Good	Բարի
He is	Նա է (ար.)	Bad	Գէշ
She is	Նա է (իգ.)	Large	Մեծ
We are	Ենք	Small	Փոքր
You are	Էք	Rich	Հարուստ
They are	Են	Poor	Աղքատ

5. ՀՐԱՀԱՆԳ

I am poor.— You are rich.— The house is small.— The garden is large.— The pen is bad.— The book is good.— Am I poor? — Are you rich? — Is he good? — Is the house large? — Is the garden small? — We have a good pen.— Have you a good book? — The brother and the sister are good.— The father and the mother are not rich.— Is the brother rich? — Yes, he is.— Is the sister poor? — No, she is not.— Are the house and the garden large? — Yes, they are.— Are you poor? — Yes, we are.— Is the sister poor? — No, she is not.— Are you poor? — Yes, I am.— Is he rich? — No, he is not.

6. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հարուստ չեմ. — Աղքատ չ'էք. — Շունը փոքր է. — Զին մեծ է. — Գրիչը գէշ է. — Գիրքը աղէկ է. — Հարուստ ենք. — Աղքատ էք. — Բարի Հայր

մ'ունի՞նք. — Բարի մայր մ'ունի՞ք. — Եղբայրը հարուստ է. — Այո՛, (է). — Քույրը աղքատ է. — Ոչ (չէ). — Տունը եւ պարտէզը մեծ են. — Այո՛ (անոնք են). — Հարուստ եղբայր մը եւ աղքատ քույր մ'ունինք. — Հարուստ չենք, եւ դուք աղքատ չ'էք. — Խնձորը փոքր է. — Նարինջը դէշ է:

ԴԱՍ Դ. — LESSON IV.

ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ ՅՈՒՅՆԱԿԻ

The pen	Գրիչը	The pens	Գրիչները
The house	Տունը	The houses	Տուները
The room	Սենեակը	The flower	Ծաղիկը
The kitchen	Խոհանոցը	The tulip	Կակաչը
The cellar	Շտեմարանը	The rose	Վարդը

7. ՀՐԱՀԱՆԳ

The books are good. — The pens are bad. — The houses are not small. — The gardens are not large. — The rose is a flower. — The rose and the tulip are flowers. — I have the dogs and the cats. — You have the apples and the oranges. — He has the tulips and the roses. — We have rich brothers and poor sisters. — They have small rooms and large cellars. — Are the brothers rich? — Yes, they are. — Are the sisters poor? — No, they are not.

8. ՀՐԱՀԱՆԳ

Սենեակները մեծ են. — Շտեմարանները փոքր են. — Գրիչները աղէկ են. — Գրիչները գէշ են. — Վարդերն ու կակաչներն ունիմ. — Տուները եւ կատուներն ունիք. — Հարուստ եղբայրներ եւ քույրեր ունինք. — Աղէկ գրքեր եւ գրիչներ ունիք. — Հայրը մեծ տուներ եւ պարտէզներ ունի. — Մայրը փոքր ձիեր եւ շուներ ունի. — Քույրերը ծաղիկներն ունին, եւ եղբայրները խնձորներն ու նարինջներն ունին:

ԴԱՍ Ե. — LESSON V.

ԹՈՒԱԿԱՆՔ

One	Մէկ	Seven	Եօթն
Two	Երկու	Eight	Ութ
Three	Երեք	Nine	Ինն
Four	Չորս	Ten	Տասն
Five	Հինգ	Eleven	Տասնեւմէկ
Six	Վեց	Twelve	Տասնեւերկու
The month	Ամիսը	The mouth	Բերանը
The year	Տարին	The finger	Մատը
Charles	Կարոլոս	The ear	Ականջը
John	Յովհաննէս	The eye	Աչքը
Mary	Մարիամ	The day	Օրը
Emma	Էմմա	The Week	Շաբաթը
Where?	Ո՞ւր	In	Մէջ
There	Հոն	But	- Բայց, միայն.
Here	Հոս	How?	Ի՞նչպէս
Old	Ծեր, հին	Many	Շատ (յոգ.)
Young	Դեռահասակ	How many?	Քանի՞

9. ՀՐԱՀԱՆԳ

I have one brother and two sisters. — You have three books and four pens. — John has five horses, and Charles has six dogs. — How many flowers have you? — We have two flowers, a tulip and a rose. — How old are you? — I am ten years old. — How old is Emma? — She is nine years old. — How many days has a week? — A week has seven days. — Where is Charles? — He is in the garden. — Where is Mary? She is in the kitchen. — Where are you, John? — Here I am. — Where is Emma? — Here she is. — Where are John and Mary? — Here they are. — Have you an orange? — Yes, I have one. — Has Emma many cats? — She has but two. — We have one mouth, but two ears.

10. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ո՞ւր էք կարողոս. — Հոս եմ. — Ո՞ւր է էծման. — Հոս է. — Ո՞ւր են ծաղիկները. — Հոս են. — Քանի՞ ձիեր եւ շուներ ունիք. — Երկու ձիեր եւ երեք շուներ ունինք. — Քանի՞ զրիչներ ունի Մարիամ. — Նա միայն երեք զրիչներ ունի. — Քանի՞ զրքեր ունի Յովհաննէս. — Վեց զրքեր ունի. — Քանի՞ շարաթներ ունի ամիս մը. — Ամիս մը չորս շարաթներ ունի. — Տարի մը քանի՞ ամիսներ ունի. — Տարի մը տասներկու ամիսներ ունի. — Քանի՞ տարեկան էք (Ի՞նչպէս ծեր էք). — Տասնեւեկ տարեկան եմ եւ Մարիամ միայն ութ տարեկան է. —

Շատ տուներ եւ սլարտէզներ ունիք, հարուստ էք. — Ո՞ւր է Յովհաննէս. — Նա շտեմարանին մէջ է. — Հոն Ի՞նչ ունիս. — Խնձոր մը եւ երկու նարինջներ ունիմ:

ԴԱՍ 2. — LESSON VI.

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

My	Իմ	His	Իր (ար.)
Our	Մեր	Her	Իր (իգ.)
Your	Ձեր	Their	Իրենց
Grandfather	Հաւը		Մեծ հայրը
Grandmother	Հանին		Մեծ մայրը
Uncle		Հօրեղբայր	
Aunt		Մօրաքոյր	
Nephew		Քեռորդի	
Niece		Քերպղջիկ	
Cousin		Եղբորորդի	
Man		Մարդ	
Woman	Կին	Well	Լաւ
Ill	Հիւանդ	Quite	Լիովին

11. ՀՐԱՀԱՆԳ

My father is ill, but my mother is well. — Our garden is large, but our house is small. — Your father is my uncle, your mother is my aunt. — John is your brother, and Mary is your sister. — John and Charles are my brothers. — Emma and Mary are my sisters. — Where are my knife and my pen? — Here is my knife, and there are your pens. — Is our uncle rich? — Yes he is. — Is your aunt poor? — No she is not. — Charles and his brother are ill. — Mary and her sister are well. — How are you? — I am quite well. — How is your cousin? — He is ill. — Where is my niece? — She is in the kitchen. — Where are your brothers? — They are in the garden. — How old is your grandfather? — Our grandfather is an old man, and our grand-mother is an old woman.

12. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ի՞նչպէս է ձեր հօրեղբորդին. — Ի՞նչ հօրեղբորդին չափ (լիովին) աղէկ է, բայց ի՞նչ մօրաքոյրս հիւանդ է. — Ո՞ւր է ձեր քեռորդին. — Հոս է նա. — Ո՞ւր են ի՞նչ զրքերս. — Հոս են. — Ո՞ւր է Կարոլոս. — Նա մեր պարտէզն է. — Ո՞ւր է իր (աբ.) քոյրը. — Նա իր (իգ.) սենեակն է. — Ո՞ւր են ձեր զրքերը. — Իր (իգ.) սենեակն են. — Ձեր հայրը քանի տարեկան է (ինչպէս ծեր է). — Մեր մայրը քանի տարեկան է. — Յովհաննէս ի՞նչ քեռորդին է,

Եւ Մարիամ ի՞նչ քեռաղջիկս է. — Ձեր հօրեղբայրը հոս է, բայց ձեր հօրեղբորորդին հոս է. — Ծեր հայր մ ըեւ ծեր մայր մ'ունինք. — Ձեր քեռորդին հարուստ մարդ մարդ մ'է, եւ ձեր քեռաղջիկը հարուստ կին մ'է. — Շատ վարդեր ունի՞ք ձեր պարտէզին մէջ. — Ոչ, բայց կակաչներ ունինք:

ԴԱՍ Է. — LESSON VII.

ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆԻՔ

This	Այս	These	Ասոնք
That	Այն	Those	Անոնք
The parents	Ծնողքը	A fork	Պատառաքաղ մը
A boy	Մանչ մը	A spoon	Դգալ մը
A girl	Աղջիկ մը	A plate	Պնակ մը
A son	Որդի մը	A table	Սեղան մը
A daughter	Դուստր մը	A chair	Աթոռ մը
For		Համար	

13. ՀՐԱՀԱՆԳ

This boy is my brother, this girl is my sister. — These boys are my sons, these girls are my daughters. — That house is small, that garden is large. — Those books are good, those pens are bad. — John and

Charles are good boys. — Mary and Emma are good girls. — This is my wife, that is your fork. — These are my books, those are your pens. — Is this my spoon? — Is that your plate? — Are these his tulips, are those her roses? — Is this man your uncle? — Yes, he is. — Is that woman your aunt? No, she is not. — Are these boys ill? — Are those girls poor? — This house has ten rooms, two kitchens and one cellar. — My parents have three sons and five daughters. — This table is small, that is large. — These chairs are good, those are bad.

14. ՀՐԱՀԱՆԳ

Այս մարդը հայրս է, այս կինը մայրս է. — Այն Տունները մեծ են, այն սարսաղները փոքր են. — Այն դանակը Յովհաննէսին համար է, եւ այն դղալը Կարոսին համար է. — Այն խնձորները Մարիամին համար են, եւ այն նարինջները Էմմային համար են. — Այս աթոռը իմ քրոջս համար է. — Այս պնակը իմ եղբորս համար է. — Այս ծաղիկները մեր մօրը համար են. — Այս կակաչը ձեր որդւոյն համար է, եւ այն վարդը ձեր դստեր համար է. — Այս ձեր տունն է. — Այս իր (իր.) սարսաղն է. — Ասոնք իր (ար.) գրքերէն են. — Ասոնք մեր գրքերն են. — Այս իմ դանակս է, այդ ձեր պատռաքաղը է. — Ասոնք ձեր շունները չեն, ասոնք մեր ձիերը չեն. — Յովհաննէս բարի տղայ մ'է, Մարիամ բարի աղջիկ մ'է. — Հոն կան (են) երկու գիրքեր. այս մանչերուն համար է, այն աղջկանց համար է:

ԴԱՍ Ը. — LESSON VIII.

ՈՐՈՇԻՉ ՄԱՍՆԻԿՆԵՐՈՒ ԶԱՆՑԱՌՈՒՄԸ

(a, the, my this.)

A ring	Մատնի ձը	Lost	Կորսուած
A watch	Ժամացույց ձը	Found	Գտնուած
A hat	Գլխարկ ձը	Taken	Առնուած
A stick	Գաւաղան ձը	Seen	Տեսած
The purse	Քսակը	Bought	Գնած
The money	Դրամը	Sold	Ծախուած

15. ՀՐԱՀԱՆԳ

What have you lost? — I have lost my purse and money. Charles has lost his pen and knife and Mary has lost her dog and cat. — This poor man has lost an eye. — I have found a pen and knife in your garden. — Emma has found a fork and spoon in the kitchen. — Where have you found this watch and ring? — Where has John taken that hat and stick? — Have you seen our house and garden? — Yes, I have. — Has your aunt sold her horses and dogs? — No, she has not. — Are these boys and girls ill? — Are those houses and gardens large? — Where have you bought your

tulips and roses? — My uncle has bought a watch and ring for my brother, and a fork and spoon for my sister. — We have a rich uncle and aunt. — You have a large house and garden. — Charles and Emma have lost their good father and mother.

16. ՀՐԱՀԱՆԳ

Այս պատահաքաղը եւ դանակը ո՞ւր առիք (ու-
նիք առած). — Յովհաննէսը աչս շունը եւ կատուն
դտաւ. — Մարիամ ի՞նչ կորսնցուց. — Նա իր քսակն
եւ դրամը կորսնցուց. — Ձեր եղբայրները ի՞նչ կոր-
սնցուցին. — Ժամացույցս եւ մատնիս տեսա՞ք. —
Այս դպալները եւ պատահաքաղները ո՞ւր գնեցիք. —
Ձեր հայրը իր տունը եւ պարտէզը ծախե՞ց. — Ձեր
ծնողքը ձի մը եւ շուն մը կորսնցուցի՞ն. — Այն մար-
դը եւ կինը տեսա՞ք. — Բարի մանչը եւ աղջիկը տե-
սանք. — Այս աղքատ մարդը եւ կինը հիւանդ են. —
Իրենց ուստրը եւ դուստրը կորսնցուցին:

ԴԱՍ Թ. — LESSON IX.

ԱՆՁԱՏՈՒՄ

Some	Բիչ մը	Cheese	Պանիր
Milk	Կաթ	A glass	Բաժակ մը
Water	Ջուր	A cup	Գաւաթ մը
Tea	Թէյ	A bottle	Շիշ մը
Coffee	Սուրճ	A bit	Կտոր մը
Bread	Հաց	Drunk	Խմած
Some bread	Բիչ մը հաց	Eaten	Կերած
Butter	Կարագ	Give me	Տուէ՛ք ինձ
Meat	Միս	Or	Կամ
Some friends	Գանի մը բարեկամներ		
A glass of water	Գաւաթ մը ջուր		
If you please	Հաճեցէ՛ք, թէ որ կը հաճիք		

17. ՀՐԱՀԱՆԳ

Give me some bread and butter. — Here is some wine and there are some apples and oranges. — My father bought some flowers. — We have bought some books and pens. — Have you lost some money? — Yes, I have. — Have you drunk some milk? — No, I have not. — My brother has eaten some bread and meat, and I have eaten some bread and cheese. — Give me a cup of tea or a glass of milk, if you please. — Here is a bottle of milk, and there is a bottle of

water. — We have drunk some cups of tea, and Emma has drunk some cups of coffee. — This glass of water is for my nephew, and that cup of milk is for my niece. — Give that poor woman a bit of bread and a glass of water.

18. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հացը խոհանոցն է եւ ձիւր շտեմարանն է. — Գինին աղէկ է եւ գարեջուրը գէշ է. — Ծեր ծարդը ի՞նչ կերաւ. — Քիչ մը հաց եւ կարագ կերաւ, եւ բաժակ մը կաթ եւ ջուր խմեց. — Հաճեցէք ինձ դաւաթ մը սուրճ եւ քիչ մը հաց ու պանիր տալ (տուէք). Այս դաւաթ մը թէյը Մարիամին կամ Էմմային համար է. — Այս շիշ մը գինին քու քեռորդուդէ համար է, եւ այս բաժակ մը գարեջուրը քու հօրեղբորորդուդէ համար է. — Յովհաննէս (քանի մը) խնձոր եւ նարինջ գնեց. — Կարողո՞ւ վարդեր եւ կակաչներ գնեց. Մանչեր եւ օրիորդներ տեսանք. — Այս աղքատ մարդուն կտոր մը միս, քիչ մը հա ցեւ բաժակ մը քարեջուր տուէք:

ԴԱՍ Ժ. — LESSON X.

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅ

To like — Սիրելի, Հաճոյ ըլլալ.

I like	Կը սիրեմ	We like	Կը սիրենք
He likes	Կը սիրէ	You like	Կը սիրէք
She likes	Կը սիրէ	They like	Կը սիրեն
To drink	Խմել	To think	Խորհել, կարծել
To sleep	Քնանալ	To love	Սիրել
To make	Շինել, րնել	To praise	Գովել
To write	Գրել	I will	Ես պիտի
Paper	Թուղթ	Joiner	Ատաղձագործ
Ink	Մեջր	The Shoemaker	Կոշկար
To eat	Ուտել	The bed	Անկողինը
A letter	Նամակ մը	Useful	Օգտակար
A boot	Կոշիկ մը	Obedient	Հնազանդ
A shoe	Հողաթափ մը	Yet	Ալ, դեռ
Very	Խիստ		
To read	Կարդալ		

19. ՀՐԱՀԱՆԳ

I like apples and oranges. — You like roses and tulips. — My sister likes books and flowers. — I drink water, my father drinks coffee, and my sisters drink tea. — We eat some apples, my brother eats some meat. — I sleep in my bed, and my sons sleep in their beds. — The shoemaker makes boots and shoes, and

the joiner makes tables and chairs. — I love my father and mother. — Charles loves his brothers and sisters. — These boys love their parents. — Charles praises John, and John praises Charles. — We love and praise the obedient boys and girls. — Mary writes a letter, and Emma reads a useful book. — Give me some paper, if you please; I will write a letter for my cousin. — Where is your sister? — I think she is in the garden or in the kitchen. — Has she taken my purse? — I think she has.

20. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ես հոս կը քնանամ, Կարորոս հոն կը քնանայ եւ իմ երկու քեռորդիներս աչն սենեակը կը քնանան. — Անոնք շատ վարդեր ունին. — Այո՛ ես վարդերը կը սիրեմ, եւ մայրս կակաչները կը սիրէ. — Եղբայրս թէյ կը սիրէ, եւ մօրաքոյրս սուրճ կը սիրէ. — Մենք ջուր կը խմենք, եւ մեր քոյրը կաթ կը խմէ. — Քիչ մը հաց եւ պանիր կ'ուտենք, եւ բաժակ մը ջուր կամ դարեջուր կը խմենք. — Հաւս չիչ մը գինի կը խմէ, եւ կտոր մը պանիր կամ միս կ'ուտէ. — Մեր ծընողքը կը սիրենք. — Մարիամ իր եղբայրը եւ քոյրը կը սիրէ. — Մօրաքոյրս իր աղաքները կը դովէ, եւ հօրեղբայրս իր աղջիկները կը դովէ. — Ձեր եւթօրը քիչ մը մեղան տուէք, կարծեմ նա քանի մը նամակներ պիտի գրէ. — Կուգէ՞ք այս գիրքը կարդալ (Այս գիրքը պիտի կարդա՞ք). — Կարծեմ աչս գիրքը խիստ օգտակար է. — Մեր հայրն ալ շատ օգտակար գիրքեր ունի. — Իմ բարեկամս խիստ հնազանդ աղաքներ եւ աղջիկներ ունի:

ԴԱՍ ԺԱ. — LESSON XI.

ՀԱՐՑՈՒՄ ԵՒ ԺԵՏՈՒՄ

To do — Ընել.

Do I eat?	Կուտե՞մ	Do I not eat?	Չե՞մ ուտեր
Do you eat?	Կուտէ՞ք	To learn	Սովորել
Does he eat?	Կուտէ՞	To speak	Խօսիլ
Do we eat?	Կուտենք	To know	Գիտնալ
Do they eat?	Կուտեն	To live	Ապրիլ
I do not eat	Չեմ ուտեր	Why?	Ինչո՞ւ

21. ՀՐԱՀԱՆԳ

Do you like apples? — Yes, I do. — Does your brother like oranges? — No, he does not. — Do your sisters write a letter? — Yes, they do. — Do we sleep in this room or in that? — I do not like coffee. — Your aunt does not like milk. — What do you drink? — I drink some water and milk. — What do your brothers drink? — They drink some beer and wine. — Our grandfather does not like this dog and cat. — Does your cousin sleep? — No, he does not. — Does Mary love her parents? — Yes, she does. — Do you like tea or coffee? — I like neither tea nor coffee. — What does your sister do? — She writes a letter for her aunt. — Do you know how old your nephew is? — I do not; I think he is ten years old. — Why do you not eat? — Are you ill? — Do you speak French?

— No, I do not, but my brother does. — Does your cousin learn French? — Yes, he learns French and English. — Does not your daughter like flowers? — Yes, she does. — Do not your brothers like horses? — No, they do not.

22. ՀՐԱՀԱՆԳ

Ատաղձագործը ի՞նչ կը շինէ. — Նա սեղաններ եւ աթոռներ կը շինէ. — Կօշկակարը ի՞նչ կը շինէ. — Նա կօշիկներ եւ հողաթափներ կը շինէ. — Ի՞նչ կ'ընէք. — Դասս կը սովորիմ. — Քուրերնիդ ի՞նչ կ'ընէ. — Նա նամակ ծը կը գրէ. — Եղբօրորդիս կը ճանչնա՞ք. — Այո՛ կը քանչնամ (կ'ընեմ). — Քուրս ձեք եղբայրը կը ճանչնա՞ւ. — Ոչ չքանչնար (չընեմ). — Այս ծարդը եւ կինը չեմ ճանչնար. — Մայրս կը գրէ՞ թէ կը կարդայ. — Ինչո՞ւ չէք գրեր կամ կարդար. — Ձեք քուրը հիւանդ է. — Ինչո՞ւ չուտեր (իգ.). — Նա (իգ.) իր դասը կը սովորի. — Ձեք հաւը ո՞ւր կը բնակի. — Գիտէ՞ք իմ հաւս ո՞ւր կը բնակի. — Ձեմ գիտեր. — Ինչո՞ւ օգտակար գիրք ծը չէք կարդար. — Ձեք մայրը իր քուրը չսիրեր. — Ձեք քեռորդիները իրենց մօրաքուրը չե՞ն սիրեր. — Սուրճ չեմ սիրեր. — Մօրաքուրս գինի չսիրեր. — Ձեք հայրը կը քնանա՞ւ. — Կարծեմ կը քնանայ (կ'ընէ). — Ձեք եղբայրները կը քնանա՞ն. — Կարծեմ չեմ քնանար (չենք ընեմ). — Ա՛յս կամ ա՛յն գիրքը կ'ուզէք կարդալ. — Ոչ ա՛յս, ոչ ա՛յն կարդալ կ'ուզեմ. — Ձէ՞ք սիրեր Անգլիերէն կարդալ. — Անգլիերէն եւ Գաղիերէն կարդալ կը սիրեմ:

ԱՄԵՐԻԳԱՏԱ ՄԻԻԹԵՄԵՔԻՆ ԿԻԼԻԿԱԼ ԵՐԷՅԼԵՐՏԷՆ
ՊԱՅԼԻԱՐԸ

Այագտա տուրանլար՝ սօլտան սաղա. — Վերք. Հաչկ Ատա-տուրեան, Յարութիւն Ս. Ճէնանեան* Աւետիս Մ. Պուլղուր-ճեան, Կարապետ Ատալեան*:

Օրուրանլար՝ սօլտան սաղա. — Վերք. Կոստան Մուճճեան, Յարութիւն Ճինիչեան, Արիստակէս Նուսիճեան*:

*Վէճաք էրմիւ տիրէր:

ԷՐՄԷՆԻ ԱՆՎԱԼԸՆԱ ԱԻՏ ՊԱԶԸ

ԻՆՎԼԻԶՃԷ ԳԸԹԱԼԱՐ

1. Biblical References of Armenia. Armenia is a high table land on the southern slope of the Caucasus, between the Caspian and Black seas and Mesopotamia. Its boundaries have varied at different times of its history. It is believed by the greatest majority of the Biblical scholars to be the first seat of the human race, and also the cradle of mankind after the deluge. The four rivers mentioned in the second chapter of Genesis: Pison (the present Joruk that runs to the Black Sea), Gihon (the present Arax that runs to the Caspian Sea), Tigris and Euphrates (both run to the Persian Gulf), have their sources in the highlands of Ararat, Armenia. According to the modern critics, Armenia was formerly called Ararat, after the name of that illustrious mountain, about 17,000 feet high, upon which the ark of Noah rested after the abatement of the waters. The fertile soil, the magnificent scenery, the mild and healthy climate, the large rivers, and the "one thousand sources" of pure waters, make it worthy to be called the "Garden of Eden."

Other Biblical references in connection with Armenia: In II. Kings, 19:37, and Isa., 37:38, we notice

that the sons of Sennacharib, the Assyrian monarch, after killing their father (681 B. C.), "escaped into the land of Armenia." Again in Ezex., 27:14 and 38:6, Armenia is indicated under the name of Togarmah, the great grandson of Noah, to whom the Armenians carry their descentance, as furnishing Tyre with horses and mules, a product for which it is still noted. Tigranes I., the celebrated Armenian king, is said to have been an ally of Cyrus the Great in overthrowing the Babylonians and thus in liberating the Jews from their seventy years' captivity. A forshadow of this event is indicated by the prophet Jeremiah (51:27-29; also 50:41, 42): "Call together against her the kingdoms of Ararat, Minnie and Ashkanaz," etc.

2. About the Origin of the Armenian Nation there are two different opinions. The one, so long cherished by the Armenians themselves, is that their ancestor, Haig, the son of Togarmah and the fifth generation from Noah, a hero, and a worshiper of the true Jehovah, lived in Babylonia, where one of the giants, coming into power, called himself Bel or Baal and claimed for himself the divine worship. Haig did not recognize him, and after slaying him in a struggle left the country and fled with his men to the mountainous regions on the north, and established there a principality which was named Hai or Haigazian, the title which Armenians still use for themselves. The name Armenian is supposed to be given by foreigners, after the name of the seventh great Armenian ruler, Aram.

The other opinion lately brought forward is that the Armenian nation, belonging to the Aryan race,

came from the north, from Caucasia, and did not occupy the country before the seventh century B. C. They followed the track of the Medes, owing to the gradual decline of the Assyrian Empire. The arguments in favor of this theory are the facts that the Armenians in their physiognomy and natural construction and in their traditions and language have close connection and resemblance with other Aryan nations, which would be the contrary if they had an Assyrian or Chaldean origin. The Armenian language has not the slightest resemblance of the Semitic branch, Assyrian, Chaldean, Phenician, Hebrew and Arabic; while many original words and other characteristics of the language show the evident identity with the Indo-Germanic (European) branch — for instance, Mayer, mother; Douster, daughter; Hair, hair; Vod, foot; Gow, cow; Luce, light; Dour, door; Gadou, cat; Bardes, paradise; Dev, day; Ash, ass; Anoun, noun, and many others.

3. Armenia According to the Ancient Foreign Historians. In the famous inscriptions of the Achæmanides (the ancient Persian monarchs, as Darius, Hystaspes, Xerxes, Artaxerxes, and others) in Persepolis (the ancient Persian capital of the said dynasty and afterward ruined by Alexander the Great) the name of Armenia is found written in various forms, and the pictures of Armenian tributaries are represented as marching after the Cappadocians to render homage to the great Persian king; the probable date, six centuries before Christ.

Herodotus, the oldest Greek historian, born 484 B. C., also mentions the absorption of the Armenian

kingdom in that of Darius, and the exaction of a tribute of four hundred talents.

Xenophon, the celebrated Greek general, historian and philosopher, born 445 B. C., in his account of the adventurous retreat of the Greeks in the East, known in history as "The Retreat of the Ten Thousand," throws much light upon the ancient Armenians and Kurds.

Armenia was included in the conquests of Alexander the Great, 320 B. C., and after his death at the partition of his kingdom Armenia was submitted to the Seleucidæ of Syria. But in 190 B. C. she revolted against the Syrian King, Antiochus the Great, and gained her independence through the aid of the Parthian king, Mithridates I., who appointed his brother Valarsaces, over Armenia. This was the beginning of the second period of the Armenian Kingdom.

4. The Four Periods of the Armenian Kingdom. The first period, beginning with Haig and ending at the time of Seleucidæ, embraces about 22 centuries. The first part of this period is legendary, or rather, unknown. The second period begins with Valarsaces, 190 B. C., and goes until 390 A. D., embracing a period of nearly 600 years. The greatest event of this period is the evangelization of the whole nation, about which the reader will find a concise information in the next chapter. The greatest king of this period was Tigranes II., who was able to fight with the Roman rulers. After him Tacitus, the historian, says the Armenians were almost always at war with the Romans through hatred, and with the Parthians through jealousy, until the two great enemies prevail-

ing over Armenia divided it between themselves, 390 A. D.

Between the second and the third periods, about 500 years, the Armenians were subjected partly to the Roman or Greek Empire and partly to the Persian kingdom and Mohametan caliphate.

The third period begins at 859 A. D. and comes to its end at 1045 A. D., thus embracing about 200 years.

The fourth period of the Armenian independence (1045-1393) was confined to Cilicia. Ruben, a relative of the last king of the third period, escaped into Cilicia and established the Rubenian kingdom, having the city of Sis for his capital. The mountainous situation of Cilicia helped the Armenians to keep their independence until 1393, when Leon VI., the last king of this dynasty, an exile by the Mohametan caliphate, died at Paris, France, and was buried in the Cathedral at St. Denis. Zeitoun of the present day was the last spark of this local independence.

According to the above statements the Armenian Kingdom began at twenty-fourth century B. C. and ended at fourteenth century A. D., thus embracing a period of nearly 3,800 years with about 600 years' intervals of subjection, during which time they were governed by provincial system, which can not be called total subjection with the present meaning of the word. During the last centuries Armenia became gradually divided between Turkey, Russia and Persia. The Ottoman Turks nominally conquered Armenia, but until recent times (1847) it was practically under various Kurdish Sheiks, or chiefs.

THE ARMENIAN CHURCH

1. Pre-Christian Religion of Armenia. From the ancient Armenian literature, consisting of national songs, only a few quotations are left, and the earliest inscriptions on the great citadel rock of Van have not yet been satisfactorily made out. What we understand from the authorities existing is that the Armenians, before Christianity, worshiped the heavenly bodies, the sun, the moon and the stars, and the fire, like other surrounding nations. The names of many places and persons, still in use, are the various derivations of the names of these deities. The relics of those ages of heathenism, however, show that their idolatry was not of the coarser and abominable sort. So far as we know, polygamy, human sacrifice and immarol practices in worship were not introduced nor practiced among the Armenians; on the other hand, the sacredness of family life, the fidelity in marriage, the obedience to parents, national enthusiasm, attachment to the "fatherland," social habits, industry, peacefulness, hospitality, and most of all religious zeal and piety — still prevailing characteristics of the race — are traced back to those remote ages. Haig, the supposed ancestor of the nation, is described as "the eagle of the mountains of Ararat," the first hero who ever declared himself for freedom and conscience. His grandson, Aramais, who has built stores of luxuries for himself, is condemned for gluttony, and his hateful character

was put into a proverb and passed through generations. The seventh ruler from Haig, Ara the beautiful (the son of Aram, after whom the nation was named "Armenian"), was highly praised, not only for his personal beauty but chiefly for his fidelity to his nation and temperate firmness against the worldly and impure intentions of the Assyrian Queen Semiramis (Shamiram), even at the expense of his life, which he lost while bravely fighting with the hordes of this ancient Jezebel. Armenian virgins are described as gathering in the Temple of the Goddess of Purity and singing the virtues of virginity and matrimonial fidelity. Heripsimian virgins fled to Armenia as the safest shelter to preserve their honor against the vicious tyranny of the Roman rulers. Santookhd, the only daughter of the Armenian King in the first century A. D., was converted to christianity by the Apostle Thaddeus, declined all the glories of a worldly crown, and in spite of the appeals, promises and threatenings of her idolatrous father, kept the true faith until her innocent blood, together with that of her apostle, was shed on the beautiful plains of Shavarshan, where roses and lilies are believed to bloom out of her blood. These were the ideals of the Armenian nation, even before Christianity was fully accepted among them.

2. Evangelization of the Armenian Nation. Christianity was undoubtedly introduced among the Armenians early in the second century of our era, and towards the end of the third century it was officially proclaimed as the national religion of the country. According to the traditions of the Armenian church, the Armenian King Abcarius, having a chronic malady,

and hearing about the miracles of Jesus, sent special messengers to him with a letter, and invited the Saviour to come and live in his capital Edessa (the present Ourfa) and be safe from the enmity of Jewish authorities. Our Lord, the tradition continues, highly appreciated this kind feeling of hospitality, but as he could not go himself he promised to send one of his apostles after his resurrection, which he did by sending Thaddeus, called the Apostle of Armenia. Nobody can tell how much truth or probability there is in this tradition, but that Thaddeus and Bartholomew were sent to the northeastern regions and established there Christian churches, and that among the Armenians many converted Christians were persecuted and some churches were destroyed through the influences of the great anti-Christian emperors of the Roman commonwealth, are historical fates. Still the general evangelization of Armenia dates towards the end of the third century.

The historical founder of the Armenian church was Saint Gregore "the Illuminator," an Armenian prince, related to King Tiridates, who during the first part of his reign was a great persecutor of "the new faith transplanted from Judea." The young prince Gregore, resigning his worldly position, consecrated himself to the enlightenment of his people in spite of all the difficulties and severe persecutions he suffered from the people and the king. Tiridates being very anxious to change his mind and course, shut him in a dungeon for several years, but could not prevent the rapid progress of the flame of Christianity which was already consuming the remains of the pagan ages.

The most cruel thing attributed to Tiridates was his killing some maiden refugees, who, persecuted by the Roman emperor, had fled to Armenia for shelter. His remorse and shame of this guilt was so strong that he is related to have lost his mind for some time, until one night in his dream he saw the graves of the said martyrs illuminated by a bright light, and upon this vision he at once released Saint Gregore and was baptized by him with all his subordinates, and proclaimed Christianity to be the religion of his dominions. Soon churches were established and the visionary light which was believed to illumine the graves of the martyrs was spread over the country; and at the very site of that heavenly light a magnificent church was erected by the name of "Echmiadzin," the Descent of the Only Begotten, which is until this day the most sacred headquarter of the Armenian church and the seat of the highest religious authority called "Catholics of the Whole Armenians." (276 A. D.)

Saint Gregore, the Illuminator, being consecrated Bishop of Armenia in 302 A. D., was the first Catholics or father of that sacred seat, and uninterrupted succession is kept until this day. The present head of the Armenian church is His Holiness Kevork V., the honored and the beloved Archbishop. The Bible was translated into the Armenian language early in the fifth century by Mesrob, who also invented and introduced the present alphabet, composed of thirty-six letters. (Three more letters were introduced afterwards for foreign sounds.)

3. The Relation of the Armenian and Greek Churches. Though Christianity was introduced first

among the Jews and the Greeks, the Armenian church has the honor of being "the First National Church in Christendom." Notwithstanding her national independence, she acknowledged the church universal and conducted herself in unity with the sister churches in the East, the principal one of which was the Greek church. St. Gregore, the Illuminator, was trained and even ordained in the Greek school at Cæsaria, and was authorized to represent the Armenian branch of "the Church Universal" in the general councils. The early history of the Christian church shows that the Armenian delegates of these councils had their own share in the discussions of various theological and ecclesiastical subjects; so much that the Western delegates and the Bishop of Constantinople, and even the Emperor Constantine himself, could not help to admire and appreciate their superior intellect and zeal for the interest of the church. Especially at the celebrated discussions of Arius' doctrine against the divine nature of our Saviour, the Armenian bishops, as opponents to that heresy, expressed the greatest zeal for the preservation of the old orthodox doctrine. And the Nicæan creed that was arranged as a protest and defense against the erroneous teaching of Arius and used in her worships until this day. Saint Gregore, the Illuminator, added to it some sentences in order to emphasize its general spirit.

The Council of Chalcedon, 451 A. D., the Armenian bishops could not attend on account of the Persian persecutions, and not being contented with the resolution of that Council in regard to the number of the natures of our Saviour, refused its decrees in 536.

Accepting the Mono-physical Doctrine (that is, in our Lord's person the divine and the human united to one unseparable nature), she proclaimed herself independent of the Greek church, and since then had no formal union with her, although she regards her as a "sister church." This separation, in spite of its political disadvantages, has proved beneficial for the maintainance of the purity of the doctrines and the practice of the Armenian church.

The seven sacraments of the early church, as mass, confession, absolution, unction, matrimony, baptism and eucharist, though practiced in the Armenian church, are rather formal than doctrinal, as is proved by her susceptibility to internal reformation. The following hymn, composed by Nerses the Graceful, the Armenian Archbishop who lived in the twelfth century (about 400 years before the Reformation of Martin Luther), and sung in the Armenian church until this day, is one among many that shows the doctrine and spirit of that ancient church:

O, Dawning brightness! Sun of righteousness! Shine forth upon me.

Fatherly issue (spirit), in my heart renew pleasing words for thee.

Treasure of bounties, thine hidden riches grant my soul to see.

Open mercy-door to confessing soul, with heavenlies rank me.

Thou one in three, Carer all that be, on me have mercy.

Arise Lord helping, raise the slumbering, like angels to be,

Eternal Father, Co-existent Son, ever Ghost Holy,
Loving name Jesus, with thy love bruise my heart-stony.

RELIGIOUS PERSECUTIONS OF THE PAST AGES

After conversion to Christianity the history of the Armenian nation has become largely the history of the church; for, being situated beyond the frontiers of Christendom, they suffered constant persecution from the surrounding heathen nations, and the State was obliged to defend the church at any cost.

1. Persecution From Persians. Towards the middle of the fifth century, as it was mentioned in the first chapter, Armenia had lost its national independence, and one part of it was ruled by Persians, though in a provincial system. The Persians who were bigoted Zoroastrian fire worshipers, aimed at this time the conquest and the conversion of the world. Accordingly, in 450 A. D. the Persian King dictated a letter to the Armenian princes setting forth the superiority of the fire worship to Christianity, and inviting the whole nation to accept it. Upon this threatening invitation a great council was held, in which clergy and laymen sat together and a unanimous reply of refusal was decided upon. The exact copy of that remarkable answer was presented by one of the bishops who signed it. After intelligibly refuting the false arguments of the Persian King against Christianity, they said in conclusion: "From this faith no one can move us, neither angels nor men,

neither sword nor fire, nor water nor any deadly punishment. If you allow us our faith we will accept no other lord in place of you, but we all accept no God in place of Jesus Christ; there is no other God beside him. If after this solemn confession you ask anything more of us, lo, we are before you and our lives are in your power; from you torments, from us submission; your sword, our necks; we are not better than those who are gone before us, who gave up their possessions and their life for this testimony."

The haughty King of Persia, being enraged by the boldness of this reply, ordered an army of 200,000 men against this small country, which stood alone in front of a vast power. The battle, often called the Armenian Marathon, was fought on the plain of Avarair under Mt. Ararat. In this desperate struggle the much smaller army of the Armenians was defeated, and their leader Vartan, the Brave, was killed, but the surprising resistance offered by rich and poor, men, women and children, convinced the King of Persia that he might crush the Armenians, but could never make fire-worshippers of them; and was obliged to admit the declaration of the High Priest of fire worship, that "These people have put on Christianity, not like a garment, but like their own flesh and blood. They are not afraid of fetters and torments, nor care for property, and choose death rather than life. Who can stand against them?"

2. The Bravery of the Armenian Women During This Persecution. The above mentioned historian Bishop, who was an eye-witness of this terrible warfare that reduced the country almost to a desert,

describes the condition of the Armenian women at that time, saying: "I cannot enumerate all the wives of the heroes, both of those who were in fetters and those who had fallen in battle. All of them being kindled by a holy ambition, put on the same virtue of fidelity. The delicately reared women went untiringly to the houses of prayer on foot and barefooted, asking by vows that they might be enabled to endure their great affliction. The everlasting Psalms were the words of their lips, and their complete comfort was in the reading of the prophets. With their eyes they saw the spoiling of their goods, and with their ears they heard the moans of suffering of their dear ones. With prayers they opened the closed doors of heaven, and with holy petitions caused the angels of redemption to descend. With their hands they worked and were fed, and the pensions granted them by the court they sent year by year to their husbands and sons for their comfort. The snows of many winters melted, the springs came, the life-loving men saw and rejoiced; but they never could see those for whom they longed. To outsiders they appeared mourning and sorrowful widows, but in their own souls they were adorned with heavenly love. Their desires and prayers to God were only that they might finish their course with faith and courage, filled with heavenly love, even as they had begun."

3. Persecutions From the Mohametans. After the fall of the Persian kingdom in the seventh century Armenia was invaded by the Saracens, the Mohametans, for about 200 years. The history of this time was not brighter than any period of re-

ligious persecutions the Armenians had suffered. In the choice of Islam, or sword, or low subjection, Armenians have always chosen one of the last two proposals. While the fury of Islam was overwhelming Persia, Turkey and India were progressing with wholesale conversions of races and tribes. The Armenians proved themselves to be the only exception, and to break off these rapid and sure conquests. If they could not be permitted to live for their friends and country they would prefer death to Islam, hence the saying prevailed among Mohametans as a proverb that, "The old obstinate Armenian will not become Musliman."

After the withdrawal of the Saracens, owing to the fall of the caliphate in Bagdad, the Armenians gained their independence under the third period of their kingdom. But the land could not gain her rest from the repeated invasions of proselyted Moslem tribes, especially the Tartars. By the short-sighted policy of the Greek emperors, the Armenian kingdom was overthrown in 1045 A. D., and thus the whole eastern frontier was laid open to the invasion of the Seljouk Tartars, who might have been successfully resisted by the hardy mountaineers of Armenia. The result was fatal, both to Armenia, which was overrun, and to the Greek empire; for in the battle of 1071 A. D. the Emperor Romanus IV. was defeated and made prisoner by Alp Arslan, and the whole of Asia Minor was left to the mercy of the merciless Seljoukian Tartars, who, as most bigoted Mohametans, scourged the country for 200 years.

Genghis Khan, the Mongolian invader, early in

the thirteenth century, dealt comparatively better with the Armenians, which the Mohametans attributed to the influence of his wife, who was a Christian. But after the overthrow of his temporary dominion the Armenians suffered more from the vengeance of the Egyptian caliphate. The exact cause of this vengeance was the hospitality the Armenians showed to the Crusaders, sheltering and feeding them a whole winter on their way to the Holy Land to recover it from the hands of Mohametans. The cruelties of Timourlane, the Tartar, devastated Armenia at the close of the fourteenth century; his bloody soldiers being tired of killing, buried many Armenians alive, or drove them into the rivers, and many children and women together were drowned. In 1605 Shah Abbas, of Persia, forcibly transplanted 12,000 Armenian families to his country as slaves to serve the good pleasure of the Mohometan Persians. From that time on the Armenians have suffered continuous and severer persecutions from the Kurds and the Turks, the description of which is the latest chapter of horrors.

Armenia, owing to its geographical situation, has always been the battlefield of the eastern and western invasions. Her importance in the history of civilization and the Christian church was that, she being at the frontier of Christendom, has done much in checking the fury of the barbarous invaders, and more perhaps in suffering for the freedom and religion of their western brothers, who, had it not been for this providential stronghold, would not be able to have time and facility in developing their civilization, both secular and ecclesiastical.

ARMENIA

Armenia, O Armenia!

Will nations heed thy cry,
Or must thou feel the Moslem's steel
Till all thy people die?

The land that once held Eden,
Where Adam went to dwell,
The savage Turk by fearful work
Hath made it now a hell.

Where Noah's mighty mountain
Uplifts its ancient head,
And views a plain piled high with slain,
Armenia's martyred dead!

Where maidens, Christian maidens,
Knelt down to fiendish Kurds,
And on the air they breathed a prayer
We dare not frame in words.

To woman's prayer was answered
A demon's mocking laugh,
And then the knife that ended life
Seemed kinder far by half.

O chivalry of England!
Of Europe! of the earth!
Your swords should flash, your cannons crash,
For human right and world peace.

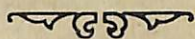
ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0623164

0

ԳԻՅԱԹԸ 1.00 ՏՈՂԱՐ

Handwritten signature or mark.